

REVISTA

ISSN 811-900X

Bibliolis

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” Vol. 57 (2015) Nr. 2

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is positioned above "Polis".

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 57 (2015) Nr. 2

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Leons BRIEDIS, membru de onoare al Academiei Letone (Riga);

Elena BUTUCEL (*Activități rețea, Manifestări culturale*);

acad. Mihai CIMPOI;

Iurie COLESNIC (*Bibliologi, bibliofili și colecționari*);

Tatiana COȘERIU (*Dezvoltare și servicii*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

Elena DRAGALIN (Raleigh, NC, SUA);

dr. Iulian FILIP;

conf. univ. dr. Natalia GOIAN (*Cartea de specialitate*);

Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politici*);

Valeriu HERȚA (*Design*);

Tatiana ISCHIMJI (*Biblioteci ale minorităților etnoculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Studii și cercetări*);

conf. univ. dr. George LATEȘ (Galați);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse, Traduceri*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

Genoveva SCOBIOALĂ (*Imagine, Relații publice*);

prof. univ. dr. Ion STOICA (București);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*);

prof. univ. dr. Dumitru URSU (Odesa, Ucraina)

Secretariat:

Tatiana IOVU;

Valeriu RAȚĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Ion VÂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS / CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

EDITORIAL / EDITORIAL / ПЕРЕДОВАЯ
СТАТЬЯ

Vlad POHILĂ
„Care e ultima carte pe care ați citit-o?...“
“What is the last book you’ve read?”
«Какая ваша последняя прочитанная
книга?...»..... 7

STUDII ȘI CERCETĂRI / STUDIES AND
RESEARCH / ИССЛЕДОВАНИЯ

Lidia KULIKOVSKI
Biblioteca incubator – un concept
modern sau tradițional: discuții, puncte
de vedere ale angajaților BM „B.P. Hasdeu”
Library incubator – a modern or traditional
concept: discussions, points of view of B.P.
Hasdeu Municipal Library employees
Дебаты и мнения сотрудников МБ
им. Б.П. Хашдеу о библиотеке-
инкубаторе..... 11

Elena GOLBAN
Auditul inovațional la Biblioteca
Municipală „B.P. Hasdeu”
Innovation audit at the Municipal Library
“B.P. Hasdeu”
Инновационный аудит Муниципальной
Библиотеки «Б.П. Хашдеу»..... 20

Vera OSOIANU
Biblioteca publică 2015: politici, orientări
strategice, tendințe
Public Library 2015: policy, strategies, trends
Публичная библиотека 2015: политики,
стратегические направления,
тенденции..... 55

Tudor PALLADI
Partea de măreție cujbiană dinspre
necesitate și întreg
A study of the S.V. Cujbă writer life and work
Исследование жизни и творчества
писателя С.В. Кужбэ..... 66

TEORIE ȘI PRACTICĂ PRACTICĂ /
THEORY AND PRACTICE / ТЕОРИЯ И
ПРАКТИКА

Istvan KIRALY
Dincolo și dincoace de teoria și practica
informării și documentării

Beyond the theory and the practice of
information and documentation
Размышления по поводу теории
и практики информирования и
документирования..... 75

Lilia BEȘAN
Servicii inovative la Biblioteca „Ștefan cel
Mare”
Innovative services at the “Ștefan cel Mare”
Library
Разнообразие услуг для читателей
библиотеки им. Стефана Великого..... 80

Natalia GHIMPU
Comunicare multiculturală la Biblioteca
„Ovidius”
Multicultural communication at the
“Ovidius” Library
Мультикультура как предмет деятель-
ности Библиотеки «Овидиус»..... 85

Victoria CEBANU
Proiectul *Fac ce vreau, dar știu ce fac* la
Biblioteca „Ovidius”
The project *I do what I want, but I know what
I’m doing* at the “Ovidius” Library
Проект *Делаю, что хочу, но я знаю что
делаю* в Библиотеке «Овидиус»..... 89

Anastasia MOLDOVANU
Rolul serviciilor bibliotecare pentru
promovarea unei comunități incluzive
pentru copiii și tinerii cu nevoi speciale
The role of library services in promoting the
inclusion of children and youth with special
needs
Роль библиотечных услуг в продвижении
инклюзии детей и молодежи со
специальными потребностями..... 93

Angela TIMUȘ
Relaxoterapia prin carte pentru copiii
și tinerii cu cerințe educaționale
speciale
Relaxotherapy through books for children
and youth with special needs
«Релаксотерапия» посредством книг
для детей и молодежи со специальными
потребностями..... 97

**DE ZIUA BIBLIOTECARULUI
/ LIBRARIAN'S DAY / ДЕНЬ
БИБЛИОТЕКАРЯ**

Mariana HARJEVSCHI

„Mă bucur să constat că bibliotecarii sunt
garanția succeselor noastre”

“Librarians are the a guarantee of our
success”
«Библиотекари – это гарантия наших
успехов»..... 99

Claudia SLUTU-GRAMA

Bibliotecarul (Portret de grup; fragmente)
The Librarian (excerpts)
Библиотекарь (отрывки)..... 104

**VIAȚA FILIALELOR / LIBRARY`S
BRANCHES LIFE / ЖИЗНЬ ФИЛИАЛОВ**

Vitalie RĂILEANU, Margareta CEBOTARI

Programul municipal *Chișinău citește –
2015* vine cu un roman citit la puterea a
treia – *Țesut viu. 10 x 10*

The Municipal program *The Chișinău city
reads – 2015* at the O. Ghibu Branch
Как реализуется программа *Кишинэу
чיתה* – 2015 в Библиотеке
им. О. Гибу 106

Elena CALDARE

Ai noștri la Tîrgul de carte „Alba
transilvană”

Chisinau librarians at the Book Fair in the
city of Alba Iulia
Кишиневские библиотекари на книжной
ярмарке в г. Алба Юлия..... 110

Svetlana JAVELEA

Utilizatorii bibliotecii, însuflețiți de cultura
europeană

Perceptions of European culture by the
library's readers
Восприятие европейской культуры
читателями библиотеки 113

Galina TARTACOVSKI

Săptămîna Europei la Biblioteca
„Tîrgu-Mureș”

European Week at the “Tîrgu Mures” Library
Неделя Европы в Библиотеке «Тыргу-
Муреш»..... 120

Diana ALEXEI

Biblioteca „Onisifor Ghibu” – oază de
spiritualitate

The “O. Ghibu” Library – an island of
spirituality

Библиотека им. О. Гибу – оазис
духовности 126

**MANIFESTĂRI CULTURALE / EVENTS /
КУЛЬТУРНЫЕ МЕРОПРИЯТИЯ**

Valeriu RAȚĂ

Conferința științifică internațională
*75 de ani de la anexarea de către URSS a
Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului
Herța – 28 iunie 1940*

The International Scientific Conference
*The 75th anniversary of the annexation of
Bessarabia, Northern Bukovina, and the
county Hertza by USSR – 28 June 1940*
Международная научная конференция
*75-летие присоединения Бессарабии,
Северной Буковины и уезда Герца к СССР –
28 июня 1940 г.*..... 128

Tatiana PAȘCAN

Festivalul *Poezia la Iași* în ospetie la
Biblioteca „Onisifor Ghibu”

The Festival *Poetry in the city of Iasi* – in visit
at the “O. Ghibu” Library
Фестиваль *Поэзия в г. Яссы* в гостях у
Библиотеки им. О. Гибу 134

Nina PLĂCINTĂ

O urare sinceră de bun venit în universul
luminos al poeziei

Welcome to the world of poetry
Добро пожаловать в светлый
мир поэзии..... 136

ARS LONGA...

Svetlana VIZITIU

Valeriu Jereghi, un ultim mohican în
cinematografia moldovenească

The Film director V. Jereghi, the last of the
Mohicans of the Moldova cinema
Режиссер В. Жереги, последний из
могикан молдавского кино..... 142

Valeria BEȚIVU

Dumitru Crudu la Clubul „Impresii din
viață și cărți”

Dumitru Crudu is a guest of the Club
“Impressions from life and books”
Писатель Д. Круду – гость Клуба
«Впечатления из жизни и книг»..... 147

**OMAGIERI / ANNIVERSARY /
ГОДОВЩИНЫ****Vlad POHILĂ**

Savant german, sincer și temeinic
preocupat de cultura română de la vest și
est de Prut

German scientist fascinated by the
Romanian culture
Немецкий ученый, очарованный
румынской культурой 149

Vasile ȘOIMARU, Vlad POHILĂ

Spinosul drum al unui basarabean: de
la poalele Codrilor, la forurile științifice
europene

The thorny path of an Bessarabian – from
Codri village to European Forum
Тернистый путь бессарабца – из села в
Кодрах к европейским форумам 152

Viața, ca o carte citită (*Echipe Bibliotecii
„Ovidius”*)

Life like a read book
Жизнь как прочитанная книга 156

Valeriu RAȚĂ

Alese performanțe și împliniri, alăturate la
un jubileu

Successes and joys for an anniversary
Успехи и радости к юбилею 159

Parascovia ONCIU

Trei decenii în slujba bibliotecii... Și tot
mai aproape de nota zece!

Three decades in the service of the library
Три десятилетия на службе
библиотеки 162

Valeriu RAȚĂ

Bibliotecară-n top

An excellent librarian
Отличный библиотекарь 164

**CULTURA PE GLOB / ROUND THE
WORLD / КУЛЬТУРА НА ГЛОБУСЕ****Vlad POHILĂ**

Daniel Olbrychski, un veritabil „brand” al
cinematografiei polone

Daniel Olbrychski – the brand of the Polish
cinema
Даниэль Ольбрыхски – «бренд» польского
кино 165

Victoria FONARI

Cartea românească la Paris

Romanian books at the fair in Paris

Румынские книги на ярмарке

в Париже 168

Nicolae RUSU

Arul de mai al Pragăi

The Gold May in Prague

Золотой май в Праге 171

**LABORATOR DE CREAȚIE / CREATIVE
LABORATORY / ТВОРЧЕСКАЯ
ЛАБОРАТОРИЯ****Alex ȘTEFĂNESCU**

O oră în plus cu Monica Lovinescu

An extra hour with Monica Lovinescu

Еще один час с Моникой Ловинеску ... 176

Andrei BURAC

Mergi până se termină drumul (II)

Do it until you can't get it wrong (II)

Идти до конца пути (II) 178

REMEMBER**Vasile ȘOIMARU**

Evoacăndu-l pe Paul Mihail la 110 ani de la
naștere

Remember Paul Mihail at the 110th
anniversary

110-летний юбилей Паула Михаила ... 186

Valeriu RAȚĂ

Nicolae Corlăteanu, fondatorul lingvisticii
românești din Republica Moldova, la un
centenar

The centenary of the founder of the
Romanian linguistic in the Republic of
Moldova

К столетию основателя румынского
языкознания в Республике Молдова .. 192

Vlad POHILĂ

Luminoasă-i va fi de-a pururi
amintirea

Cherished memory of him will always live

Светлая память о нем всегда

будет жить 195

Vitalie RĂILEANU

Dor de verbul lui Liviu Damian

We are missing the Liviu Damian poems

Мы соскучились по стихам Ливиу

Дамиана 197

Nicolae BĂLȚESCU

Vorbind despre Leonida...

Speaking about Leonida Lari

Мистицизм Леониды Лари 198

Grigore GRIGORESCU

Tudor Strișcă: un destin împlinit și mîntuit
About the destiny of Tudor Strișcă
Необычная судьба Тудора Стришкэ ... 201

**BIBLIOLOGI, BIBLIOFILI ȘI
COLECȚIONARI / LIBRARIUS,
BIBLIOPHILES, COLLECTORS /
БИБЛИОЛОГИ, БИБЛИОФИЛЫ,
КОЛЛЕКЦИОНЕРЫ**

Iurie COLESNIC

Moldoveanul care a fondat Arhiva
Ministerului de Externe al Rusiei
The Moldovan – creator of the Archives of
the Russian Foreign Ministry
Молдованин – создатель Архива МИД
России.....204

**CARTEA DE SPECIALITATE /
PROFESSIONAL BOOKS / КНИГИ ПО
СПЕЦИАЛЬНОСТИ**

Mersul continuu în ascensiune al lui
Constantin Tănase (*Andrei BUTUCENEANU*)
The spectacular creative way of Constantin
Tănase
Впечатляющий творческий путь
Константина Тэнасе.....208

Călăuză în labirintul scrierilor lui
Alexandru-Horațiu Frișcu (*Petru
PARASCHIVU*)
A guide of Alexandru-Horațiu Frișcu works
Путеводитель по творчеству Александру-
Хорациу Фришку215

**PROCESUL LITERAR CONTEMPORAN
/ THE CONTEMPORARY LITERATURE
PROCESS / СОВРЕМЕННЫЙ
ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС**

Un panoramic al aparițiilor editoriale (V)
(*Vitalie RĂILEANU*)
A panoramic of the new publications (V)
Обзор издательских новинок (V)219

**RECENZII ȘI CONSEMĂRI / REVIEWS
AND NOTES / РЕЦЕНЗИИ И ЗАМЕТКИ**

Colecția de cărți-albume *Maestri
basarabeni din secolul XX* (*Mariana
HARJEVSKI*)

The collection *Bessarabian Masters of the XX
century*
Слово о серии альбома *Бессарабские
мастера изобразительного искусства XX
века* 228

Frământările sufletești ale poetului într-un
volum recent (*Victoria ȘCOLNIC*)
The new collection of poems by Valeriu Rata
Слово о новом сборнике стихов Валериу
Рацэ229

**IMPRESII DE LECTURĂ / IMPRESSIONS /
О ПРОЧИТАННОМ**

Nicolae Esinencu între ariditate și sugestie
(*Vitalie RĂILEANU*)
About the poems volume *World Discipline*
by N. Esinencu
О книге стихов *Мировая дисциплина*
Н. Есиненку.....234

**ALȚII DESPRE NOI / OTHER ABOUT US /
ДРУГИЕ О НАС**

BiblioPolis: o revistă de toată lauda (*Sergiu
PAVLICENCU*)
Rave reviews about the journal *BiblioPolis*
Восторженно о журнале *БиблиоПолис*. 239

IN MEMORIAM

A fost un etalon al intelectualului
basarabean
It was a standard of Bessarabian intellectual
Он был эталоном бессарабского
интеллектуала...242

Requiem pentru Alexe Rău (*Mariana
HARJEVSKI*)
Requiem for a librarian and writer
Реквием о библиотекаре и писателе... 243

S-au stins acordurile emise de Dumitru
Blajinu
The great musician Dumitru Blajinu passed
away
Ушел в мир иной великий музыкант
Думитру Блажину.....244

A plecat, dar a lăsat aprinsă Lumina (*Ionel
CĂPIȚĂ*)
He passed away, but left behind a light
Ушел, но оставил за собой свет.....245

„CARE E ULTIMA CARTE PE CARE AȚI CITIT-O?...”

Vlad POHILĂ

Poate ați avut și Dvs. ocazia să auziți această întrebare. Personal, nu țin minte să o fi auzit, în ultimul timp, cel puțin, atîta doar că mi-a amintit-o recent o rudă, o tînără angajată în sfera învățămîntului. Nu am găsit nimic deosebit în formularea întrebării, de nu mi s-ar fi spus că tocmai această propoziție inofensivă i-a fost fatală tinerei profesoare, pentru păstrarea postului la un liceu relativ prestigios din capitala noastră basarabeană. De fapt, i-a purtat ghinion, la o banală „atestare” profesională, răspunsul la întrebarea cu pricina, căci, oricît ar părea de ciudat pentru un filolog, mai tînara noastră colegă nu și-a putut aminti ce carte citise în zilele sau săptămînile dinaintea testului de calificare. Chiar dacă – vă asigur – doamna citește mult, citește mereu, în medie cîte o carte-două pe săptămînă, patru-cinci cărți pe lună, 20-30 de volume anual. Însă membrii comisiei de atestare nu știau aceste amănunte... Și dacă nu și-a amintit ce carte citise în ultimul timp, au dedus, fără ezitare, că doamna examinată citește cărți arareori sau poate numai ghidurile profesorului și alte tipărituri strict necesare în munca de toate zilele a cadrelor didactice. Nu vom discuta aici că examinatorii puteau pune și altfel problema, adică să-i pună vreo întrebare suplimentară, dacă doreau să afle cît de mult sau cît de atent citește literatură extraprogram; nu vom insista nici asupra amănuntului că doamna cu ghinion, adică cea examinată, ar fi trebuit să iasă cumva din situație – avînd mai bine de un deceniu vechime de muncă în sfera învățămîntului și cîteva „atestări” similare, fie și mai

puțin severe. La o adică, putea să vorbească în fața comisiei despre orice altă carte, pe care a citit-o în cei vreo 30 de ani de vechime în ale lecturilor.

S-ar părea că nici întrebarea buclucașă nu trebuia luată de noi în seamă. Or, întrebarea, atît de simplă, putea să pună în încurcătură – la vreun interviu sau la vreo atestare profesională – și pe o bibliotecară. Tocmai de aceea am decis să examinăm „problema” din punctul de vedere al lucrătorilor sferei bibliotecare. Căci, orice s-ar spune, e o problemă, mai mare sau mai mică.

Dacă e să mă gîndesc mai bine, aș fi ezitat și eu să răspund la cea mai inofensivă întrebare pentru un *homo legens* (din latină: om cititor; om pasionat de lectură): **Care e ultima carte pe care ai citit-o?...** (cu posibile variante similare: *Ce carte ai citit în ultimul timp?* sau: *Ce carte ai citit / citești zilele acestea?* etc.).

Abordarea acestui subiect m-a făcut să caut resorturile, premisele ezitării sau chiar ale eșecului în a răspunde la ipotetica întrebare despre ultima carte citită recent. Vorba e că eu unul citesc concomitent cîteva cărți: una abia de apuc să o răsfoiesc, alta o citesc pînă pe la jumătate după care, dintr-un motiv sau altul, îmi încetinesc ritmurile lecturii, dacă nu amîn chiar finisarea ei; a treia carte, în același segment temporal, o „parcure” pentru a-mi face o imagine despre mesajul ei, despre capacitatea autorului de a pasiona cititorii; a patra carte mi-a nimerit în mîini pentru a verifica vreun citat, poate pentru a preciza scrierea unui nume prezent în respectivul text; a cincea carte poate să mă intereseze doar

din punctul de vedere al metaforei, dialogului ori monologului, artei portretizării etc. Apoi, există și cărți pe care în genere nu le-am citit pînă la capăt – fie din lipsă de timp, fie din motivul că lectura merge greu, fie că nu am avut răbdare, puteri, interes, curiozitate, plăcere de a le termina.

Oricine recurge la acest procedeu – de a citi concomitent, în paralel, cîteva cărți – va fi de acord că „metoda” în cauză generează anumite „dificultăți de opțiune”, mai simplu spus – ea ne poate pune în încurcătură atunci cînd trebuie să răspunzi exact și prompt ce carte ai citit în ultimul timp. Altă problemă constă în faptul că nu toate cărțile pe care le citești te impresionează în egală măsură, încît să le comentezi în amănunt, să-ți împărtășești cu entuziasm impresiile despre ele. În fine, atunci cînd trece în revistă lecturi mai vechi sau mai noi, oricine poate avea un *lapsus lingvae* sau un *lapsus memoriae* – de moment sau, posibil, de durată mai lungă. Cam acestea ar fi cauzele care pot genera situații neplăcute, penibile: să nu-ți amintești titlul cărții (eventual, și numele autorului) asupra căreia te-ai aplecat nu prea de mult.

Din rîndurile de mai sus, răzbat anumite concluzii ce pot fi percepute și ca niște aspecte sau chiar probleme ale lecturii. Una ar putea fi numită **rostul lecturii**. Într-adevăr, **de ce citim?... Pentru a ne informa** – așadar, citim cu un scop practic, utilitar, egoist. **Pentru a avea o satisfacție estetică** – este alt scop al lecturii, mai pu-

țin practic, dar la fel de egoist, individual, strict personal, intim. Alte premise pentru a face lecturi: ca să cunoaștem un domeniu sau un spațiu necunoscut, cu care viața ne pune în contact; ca să ne întregim o imagine obținută după ce vedem un film, un spectacol, ascultăm un concert, o emisiune ș.a.m.d.; pentru că o carte sau un autor sînt în vogă și dorim să fim în pas cu moda etc. Observăm că motivele pentru lectură pot forma liste lungi de tot. Oricîte ar fi acestea, însă, primele două, în genere, prevalează în cam toate comunitățile și chiar în toate timpurile.

O altă problemă ce s-ar impune, în context, ar putea fi calificată ca **necesitatea unei ordonări a lecturilor**, inclusiv sub aspect cronologic. Am colegi, rude, cunoștințe care țin o evidență a cărților citite (ca și a celor împrumutate de la alții sau pe care le împrumută altora) și nu pot decît să le spun bravo pentru acest efort minim, dar extrem de util din mai multe puncte de vedere. În anii de facultate și imediat după absolvirea universității aveam și eu un asemenea „registru” (era, de fapt, un elementar jurnal de lecturi) – nu știu de ce mi se părea că a face, într-un caiet special, lista lecturilor curente este la fel de necesar cum ai înscrie într-o agendă adrese ori numere de telefon trebuincioase. Mai tîrziu, însă, lipsit fiind de rigoarea necesară unei evidențe, am început să fac niște „adnotări” privind lecturile care m-au impresionat mai mult; mai apoi, am renunțat și la aceasta, și o spun acum cu mare regret, deoarece ar fi constituit, acele rînduri scrise în grabă, un jurnal de lecturi foarte valoros, pentru mine, cel puțin. Ferice de cei care găsesc timp și răbdare pentru a fixa pe pagini de caiet sau de calculator evenimentele ce se perindă zi de zi, atribuind atenție și lecturilor. Fac această constatare mai ales pentru tinerii care încredințează, zilnic, ore în șir, internetului, subapreciind importanța ținerii și a unei cronici, a unui

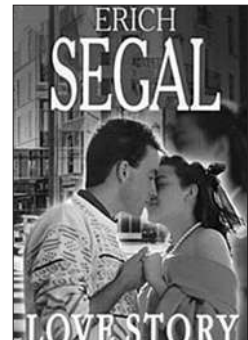
fals jurnal cu impresii sau a unui registru al evenimentelor ce se perindă, printre ele aflându-și loc și lecturile curente.

Să revenim însă la așa-zisa problemă a ultimei cărți citite. Are omul nevoie să rețină în memorie – și să evoce, ori de câte ori e cazul, fără ezitare, fără greș – titlul unei / unor cărți citite recent? Probabil, este necesar ca respectiva carte să-ți fie utilă, să te ajute, să te salveze într-o situație complicată – și atunci, titlul ei, ca și numele autorului, poate și episoade din conținutul ei, vor stăruii timp îndelungat în memorie, care este tot mai selectivă, față cu avalanșa, în continuă creștere, de informații pe care sîntem nevoiți să o „prelucrăm”, iar în multe cazuri – să și o înmagazinăm. Așadar, e nevoie de o premisă ce ar rezida din **utilitatea cărții**, din caracterul ei pur pragmatic. Eu însumi am avut o serie de cărți „salvatoare”: bunăoară, un manual de logică pentru licee din România, care a completat perfect cunoștințele din manualul universitar de la Chișinău, din care mă pregăteam pentru examen, în anul trei de facultate. Și la alte examene, mai mult ale vieții decît pentru confirmarea studiilor, în repetate rînduri am beneficiat de informații sau de idei risipite în cărți.

Așadar, în prim-plan se plasează gradul de utilitate al cărții, caracterul practic al lecturilor. Dar nici pe departe nu toată lumea citește pentru a trage foloase; mulți fac lecturi pentru plăcere, pentru delectarea sufletului, poate și a rațiunii.

Și întrebări de acest gen: *Care e ultima carte pe care ai citit-o?... (Ce carte ai citit în ultimul timp? sau: Ce carte ai citit / citești zilele acestea? etc.)* au în vedere, cred eu, nu atît ultima carte pe care a citit-o cineva în plan cronologic; cît mai ales – cartea ce te-a impresionat deosebit de puternic, te-a tulburat profund, încît lectura ei mai stăruie în memorie peste luni, poate chiar peste ani – pînă în ziua cînd ai fost întrebat despre aceasta.

De-a lungul anilor, am „adunat” o listă enormă de cărți a căror lectură m-a mișcat, m-a impresionat, m-a emoționat, m-a răvășit, uneori pînă la lacrimi (lacrimi de tristețe sau îndurerare, dar și de bucurie, de voie bună!). Și acum țin minte cu toată claritatea nu numai timpul, dar și locul, circumstanțele în care am citit cărți ce m-au marcat profund în diferite etape ale existenței. *Frunze de dor* de Ion Druță, *Singur pe lume* de Hector Malot, *Tăunul* de Ethel Lilian Voynich, *La Medeleni* de Ionel Teodoreanu – iată doar cîteva titluri care mi-au încălzit adolescența, tot așa cum, într-un fel mi-au și înobilat-o, în ultimele clase de școală generală, poeziile unor autori „de după Eminescu”: Octavian Goga, Ion Minulescu, George Topîrceanu, Alexandru Macedonski, poezii a căror cantabilitate îmi suna în cap, în urechi, în suflet – îndelung, ore și chiar zile în șir!... Și tocmai cînd mi se părea că știu bine creația lui Eminescu, prin anul trei de facultate, colegul de promoție Tache Costenco (da, fiul

scriitorului deportat printre primii în Basarabia invadată de sovietici), mi-a încredințat un volum editat prin 1930, la București, numit cu totul ciudat pentru „un suflet de poet” (după cum scria Hasdeu în necrologul din iunie 1889): *Opera politică*. Un volum care m-a făcut să declar, disperat: „Nu știu nimic!”; o carte ce mi-a răsturnat – nu mai puțin decât *Viața lui Mihai Eminescu*, de G. Călinescu – viziunea ce mi-o înfiripasem despre Poetul național al românilor. Aveam deja în spate lecturi din Boccaccio și Dante, Shakespeare și Cervantes, Goethe, Voltaire, Hugo, Balzac, Maupassant, Dostoievski, Cehov; veneau la rînd alte revelații, numite Thomas și Heinrich Mann, Marcel Proust și Franz Kafka, Albert Camus, Mihail Bulgakov și Gabriel García Márquez, Françoise Sagan (*Vă place Brahms?*) și Erich Segal (*Love Story = Poveste de dragoste*)... Aceste *Săgeți* de Petru Cărare și povestirea *O zi din viața lui Ivan Denisovici*, a lui Soljenițin, citite prin 1973, m-au inițiat și în materia de disidență literară, amplu discutată pe atunci, fie și în surdină, mai mult.

Aceste lecturi, făcute în proporție covârșitoare în română, le datorez în mare parte rudelor refugiate în dreapta Prutului în fatidicele veri ale anilor 1940 și / sau 1944. Nu mai puțin însă – și „Sălii de literatură străină” a Bibliotecii Republicane (acum, Națională), unde se împrumutau și cărți românești, adică cele editate în România, burgheză sau socialistă, nu mai conta. Și – nu în ultimul rînd – „deplasărilor”, escapadelor pe care le făceam, în studenție, la Cernăuți și Odesa, apoi și la Kiev, Leningrad (azi Sankt Petersburg), Moscova, în oricare alt oraș mare din imensul imperiu sovietic. Astfel, am înțeles ce literatură fascinantă avem și noi, „după Eminescu” – nu mă mai săturam să citesc din M. Sadoveanu, Camil Petrescu, L. Blaga, Marin Preda, Nicolae Breban; din Stănescu

și Sorescu, Păunescu și Ana Blandiana. În ultimul an de facultate, dar poate imediat după licență, am descoperit un șir de literaturi „mici” care, la o cunoaștere mai aprofundată s-au dovedit a fi atît de mari! – autori și opere din spațiul slav, din cel baltic, din cel balcanic, din cel scandinav sau din cel oriental. La nici un an după absolvirea facultății am avut norocul de a citi pe îndelete Sfînta Scriptură, textul canonic. Și, într-o noapte, după ce terminasem de citit Evangheliile, mi s-a arătat în vis, foarte real, foarte viu, Însuși Iisus Hristos. Nu a fost o halucinație ci, la sigur, era efectul puternicei tulburări ce o trăisem citind aceste cărți sfînte.

Am dat și peste cărți cu ale căror personaje „am stat de vorbă”, uneori îndelung, căutînd precizări, deslușiri, confirmări sau infirmări pentru anumite supoziții, întrebări, dileme, ba chiar și doleanțe. Au fost cazuri cînd am dialogat pe aceeași notă a confidențialității și cu autori de cărți îndrăgite; uneori am discutat și cu prefațatorii, traducătorii, editorii... Aceste discuții erau întrerupte, de regulă, de lectura altei cărți de același autor, după care dialogul era reluat, la altă tensiune, uneori se și întrerupea, ajungînd la o limită, poate la un punct terminus. Dar care stație terminus? Așa ceva este pe pămînt, în cartierele mărginașe ale Chișinăului sau ale Bucureștilor, dar nu există stație terminus în Împărăția Cărților, în Regatul Lecturilor!

...Iar dacă vă întrebă cineva, cu un scop anume sau fără nici un scop, care este ultima carte citită, vă recomand să vă îndreptați gîndul la două categorii de cărți citite: cele care v-au fost utile în viața cotidiană și cele care au fost de folos sufletului. Celalalte, toate celalalte, nu sînt decît niște categorii complementare, esențele conținîndu-se în cele două, mai sus amintite.

BIBLIOTECA INCUBATOR – UN CONCEPT MODERN SAU TRADIȚIONAL: DISCUȚII, PUNCTE DE VEDERE ALE ANGAJAȚILOR BM „B.P. HASDEU”

*Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI,
director, Departamentul studii și cercetări*

Abstract

The libraries transform, reinvent their activities, innovate forms and methods of public relations, revitalizing offers. The library incubator is a new concept circulated in the professional literature based on the educational role of the library. The library incubator is an environment that encourages creativity, innovation, ideas and sharing / acquiring skills, an environment that provides opportunities for personal and professional development for everyone. Does the Municipal Library “B.P. Hasdeu” meet this concept? This article is about what at the librarians, writers and artists think about the library incubator. Here are answers sociological experiment organized by the Studies and Researches Department. The general conclusions are that BM is not entirely a Library incubator. It’s encouraging and promising that librarians have very correctly identified the components, elements of an incubator, known areas, segments for improvement and strengthening.

Keywords: *library incubator, incubator of ideas, incubator of creativity, incubator of innovation, the Municipal Library „B.P. Hasdeu”, development, education, creative environment, activity innovation, skills, attitudes, Studies and Research Department, librarians.*

Tot mai des, în ultimul timp, întâlnim în presa de specialitate abordarea biblio-

teci ca incubator. Consideram subiectul bun pentru o dezbatere și din aceste considerente a fost inclus pe agenda Cafenelei biblioteconomice „Chindii profesionale”.

Ce înțelegem prin „incubator”?

Rezultatele căutării pe net a sintagmei *biblioteca incubator* ni l-au scos în prima linie pe Sir Kenneth Robinson, cu un discurs de *keynote speaker*, la Festivalul Științei din Wisconsin. Apoi am urmărit prezența lui, cu același subiect, la TED. Deși abordasem acest subiect înainte de audierea discursurilor lui, fac trimitere la el pentru că a punctat foarte bine contextul pentru modul în care vorbim despre incubatoare (termenul a apărut în domeniul științei, cu referire la știință) și bibliotecile-ca-incubatoare:

- creativitatea trebuie încurajată, deși sistemul nostru de învățământ (se referă la cel american, dar al nostru e și mai și) face tot posibilul pentru a o descuraja (la BM „B.P. Hasdeu”, prin tot ce întreprindem, o încurajăm, mai puțin fondatorii BM);
- creativitatea nu este pentru un anumit *fel aparte de oameni*. Este, inerent, pentru toată lumea;
- creativitatea este un proces care poate fi învățat;
- cultivarea unui spațiu pentru creativitate este un fel de *control al cliimei* instituționale. Dacă într-un spațiu avem mediul și circumstan-

țele potrivite, oportunitățile se întâlnesc cu atitudinile și creativitatea dă roade.

Aici ilustrăm cu un exemplu instituțional, al bibliotecii „Onisifor Ghibu”: mediul e unul propice cercetării – colecție calitativă, ambianța, designul și aranjamentele interioare cheamă, incită, inspiră la cercetare și documentare, potențialul profesional, publicul select, format din profesori școlari și universitari, doctori în știință, doctoranzi, masteranzi. Biblioteca a intuit bine, condusă de necesitățile, interesele de cercetare ale publicului utilizator al bibliotecii, susținuți de dorința de a diversifica activitatea, de a răspunde necesităților utilizatorilor tineri, crearea *Laboratorului de cercetări literare și biobibliografice „Onisifor Ghibu”* și a *Atelierelor de traductologie*, iar rezultatele nu s-au lăsat așteptate¹.

Sir Kenneth Robinson, expert în creativitate și educație, susține că rolul educațional e asemeni rolului incubatorului și vrea – școli creative, biblioteci creative, profesori creativi, bibliotecari creativi, școli incubatoare, biblioteci incubatoare.

În traseul meu profesional am întâlnit multe biblioteci care se înscriu în categoria *bibliotecă incubator*. Pe unele le-am descoperit în diversele mele călătorii profesionale, la conferințele IFLA, la diferite stagii profesionale sau vizite de documentare. În unele am învățat!

Bibliotecile, de diferite tipuri, despre care voi vorbi, au fost un incubator, pentru mine, de-a lungul anilor, motiv pentru care le amintesc astăzi aici. Prima mea bibliotecă incubator a fost biblioteca mea din sat, biblioteca publică. Incubator am numit-o

¹ Ultimele lucrări apărute în cadrul Laboratorului... sunt: *Eugen Cioclea în dioptria criticii și studiilor literare*. Antologie de Vitalie Răileanu și Dumitru Crudu. – Chișinău: Foxtrot, 2015. – 212 p.; *Lector in libris. Scriitori basarabeni despre lectură, carte, bibliotecă: o antologie*. Selecție și traducere în l. rusă: Ivan Pilkin. – Chișinău: Foxtrot, 2015. – 296 p.

pentru bibliotecara Liza, care asigura acel mediu ce te îndemna să crești, prin lectură, felul ei de a asigura prin comportament și amenajare interioară (mare lucru nu puteai oferi în anii '50-'60 ai secolului trecut – asta ea a înțeles și oferea căldură, suport, dragoste de carte). Apoi biblioteca școlii medii din sat – aici bibliotecara nu citea, dar, educată fiind în spiritul serendipității de către bibliotecara Liza, am citit absolut tot despre viața și activitatea cronicarilor, clasicilor, bineînțeles, ce se editase la vremea cea și tot ce au scris și au publicat scriitorii noștri basarabeni.

Ajunsa la Universitatea de Stat din Chișinău, nu am mai avut nevoie de bibliotecă. Tot ce ni se recomanda spre lectură era deja citit. M-am axat pe literatura universală. La Biblioteca USM am fost de două ori și de câteva ori în excursie. Nu m-a atras, nu m-a impresionat, nu am simțit un mediu propice creativității, nici pe departe nu asigurau un mediu serendipicos și deci nici pe departe nu ofereau experiență de serendipitate... Or, fără asta biblioteca te suprîmă...

Mergeam, cât am fost studentă, la Biblioteca Națională, atunci purta numele „N. Krupskaja”, dar nu-mi plăcea, nu a fost pentru mine a doua universitate, cum spune despre această bibliotecă academicianul Mihai Cimpoi. Dacă intram, numai în sala doctoranzilor, cercetătorilor, căutam un mire – nu altceva.

Un mediu aproape de incubator găsisem la Biblioteca Academiei, unde făcusem practica – acolo l-am cunoscut pe Ion Șpac, pe Claudia Slutu-Grama, cărora le port un respect deosebit și cu care am rămas prieteni până astăzi, am cunoscut și alți excelenți bibliotecari care nu mai sunt – acolo mergeam când aveam nevoie... În rest, cărți erau în librării și mi le cumpăram. Acest obicei îl am și acum. Îmi cumpăram cărțile de care aveam nevoie când eram director al Bibliotecii Municipi-

pale, mi le cumpăr și acum, unele în două exemplare.

Poate vă întrebați cum percepeam BM? Nu am citit niciodată până în 1973 la BM, nu-mi plăcea – era o bibliotecă de elită ca personal – aici lucrau bibliotecari de legendă pe care i-am cunoscut din 1973, când am început cariera de bibliotecar, însă era prea rusificată...

Asta-i povestea mea de utilizare și percepție a bibliotecilor ca incubator. Când am ajuns director al BM cu atâtea filiale mă întorceam mereu la amintirea mea din copilărie despre biblioteca ce devenise, în timp, standardul meu pentru o bibliotecă bună. Căutam acel mediu, de serendipitate, și încercam să-l fac unde nu era. Termenul l-am întâlnit târziu, dar prima oară când am citit despre „serendipitate” l-am asociat cu biblioteca care oferă experiența procesului de învățare, de căutare și regăsire, experiența descoperirii, satisfacției, imaginației.

Serendipitatea se definește prin „darul de a găsi lucrurile valoroase și plăcute fără să fie căutate” (dicționarul de limba engleză *Webster*). Dar nu ne oprim la definiție. Amintim, în schimb, două extracte dintr-o carte de Anne Ancelin Schützenberger (născută în 1919, la Moscova, de naționalitate franceză, psiholog, psihoterapeut, profesor emerit, printre fondatorii psihodramei, întemeietoare a psihogenealogiei). Tocmai a publicat o carte, pe 1 septembrie 2013, la cei aproape 95 de ani¹.

E o primă discuție, la BM, despre biblioteca incubator, despre modul în care o bibliotecă ajunge să fie un incubator. E și o bună ocazie pentru a cunoaște ce spun alții despre biblioteca incubator și cum ne imaginăm noi acest concept, cum ne imaginăm bibliotecile noastre ca incubatoare.

În perioada 27-31 iulie bibliotecarii BM au participat la un experiment sociologic

¹ Disponibil: http://www.ceruldinnoi.ro/pages/Anne_Ancelin_Schutzenberger.htm

prin care am dorit să aflăm ce știu angajații BM despre acest concept și cum își închipuie biblioteca ca incubator. Vedeți mai jos invitația-motivare de a răspunde la cele două, care erau patru, întrebări.

Bibliotecile din toată lumea caută forme, metode, abordări de a-și reinventa, inova activitatea ca să poată răspunde așteptărilor foarte diverse și schimbătoare ale utilizatorilor, comunităților. Bibliotecile publice din RM implementează conceptul „Biblioteca modernă” prin transformarea bibliotecilor din spațiile rurale în vibrante centre comunitare. Noi, la BM, la fel, deși domeniul biblioteconomic ne consideră bibliotecă modernă, bibliotecă inovativă, încercăm diverse căi pentru a găsi acea poziție în comunitatea chișinăuiană care ne-ar permite să fim cât mai aproape de chișinăuienii și necesitățile lor culturale, sociale, de divertisment și dezvoltare.

Ultimele abordări în domeniul biblioteconomic – și se referă atât la biblioteci publice, cât și la cele universitare, de cercetare – vorbesc despre bibliotecă ca **platformă** (despre care am vorbit la ședința din iulie a „Chindiilor profesionale”) și despre bibliotecă ca **incubator**.

Tema „Chindiilor profesionale” din luna august este *Biblioteca – incubator*.

Pentru o mai bună structurare, dezghiocare și livrare a acestui subiect vă rugăm, respectuos, să răspundeți la două întrebări.

1. Cum vă închipuiți biblioteca ca incubator? Ce face biblioteca ca incubator?

2. Ce înțelegeți prin noțiunea „incubator”? Cu ce o asociați?

Am vrea răspunsuri de tipul „primul impuls”. Chiar vă rugăm să vă jucați cu imaginația dvs., să răspundeți simplu, așa cum vă vine primul gând. Nu vă aruncați să căutați în literatura de specialitate sau în internet – noi l-am scotocit –, vrem să

știm cum gândește un bibliotecar de la BM. Puteți scrie orice, oricum (haios, tragic, sarcastic, critic)... numai să scrieți.

Vă informăm că nu ne interesează cine scrie (nu semnați răspunsurile), ci doar ce gândește bibliotecarul BM și prin aceasta deducem ce știe, ca să știm noi, ce să vă livrăm ca să cunoașteți mai bine. E un fel de investigare a necesităților despre subiectul biblioteca-incubator.

Am fi foarte bucuroși dacă ați răspunde începând de azi până vineri, inclusiv (27.07 – 31.07).

Vă rugăm să răspundeți toți, câți sunteți în bibliotecă, în această săptămână.

Cu deosebit respect, apreciere și mulțumiri, anticipați...

Dacă aruncăm o privire asupra răspunsurilor obținute din experimentul sociologic *Biblioteca incubator* constatăm că am primit răspunsuri diferite și de toate – de la „nimic” la „cred că face pui”, de la răspunsuri ca la carte, științifice, la răspunsuri lirico-mioritice și poezii. Comparând rezultatele obținute de bibliotecile din străinătate și din bibliotecile noastre (ale BM), ne-am convins că răspunsurile sunt comune, indicator că bibliotecile de pe mapamond gândesc la fel, că bibliotecarii din țările dezvoltate sunt la fel de lirici ca și noi când vine vorba despre bibliotecă.

Spicuirii din răspunsurile bibliotecarilor din alte țări: „Un incubator este un loc cald care încurajează lucrurile să capete viață; informația este sămânța din care crește cunoașterea; revigorează munca noastră; permite interacțiuni încrucișate între și cu alți utilizatori și bibliotecari; polenizează ideile și pasiunile noastre; este nevoie de timp pentru dezvoltarea sau apariția unei biblioteci incubator, ea nu se constituie peste noapte; sperăm că tipul bibliotecă incubator este în curs de desfășurare / constituire; incubatorul presupune încredere că totul va fi bine –

condiții optime ca viața să apară; resursele, ambianța, interiorul bibliotecii incubator sunt ingredientele pentru activarea / inovarea muncii noastre; biblioteca incubator este un recipient în care artistul, muncitorul, copilul, maturul se scufundă, găsește și respiră inspirație – imagini, mirosuri, sunete, totul este ambalat în acest incubator...”

În răspunsuri se vorbește despre inspirație, dezvoltarea creativă, creștere, inovare, despre ideile alimentate de colecțiile bibliotecii, de personal și spații, de activități, despre incubatoare de afaceri, incubatoare de artă, incubatoare de știință, incubatoare de inovații, incubatoare de idei...

Cum se încadrează bibliotecile din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” în acest tablou? Luăm ca exemplu Biblioteca „Ștefan cel Mare” – este o bibliotecă incubator pentru că e un spațiu adevărat *Maker space, Hand-on* – o bibliotecă atelier, deci, incubator, unde utilizatorii învață actorie, pictură, cinematografie, literatură, participă la concursuri pe diverse teme, creează conținut. Biblioteca „Ștefan cel Mare” este, prin organizarea activității pe educarea unor abilități creative utilizatorilor, mediul care oferă „incubare”. Ceea ce, interesant, se desprinde din răspunsurile bibliotecarilor noștri este faptul că bibliotecile fac și pot oferi „incubarea” – sprijin în fiecare etapa a procesului creativ – de la începuturi la efectuarea / producerea și promovarea produsului / operei. Alături de „Ștefan cel Mare” asigură, deși nu toate în aceeași măsură, incubare utilizatorilor săi filialele „Onisifor Ghibu”, „Adam Mickiewicz”, „Ovidius”, „Transilvania”, „Ițic Mangher”, „Alba Iulia”, „Târgoviște”, „A. Donici”, „M. Lomonosov”, Biblioteca Publică de Drept, N. Titulescu, Codru, M. Drăgan, V. Bielinski.

Sunt mulți care vin la bibliotecă să lucreze la un proiect, să extindă un proiect curent ca proces creativ și de cercetare.

Avem exemple de chișinăuieni care navighează prin resursele bibliotecii pentru a găsi un subiect de ficțiune istorică; alții caută o resursă vizuală, un fundal pentru un spectacol, specialiștii în patrimoniu cultural caută modele și specific local pentru costume populare. Bibliotecile pot oferi un loc pentru orice profesionist, din diferite domenii – scriitori, artiști, artizani, mici întreprinzători, șomerii de a lucra în condiții bune și foarte bune – spații, mese cu prize, computere, camere de studiu liniștite și zone de joacă. Pentru ei biblioteca este o schimbare de scenă, un loc în care pot experimenta în afara domeniului lor în ateliere de lucru, oportunități de obținere și împărtășire a abilităților (așa-numitul *skillshare*), demonstrații, și multe altele. Apoi bibliotecile servesc drept spații de promovare a lucrărilor produse în cadrul atelierelor. Artiștii plastici vin să-și expună opera ca într-o galerie de artă, unii preferă spațiul mai cald și intim din bibliotecă, decât spațiile reci, terne în emoții, din galeriile arhicunoscute.

Am intervievat 20 de scriitori și cinci artiști plastici (tot în perioada 27 iulie – 27 august, o perioadă mai lungă). Recunosc, doar pe cei cu care colaborăm la BM. Întrebați ce fac la bibliotecă și dacă biblioteca îi inspiră¹, zece dintre ei au răspuns franc că folosesc biblioteca pentru inspirație, 15 o folosesc doar pentru promovarea operelor lor. Aproape jumătate – 12 persoane – au mai spus că colaborează fructuos cu biblioteca, găsesc inspirația la bibliotecă dar își creează / construiesc proiectele lor în altă parte. Îmbucurător este faptul că toți 25, la întrebarea „Asociați cumva biblioteca cu un incubator?”, au răspuns că biblioteca, prin menirea sa este un incubator de cultură, iar filialele BM „B.P. Hasdeu” sunt

¹ Nu s-a făcut o eșantionare. Toți cei 25 de scriitori și artiști plastici au fost întâlniți la activitățile organizate de BM sau de alte instituții în perioada august-septembrie 2015.

incubatoare de idei, de inspirație pentru tineri, de oportunități pentru adulți, de creație pentru copii. Se cerea de menționat că nimeni nu a fost surprins de asocierea cu incubatorul².

Despre ce se vorbește în răspunsurile bibliotecarilor BM? Se vorbește la fel ca și în răspunsurile bibliotecarilor străini despre spații, necesități, inovare, căldură (ca stare), creșterea tinerei generații, tehnologii performante, servicii noi, deprinderi, climat psihologic confortabil, mediul care favorizează condiții de dezvoltare a copiilor, a adolescenților, tinerilor și a celor maturi, dezvoltă embrionul curiozității, frumuseții, eticii, esteticii, binelui, adevărului, libertății; despre dezvoltarea comunitar-participativă, de parteneriat, de promovare a valorilor social-umane, forme colaborative prin care pot fi realizate proiecte ce sunt relevante comunității; despre locul care „încălzește”, ajută, susține, dezvoltă capacitățile, unește; despre bibliotecă, casă primitoare și caldă pe timp de ger sau un copac umbros pe timp de arșiță, un oarecare „loc” în care ești ferit de primejdii; încălzește și susține la o temperatură optimă ideile pentru a fi viabile; ceva ce dă viață, ce generează ceva nou. Dar să urmărim răspunsurile integrale:

Bibliotecile incubator sunt cele care cresc cititorii, cele care asigură căldură sufletească utilizatorilor în experiența lor de utilizare a bibliotecii. Spațiul bibliotecii este structurat aidoma găoacelor. Sunt săli multe, cu specific adaptat necesităților utilizatorilor. De exemplu: spațiu pentru manifestări culturale, pentru adulți, pentru iubitorii de muzică, pentru cinematecă, spațiu confortabil amenajat pentru cei ce vor să citească cărți electronice (Filiala „Târgoviște”).

Și biblioteca se poate asocia cu un incubator pentru că ajută la creșterea ti-

² Interviuul a fost oral. Metodologia – întrebare / răspuns prompt.

nerii generații, pentru că oferă un tezaur de informații și cunoștințe utile pentru viață, pentru toate vârstele, dau posibilitate, celor ce vizitează biblioteca, să-și îmbogățească bagajul de cunoștințe și deprinderi de viață, oferă folosirea echipamentului performant și ușurează găsirea informațiilor necesare. Putem spune că biblioteca este un incubator de cunoștințe, informații și, desigur, care stau la baza creșterii și dezvoltării unei persoane la nivel intelectual.

Anume mediul creat de bibliotecari favorizează condițiile de dezvoltare a copiilor, a adolescenților, tinerilor și chiar a celor maturi. Formarea unui climat psihologic confortabil, biblioteca devine ca „un incubator”, ce menține o temperatură sufletească, creează condiții de comunicare accesibile pentru orice categorie de utilizatori.

Biblioteca incubator nu este un spațiu închis ca incubatorul propriu-zis, dar se aseamănă numai prin faptul că ține să dezvolte embrionul curiozității, frumuseții, eticii, esteticii, binelui, adevărului, libertății. Spre deosebire de incubatorul tehnic, „biblioteca incubator” are grijă de „puii săi”, îi dezvoltă și acești „pui” – oamenii – nu devin asemănători, nimeni nu poate folosi comparația „parcă ești de la incubator”, deoarece bibliotecarul dezvoltă individualitatea, formează eul fiecărui „pui-utilizator”. Spre deosebire de incubatorul tehnic, biblioteca incubator este întotdeauna deschisă și primește cu brațele deschise și cu căldură pe toți în „cuibul înțelepciunii”.

Biblioteca *incubator* este un spațiu social comunitar care pune accentul pe identitate, deprinderi, priceperi, capacități, cunoștințe, pentru tot parcursul vieții.

Biblioteca *incubator* este alături de Om pentru a susține dezvoltarea comunitar participative, de parteneriat, de promovare a valorilor social-umane (Filiala „Maramureș”)

Biblioteca – instrument de trafic al informațiilor și generator de idei; biblioteca acumulează, promovează, cultivă, filtrează, educă; incubatorul este un mediu fertil de naștere, formare și dezvoltare a ființelor vii; expresia *incubator* se asociază cu semnificația unui proces generator (Filiala „Ițic Mangher”).

Biblioteca devine un spațiu unde pot lua naștere idei în diverse domenii, precum artă, inginerie, medicină etc.; e o formă colaborativă prin care, totodată, pot fi realizate proiecte ce sunt relevante comunității; similar, incubatoarelor de afaceri care reprezintă organizație creată pentru a sprijini dezvoltarea afacerilor aflate la început de activitate, bibliotecile devin instituții care pot ajuta membrii comunității să descopere idei, să inițieze proiecte, să obțină deprinderi care să îi ajute fie să-și dezvolte afaceri proprii, fie să-și extindă rețeaua de persoane care pot oferi consultanță / instruire etc. (directorul general al BM dr. Mariana Harjevschi).

Locul unde mereu sunt adunați mulți utilizatori; locul care „încălzește”, ajută, susține, dezvoltă capacitățile, unește; если ассоциировать библиотеку с инкубатором, то первое что приходит на ум – библиотека «инкубатор» будущих граждан (если это юные читатели) и «инкубатор» – образованных граждан, поскольку книги всегда несут знания, правда знания бывают разными и об этом можно долго рассуждать; *Biblioteca incubator* oferă spațiu, hrană spirituală – lectură / cunoștințe, îi învață, îi ajută să se dezvolte, îi crește (pe oameni).

Toți știm ce înseamnă *incubator*: o instalație care asigură condiții optime pentru dezvoltarea unei vieți noi (în cazul real – a puilor); *biblioteca incubator* o putem asocia cu o familie care are grijă și își ocrotește copiii, care contribuie la dezvoltarea armonioasă a lor, cu o casă primitoare și caldă pe timp de ger sau un copac

umbros pe timp de arșiță, un oarecare „loc” în care ești ferit de primejdii; instituție infodocumentară în care se poate asigura educarea, dezvoltarea, culturalizarea maselor fără niciun impediment; expresia „incubator” m-a adus cu gândul la incubatorul de ouă – care un termen anume asigură condiții favorabile de dezvoltare înăuntrul oului a puilor, în așteptarea eclozării unor păsări sănătoase. Așa este și Biblioteca Municipală; o bibliotecă-incubator ar avea astfel de funcții: atragerea și susținerea unor idei, proiecte culturale ale unor organizații, biblioteci mai mici sau persoane care vin cu idei noi, pentru a fi realizate, adică le ajută să „prindă viață”. Deci, ca un incubator, le „încălzește și susține la o temperatură optimă pentru a fi viabile” din punct de vedere legislativ, financiar, metodic de lucru etc.; biblioteca incubator ajută la implementarea unor idei inovatoare, realizarea unor proiecte culturale. Poate acorda ajutor unor persoane să ajute unei idei să prindă viață.

Вообще инкубатор – это помещение (средство, приспособление) для выращивания кого-либо (или чего-либо, ведь можно еще сказать – “инкубатор идей”, имея в виду неодушевленные предметы); отвечая на второй вопрос, хочу сказать: возможно, библиотека-инкубатор – это создание условий для зарождения этих самых “идей” (Filiála A. Russo).

Pentru mine incubatorul se asociază, în primul rând, cu ceea ce dă viață, ce generează ceva nou și nu neapărat inedit; pe lângă faptul că ne pune la dispoziție informație, biblioteca și-a extins cu mult oferta – prin asta o și văd ca incubator. Biblioteca, fiind un spațiu public, oferă o sumedenie de oportunități și noi, bibliotecarii trebuie să ajutăm beneficiarii să le cunoască și să profite de ele cât mai productiv, doar mulți încă o asociază cu un depozit de cărți. Biblioteca „B.P. Hasdeu” experimentează și

implementează cu succes multe elemente de bibliotecă-incubator, și mă refer la instruirea bibliotecarilor noștri care au avut și au, în continuare, experiența serendipității permanente – la „Învățăm concepte inovatoare” (2013-2014), la Zilele FedEx@Hasdeu (2014-2015) și la Cafeneaua biblioteconomică „Chindii profesionale” la care metodele nonformale de educație fac corp comun cu creativitatea, inovația, experimentul, descoperirea, jocul și implicarea pentru creșterea noastră profesională (CNEB).

Cine suntem noi, bibliotecarii și biblioteca? Suntem făcuți din cuvinte. Aranjate într-o anumită ordine, cuvintele cu care înveșmântăm o anumită persoană, și care ne dezvăluie esența ei. O sabie poate să taie și să omoare, iar un cuvânt poate să omoare și să vindece cu aceeași ușurință cu care un fir de iarbă străpunge asfaltul; niciun împărat nu a făcut cu ajutorul armii mai mult decât Isus Hristos a făcut cu ajutorul cuvintelor. Deci, cuvântul e o forță, o forță care ne înalță sau ne coboară indiferent de câte puteri avem în clipa când apelăm la el. Pentru mine biblioteca este un incubator al cuvintelor; biblioteca – ca un incubator al cuvintelor – generează proiecte, idei, activități științifice culturale, educă tânăra generație; biblioteca ca incubator o asociez cu un stup de albine, albinele culeg nectar și duc dulceața cuvintelor omeniilor. Utilizatorii vin în biblioteca incubator să pătrundă tainele cuvintelor și să le descifreze; biblioteca incubator de: profesioniști, de idei, de proiecte, de parteneri, de utilizatori, de cunoștințe, incubator de activități; biblioteca incubator reprezintă un incubator de personalități; biblioteca îl formează pe cititor din copilărie (la grădiniță) îi oferă servicii de diferite tipuri și forme (bibliodădaca, cărți, programe de dezvoltare, petrecerea timpului liber, ateliere de creație etc.), dezvoltă gustul pentru frumos și-l orientează spre ce vrea să

devie în viață, dar și cititorul formează bibliotecă conform cerințelor lui se formează și serviciile necesare; incubator – un loc de unde își ia începutul ceva, de unde se pornește ceva, un început, dar care este supravegheat, controlat, modelat, modificat pentru a aduce la o stare, scop, anume, este un loc pentru fantezie și experiment; o bibliotecă ca incubator asigură personal care caută idei bune, informații, consultații și spații, care încep să le facă vizibile; incubator – idei, implementare și promovare; biblioteca incubator, trebuie, în primul rând, să dispună de o cameră pentru copii, frumos amenajată, în care intrând să crezi că ai nimerit în lumea poveștilor, unde locuiesc personaje de tot genul, de la Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene până la cele mai moderne personaje din lumea cărților pentru copii; biblioteca incubator (de altfel, biblioteca la general), trebuie să unifice familia, grădinița, școala întru educarea tinerei generații; biblioteca incubator, prin activitățile interesante, în special, întâlnirile cu personalități, poeți scriitori, lansări de carte, propagarea noutăților editoriale, a valorilor naționale și europene contribuie la formarea personalității copiilor și tinerilor, dar și a celor maturi; biblioteca incubator poate fi asemănată cu o fabrică de staruri, unde un copil de mic, fiind introdus în lumea cărților, ajunge un cititor avizat, care poate deosebi literatura de valoare și de nonvaloare, iar ca punct culminant, devine poet, scriitor, contribuind astfel la educarea altor cititori; biblioteca incubator poate fi asociată cu o grădină, unde cresc tot genul de flori, una mai frumoasă decât alta, numai că aici e vorba despre copii și lumea cărților, precum și de noi cei maturi, care trebuie treptat, atent, cu dăruire să-i introducem în această lume, ca în ultimă instanță această grădină a copiilor să devină înfloritoare – nu este ușor, dar cu forțe comune, cu dragoste și responsabilitate pentru generația

în creștere, se poate; rețeaua BM „B.P. Hasdeu” are deja o experiență de bibliotecă incubator – au fost implementate diferite forme și metode de animație cu publicul, idei noi și proiecte realizate împreună cu cititorii. Săptămâna creativității și a inovației a fost o experiență nouă pentru bibliotecă. În această perioadă toate bibliotecile au devenit adevărate incubatoare de idei noi (Centrul Academic Internațional Eminescu).

Unele biblioteci și bibliotecari nu au ținut cont de succesiunea întrebărilor și au răspuns într-o manieră personală sau pesimistă / simplistă / tehnică:

1. Biblioteca incubator – unde fugi repejor când îți este greu. Ce face biblioteca ca incubator? – Încălzește sufletul. Ce înțeleg prin expresia incubator? – Căldură, liniște, relaxare. Cu ce o asociez? – Cu o oază unde vrei să revii mereu (Filiala Codru).
2. Cum vă închipuiți biblioteca ca incubator? – Ca o casă a Domnului. Ce face biblioteca incubator? – Ne dă hrană spirituală zilnică. Ce înțelegeți prin expresia incubator? – Imn soarelui și viața în armonie. Cu ce o asociază? – Cu pâinea cea de toate zilele.
3. Pentru a lărgi conceptul bibliotecii până la incubator ne trebuie spații moderne, dotate cu tehnologie de top, mobilier atractiv și ergonomic, doar în așa condiții poți realiza orice idee inovativă, dar cu sărăcie și entuziasm gol departe nu ajungi.
4. Un spațiu închis, unde totul este ținut sub observație; îl asociez cu un loc special amenajat, condiții bune, dar unde toți sunt la fel; un loc cald, sigur, supravegheat în care te simți bine; При слове инкубатор, первое что мне приходит в голову, всё-таки птицеферма.
5. Biblioteca este un spațiu deschis pentru toți acei care doresc să cunoască

mai mult, să se dezvolte multilateral, să se pregătească de viață în baza operelor literare, științifice, să se formeze ca personalitate.

Răspunsurile, pesimiste, m-au trimis la începutul articolului, la serendipitate, care – în viziunea mea – e caracteristica definiției a bibliotecii incubator și care nu i-a marcat pe participanții-autori ai acestor răspunsuri.

Fenomenul serendipității se află la punctul de întâlnire al mai multor elemente sau forțe ca prezență. Bibliotecarii, în mare parte, inconștienți de serendipitate, au identificat elementele ei constitutive, specifice bibliotecii: spații, mobilier, design interior, colecții / resurse, tehnologii, bibliotecari, utilizatori, parteneri, activități, competențe, abilități, creativitate, inovații, dezvoltare, educare. Ca aceste toate elemente să se transforme într-un mediu serendipicos, în stare, în experiență de serendipitate bibliotecarul trebuie să pună armonios, creativ, în acțiune toate aceste elemente. *Serendipitatea este o stare de conștiință și de vigilență (sau de atenție plutitoare, spunea Freud) care permite să vedem și să remarcăm în treacăt ceva de care avem nevoie și pe care nu-l căutăm în acel moment, nici în acel loc. Și care permite să găsim ca din întâmplare ceea ce aveam nevoie sau doream, lucruri importante, vitale, de ajutor sau, pur și simplu, utile. Serendipitatea este mai mult și altceva decât întâmplarea sau sincronie, sau noroc, sau numai o pură coincidență corp-spațiu-timp-vigilență. Ea se situează între întâmplare și necesitate, între nădejdea pierdută și speranță, naivitatea copilului și perspicacitate¹.*

Am simțit serendipitatea în fiecare răspuns și dacă se spune că este o punte între creierul drept și creierul stâng, între rațiu-

nea rezonabilă, care raționează, și intuiția creatoare, atunci bibliotecarii participanți la experiment au răspuns rezonabil, rațional, au pus la contribuție imaginația, intuiția, creativitatea pentru a descrie acest nou concept de bibliotecă incubator. Și dacă serendipitatea este o punte între litere, arte și științe, la fel, credem în răspunsurile raționale, rezonabile, sincere ale oamenilor de artă și litere care vin în susținerea rezultatelor generate de bibliotecari.

Serendipitatea face legătura între corp-spațiu-timp, între trecut, legendele lui, cultură și prezent, și cercetările de vârf în curs. Care bibliotecă nu tinde să fie acel mediu ce asigură această legătură? Toate. Pentru asta există bibliotecile!

Până cercetările transdisciplinare vor ajunge să explice acest concept științific bibliotecile îl experimentează, îl asigură, îl susțin prin fiecare activitate, amenajare, prin fiecare carte, DVD sau periodic achiziționate, prin fiecare atelier, training pentru utilizatori, prin valorificarea fiecărei vizite colective sau individuale transformându-se în instituții remarcabile, în biblioteci incubator.

Drept concluzie generală pot servi următoarele trei segmente rupte din contextul unor răspunsuri oferite de bibliotecari:

(1) „Biblioteca incubator” este instituția infodocumentară în care se poate asigura educarea, dezvoltarea, culturalizarea maselor fără niciun impediment, iar expresia „incubator” m-a adus cu gândul la incubatorul de ouă – care, într-un termen anume asigură condiții favorabile de dezvoltare a puilor înăuntru, în așteptarea ecluzării unor păsări sănătoase. Așa este și Biblioteca Municipală.

(2) Rețeaua „B.M. Hasdeu” are deja o experiență de bibliotecă incubator – au fost implementate diferite forme și metode de animație cu publicul, idei noi și proiecte realizate împreună cu cititorii. Săptămâna creativității și a inovației a

¹ *Ce este serendipitatea?* Disponibil: http://www.ceruldinnoi.ro/pages/Anne_Ancelin_Schutzenberger.htm

fost o experiență nouă pentru bibliotecii. În această perioadă toate bibliotecile au devenit adevărate incubatoare de idei noi.

(3) Biblioteca „B.P. Hasdeu” experimentează și implementează cu succes multe elemente de bibliotecă-incubator și mă refer la instruirea bibliotecarilor noștri care au avut și au, în continuare, experiența serendipității permanente – la „Învățăm con-

cepte inovatoare” (2013-2014), la Zilele FedEx@Hasdeu (2014-2015) și la Cafeneaua biblioteconomică „Chindii profesionale” (2015), la „Formare formatori”, „Povești digitale”, la care metodele nonformale de educație fac corp comun cu creativitatea, inovația, experimentul, descoperirea, jocul și implicarea pentru creșterea noastră profesională.

AUDITUL INOVAȚIONAL LA BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „B.P. HASDEU”*

Elena GOLBAN,
Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, USM

Abstract

The idea of innovation audits conducting within a public library that offers public services arised from the fact that in this sector of activity a budget deficit is typically recorded, and innovation audits may suggest some solutions for modernization and more efficient management of resources.

Innovation audits' methodology is developing during last 30-40 years in American and European regions, but for R. Moldova this concept is brand-new. Moreover, taking into account the fact that there is no official body for „innovation audits” which would promote an unique methodology, conducting such type of audits is considered to be an individual task of each organization.

This study is an attempt of quantitative and qualitative approach of the innovation phenomenon at the Municipal Library „B.P. Hasdeu” and aims a methodology that would measure the innovation potential and its constituents.

Keywords: *innovation audits; innovation potential; innovation management; innovations; innovation process; organizational culture; leadership; innovator.*

Actualitatea temei. Schimbarea paradigmei de dezvoltare economică a Republicii Moldova, în general, și, ca urmare, tendințele de schimbare a mediului de operare a bibliotecilor în particular, impun regândirea și revizuirea poziționării lor pe piață, elaborarea strategiilor de dezvoltare prin inovare. Gestiunea activităților de inovare (atât la nivel de organizație, cât și la cel național) presupune cunoașterea temeinică a acestora, precum și cunoașterea potențialului inovațional – factorul determinant al supraviețuirii și prosperării bibliotecii pe termen lung. Identificarea și dezvoltarea potențialului inovațional al bibliotecii trebuie să înceapă cu **auditul inovațional**, care reprezintă un instrument practic de diagnosticare și evaluare a capacităților bibliotecii în domeniul inovației. Dat fiind faptul că economia moldovenească devine tot mai integrată în economia globală, iar, pe de altă parte (pentru moment) în R. Moldova nu există un sistem oficial de evidență și analiză

* Lucrarea reprezintă fragmente din teza de master *Auditul inovațional la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,* conducător științific conf. univ. dr. hab. Nelly Țurcan. Teza de master a fost realizată în cadrul studiilor de masterat la programul *Managementul instituției infodocumentare.*

a activităților inovatoare, este util de dezvoltat un sistem de indicatori compatibil cu cel din alte țări, ceea ce va permite compararea rezultatelor activității inovatoare și preluarea celor mai bune practici. Deci, în opinia noastră, actualitatea temei este condiționată de necesitatea sistematizării și stabilirii eficienței indicatorilor auditului inovativ, încurajarea metodologiei cât mai consistente și, ca urmare, producerea rezultatelor compatibile în vederea facilitării schimbului de date între actorii domeniului bibliotecomic. Noutatea temei o constituie atât elucidarea aspectelor teoretice referitoare la mecanismul auditului inovativ, cât și tentativa aplicării lor practice în domeniul bibliotecomic.

Abordarea subiectului în literatura de specialitate. Domeniul inovațiilor și managementului inovativ este abordat în lucrările mai multor autori: P. Drucker, J. Bessant, M. Tushman, H. Gaynor, E. Hrișcev, V. Ganea, D. Duca, L. Băloiu, I. Frăsineanu, L.L. Vîsoțki. Cercetările referitoare la aspectele diferite ale auditului inovativ apar preponderent în spațiul literaturii anglo- și rusofone. Aici pot fi menționați: J. Tidd, M. Langdon, A.E. Beloziorov, M.I. Platonov.

Activitatea inovativă în domeniul bibliotecomic este cercetată în lucrările autorilor: I. Stoica, I.S. Șraiberg, E.I. Kacianova, E.N. Guseva, V.P. Ciudinova, M. Heaney, R. Poll, precum și de cercetători autohtoni: L. Kulikovski, N. Țurcan, L. Corghenci, E. Scherlet, C. Mamașcaia. Pe parcursul studierii literaturii de specialitate n-a fost identificată nicio sursă relevantă tematicii de audit inovativ în bibliotecă. Din acest considerent, prezenta cercetare poate fi considerată ca fiind una de pionierat, o premieră la noi, evident, la nivelul exigențelor impuse de respectiva treaptă de cercetare.

În calitate de teren de cercetare a fost aleasă Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,

care de-a lungul istoriei sale de aproape 138 de ani a fost mereu în fruntea dezvoltării domeniului bibliotecomic, iar astăzi, pe bună dreptate, este privită ca un laborator de inovații în domeniu.

Elaborarea instrumentarului necesar: cadrul general. Dilema clasică în managementul inovativ constă în întrebarea: cum de gestionat eficient procesul multidimensional al inovării bazat pe creativitate în vederea creării valorii adiționale anticipate? Mulți manageri recunosc că inovarea este o țintă în mișcare, iar gestionarea acesteia reprezintă construirea unei capacități dinamice. Spre deosebire de alte procese de afaceri, rezultatele (*output-urile*) procesului inovativ sunt, mai degrabă, imprevizibile, în timp ce realitatea *business*-ului ne demonstrează că ceea ce nu poți măsura, nu poți gestiona. În acest context măsurarea procesului și activității inovative vine în sprijinul managerului, având în arsenalul său mai multe instrumente.

Datorită caracterului interactiv și multidimensional al procesului inovativ, măsurarea inovației nu este atât de ușoară. Respectiv, există diverse metrici care măsoară dimensiunile inovației, cum ar fi performanța generală la nivel mondial și statal, analiza statistică la nivelul UE, capacitatea inovativă a țărilor, măsurarea inovației în cadrul întreprinderilor [7, p. 175]:

- manualul OSLO (standardizarea și colectarea informației / datelor comparabile ce țin de inovație și activitățile inovative în întreprinderi) [15];
- indicele global al inovării (*Global Innovation Index*) [22];
- tabloul de bord al Uniunii Inovării (*Innovation Union Scoreboard*) [23];
- tabloul de bord european al inovării (*European Innovation Scoreboard*) [21];

- indicele capacității inovaționale (*Innovation Capacity Index*) [14, p. 3];
- analiza inovării comunitare (*Community Innovation Survey*) [24];
- InnoBarometru [4, p. 36].

În R. Moldova setul de indicatori pentru evaluarea performanțelor în domeniul inovării reprezintă un set mixt de indicatori de *input*-uri inovaționale din *Indicele global al inovării 2012* și indicatori europeni relevanți *Tabloului de bord european al inovării* [5, p.102].

În vederea identificării setului de indicatori pentru scopurile studiului dat, au fost studiate și analizate metricile și indicele sus-menționate. Deși există o varietate mare de modele aplicate în cercetarea procesului inovațional și rezultatelor acestuia, am ajuns la concluzia că nu există o metrică universală aplicabilă. Mai mult ca atât, toate sistemele sunt axate doar pe colectarea datelor cantitative, în timp ce auditul inovațional presupune și analiza anumitor indicatori calitativi. Totodată, trebuie să fie luat în calcul și specificul domeniului cercetat (managementul inovațional în domeniul biblioteconomic).

Respectiv, în baza chestionarului inovațional al lui Gerard H. Gaynor [12], a fost elaborat un set bidimensional de indicatori, care a cuprins atât indicatori relevanți pentru măsurarea inovației, cât și indicatori de performanță în domeniul biblioteconomic [13].

Obiectul principal al cercetării îl constituie Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” ca subiect al activității inovaționale.

Scopul cercetării constă în diagnosticarea și evaluarea potențialului inovațional al BM „B.P. Hasdeu”.

Obiectivele cercetării:

- 1) examinarea aspectelor teoretice ale auditului inovațional și componentelor sale;
- 2) dezvoltarea cadrului pentru măsurarea, evaluarea și analiza potențialului inovațional;

3) elaborarea instrumentariului pentru efectuarea auditului inovațional;

4) analiza activității inovaționale a BM „B.P. Hasdeu” în perioada 2010-2014;

5) evaluarea potențialului inovațional al BM „B.P. Hasdeu”;

6) formularea concluziilor și recomandărilor.

Obiectivele cercetării statistice sunt:

1) colectarea datelor statistice privind inovarea respectându-se regulamentele europene și principiile directoare propuse de EUROSTAT (OECD), *Tabloul european de bord al inovării*, precum și principiile cuprinse în *Ghidul pentru culegerea și interpretarea datelor privind inovarea tehnologică*, manualul OSLO, ediția 2005;

2) colectarea datelor statistice privind activitatea bibliotecii respectându-se principiile directoare propuse de IFLA, UNESCO și Comitetul ISO TC46/SC8.

Ipoteza generală constă în abordarea potențialului inovațional ca o totalitate a resurselor care pot fi identificate, descrise și măsurate prin intermediul unor indicatori cantitativi și calitativi, ceea ce condiționează necesitatea perfecționării și îmbunătățirii instrumentariului metodologic.

Ipotezele de lucru sunt următoarele:

Cultura organizațională influențează pozitiv procesul inovațional la BM.

Procesul inovațional la BM este condiționat de nivelul dotării cu resurse.

Standarde internaționale și norme europene aplicate:

În domeniul inovațiilor:

Tabloul de bord european al inovării;

InnoBarometru.

În domeniul biblioteconomic:

- SM ISO 11620:2011. *Informare și documentare. Indicatori de performanță pentru biblioteci;*
- SM ISO 2789:2015. *Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă* (pentru serviciile electronice).

Concepte și definiții. Criteriile de evaluare au fost alese în urma unor cercetări aprofundate, fiind utilizată literatura economică și de specialitate, sursele internaționale și naționale. La alegerea criteriilor pentru efectuarea auditului inovațional s-a ținut cont de indicatorii care îl descriu, iar pe lângă aceasta, și de cei care permit măsurarea potențialului inovațional [18, p. 217]. O atenție specială a fost acordată parametrilor de compatibilitate a indicatorilor utilizați.

Pentru a obține o imagine de ansamblu a potențialului inovațional al BM „B.P. Hasdeu” a fost elaborat un model de evaluare bazat pe componentele de bază ale potențialului inovațional (resursele umane și materiale, procesele și instrumentele, cultura și valorile, *leadership*-ul), precum și pe celelalte componente relevante. Fiecare component a fost divizat în subcomponente de caracterizare obținând un număr de 21 de subcomponente, iar fiecărui subcomponent i-au fost atribuite indicatori de evaluare. Un număr de 34 de indicatori de analiză a fost inclus în tabelul final de mai jos: 27 de criterii cantitative și șapte criterii calitative (rezul-

tatele finale sunt transferate în tabelul din anexa 6).

Descrierea cercetării. În cadrul cercetării au fost folosite metode cantitative (*metoda anchetei*), calitative (*studiul documentelor*), statistice (*analiza corelațională*).

Datele statistice au fost colectate în urma analizei rapoartelor statistice anuale (6-c), precum și a raportelor de activitate ale BM „B.P. Hasdeu” din perioada 2010-2014.

Datele empirice au fost colectate prin aplicarea a două chestionare autoadministrate și diseminate în format electronic (rezultatele finale sunt transferate în tabelele din anexele 2-5).

Anterior diseminării, chestionarele au fost testate după următoarele criterii:

- funcționalitatea și corectitudinea linkurilor pentru accesarea chestionarelor;
- posibilitatea completării multiple de pe o singură adresă IP și/sau adresă MAC (pornind de la considerentul că rata aprovizionării cu calculatoare-stații de lucru este 0,46, adică cel puțin două persoane la un calculator).

Tabelul 1. Indicatorii de bază pentru evaluarea potențialului inovațional

Capacitatea	Component	Subcomponent	Indicatori	Cod
Adaptabilitatea inovațională	Cultura și valorile	Nivelul climatului inovațional	Tipul culturii organizaționale	AI 1
			Ponderele novatorilor	AI 2
			Stilul de soluționare a problemelor	AI 3
		Corespondența ideologiei inovaționale a scopurilor BM	Corespunde / nu corespunde	AI 4
	Existența mecanismului de motivare inovațională	Există / nu există	AI 5	
	Reacția inovațională	Creșterea inovațională	Numărul serviciilor electronice	AI 6
		Aplicarea mecanismului de audit inovațional	Se aplică / nu se aplică	AI 7

Capacitatea	Component	Subcomponent	Indicatori	Cod	
Infrastructura inovațională	Proprietatea intelectuală	Proprietatea inovațională	Numărul inovațiilor/pro-punerilor implementate	II 1	
		Obiectele drepturilor de autor	Numărul drepturilor de autor deținute	II 2	
	Leadership-ul	Competența în <i>leadership</i>	Ponderea liderilor din numărul total de deținatori ai funcțiilor de șef	II 3	
	Resurse:				
	Umane	Dotarea cu personal		Numărul bibliotecarilor	II 4
				Fluctuația personalului	II 5
		Nivelul de implicare a personalului		Ponderea personalului implicat în procesul inovațional	II 6
				Numărul orelor de instruire	II 7
		Nivelul de calificare a personalului		Numărul instruirilor per bibliotecar pe an	II 8
				Absolvenții de doctorat cu vârsta între 25-34	II 9
				Procentul efectivului în vârstă de 30-34 de ani care au absolvit învățământul terțiar	II 10
			Procentul tinerilor de 20-24 de ani care au atins cel puțin învățământul superior de nivel secundar	II 11	
	Financiare	Acoperirea financiară		Ponderea mijloacelor financiare alocate BM din bugetul municipal	II 12
		Repartizarea bugetului		Ponderea cheltuielilor pentru inovații din bugetul total	II 13
				Ponderea cheltuielilor pentru completarea fondurilor	II 14
				Ponderea cheltuielilor pentru resursele electronice din cheltuielile totale de completare a fondurilor	II 15
		Atractivitatea investițională		Ponderea mijloacelor financiare atrase de BM din surse externe de finanțare față de bugetul total	II 16
	Materiale și tehnici	Dotarea cu tehnică		Coeфициentul automatizării	II 17
Completarea fondurilor			Colecția electronică	II 18	
			Rata de innoire a stocului	II 19	

Capacitatea	Component	Subcomponent	Indicatori	Cod	
Infrastructura inovațională	Utilizatori	Utilizarea serviciilor	Numărul total de utilizatori înregistrați	II 20	
			Numărul vizitelor virtuale	II 21	
			Rata utilizării documentelor electronice față de împrumutul total	II 22	
	Colaborare	Contribuția utilizatorilor	Mecanismul de implicare a utilizatorilor	II 23	
		Crearea parteneriatelor	Numărul parteneriatelor create	II 24	
	Cercetare inovațională	Potențialul științific	Scara cercetărilor efectuate	Local / național / internațional	II 25
			Ponderele doctoranzilor și doctorilor din efectivul total (bibliotecari)	II 26	
Numărul articolelor publicate la 100 000 de locuitori			II 27		

Sursa: elaborată de autor

Rezultatele testării au fost pozitive: chestionarele fiind funcționale, accesibile după linkurile indicate, disponibile pentru completare ori de câte ori este necesar de pe un calculator sau de pe diferite calculatoare-posesori de o adresă IP comună.

Sfera de cuprindere. Cercetarea a avut loc în raza mun. Chișinău, în perioada martie-aprilie 2015. Chestionarele aplicate au fost adresate tuturor bibliotecilor din rețeaua BM „B.P. Hasdeu”, precum și managementul de vârf al BM, și au acoperit 35 din 40 de subdiviziuni structurale ale rețelei BM „B.P. Hasdeu”.

Clasificările utilizate:

Nivelul de studii – se definește și se codifică în conformitate cu *Sistemul național de învățământ în Republica Moldova* cu unica excepție la capitolul studiilor „superioare” (în loc de ciclul I – licență). Această deviere se explică prin faptul că partea majoră a efectivului BM „B.P. Hasdeu” a obținut studii înainte de semnarea *Declarației de la Bologna* (iunie 1999) și aderării R. Moldova la Procesul Bologna (mai 2005). Concluzia respectivă a fost trasă în

baza analizei vârstei medii a personalului care, în ultimii cinci ani, constituia 37-38 de ani.

Funcția deținută – se codifică în conformitate cu scara ierarhică și statele de personal ale BM „B.P. Hasdeu”.

Planul de eșantionare pentru chestionarul *Analiza potențialului uman și managerial al BM „B.P. Hasdeu”*. La proiectarea eșantionului s-a ținut cont de necesitatea asigurării reprezentativității datelor. Respectiv, s-a aplicat planul de eșantionare stratificat cu metoda de selecție dirijată. Straturile au fost definite în baza parametrului „funcție deținută”, iar în cadrul fiecărui strat s-a folosit metoda de selecție aleatorie simplă.

Inițial, determinarea volumului eșantionului s-a efectuat pornind de la condiția ca eroarea maximă admisibilă să nu depășească 5%, rezultatele având o probabilitate de 95%, după relația:

$$n = \frac{z^2 * p^2}{e^2 + \frac{z^2 * p^2}{N}}$$

unde:

$z = 1,96$ (la un nivel de încredere de 95%);

$p = 0,5$ (ponderea răspunsurilor);

$e =$ marja de eroare (0,05);

N – populația generală (264 de persoane).

Respectiv, eșantionul inițial a constituit 157 de persoane. Ulterior, din motive tehnice, volumul eșantionului a fost micșorat până la 101 persoane (38,2% din efectivul BM). Datele descifrate sunt redată în tabelul din anexa 1.

Planul de eșantionare pentru chestionarul Audit inovativ la BM „B.P. Hasdeu”. Având în vedere specificul acestui chestionar, în planul de eșantionare populația generală a coincis cu populația reprezentativă, eșantionul fiind constituit din 11 persoane care dețin funcții de conducere (vezi Tabelul 2).

Calitatea datelor. Evaluarea calității datelor parțial se realizează la etapa de introducere a răspunsurilor în câmpurile chestionarelor elaborate. Aplicația informatică prin intermediul căreia sunt concepute și diseminate chestionarele permite introducerea unor condiții de control logic și de integritate a datelor. Aceste condiții includ:

- marcarea câmpurilor obligatorii pentru răspuns;
- transferul la întrebarea următoare în funcție de răspunsul precedent;
- înregistrarea doar a valorilor numerice care se încadrează în limitele prestabilite (în cazul acordării punctajului pe o scară predefinită).

Procedeele și tehnicile de colectare, prelucrare și analiză a datelor. Instrumentariul de lucru pentru colectarea datelor empirice este format din două chestionare autoadministrate, elaborate cu ajutorul aplicației Google Drive, diseminate în format electronic în cadrul rețelei BM „B.P. Hasdeu”. Chestionarele conțin diferite tipuri de întrebări: închise, deschise, mixte, scalate. În funcție de natura informațiilor colectate au fost aplicate diferite metode de scalare, cum ar fi: diferențiala semantică, scala cu suma constantă, scala lui Stapel. Caracteristicile detaliate ale chestionarelor sunt redată în tabelul 3.

Datele statistice sunt colectate din rapoartele statistice anuale (6-c) și rapoartele de activitate ale BM pe anii 2010-2014 (anexa 6).

După completarea chestionarelor datele sunt înregistrate automat într-un tabel în spațiul virtual de pe Google Drive. Din acest tabel se efectuează extragerea

Tabelul 2. Planul de eșantionare pentru chestionarul Auditul inovativ la BM „B.P. Hasdeu”

	Subdiviziune	Director general	Director adjunct	Șef de departament
1	Secția administrativă	1	4	-
2	Departamentul studii și cercetări	-	-	1
3	Departamentul dezvoltare și comunicare	-	-	1
4	Departamentul managementul infodocumentar	-	-	1
5	Departamentul „Memorie Chișinăului”	-	-	1
6	Departamentul tehnologii informaționale	-	-	1
7	Departamentul terotehnologie	-	-	1

Sursa: elaborată de autor / secția resurse umane BM

Tabelul 3. Caracteristicile chestionarelor aplicate

CHESTIONAR CARACTERISTICĂ	Analiza potențialului uman și managerial al BM „B.P. Hasdeu”*	Auditul inovațional la BM „B.P. Hasdeu”**
Metoda	anchetă	anchetă
Tehnica	chestionar	chestionar
Procedeu	autoadministrat, diseminat în format electronic	autoadministrat, diseminat în format electronic
Forma întrebărilor	întrebări închise, întrebări deschise, întrebări mixte, întrebări scalate	întrebări scalate, întrebare deschisă
Numărul întrebărilor	33	41
Datele demografice	da	nu
Nr. părților componente	3	1
Partea I	„Despre Dvs.”, aplicat chestionarul-variantă a modelului lui Kirton (KAI) privind autoevaluarea în procesul de soluționare a problemelor [16]	Utilizat chestionarul de <i>audit inovațional</i> elaborat de Joe Tidd, John Bessant și Keith Pavitt [19]
Metoda de scalare	diferențiala semantică	diferențiala semantică
Partea II	„Despre șeful Dvs.”, utilizat Modelul competențelor în leadership, elaborat de Asociația Americană a Instituțiilor Bibliotecare [10]	
Metoda de scalare	scala lui Stapel	
Partea III	„Despre biblioteca Dvs.”, aplicat chestionarul bazat pe tipologia lui Charles Handy despre culturile organizaționale [20]	
Metoda de scalare	scala cu suma constantă	

* Părțile I și II ale chestionarului au fost traduse de autor din limba engleză și adaptate pentru scopurile studiului.

** Textul chestionarului este tradus de autor din limba engleză și adaptat pentru scopurile studiului.

Sursa: elaborată de autor

manuală a datelor și introducerea lor în fișierele Excel în vederea prelucrării ulterioare. În timpul extragerii se efectuează controlul valabilității, integrității, precum și controlul logic al datelor înregistrate.

Analiza datelor empirice s-a efectuat după parvenirea tuturor chestionarelor completate și s-a încheiat cu generarea tabelelor cu rezultate finale și vizualizarea lor în formă de diagrame (după caz).

Analiza datelor statistice s-a efectuat prin metoda analizei corelaționale.

Diagnosticarea potențialului inovațional. În vederea realizării părții practice a

cercetării s-a utilizat metoda chestionarului, precum și metoda analizei documentare. Circuitul metodologic al auditului efectuat este reflectat în figura 1.

Analiza chestionarului Auditul inovațional la BM „B.P. Hasdeu”: Chestionarul *Auditul inovațional* a fost expediat pe adresa electronică personală a fiecărui respondent din echipa managementului de vârf al BM, după cum urmează: directorul general, patru directori adjuncți și șase șefi de departament. Din 11 chestionare diseminate au fost completate șapte: un chestionar de director, trei de directorii adjuncți și trei de

Tabelul 4. Procedeele de analiză a datelor empirice și prezentarea rezultatelor

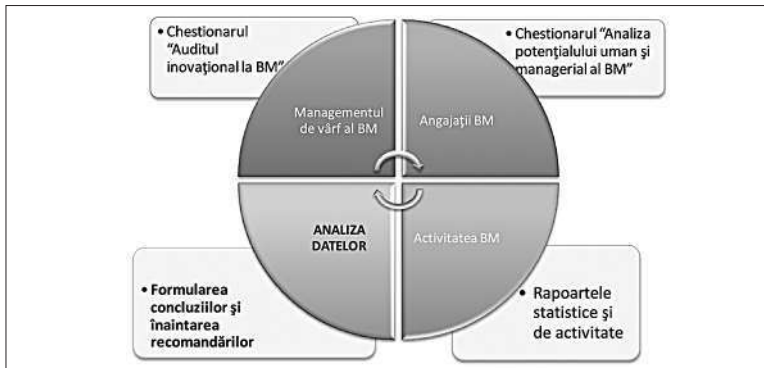
CHESTIONAR		CHESTIONAR	
Analiza datelor	Analiza potențialului uman și managerial al BM „B.P. Hasdeu”	Analiza datelor	Auditul inovațional la BM „B.P. Hasdeu”
Partea I. „Despre Dvs.”	18 afirmații propuse pentru evaluare reflectă patru factori (<i>un factor vizibil și 3 factori latenți</i>) care sunt caracteristici procesului de soluționare a problemelor	Întrebările chestionarului	40 de afirmații propuse pentru evaluare reprezintă manifestările celor cinci piloni principali ai activității inovatoare
Validarea datelor și controlul logic	Se exclud din calcul răspunsurile în care același punctaj (minimum – 1 sau maximum – 5) este atribuit tuturor întrebărilor	Validarea datelor și controlul logic	prin intermediul aplicației informatice
Metodologia de calcul	Se calculează media aritmetică pe fiecare factor cu trecerea rezultatelor într-o diagramă radar, cu excepția scorului pentru factorul vizibil	Metodologia de calcul	Se calculează media aritmetică pe fiecare pilon cu trecerea rezultatelor într-o diagramă radar
Partea II. „Despre șeful Dvs.”	17 competențe supuse evaluării reprezintă manifestările celor patru metacompetențe ale unui lider prin intermediul aplicației informatice		
Validarea datelor și controlul logic	Se calculează media aritmetică pe fiecare metacompetență în fiecare strat (conform funcției deținute). Rezultatele se prezintă în forma diagramei radar		
Metodologia de calcul	Fiecare variantă de răspuns (a, b, c, d) la cele 15 întrebări corespunde unuia din cele patru tipuri de cultură organizațională		
Partea III. „Despre biblioteca Dvs.”	Sunt luate în calcul doar răspunsurile cu valorile cuprinse între 1 și 7		
Validarea datelor și controlul logic	Se calculează suma totală pe fiecare variantă în vederea identificării tipului culturii organizaționale existente în BM „B.P. Hasdeu”		
Metodologia de calcul			

Sursa: elaborată de autor

șefii de departament. Respondenților li s-a propus să atribuie un punctaj cuprins între 1 și 7 fiecărei afirmații din cele 40 prezente, gradele de evaluare având următoarea semnificație: 1 – nu este adevărat deloc, și 7 – foarte adevărat (punctajul maxim care reflectă situația ideală).

În spatele fiecărei întrebări se află unul din cei cinci piloni care constituie modelul de comportament la abordarea inovației în cadrul organizației: strategie, procese, organizare inovatoare, relații, cunoaștere. Scorul total acumulat pe fiecare pilon este redat în tabelul din anexa 2, iar media

Fig. 1. Circuitul metodologic al cercetării

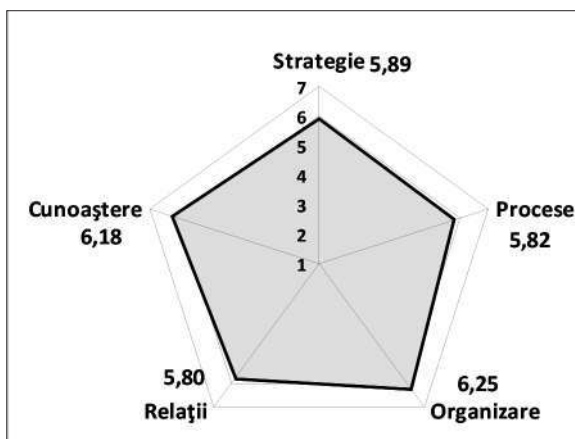
Sursa: elaborată de autor

obținută a fost utilizată pentru construirea unei diagrame de tip radar (figura 2; diagramele, calculele și rezultatele finale sunt transferate în anexa 2). După cum reiese din răspunsurile înregistrate, cel mai apropiat de scorul maxim s-a dovedit a fi pilonul „organizare” cu calificativul 6,25, urmat de „cunoaștere” (6,18), „strategie” (5,89), „processe” (5,82) și „relații” (5,80).

Analiza detaliată a repartizării scorurilor pe fiecare afirmație evidențiază faptul că răspunsurile unanime cu scorul maxim de șapte puncte s-au înregistrat pentru afirmația nr. 3: „Structura Bibliotecii Muni-

cipale susține inovațiile și nu le sufocă” (49 de puncte). Alături de acest punctaj s-au amplasat următoarele afirmații: nr. 22 – „Noi căutăm sistematic idei de produse / servicii noi” (48 de puncte); nr. 10 – „Înțelegem bine nevoile utilizatorilor noștri” (47 de puncte); nr. 13 – „Angajații Bibliotecii Municipale sunt implicați în sugerarea ideilor pentru îmbunătățirea produselor, serviciilor sau proceselor” (47 de puncte); nr. 25 – „Ne întâlnim și împărtășim experiențele cu alte biblioteci ceea ce ne ajuta să învățăm” (47 de puncte); nr. 26 – „În Biblioteca Municipală există angajamentul managementului de

Fig. 2. Pilonii managementului inovațional la BM „B.P. Hasdeu”

Sursa: elaborată de autor

Tabelul 5. Scorul mediu pe cei cinci piloni ai managementului inovațional

Scorul mediu	Strategie	Procese	Organizare inovațională	Relații	Cunoaștere
Director (n=1)	7,00	6,88	6,50	7,00	6,88
Directori adjuncți (n=3)	5,63	5,46	5,92	5,33	5,83
Șefi de departament (n=3)	5,79	5,83	6,50	5,88	6,29
Nivel instituțional (n=7)	5,89	5,82	6,25	5,80	6,18

Sursa: elaborată de autor

vârf și sprijinul pentru inovații” (47 de puncte). Esența afirmațiilor menționate reflectă modalitatea desfășurării procesului inovațional în cadrul BM și demonstrează existența unui tandem „angajații BM – managementul BM” orientat spre inovații.

Dacă vom analiza în strat¹ rezultatele obținute, vom observa că fiecărui strat îi este specifică ordinea sa a scorurilor acordate pentru fiecare pilon:

- director general: strategie → relații
procese → cunoaștere → organizare;
- directori adjuncți: organizare → cunoaștere → strategie → procese → relații;
- șefi de departamente: organizare → cunoaștere → relații → procese → strategie.

Diferențe ale focusului, ilustrate, vorbesc despre faptul că șefii fiecărui nivel sunt preocupați de sarcinile ce le revin: directorul, în primul rând – de strategia (viziunea) și stabilirea relațiilor; directorii adjuncți și șefii de departamente – de organizarea și managementul cunoașterii.

Deși majoritatea scorurilor s-a repartizat relativ uniform, căpătând punctajul de 5, 6 și 7, rezultatele pentru unele afirmații au arătat un decalaj mare de opinii. De exemplu, răspunsurile la afirmațiile nr. 6 „Strategia noastră inovațională este comunicată clar, astfel toți știu obiectivele stabilite” și afirmația nr. 9 „Ne rezervăm timp pentru revizuirea și îmbunătățirea proiectelor noastre, ceea ce va spori performanța

¹ În cadrul prezentei cercetări straturile sunt definite în baza variabilei „funcție deținută”.

noastră pe viitor” au variat între punctajul 3 și 7. Este de menționat faptul că aceste variațiuni s-au înregistrat în interiorul stratului, ceea ce semnalează despre faptul că există anumite devieri în înțelegerea procesului inovațional în BM.

Analiza chestionarului Analiza potențialului uman și managerial al BM „B.P. Hasdeu”. Pe adresa electronică a tuturor filialelor bibliotecii municipale au fost expediate 101 de chestionare, din care au fost recuperate 36. Numărul răspunsurilor obținute este sub nivelul așteptărilor și constituie 11% din numărul total al bibliotecarilor. Totuși, efectuarea analizei este posibilă, pornind de la considerentul că la nivel instituțional reprezentativitatea datelor poate fi asigurată de 10% din populația generală.

Întrebările chestionarului au fost grupate în trei blocuri: despre respondent (nr. 1-15); despre șeful direct (nr. 16); despre biblioteca în care activează respondentul (nr. 17-33).

La realizarea sondajului prin acest chestionar au participat 36 de respondenți, dintre care: opt bibliotecari; șase șefi de oficii; patru șefi de servicii; cinci bibliotecari principali; 13 șefi de filiale. După vârstă, respondenții s-au repartizat în felul următor: 20-24 de ani – patru persoane; 25-30 de ani – opt persoane; 30-34 de ani – trei persoane; 35-40 de ani – trei persoane; peste 45 de ani – 18 persoane. Nu s-a înregistrat nici un răspuns de la persoanele de vârstă „până la 20” și „40-45”. Studiile de specialitate dețin 23 de respondenți,

Tabelul 6. Aplicarea testelor de creativitate (răspunsuri pozitive)

Nr. răspunsului	Anul angajării	Studiile	Funcția deținută
1	1982	de specialitate	șef filială
3	2003	de specialitate	șef filială
7	2011	de specialitate	bibliotecar
9	2013	de specialitate	șef serviciu
26	2013	altele	șef oficiu

Sursa: elaborată de autor

restul respondenților dețin alte studii (13 persoane). Marea majoritate a respondenților au studii superioare – 32 de persoane, patru persoane au atins nivelul de master (rezultatele finale sunt transferate în tabelul din anexa 3).

Contrapunerea răspunsurilor la întrebările nr. 5-7 **referitoare la vechimea în muncă** arată că pentru 18 persoane (jumătate din respondenți) BM este primul loc de muncă. Vechimea în muncă în cadrul BM variază de la un an până la 40 de ani.

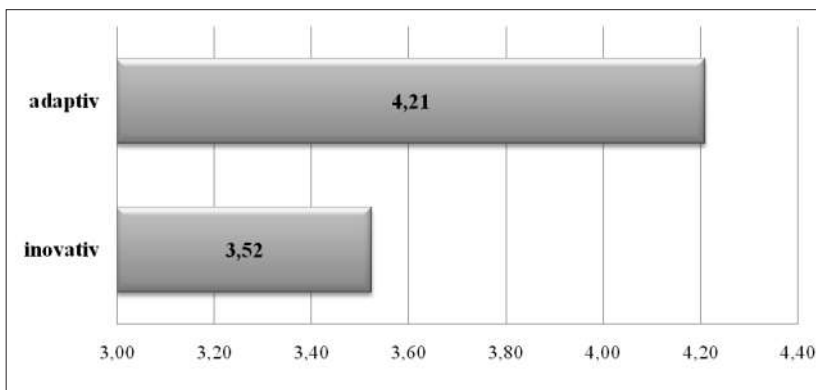
La întrebarea nr. 8 **La angajare vi s-au aplicat anumite teste de creativitate?** s-au înregistrat doar cinci răspunsuri pozitive, 26 de respondenți au răspuns negativ și cinci respondenți au susținut că nu țin minte (ceea ce este explicabil pentru persoanele care s-au angajat la serviciu în anii 1977, 2003, 2004 și mai puțin explicabil în cazul unei persoane tinere angajate în anul

2012). Examinarea răspunsurilor pozitive în raport cu variabilele privind anul angajării, studiile și funcția deținută n-a evidențiat nici o legătură cauzală între ele (răspunsurile înregistrate sunt redade în tabelul 6). Mai mult ca atât, niciunul din respondenții recent angajați (trei persoane în anul 2014 și o persoană în anul 2015) n-a raportat în privința aplicării testelor de creativitate. Respectiv, totalurile acestei întrebări le clasăm ca negative și concluzionăm că nu există mecanism de aplicare a testelor de creativitate la angajarea personalului.

La întrebarea nr. 9 **Ce tip de persoană Dvs. considerați că sunteți?** au fost primite următoarele răspunsuri: novator – 23 de persoane, conservator – 12 persoane, nu știu – o persoană. Deci, constatăm că novatorii predomină.

În strânsă legătură cu întrebarea nr. 9 este întrebarea nr. 15, în care responden-

Fig. 3. Scorul mediu pentru stilul soluționării problemelor (factor vizibil)

Sursa: elaborată de autor

ții au fost rugați să precizeze *în ce măsură sunt de acord sau în dezacord cu 18 afirmații referitoare la modalități diferite de acțiuni și de soluționare a problemelor*. Scala de evaluare a fost cuprinsă între 1 – dezacord total și 5 – acord total. Afirmațiile propuse pentru evaluare reprezintă nouă perechi de declarații opuse și reflectă un factor vizibil (*orientarea adaptivă sau inovativă în soluționarea problemelor*) și trei factori latenți care sunt caracteristici procesului de soluționare a problemelor (*abordarea eficienței; respectarea regulilor; suficiența de originalitate*).

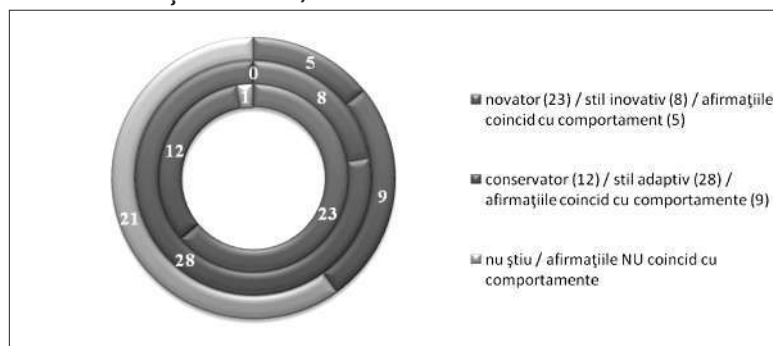
Pentru analiza **factorului vizibil** au fost calculate scorurile medii aritmetice pentru fiecare grup de afirmații (câte nouă afirmații per grup). Rezultatul final pe o scală de la 1 până la 5 s-a dovedit a fi 4,21 pentru orientare adaptivă și 3,52 pentru orientare inovativă, ceea ce înseamnă că stilul adaptiv prevalează ca mod de soluționare a problemelor (figura 3; calculele și rezultatele finale sunt transferate în tabelul din anexă 4).

În vederea unei analize mai profunde, am comparat perechile de scoruri medii obținute de la fiecare respondent. Logica comparării constă în următoarele: dacă punctajul acumulat pentru afirmațiile din grupul stilului adaptiv este mai mare de-

cât punctajul pentru grupul afirmațiilor privind stilul inovativ, considerăm că respondentului îi este caracteristică o abordare adaptivă și invers. Rezultatele acestei analize arată că opt persoane sunt adepți ai stilului inovativ, și 28 de persoane ai stilului adaptiv.

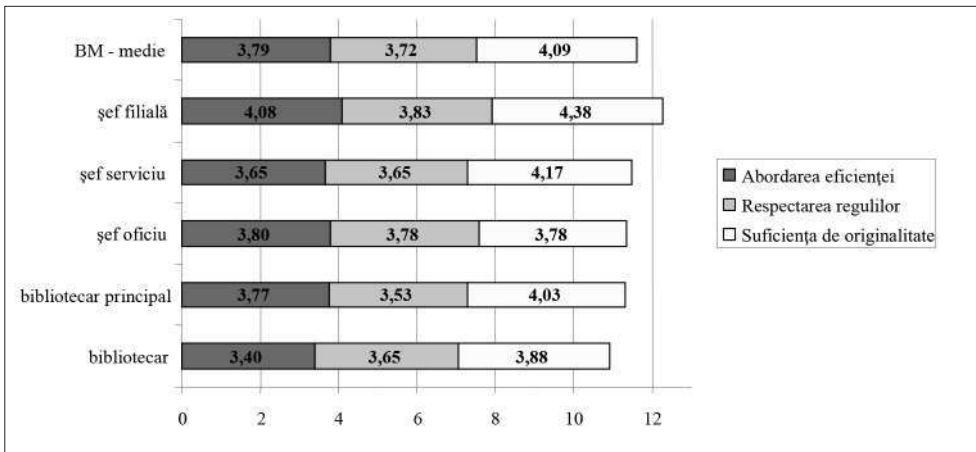
Dacă e să calculăm raportul între novatori și conservatori, vom avea următoarele rezultate: 1,92 (*numărul novatorilor raportat la numărul conservatorilor – din răspunsurile la întrebarea nr. 9*) și 0,28 (*numărul adepților stilului inovativ raportat la numărul adepților stilului adaptiv – din analiza răspunsurilor la întrebarea nr. 15*), ceea ce constituie de fapt o diferență de situații. În vederea identificării sursei decalajului înregistrat am contrapus răspunsurile la întrebarea directă (nr. 9) cu rezultatele răspunsurilor la întrebarea indirectă (nr. 15), din care rezultă următoarele: din 12 persoane care consideră că sunt conservatori, doar nouă acționează corespunzător, iar trei persoane se manifestă ca novatori. Devieri s-au înregistrat și în rândul persoanelor care consideră că sunt novatori: din 23 de persoane doar cinci acționează în stilul declarat. Vizualizarea celor descrise este ilustrată prin figura 4, unde cercul interior conține rezultatele răspunsurilor la întrebarea directă (nr. 9),

Fig. 4. Raportul între novatori și conservatori (corelarea rezultatelor întrebării directe și indirecte)

Sursa: elaborată de autor

Fig. 5. Scorul mediu pentru stilul soluționării problemelor (trei factori invizibili – analiza în strat după variabila „funcție deținută”)

Sursa: elaborată de autor

cercul intermediar – rezultatele răspunsurilor la întrebarea indirectă (nr. 15), iar cercul exterior ilustrează diferențele între declarațiile respondenților și stilul lor de comportament.

Rezumatul analizelor, corelărilor și comparărilor efectuate constă în faptul că nu există un purtător pur de conservatism sau inovativitate, fiecare persoană fiind un mix de comportamente și capacități caracterstice ambelor modalități de acțiune, în general, și de soluționare a problemelor, în particular. Concluzia cea mai importantă la acest capitol este aceea că doar 14 respondenți și-au evaluat propriile capacități obiectiv (*cinci novatori și nouă conservatori*). Declarațiile altor 15 respondenți privind „vectorul” lor inovativ, sunt salutare și marturisesc despre dorința lor de a se conforma cu așteptările bibliotecii în care activează (luând în considerație faptul că de-a lungul istoriei sale BM a fost un laborator de implementare a multor inovații biblioteconomice) [1, p. 9]. Doleanța respondenților de a face parte din echipa BM se confirmă și prin faptul că 26 din 36 de respondenți sunt în acord total cu afirmația: „Apreciez continuitatea, sta-

bilitatea, consensul și unirea de grup” (*una din declarațiile la întrebarea nr. 15*).

Pentru analiza **factorilor invizibili** (*abordarea eficienței; respectarea regulilor; suficiența de originalitate*) au fost calculate scorurile medii aritmetice pentru fiecare din trei perechi de afirmații aferente fiecărui factor. Rezultatul final pe o scală de la 1 la 5 s-a dovedit a fi 3,79 pentru abordarea eficienței; 3,72 pentru respectarea regulilor și 4,09 pentru suficiența de originalitate (rezultatele finale sunt transferate în tabelul din anexă 4).

Adițional analizei generale a factorilor invizibili am efectuat examinarea mai detaliată a acestora în raport cu variabilele privind vârsta respondenților, nivelul și domeniul studiilor, funcția deținută. Totalurile medii obținute pentru fiecare factor invizibil au fost analizate în comparație cu rezultatele medii generale sus-indicate și pentru descrierea tabloului general vom menționa doar valorile care depășesc media generală a BM. În cadrul fiecărei variabile s-a înregistrat cel puțin un astfel de strat, după cum urmează: după vârstă – respondenții din grupul „35-40” și „după 45”; după domeniul studiilor – deținători

ai studiilor „de specialitate”; după nivelul studiilor – absolvenți ai nivelului „masterat”; după funcție – „șefi de filială” au acumulat punctajul care depășește nivelul mediu (figura 5; rezultatele finale pentru analiza în strat sunt transferate în tabelul din anexă 5).

Analiza datelor stratificate arată că șefii de filiale demonstrează rezultate ce depășesc esențial media pe instituție, fapt ce poate fi considerat drept dovadă a profesionalismului acestor persoane.

În general, stilul instituțional de soluționare a problemelor poate fi caracterizat prin trei afirmații care au căpătat scorul maxim:

- „Sunt disciplinat, precis și metodic în rezolvarea problemelor” (4,25);
- „Apreciez continuitatea, stabilitatea, consensul și unirea în grup” (4,53);
- „Îmi place identificarea problemelor și căutarea soluțiilor noi” (4,33).

La întrebarea nr. 10 ***Ați avut vreodată idei noi legate de munca Dvs.? s-au înregistrat următoarele răspunsuri:*** da – 33, nu – două, nu știu – unul. Deci, avem 33 de răspunsuri pozitive.

Rezultatele pentru întrebarea nr. 11 ***Câte din ideile Dvs. au fost implementate / realizate?*** s-au repartizat în felul următor: „nici una” – un răspuns, „una” – patru răspunsuri, „mai multe” – 27 de răspunsuri, „nu știu” – un răspuns. Este de menționat faptul că în cazul răspunsului negativ („nu” sau „nu știu”) la întrebarea precedentă (nr. 10) respondentul se transferă automat la întrebarea nr. 13, respectiv, în total avem aici 33 de răspunsuri (cu trei răspunsuri mai puține decât numărul respondenților). Deci, rezultatele obținute le clasăm ca pozitive, având un număr de 31 de răspunsuri pozitive.

Perechea întrebărilor 10-11 este menită să examineze diferite aspecte ale procesului „de la idee – până la realizare”.

Dacă e să raportăm răspunsurile pozitive obținute cu alte variabile (*studiile; funcția deținută; vechimea în muncă în cadrul BM*) vom vedea tabloul următor:

- marea majoritate a personalului se implică creativ în munca pe care o face – au idei și le promovează;
- creativitatea personalului nu este condiționată de funcție, vechimea în muncă, nivelul și/sau domeniul studiilor¹ [3];
- biblioteca (în linii generale) este receptivă la ideile angajaților (din 33 respondenți care au avut careva idei, 31 au raportat că ideile lor au fost implementate);
- procesul de luare a deciziilor este destul de fluid și rapid, adică biblioteca este flexibilă și operativă la acest capitol (această concluzie se bazează pe răspunsurile respondenților angajați recent – în anii 2013-2015 (patru persoane), care au raportat că ideile lor au fost realizate. Așadar, este evident, că procesul „lansare-implementare” a ideilor nu durează mult și este foarte dinamic).

În pofida rezultatelor pozitive obținute, nu putem ignora trei răspunsuri negative și două răspunsuri neutru înregistrate. Fiind puține la număr, ele totuși semnalează despre existența anumitor devieri. Respectiv, considerăm oportun să le analizăm mai detaliat, în parte.

Răspunsurile negative la întrebarea nr. 10 privind ideile noi legate de muncă:

(1) *portretul respondentului nr. 1* – vârsta 30-34 de ani, persoana deține funcția de bibliotecar, are studii superioare la altă specialitate decât cea biblioteconomică, BM este primul loc de muncă în domeniul

¹ Ceea ce confirmă încă o dată concluziile dnei L. Corghenci, exprimate în cadrul conferinței științifice naționale *Integrare prin cercetare și inovare*, 10-11 noiembrie 2014.

biblioteconomic pentru această persoană, care activează aici din 2014 (un an). Din analiza răspunsurilor la alte întrebări (nr. 9, 13, 14, 15, 32, 33): „nu a participat la instruire”; „nu știe dacă i-ar fi utilă o instruire”; consideră că este „conservator” (ceea ce se confirmă prin scorul mediu acumulat pe stil adaptiv – 3,56, care depășește scorul mediu acumulat pe stilul inovativ – 2,11, pe o scală de la 1 până la 5); nu a expus nici o părere la întrebările opționale privind trei puncte tari și trei puncte slabe a culturii și managementului din biblioteca în care activează; se conturează portretul unei persoane nesigure: fie din cauza angajării recente, fie din deficiența cunoștințelor în domeniu, fie pe motivul că așa-i este personalitatea;

(2) *portretul respondentului nr. 2* – vârsta 30-34 de ani, persoana deține funcția de șef oficiu și activează în BM din 2006 (nouă ani), are studii superioare la altă specialitate decât cea biblioteconomică. Din analiza răspunsurilor la alte întrebări (nr. 9, 13, 14, 15, 32, 33): „nu a participat la instruire”; „nu știe dacă i-ar fi utilă o instruire”; consideră că este „conservator” (ceea ce se confirmă prin scorul mediu acumulat pe stil adaptiv – 4,67, care depășește scorul mediu acumulat pe stilul inovativ – 2,56, pe o scală de la 1 până la 5); nu a expus nici o părere la întrebările opționale privind trei puncte tari și trei puncte slabe a culturii și managementului din biblioteca în care activează; ca și în cazul precedent, se conturează portretul unei persoane pasive și/sau nesigure: fie din cauza numirii recente în funcție (deține funcția de șef oficiu doar un an), fie din deficiența cunoștințelor în domeniu, fie pe motivul că așa-i este personalitatea. Unica diferență constă în vechimea de muncă în cadrul BM mai îndelungată, ceea ce ne permite să presupunem lipsa dorinței de a asimila cunoștințe noi sau lipsa sincerității în răspunsurile oferite.

Răspunsul neutru („nu știu”) la întrebarea nr. 10 privind ideile noi legate de muncă:

(3) *portretul respondentului* – vârsta peste 45 de ani, persoana deține funcția de șef oficiu și activează în BM 31 de ani, are studii superioare de specialitate. Din analiza răspunsurilor la alte întrebări (nr. 9, 13, 14, 15, 32, 33): „a participat la mai multe instruirii”; „dorește instruirii ulterioare”; consideră că este „conservator” (ceea ce se confirmă prin scorul mediu acumulat pe stil adaptiv – 4,33, care depășește nesemnificativ scorul mediu acumulat pe stilul inovativ – 4,11, pe o scală de la 1 până la 5); a exprimat opinia doar în privința punctelor tari ale culturii și managementului din biblioteca în care activează; se conturează portretul unei persoane loiale (se abține de la remarci critice), care se implică activ în activitatea bibliotecii, îmbinând abordările adaptive cu cele inovative. În baza celor relatate mai sus, concluzionăm că, cel mai probabil, întrebarea n-a fost clară pentru respondent, ceea ce a condiționat răspunsul.

Răspunsul negativ la întrebarea nr. 11 privind numărul ideilor implementate:

(4) *portretul respondentului* – vârsta 25-30 de ani, persoana deține funcția de șef oficiu și activează în BM de doi ani, are studii superioare la altă specialitate decât cea biblioteconomică. Respondentul relatează că din mai multe idei generate, nici una n-a fost realizată pe motivul că „filiala nu are nevoie în aceste idei” (răspunsul la întrebarea nr. 12 *privind cauzele neimplementării ideilor propuse*). Este verosimilă situația că respondentul, fiind un tânăr specialist, nu dispune încă de cunoștințele necesare și de ideile propuse nu sunt oportune. Pentru a verifica această presupunere, vom analiza răspunsurile la alte întrebări conexe (nr. 13, 14), din care se conturează tabloul următor: respondentul a participat la mai multe instruirii și dorește instru-

iri ulterioare. Respectiv, putem afirma că respondentul este un participant activ al vieții filialei. Pe de altă parte, printre punctele slabe ale culturii și managementului bibliotecii (*întrebarea nr. 33*) respondentul raportează „inegalitate și lipsa de respect față de angajați (de multe ori și față de cititori)”. Mai mult ca atât, la *întrebarea nr. 20 Cum răspunde biblioteca nevoilor și dorințelor angajaților săi?* respondentul a atribuit punctajul maxim răspunsului în mod dominant, paternal în ideea că „noi știm mai bine ce e bine pentru tine”. Luând în considerație conotația negativă a răspunsurilor oferite, concluzionăm, că are loc un conflict interpersonal (deschis sau latent) între respondent și șeful(-ii) ierarhic superior(-i), respondentul nu se încadrează în context și nu împărtășește stilul autoritar de conducere practicat în această filială.

Răspunsul neutru („nu știu”) la *întrebarea nr. 11* privind numărul ideilor implementate:

(5) *portretul respondentului* – vârsta peste 45 de ani, persoana deține funcția de șef serviciu și activează în BM de 16 ani, are studii superioare de specialitate. Respondentul afirmă că a avut mai multe idei noi legate de muncă sa, dar nu știe numărul ideilor implementate. Presupunem, că această lipsă de *feed-back* poate fi explicată prin anumite deficiențe în comunicare în cadrul filialei respective. Pentru a verifica această versiune, vom analiza răspunsurile la alte întrebări conexe, cum ar fi: *întrebarea nr. 19 Cum este comunicarea în cadrul bibliotecii în care activați?* – punctajul maxim respondentul a atribuit răspunsului „se discută liber despre chestiuni organizatorice și personale, între toți membrii”; *întrebarea nr. 29 Cum circulă informația în interiorul bibliotecii?* – punctajul maxim fiind atribuit variantei „centralizat: de la vârf către bază instrucțiunile, ordinele; de jos în sus – rapoartele”. Răspunsurile citate demonstrează că, deși comunicarea este

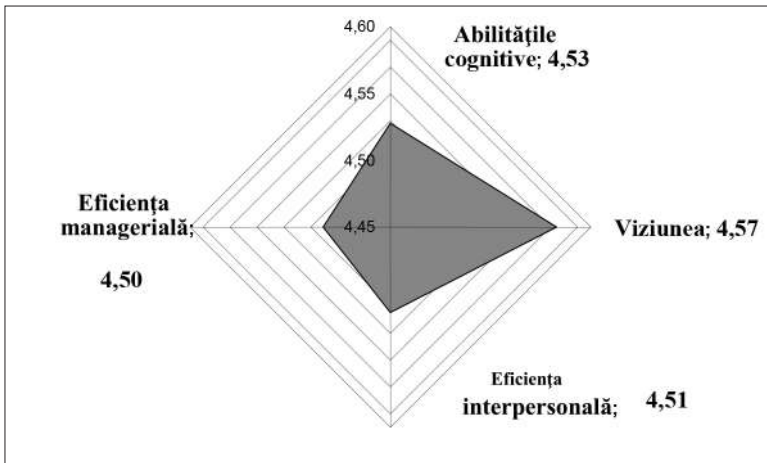
liberă între membrii echipei, direcția circulației informației este strict reglementată în cadrul filialei respective.

La *întrebarea nr. 13 Pe parcursul activității Dvs. în cadrul BM ați participat la instruirii sau traininguri de dezvoltare a creativității?* s-au înregistrat următoarele răspunsuri: la mai multe instruirii – 29, la o instruire – trei, la nici una – patru. Deci, avem 32 de răspunsuri pozitive. Din patru respondenți, care au indicat că n-au participat la instruirii, trei activează în cadrul BM mai puțin de un an.

Rezultatele pentru *întrebarea nr. 14 Considerați că v-ar fi utilă o instruire inițială / adițională în domeniul generării și implementării ideilor?* s-au repartizat în felul următor: da – 30, nu – unul, nu știu – cinci, respectiv, le clasăm ca pozitive, avându-se în vedere un număr de 30 de răspunsuri pozitive.

Perechea întrebărilor 13-14 a elucidat unele aspecte ale procesului de formare continuă în BM, oferindu-ne informații referitoare la intensitatea și acoperirea instruirilor, gradul de implicare a angajaților, doleanțele lor vis-à-vis de instruirile ulterioare. Putem concluziona, că instruirile sunt oferite tuturor angajaților indiferent de funcția deținută și vechimea în muncă. Atitudinea bibliotecarilor față de instruire este, în general, pozitivă – ei sunt conștienți de necesitatea instruirii. Din 36 de respondenți, doar o persoană consideră inutilă instruirea ulterioară. Din analiza mai detaliată a „profilului” acestei persoane, putem vedea că ea este tânără (20-24 de ani), este un novator adevărat (rezultatele autoevaluării coincid cu rezultatele analizei stilului de comportament), activează în cadrul BM de la începutul carierei în domeniul biblioteconomic, a participat la mai multe instruirii și are mai multe idei formulate și implementate. Respectiv, acest rezultat poate fi „condiționat negativ” cu o nuanțare pozitivă, deoarece este

Fig. 6. Scorul mediu pentru patru metacompetențe în leadership

Sursa: elaborată de autor

evident că respondentul, deși tânăr, are succese în muncă și este un membru activ al echipei BM.

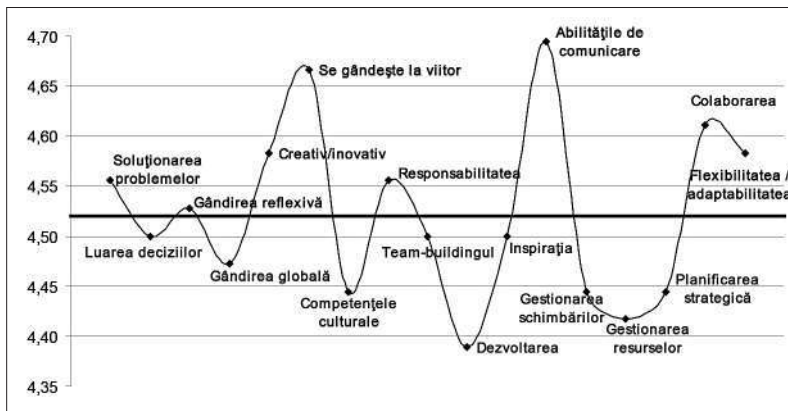
La întrebarea nr. 16 fiecare respondent a fost rugat să-și exprime părerea despre capacitățile șefului său direct. Scala de evaluare a fost cuprinsă între 1 – capacitatea minimală – și 5 – capacitatea maximală.

17 competențe propuse pentru evaluare reprezintă manifestările celor patru

metacompetențe ale unui lider (*abilitățile cognitive; viziunea; eficiența interpersonală; eficiența managerială*). Scorurile medii acumulate (pe o scală de la 1 până la 5) s-au repartizat în felul următor: viziunea – 4,57; abilitățile cognitive – 4,53; eficiența interpersonală – 4,51; eficiența managerială – 4,50 (figura 6).

După cum putem concludiona, competențele și capacitățile șefilor sunt evaluate de către subalterni la un nivel înalt,

Fig. 7. Scorul acumulat pe fiecare din cele 17 competențe în leadership raportat la media generală

Sursa: elaborată de autor

Tabelul 7. Diferența abordărilor competențelor în leadership

Funcția deținută	Competențe cu scor maxim	Competențe cu scor minim
Bibliotecar	Responsabilitatea (4,87)	Gândirea globală (4,25)
Șef de oficiu	Abilitățile de comunicare (4,83)	Dezvoltarea (3,50)
Șef de serviciu	Soluționarea problemelor (4,50) Luarea deciziilor (4,50)	Team-buildingul (3,50)
Bibliotecar principal	Team-buildingul (5,00)	Planificarea strategică (4,00)
Șef de filială	Se gândește la viitor (5,00)	Soluționarea problemelor (4,54) Luarea deciziilor (4,54) Gestionarea schimbărilor (4,54) Gestionarea resurselor (4,54)

Sursa: elaborată de autor

media generală pe toate cele 17 competențe fiind 4,52.

Totuși, în vederea unei analize mai ample, vom studia rezultatele obținute pe fiecare competență în raport cu nivelul mediu obținut. Vom avea următoarele rezultate: soluționarea problemelor – 4,56; luarea deciziilor – 4,50; gândirea reflexivă – 4,53; gândirea globală – 4,47; creativ / inovativ – 4,58; se gândește la viitor – 4,67; competențele culturale – 4,44; responsabilitatea – 4,56; team-buildingul – 4,50; dezvoltarea – 4,39; inspirația – 4,50; abilitățile de comunicare – 4,69; gestionarea schimbărilor – 4,44; gestionarea resurselor – 4,42; planificarea strategică – 4,44; colaborarea – 4,61; flexibilitatea / adaptabilitatea – 4,58. Pentru înlesnirea percepției, rezultatele obținute sunt redată în formă vizuală în figura 7. Linia roșie trasă la nivelul 4,52 (media generală) reprezintă hotarul de delimitare a competențelor scorurile medii ale cărora au depășit această valoare de celelalte competențe.

Luând în considerație faptul că răspunsurile înregistrate au parvenit din partea filialelor din rețeaua BM, considerăm că rezultatele obținute sunt adecvate situației reale. Majoritatea competențelor înregistrate sub nivelul mediu (gândirea globală; dezvoltarea; gestionarea schim-

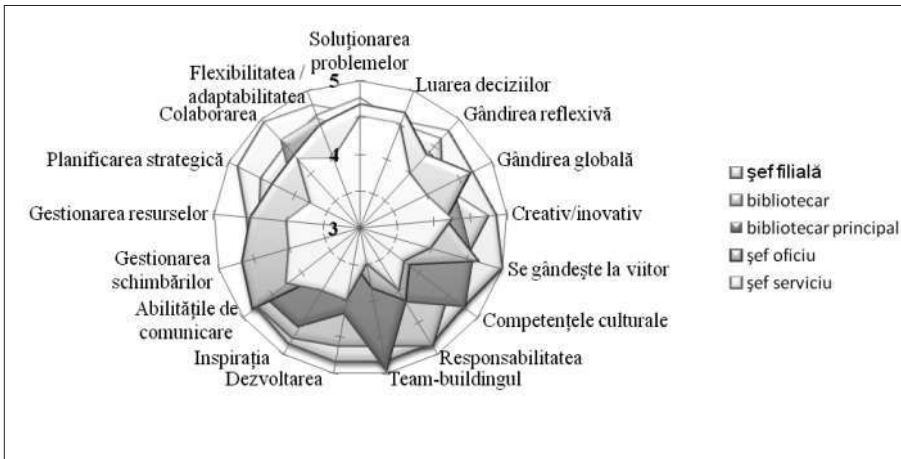
bărilor; gestionarea resurselor; planificarea strategică) poate fi considerată ca o „prerogativă” a aparatului administrativ central al BM. Respectiv, nu este de mirare faptul că personalul filialelor se prezintă mai modest. Cel mai mare decalaj s-a înregistrat între „dezvoltare” (4,39) și „abilitățile de comunicare” (4,69).

Dacă vom analiza rezultatele obținute în cadrul fiecărui strat (după funcția deținută), vom observa că opiniile diferă esențial (tabelul 7 și figura 8). De pildă, competența „team-building”, definită în cadrul chestionarului ca „construirea eficientă a relațiilor din exteriorul și interiorul bibliotecii, dezvoltarea unui mediu în care creativitatea este stimată”, bibliotecarii principali i-au evaluat la nivelul maxim cu scorul mediu 5,00, iar în viziunea șefilor serviciilor această capacitatea se manifestă doar la nivelul de 3,50.

Analiza în strat relevă diferența viziunilor pe verticală a axei ierarhice și demonstrează faptul că fiecare funcție are scopul și obiectivele specifice.

Totalitatea competențelor analizate este absolut necesară unui lider pentru a iniția, a facilita și a acorda serviciile de succes. În opinia dnei Molly Raphael, președintele LLAMA (*Asociația Administrației și Managementului Liderilor Instituțiilor Bi-*

Fig. 8. Diferența abordărilor competențelor în leadership (analiză în strat)

Sursa: elaborată de autor

bliotecare), managerii și liderii au focusul diferit: managerul este preocupat de managementul operațional al bibliotecii, în timp ce liderul dă tonalitatea organizației în întregime [10].

În scopul prezentei cercetări, vom acorda atenție sporită competențelor legate nemijlocit de viziune, și anume: gândirea globală, creativitatea, capacitatea gândirii la viitor și, parțial, competențele culturale. Scorul mediu acumulat pe primele trei competențe constituie 4,47, 4,58, 4,67, respectiv, și depășește media generală (4,52), în timp ce scorul pentru competențele culturale s-a înregistrat la nivelul de 4,44, ceea ce se află sub nivelul liniei medii. În cadrul chestionarului analizat noțiunea „competențe culturale” a fost definită ca „întreținerea unui mediu în care viziunile diverse sunt respectate și stimulate”. Scorul relativ mic acumulat semnalează despre anumite probleme nu doar în cadrul colecțiilor care au atribuit punctajul mai mic de „3” pe o scală de la 1 la 5, dar și în celelalte filiale (avem un răspuns cu valoarea „1” din partea șefului oficiului și un răspuns cu valoarea „2” din partea șefului serviciului; pentru detalii vezi figura 7).

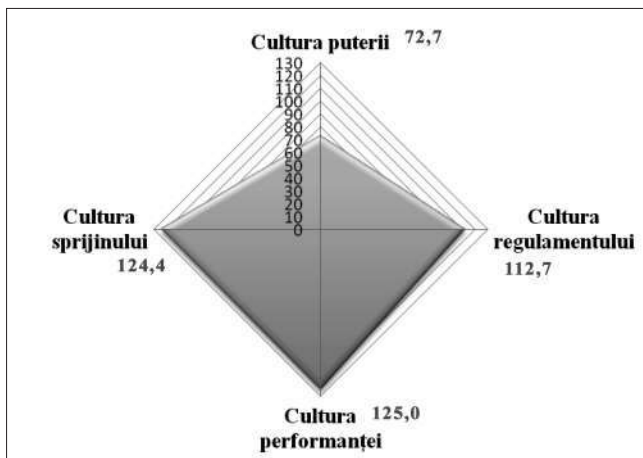
În vederea calculării indicatorului II 3 – „ponderea liderilor din numărul total de deținători ai funcției de șef”, vom analiza scorul mediu atribuit de fiecare respondent și vom lua în calcul doar scorurile care depășesc media generală 4,52. Ca rezultat, scorul mediu al 26 de respondenți este în conformitate cu cerințele înaintate, respectiv, indicatorul este egal cu 72,2%, ceea ce înseamnă că fiecare trei din patru persoane-deținători ai funcției de șef au capacitățile și competențele necesare unui lider.

Sumarul rezultatelor și totalurilor întrebării nr. 16 poate fi formulat în felul următor:

- partea majoră a efectivului BM deține competențele în leadership (26 din 36 de răspunsuri);
- scorurile atribuite metacompetențelor „viziunea” și „abilități cognitive” depășesc scorul mediu general;
- scorurile atribuite metacompetențelor „eficiența interpersonală” și „eficiența managerială” s-au înregistrat sub nivelul scorului mediu general.

Analiza culturii organizaționale și climatului inovațional în BM. Practic, toate

Fig. 9. Tipul culturii organizaționale existente în BM

Sursa: elaborată de autor

procese derulate în cadrul unei organizații, indiferent de natura lor – managerială, economică, tehnică, juridică etc. – sunt influențate sensibil sub raportul conținutului și modalităților de desfășurare de cultura organizațională. Întrebările nr. 17-31 din partea a treia a chestionarului au avut drept scop **identificarea culturii organizaționale** existente în rețeaua BM „B.P. Hasdeu”. Fiecare din patru variante de răspuns la cele 15 întrebări corespunde unuia din cele patru tipuri de cultură organizațională, după cum urmează: a – cultura puterii, b – cultura regulamentului, c – cultura performanței, d – cultura sprijinului.

Aici este necesară o remarcă referitoare la metodica calculului scorurilor totale. În conformitate cu condițiile inițiale ale chestionarului, pentru întrebările nr. 17-31 se aplică scala cu suma constantă, deci, respondentul a fost rugat să „repartizeze” șapte puncte între patru variante de răspuns în așa mod, ca fiecare variantă să aibă câte o valoare și suma valorilor să fie egală cu 7. Pe motive necunoscute, această condiție a fost respectată doar de șapte respondenți din 36, restul respondenților, pur și simplu, au scalat variantele de răspuns pe o scală de la 1 la 7. Respec-

tiv, scorul total a fost calculat în două etape: prima – din răspunsurile celor șapte respondenți (care au respectat condițiile înaintate), a doua – din restul răspunsurilor. Scorurile obținute au fost comparate între ele în vederea analizei tendinței de repartizare a punctajului pe fiecare variantă de răspuns. În urma analizei am stabilit, că tendința coincide indiferent de metoda scalării, ceea ce ne permite să luăm în calcul toate răspunsurile înregistrate și nu doar cele șapte care au respectat cu strictețe condițiile înaintate.

Ca urmare, scorurile răspunsurilor s-au ordonat în felul următor: (a) cultura puterii – 1091 de puncte, (b) cultura regulamentului – 1691, (c) cultura performanței – 1875, (d) cultura sprijinului – 1866, ceea ce înseamnă că totalul întrebărilor 17-31 este clasat în cultura performanței (figura 9). Pentru construirea figurii 9 au fost utilizate scorurile medii.

Climatul inovațional, fiind o componentă a culturii organizaționale, are un impact major asupra procesului inovațional și activității inovaționale. Măsurarea cantitativă a climatului inovațional în cadrul unei organizații este imposibilă. În majoritatea cazurilor, pentru a-l vedea,

se utilizează metoda comparativă: „starea faptică – starea ideală”. Pentru aceasta, în primul rând, se definește situația reală, urmată de analiza situației ideale (dorite). Diferența între aceste două situații se analizează pentru a concluziona asupra climatului inovațional în organizația cercetată. În studiul nostru, procedura „măsurării” climatului inovațional în BM a fost redusă la stabilirea:

- ponderii novatorilor din numărul total al bibliotecarilor (*indicator AI 2, întrebările nr. 9 și 15*);
- atitudinii față de gândire nonstandard (*întrebarea nr. 11*);
- stilului de soluționare a problemelor (*indicator AI 3, întrebarea nr. 15*);
- tipului de cultură organizațională predominantă (*indicator AI 1, întrebările nr. 17-31*);
- caracterului procesului de luare a deciziilor (*întrebarea nr. 18*);
- caracterului comunicării (*întrebarea nr. 19*);
- atitudinii față de eșec (*întrebarea nr. 24*).

Analiza răspunsurilor la întrebările menționate ne oferă următoarele rezultate:

- **ponderea novatorilor** (opt persoane din 36): novatorii fac a cincea parte din tot efectivul, ceea ce înseamnă că fiecare al cincilea angajat are o abordare inovativă față de muncă prestată. Considerăm, că ponderea novatorilor raportată este una adecvată și echilibrată, deoarece un număr mai mare de astfel de persoane poate să aducă haos și instabilitate într-o organizație;
- atitudinea față de **gândirea non-standard** este pozitivă, propunerile angajaților sunt auzite și implementate, despre aceasta ne mărturisesc 31 de răspunsuri pozitive (din numărul total de 36 de răspunsuri) la întrebarea nr. 11;

- **stilul de soluționare a problemelor** este adaptiv, cu predominarea factorului invizibil „suficiența de originalitate”;
- **cultura organizațională** predominantă este cultura performanței, cu scorul maxim acumulat de 1875 de puncte, care se caracterizează prin:
 - acțiune (*indicatorul II 20, „numărul total de utilizatori înregistrați” este în creștere permanentă în ultimii cinci ani*);
 - învățare (*indicatorul II 8 „numărul orelor de instruire per bibliotecar” este în creștere permanentă în ultimii cinci ani; numărul angajaților BM – magistri și doctori în 2014 s-a majorat cu 127% și, respectiv, 50% față de 2010*);
 - inovație (*indicatorul AI 6 „numărul serviciilor electronice” demonstrează tendință spre creștere în ultimii cinci ani; indicatorul II 21 „numărul vizitelor virtuale” s-a majorat cu 29,5% în 2014 față de 2010; colecția electronică a crescut de trei ori în 2014 față de 2010*);
- **procesul de luare a deciziilor** este participativ, ceea ce se confirmă prin punctajul maxim de 130 de puncte acumulat pentru varianta de răspuns la întrebarea nr. 18 *Cum se iau deciziile? – „deciziile le iau cei implicați și interesați: vocea fiecăruia este auzită”* (comparat cu 88 de puncte pentru varianta de răspuns „deciziile se iau de cei care conduc, influențați de apropiații lor”);
- **comunicarea** în cadrul BM este informală, dovadă fiind punctajul maxim de 175 de puncte acumulat pentru varianta de răspuns la întrebarea nr. 19 *Cum este comunicarea în cadrul bibliotecii în care activați? – „se discută liber despre chestiuni organizatorice și personale, între*

Tabelul 8. Impactul climatului inovațional asupra activității inovaționale

Climat inovațional	Nr. întrebării din chestionar	Influența	
		negativă	pozitivă
Gândirea nonstandard	11	nu este tolerată	se acceptă
		2	31
Luarea deciziilor	18	autocrată	participativă
		88	130
Comunicarea	19	formală	neformală
		71	175
Atitudinea față de eșec	24	vinovatul este pedepsit	tolerantă
		85	70

Sursa: elaborată de autor

toți membrii" (față de 71 de puncte pentru varianta „comunicarea este formală, reglementată ierarhic”);

- **atitudinea față de eșec** în opinia respondenților balansează între toleranță și aplicarea pedepsei. Astfel, la întrebarea nr. 24 *Ce se întâmplă cu cei ale căror realizări nu se ridică la nivelul așteptărilor?* varianta de răspuns „sunt acceptați, tolerați: fie din prietenie, fie din milă” a acumulat 70 de puncte, iar varianta „nu e timp pentru cei care nu-și fac treaba. Aceștia vor fi ignorați sau înlocuiți” a înregistrat 85 de puncte. Scorul maxim (141 de puncte) la această întrebare a acumulat varianta de răspuns „există reguli. Dacă au fost respectate, respectivul poate să stea liniștit.” Din cele relatate conchidem că respectarea regulilor îi protejează pe angajații BM în cazul unui eșec. Cu toate acestea, atitudinea față de eșec o clasăm ca fiind mai puțin tolerantă și concluzionăm că pentru moment eșecul nu face parte din cultura inovației la BM.

Componentele analizate demonstrează că tipul culturii organizaționale favorizează gândirea nonstandard și permite comunicarea deschisă neformală cu

luarea deciziilor în manieră participativă. Respectiv, climatul inovațional în BM este unul pozitiv și prietenos procesului inovațional, cu excepția atitudinii mai tensionate față de eșecurile eventuale.

Cu toate acestea, cultura organizațională (inclusiv climatul inovațional) nu este singurul factor care poate să influențeze activitatea inovațională. Literatura de specialitate enumeră un șir de factori cu impact pozitiv și/sau negativ asupra procesului inovațional, cum ar fi: strategia, orizontul planificării, orientarea organizației, etc. [17, p. 131].

Din analiza rapoartelor de activitate a BM pe anii 2010-2014 rezultă că:

- BM are o strategie clară cuprinsă în *Planul strategic de dezvoltare pentru perioada 2008-2017*, care este comunicat clar atât în interiorul bibliotecii, cât și în exteriorul ei prin publicarea pe pagina-web [9];
- BM este mereu deschisă pentru colaborare prin crearea parteneriatelor în diferite domenii (*cu organisme guvernamentale și asociații obștești, cu mass-media, cu instituții de profil social*) și dimensiuni (*la nivel național și internațional*)¹ [8];

¹ În perioadă 2010-2014 indicatorii medii pe an: numărul publicațiilor în mass-media – 511; numărul comunicărilor bibliotecarilor – 104;

Tabelul 9. Factorii care influențează activitatea inovațională

Factor	Influență		Cazul BM
	negativă	pozitivă	
Strategie	neclară	clară	clară
Orizont de planificare	scurt	lung	lung, 10 ani
Interacțiune cu mediul extern	organizație închisă	organizație deschisă	deschisă
Orientare	probleme interne	utilizator	utilizator

Sursa: elaborată de autor

- preocupările BM sunt centrate pe utilizator: biblioteca îl educă și îl instruește, îl ascultă și îl încurajează să participe activ în proiectarea serviciilor noi² [8; 1, p.5].

Generalizarea acestor informații evidențiază faptul că totalitatea factorilor cercetați influențează pozitiv activitatea inovațională în cadrul BM.

Analiza opiniei angajaților privind punctele tari și punctele slabe ale culturii și managementului BM. În partea finală a chestionarului atenției respondenților au fost înaintate două întrebări deschise referitoare la identificarea a câte trei puncte tari și trei puncte slabe ale culturii și managementului din biblioteca în care ei activează (întrebările nr. 32 și 33). Din 36 de respondenți 18 au răspuns la ambele întrebări, patru persoane au dat răspunsuri parțiale (doar în privința punctelor tari), 14 respondenți nu și-au exprimat opinia.

La întrebarea nr. 32 în calitate de puncte tari respondenții au menționat: „*echipă*” (muncă colectivă; colaborare; cooperare) – 15 opinii; „*sprîjin administrativ*” (inclusiv, motivația și încurajarea creativității angajaților; competența managerilor) – șapte; „*cultura organizațională*” (valori organizaționale; cultura instituțională; mediul ambiant) – șase; „*organizare*” – șase; „*comunicare*” – patru; „*flexibilitate*” – patru; numărul parteneriatelor create – 32; numărul persoanelor care au avut stagii de practică la BM – 21.

² În perioadă 2010-2014 indicatorii medii pe an: numărul sondajelor ale opiniei utilizatorilor – 12; numărul tranzacțiilor de instruire pentru utilizatori – 9996.

„*modernizare*” (îmbunătățire continuă; deschidere spre înnoire) – trei; „*responsabilitate*” – trei; „*creativitate*” – trei; „*managementul cunoașterii*” (instruirea continuă; formarea profesională continuă) – trei; „*imaginea*” – două. Au fost exprimate câteva opinii mai puțin relevante întrebării, pe care totuși considerăm oportun să le menționăm: cinci respondenți au indicat ca puncte tari „*oferta bibliotecii*” (gama largă de servicii și facilități; fond bogat; activități culturale; condiții excelente; ambianță atrăgătoare); doi respondenți au menționat „*cititorii*”; câte o opinie a fost înregistrată privind „*disciplina*”, „*structura*” și „*dotarea cu tehnologii moderne*”.

Răspunsurile la întrebarea nr. 33 privind **punctele slabe** au fost următoarele: „*condițiile de muncă*” (inclusiv, lipsa spațiilor, necesitatea reparațiilor, insuficiența mijloacelor tehnice) – zece; „*deficiențe în sistemul de evaluare / motivare*” (inclusiv, inegalitate; inobiectivitate; lipsa politicii de motivare) – șase; „*lipsa cadrelor*” (fluctuația personalului) – cinci; „*probleme în cooperare și comunicare*” (inclusiv, neascultare; lipsa colaborării; lipsa de respect; ciocnirile culturale) – cinci; „*salarii mici*” – trei; „*colecțiile*” – două; „*dezorganizare*”; „*rezistența la schimbare*”. Este evident faptul că majoritatea „slăbiciunilor” declarate se referă mai mult la infrastructura bibliotecii (condițiile de muncă; cadre; salarizare; colecții) decât la caracteristicile culturii organizaționale sau ale managementului.

Compararea între ele a răspunsurilor obținute la întrebările nr. 32 și 33 ne per-

mite să concluzionăm că există anumite diferențe între filialele atât în dotarea (cu spații / personal / mijloace tehnice), cât și în climatul în colectiv, care este condiționat de nivelul competențelor culturale ale angajaților a fiecărei filiale în parte.

Analiza indicatorilor de bază pentru evaluarea potențialului inovațional. În vederea testării ipotezei generale („*potențialul inovațional reprezintă o totalitate de resurse care pot fi identificate și măsurate*”), vom analiza existența relațiilor dintre componentele potențialului inovațional* prin metoda analizei corelaționale.

Dat fiind faptul că analiza corelațională operează cu mărimile fenomenelor cercetate, iar cultura organizațională și leadershipul sunt greu cuantificabile (pot fi măsurate cantitativ prin metode indirecte), analiza corelațională va fi utilizată doar pentru testarea ipotezei de lucru nr. 2 – cercetarea legăturilor dintre două componente: „procese” și „resurse”, prin calcularea coeficientului de corelație Pearson (r). Variabilele utilizate în calcul vor fi datele statistice privind activitatea BM pe perioada 2010-2014.

Valorile coeficienților de corelație obținute pentru componentele cercetate au fost interpretate pornind de la valoarea critică a coeficientului de corelație cu pragul de semnificație 0,0005 egală cu 0,6932 ($p < 0,0005$; $r = 0,6932$), ceea ce înseamnă că valorile care depășesc valoarea critică menționată, furnizează relația de asociere între doi indicatori cercetați la nivelul intervalului de încredere de 99,95%.

Analiza coeficienților de corelație calculați demonstrează faptul că:

- numărul parteneriatelor create (II 24) este corelat pozitiv cu ponderea mijloacelor financiare alocate BM din bugetul municipal (II 12) – $r = 0,717$; $p < 0,0005$;
- colecția electronică (II 18) este direct influențată de:

- numărul serviciilor electronice (AI 6) – $r = 0,935$; $p < 0,0005$;
- ponderea cheltuielilor pentru resurse electronice (II 15) – $r = 0,727$; $p < 0,0005$;
- numărul instruirilor per bibliotecar (II 8) – $r = 0,707$; $p < 0,0005$;
- numărul utilizatorilor înregistrați (II 20), numărul vizitelor virtuale (II 21) și rata utilizării documentelor electronice (II 22) sunt direct influențate de:
- mărimea colecției electronice (II 18) – $r = 0,995$; $r = 0,713$ și $r = 0,982$; $p < 0,0005$;
- numărul serviciilor electronice (AI 6) – $r = 0,946$, $r = 0,898$ și $r = 0,931$; $p < 0,0005$.

În urma analizei corelaționale întreprinse consemnăm existența unor corelații directe și semnificative dintre componentele analizate, ceea ce susține ipoteza de lucru nr. 2: „*Procesul inovațional la BM este condiționat de nivelul dotării cu resurse.*”

Testarea ipotezei de lucru nr. 1 *Cultura organizațională influențează pozitiv procesul inovațional la BM* a fost efectuată concomitent cu analiza datelor empirice obținute prin intermediul chestionarelor. Adițional, prin metoda analizei corelaționale au fost examinate relațiile dintre variabilele „numărul instruirilor frecvențate” și „numărul ideilor implementate” (întrebările nr. 13 și 11 din chestionarul *Analiza potențialului uman și managerial*) și variabilele „numărului ideilor” și „dorința de instruire adiționale” (întrebările nr. 10 și 14 din chestionarul *Analiza potențialului uman și managerial*). Ca urmare, au fost obținute coeficiențele de corelare $r = 0,990$ și $r = 0,988$; $p < 0,0005$, care evidențiază impactul pozitiv semnificativ al instruirilor acordate asupra calității și cantității ideilor formulate de angajații BM. Datele obținute confirmă ipoteza avansată și

demonstrează: cultura organizațională a BM, într-o mare măsură, are influență pozitivă asupra procesului inovațional derulat.

Din cele relatate rezultă că potențialul inovațional este compus din resurse de natură diferită (cantitativă și calitativă), care pot fi identificate, descrise și măsurate și care demonstrează existența unor asocieri între ele de mărimi diferite.

Concluzii. „Omul care a inventat managementul” – Peter Drucker, în cartea *The Effective Executive (Despre decizie și eficacitate)*, susține: „curățirea” sistematică de vechi este singura modalitatea de a forța noul. Nu deficitul ideilor într-o organizație este obstacolul major, ci preocuparea exagerată de problemele de ieri e o piedică în introducerea noului [11, p. 108]. Schimbările invocă mereu multe „pro” și „contra” și doar organizațiile care înving pe cele „contra”, sfârșesc cu uneltele care costă mai ieftin și sunt mai puțin riscante, adică cu instrumentele inovative. Tocmai inovarea, indiferent de tipul ei, oferă organizației posibilitatea de a îmbunătăți calitatea produselor și serviciilor și de a lărgi gama lor. Respectiv, politica activă față de inovații este absolut necesară, în timp ce abordarea pasivă reprezintă una din cele mai riscante strategii a unui manager.

Diversitatea abordărilor și modelelor inovaționale existente în literatura de specialitate confirmă faptul că la momentul actual nu există o percepție comună asupra inovației și noțiunilor tangențiale acestui concept. Din această diversitate provin mai multe modalități de îmbunătățire a competenței inovaționale a unei organizații. Adesea managerii studiază literatura despre antreprenoriat, creativitate și cultură pentru a aborda deficiențele în mediul lor specific.

Inovarea reprezintă un principiu de afaceri „holistic”, ceea ce înseamnă că aproape orice aspect al afacerii poate s-o influențeze și, pentru îmbunătățirea ei, tre-

buie modificată afacerea întregă. Prin urmare, sunt necesare cele mai bune practici de gestionare a inovației și incorporarea lor într-o abordare holistică față de dezvoltarea strategică a organizației.

În prezenta lucrare ne-am propus să apelăm la auditul inovațional – un instrument relativ nou, care este definit ca studiul sistematic al activității organizației și al caracteristicilor sale inovatoare, precum și evaluarea capacităților organizaționale de a răspunde într-o manieră flexibilă amenințărilor externe și de a crea un mediu competitiv. Fiind un instrument practic de diagnosticare și evaluare a capacităților organizației în domeniul inovației, auditul inovațional permite identificarea potențialului inovațional care este necesar pentru derularea procesului inovațional. Datorită faptului că auditul inovațional este bazat pe cele mai bune practici, natura sa este variabilă. Respectiv, identificarea standardelor corecte joacă un rol foarte important în elaborarea unui audit inovațional, rezultând în metodologii diferite de audit.

În vederea efectuării auditului inovațional al BM „B.P. Hasdeu”, activitatea bibliotecii a fost analizată prin două fațete: fațeta activității inovaționale și fațeta activității biblioteconomice. Luând în considerație faptul că fiecare din fațetele menționate are câte un set de indicatori proprii, am elaborat un set bidimensional de indicatori, care a coagulat atât indicatorii relevanți pentru măsurarea inovației, cât și indicatorii de performanță în domeniul biblioteconomic. Ideea constă în analiza activității inovaționale a bibliotecii în termenii indicatorilor comparabili și compatibili cel puțin la nivel european.

Colectarea datelor pentru analiză s-a efectuat prin intermediul a două chestionare, precum și prin colectarea datelor din rapoartele statistice și analitice ale BM. Studiarea literaturii de specialitate, analiza datelor empirice și a datelor statistice co-

lectate, ne-au permis să creionăm un tablou al derulării procesului inovațional în BM „B.P. Hasdeu”.

Concluziile la care am ajuns pe marginea subiectului cercetat sunt următoarele:

- domeniile principale examinate în cadrul auditului inovațional sunt: strategia, leadershipul, cultura organizațională, resursele și procesele (relațiile);
- deși unele din domeniile cercetate sunt greu cuantificabile, analiza, compararea și suprapunerea datelor obținute ne-au permis evaluarea lor;
- componența potențialului inovațional este determinată de însăși esența activității inovaționale și înglobează două capacități de bază: adaptivitatea inovațională și infrastructura inovațională.

Capacitățile de bază menționate sunt compuse din mai multe componente:

- **strategie:** BM are o strategie clară cuprinsă în *Planul strategic de dezvoltare pentru perioada 2008-2017*, care este comunicat clar atât în interiorul bibliotecii, cât și în exteriorul ei prin publicarea pe pagina-web. Suportul ideologiei inovaționale îl constituie angajamentul puternic al managementului de vârf, sprijinul administrației pentru inovații și sensibilizarea vectorului inovațional în dezvoltarea bibliotecii din partea anagajaților;
- **leadership:** partea majoră a efectivului BM deține competențele în leadership, având „viziunea” și „abilitățile cognitive” bine dezvoltate. Metacompetențele „eficiența interpersonală” și „eficiența managerială” se manifestă mai modest;
- **cultură organizațională:** favorizează gândirea nonstandard și permite comunicarea deschisă neformală

cu luarea deciziilor într-o manieră participativă. Climatul inovațional în BM este unul pozitiv și prietenos procesului inovațional, cu excepția atitudinii tensionate față de eșecurile eventuale. Tipul culturii organizaționale: cultura performanței;

➤ **resurse:**

- umane – aprovizionarea cu personal este suficientă atât în termeni cantitativi (*fluctuația personalului nu depășește valori critice și constituie 14,9% – media pe ultimii cinci ani*), cât și cei calitativi (*calificarea înaltă predominantă în domeniul de specialitate*). Implicarea creativă și înaintarea propunerilor de îmbunătățire este o practică obișnuită la BM. Creativitatea personalului nu este condiționată de funcția, vechimea în muncă, nivelul și/sau domeniul studiilor. Subalternii îi consideră pe șefii lor destul de competenți, cu toate acestea, se înregistrează cazuri unice contrare. Șefii de filiale demonstrează rezultate care depășesc esențial media pe instituție, fapt ce poate fi considerat drept dovadă a profesionalismului acestor persoane. Se conturează problema îmbătrânirii, ceea ce poate fi o piedică pentru o perfecționare eficientă a personalului (jumătate din respondenți au vârsta „peste 45”, în timp ce vârsta de 42 este considerată vârsta declinului în carieră) [2, p. 27];
- financiare – se înregistrează tendința de micșorare a bugetului alocat, ceea ce afectează posibilitățile de completare a fondurilor și de automatizare a stațiilor de lucru pentru bibliotecari. Pe de altă parte, bugetul restrâns con-

diționează dezvoltarea unei politici de achiziții mai înțelepte, dar și intensifică procesul de creare a parteneriatelor;

- materiale – aprovizionarea diferită a filialelor cu spații și condiții de muncă diverse produc unele sentimente de invidie;
- tehnice – în pofida eforturilor conducerii în ultimii cinci ani persistă insuficiența stațiilor de lucru pentru bibliotecari;

➤ **procese:** includ modelele de interacțiune, coordonare, comunicare și de luare a deciziilor prin intermediul cărora se realizează inovații la BM:

- procesul de *luare a deciziilor* privind implementarea unor idei noi este destul de fluid și rapid, biblioteca este flexibilă, operativă și receptivă la ideile angajaților;
- deși *comunicarea* este liberă între membrii echipei, direcția circulației informației este strict reglementată în cadrul unor filiale;
- *interacțiunea* bibliotecii cu utilizatorii și partenerii este intensivă;
- *instruirile* sunt oferite tuturor angajaților indiferent de funcția deținută și vechimea în muncă. Atitudinea bibliotecarilor față de instruire este pozitivă;
- *trei puncte tari în viziunea angajaților BM:* „echipă”; „sprijin administrativ”; „cultură organizațională”;
- *trei punctele slabe în viziunea angajaților BM:* „condițiile de muncă”; „deficiențele în sistemul de evaluare / motivare”; „lipsa cadrelor”.

Cinci domenii de bază studiate au o contribuție majoră asupra procesului inovativ, sunt interdependente și demon-

strează asocieri semnificative pozitive. În BM procesul inovativ este asigurat prin existența unui mediu propice inovațiilor, funcționarea infrastructurii inovative și sprijinul puternic din partea managementului. BM poate fi numită „bibliotecă inovativă”, deoarece factorii ce facilitează realizarea inovațiilor prevalează asupra factorilor ce pot bloca activitatea inovativă a BM.

Recomandări

STRATEGIE:

- elaborarea unei politici inovative ce ar reglementa obiectivele de îmbunătățire, ar stabili criteriile de evaluare pentru alegerea proiectelor inovative și ar stipula sistemul de recompense;
- completarea politicii *Evaluarea activității bibliotecii și aprecierea performanțelor resurselor umane* cu compartimentul *Audit inovativ*, ce ar conține indicatori noi armonizați la sistemul statistic european („absolvenți de doctorat cu vârsta între 25 și 34 de ani”, „procentul efectivului în vârstă de 30-34 de ani care a absolvit învățământul terțiar”, „pondera cheltuielilor pentru inovații din bugetul total”), precum și indicatori ce ar facilita monitorizarea și evaluarea procesului inovativ: „numărul serviciilor electronice”, „numărul parteneriatelor create”, „numărul articolelor publicate”, „numărul drepturilor de autor deținute”.

RESURSE UMANE:

- aplicarea testelor de personalitate (cu accentul pe testarea competențelor culturale) și testelor de creativitate la angajare;
- acordarea instruirii repetate în materia managementului schimbării (în vederea sporirii nivelului de cooperare între membrii colectivului);

- acordarea instruirii în materia planificării strategice pentru șefii de filiale, inclusiv în materia achizițiilor.

RESURSE FINANCIARE:

- elaborarea mecanismului de evidență a cheltuielilor pentru inovații.

PROCESE:

- implicarea tuturor subdiviziunilor BM în fază incipientă a procesului de creare a noului (produs / proces / serviciu);
- încurajarea atitudinii mai tolerante față de un eșec eventual.

Referințe bibliografice

1. Biblioteca Municipală – bibliotecă inovantă. Ch.: „Magna-Princeps” SRL, 2010, p. 129.
2. BUTUCEL, Elena. *Locul de muncă – Biblioteca Municipală. Gradul de identificare cu instituția*. În: *BiblioPolis*. 2012, nr. 1 (42), p. 26-32.
3. CORGHENCI, Ludmila. *Identificarea și valorificarea creativității bibliotecarilor – vector al procesului de formare continuă*. În: *Materialele Conf. științifice naționale cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”*, Chișinău, 10-11 noiembrie 2014.
4. HÎRBU, Eduard. *Aspecte privind performanța inovațională a Republicii Moldova (în baza studiului INNObarometru 2010)*. În: *Akademios*. 2012, nr. 4 (27), p. 36-42.
5. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Strategiei Inovaționale a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru competitivitate”*: nr. 952 din 27 noiembrie 2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2013, nr. 284-289, art. nr: 1063, p. 86-114.
6. KULIKOVSKI, Lidia. *FEDEX – instrument inovator de stimulare și încurajare a inovației a fost validat: impactul cifric, social și profesional*. În: *BiblioPolis*. 2014, nr. 4 (54), p. 115-120.
7. MAIER, Lidia. *Implementarea inovațiilor în afaceri în Republica Moldova*. În: *Economie și sociologie*. 2014, nr. 3, p. 172-185.
8. *Rapoarte de activitate ale BM pe anii 2010-2014* [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <<http://hasdeu.md/despre-bibliotecai-temi-rapoarte-2>>.
9. *Strategia Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” 2008-2017. Plan Strategic de dezvoltare pentru perioada 2008-2017*. Chișinău, 2008, Editura Grafema Libris SRL, p. 32.
10. AMMONS-STEPHENS, Shorlette; COLE, Holly J.; JENKINS-GIBBS, Keisha; RIEHLE, Catherine Fraser; WEARE, William H. Jr. *Developing Core Leadership Competencies for the Library Profession*. În: *Library Leadership and Management*, 23, nr. 2, spring 2009, p. 63-74.
11. DRUCKER, Peter F. *The Effective Executive*. A Harper Business Book, 2002, p. 178.
12. GAYNOR H.Gerard. *Innovation by Design: What It Takes to Keep Your Company on the Cutting Edge*, AMACOM. American Management Association, 2002. 302 p.
13. HEANEY, Michael. *Library Statistics for the Twenty-First Century World* [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <http://issuu.com/juanzapata97/docs/9783598441677_contents>
14. LOPEZ-CLAROS A.; MATA Yasmina N. *Innovation Capacity Index: Factors, Policies, and Institutions Driving Country Innovation*. În: *The Innovation for Development Report 2009-2010*, Palgrave Macmillan, 2009, p. 3
15. *Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation data*. OECD and European Communities: Joint Publication of the OECD and the Statistical Office of the European Communities, 2005. 92 p.
16. XU Yin; TUTTLE Brad. *Adaption-Innovation at Work: A New Measure of Problem – Solving Styles*. În: *JAMAR*, vol. 10, nr. 1, 2012, p. 17-33.
17. КУЖЕВА, С.Н. *Инновационные составляющие развития организации*, În: *Вестник Омского университета. Серия «Экономика»*. 2011, nr. 4, p. 129-134.
18. ЧУДИНОВА В.П. *Измерение ценности и критерии эффективности деятельности библиотек: зарубежный опыт: учебно-практическое пособие*, Москва: «Литера», 2011, с. 256.
19. *Chestionarul „Audit inovațional” în limba engleză* [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <http://www.iande.info/wp-content/uploads/2011/03/innovation_audits.pdf>.
20. *Chestionar „Cultura organizației”*. 1984 [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil:

- <<http://ru.scribd.com/doc/94445837/Handy-Test-Cultura-Organizational-A#scribd>>.
21. *European Innovation Scoreboard 2014*. 2014 [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf>.
22. *Global Innovation Index*. 2014 [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <<https://www.globalinnovationindex.org/content.aspx?page=GII-Home>>.
23. *Innovation Union Scoreboard 2010 – Methodology Report*. January, 2011 [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-methodology-report_en.pdf>.
24. *The Community Innovation Survey 2012, The Harmonised Survey Questionnaire*. July 23, 2012 [online] [citat 14.04.2015]. Disponibil: <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/inn_cis8_esms.htm#stat-prs1418758712210>.

Anexe

Anexa 1

Planul de eșantionare pentru chestionarul *Analiza potențialului uman și managerial al BM „B.P. Hasdeu”*

	Filiala/subdiviziunea	Șef de filială	Bibliotecar principal	Șef de serviciu	Șef de oficiu	Bibliotecar
1	Filiala „A. Donici”	1	-	1	-	1
2	Filiala „A. Mickiewicz”	1	-	1	-	1
3	Filiala „A. Russo”	1	-	1	-	1
4	Filiala „Alba Iulia”	1	1	1	-	1
5	Biblioteca Centrală	1	1	1	2	2
6	Biblioteca Publică de Drept	1	1	1	1	1
7	Filiala Codru	1	-	-	-	1
8	Filiala Cornului	1	-	-	-	-
9	CAI Eminescu	1	1	1	1	1
10	Filiala „H. Botev”	1	-	-	-	1
11	Filiala „I. Mangher”	1	1	1	1	-
12	Filiala „L. Rebreanu”	1	1	1	-	1
13	Filiala „L. Ukrainka”	1	-	1	-	1
14	Filiala „M. Lomonosov”	1	1	1	-	-
15	Filiala „M. Ciachir”	1	-	1	-	1
16	Filiala M. Costin	1	-	1	-	1
17	Filiala M. Drăgan	1	-	1	-	1
18	Filiala „Maramureș”	1	1	1	-	1
19	Filiala N. Titulescu	1	-	1	-	1
20	Filiala „Onisifor Ghibu”	1	1	1	1	1
21	Filiala „Ovidius”	1	1	1	1	1
22	Filiala „Ștefan cel Mare”	1	1	1	-	1

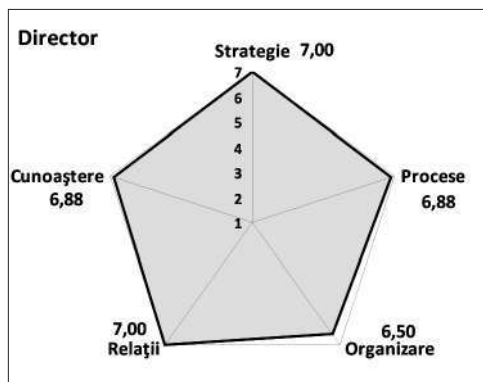
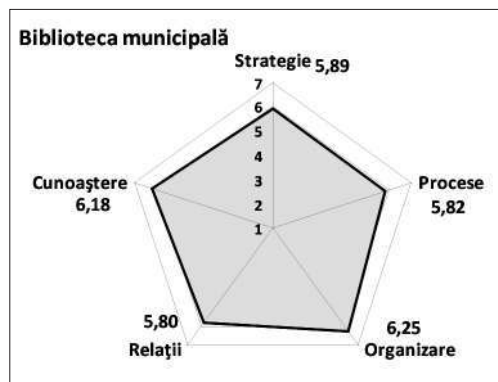
	Filiala/subdiviziunea	Șef de filială	Bibliotecar principal	Șef de serviciu	Șef de oficiu	Bibliotecar
23	Filiala de Arte „T. Arghezi”	1	1	1	–	1
24	Filiala „Târgoviște”	1	–	1	–	1
25	Filiala „Târgu-Mureș”	1	1	1	1	–
26	Filiala Traian	1	–	1	–	1
27	Filiala „Transilvania”	1	1	1	1	1
28	Filiala V. Bielinski	1	–	1	–	1
	Total	28	14	25	9	25

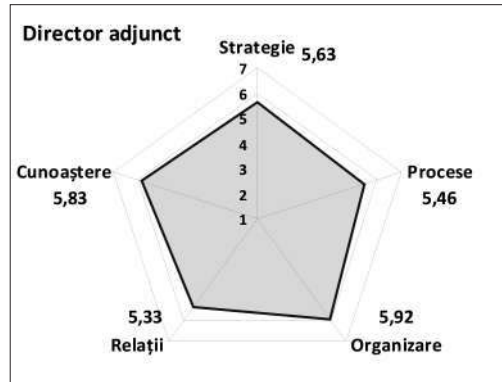
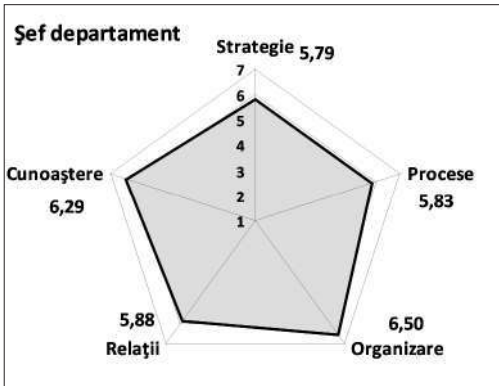
Anexa 2

Totalurile chestionarului *Auditul inovațional la BM „B.P. Hasdeu”*

Întrebarea	Nr.	Scor	Nr.	Scor	Nr.	Scor	Nr.	Scor	Nr.	Scor
	1	43	2	39	3	49	4	46	5	38
	6	38	7	39	8	40	9	37	10	47
	11	38	12	39	13	47	14	42	15	40
	16	40	17	38	18	39	19	39	20	45
	21	45	22	48	23	45	24	36	25	47
	26	47	27	39	28	40	29	43	30	41
	31	36	32	38	33	46	34	42	35	46
	36	43	37	46	38	44	39	40	40	42
Total		330		326		350		325		346
Media		5,89		5,82		6,25		5,80		6,18
Scorul pentru	Strategie		Procese		Organizare inovațională		Relații		Cunoaștere	

Scorurile medii pe cei cinci piloni ai managementului inovațional (analiză în strat)

Anexa 3

**Datele demografice ale respondenților chestionarului
Analiza potențialului uman și managerial al BM „B.P. Hasdeu”**

Nr. crt.	Întrebare	Răspuns
1.	Vârsta	
	până la 20	-
	20-24	4
	25-30	8
	30-34	3
	35-40	3
	40-45	-
	peste 45	18
3.	Nivelul de studii	
	superioare	32
	masterat	4
	doctorat	-
	postdoctorat	-
	în curs	-
5-7	Numărul persoanelor pentru care BM este primul loc de muncă	18
9	Ce tip de persoană considerați că sunteți Dvs.?	
	novator	23
	conservator	12
	nu știu	1
11	Câte din ideile Dvs. au fost implementate / realizate?	
	nici una	1
	una	4

Nr. crt.	Întrebare	Răspuns
2.	Studiile	
	de specialitate	23
	altele	13
4.	Funcția deținută	
	șef filială	13
	bibliotecar principal	5
	șef serviciu	4
	șef oficiu	6
	bibliotecar	8
8	Aplicarea testelor de creativitate la angajare	da
10	Ați avut vreodată idei noi legate de muncă Dvs.?	
	da	33
	nu	2
	nu știu	1
13	Participarea la instruire sau traininguri de dezvoltare a creativității?	
	la nici una	4
	la o instruire	3

Nr. crt.	Întrebare	Răspuns	Nr. crt.	Întrebare	Răspuns
	mai multe	27		la mai multe instruirii	29
	nu știu	1		nu știu	-
14	Considerați că v-ar fi utilă o instruire inițială / adițională în domeniul generării și implementării ideilor?				
	da	30			
	nu	1			
	nu știu	5			

Anexa 4
Stilul soluționării problemelor: factorul vizibil (analiză generală)

Factorul 1: abordarea eficienței			
Stil adaptiv		Stil inovativ	
Sunt disciplinat, precis și metodic în rezolvarea problemelor	4,25	4,00	Sunt creativ și doresc să abordez sarcinile din unghiuri de vedere neobișnuite
Pot face munca de rutină pe perioade lungi de timp	3,97	3,19	Evit acordarea atenției minuțioasă la detalii
Prefer să progrez treptat spre un scop definit	4,22	3,11	Nu pot tolera rutina și ordinea tot timpul
Media pe factorul 1	4,15	3,44	
Factorul 2: respectarea regulilor			
Stil adaptiv		Stil inovativ	
Am cele mai bune performanțe în situațiile în care există reguli bine stabilite	4,06	3,44	Îmi place să abordez situațiile în care nu există reguli
Încerc să rezolv problemele cu mijloace certe și acceptabile	4,33	3,28	Nu mă bazez pe mijloace acceptabile pentru a rezolva problemele
Apreciez continuitatea, stabilitatea, consensul și unirea în grup	4,53	2,69	Nu sunt întotdeauna respectuos față de consens, cutume și norme ale grupului
Media pe factorul 2	4,31	3,14	
Factorul 3: suficiența de originalitate			
Stil adaptiv		Stil inovativ	
Sunt mai preocupat de rezolvarea problemelor decât de găsirea lor	3,97	4,33	Îmi place identificarea problemelor și căutarea soluțiilor noi

Îmi place să produc idei care vizează îmbunătățirea sistemului existent	4,25	3,86	Îmi place să produc numeroase idei care vizează schimbarea sistemului existent
Prefer să prezint câteva soluții care vor fi realizabile	4,31	3,81	Îmi place să propun mai multe soluții, deși unele pot fi imposibil de realizat
Media pe factorul 3	4,18	4,00	

Media

Media

Factorul 1: abordarea eficienței	3,79	Stil adaptiv	4,21
Factorul 2: respectarea regulilor	3,72	Stil inovativ	3,52
Factorul 3: suficiența de originalitate	4,09		

Anexa 5

Stilul soluționării problemelor: trei factori invizibili (analiză în strat)

	Variabilă / Strat	n =	TOTAL	Stil		Factorul 1	Factorul 2	Factorul 3
				ADAP-TIV	INOVATIV	Abordarea eficienței	Respectarea regulilor	Suficiența de originalitate
1.	Vârsta							
	20-24	4	3,47	3,56	3,39	3,23	3,32	3,93
	25-30	8	3,99	4,22	3,75	3,75	4,00	4,22
	30-34	3	3,09	3,70	2,48	3,45	3,18	2,67
	35-40	3	4,19	4,52	3,85	4,33	4,00	4,23
	peste 45	18	3,98	4,38	3,57	3,92	3,73	4,30
2.	Studiile							
	de specialitate	23	4,00	4,36	3,63	3,82	3,88	4,27
	altele	13	3,64	3,95	3,33	3,75	3,45	3,72
3.	Nivelul de studii							
	superioare	32	3,79	4,15	3,44	3,75	3,63	4,02
	masterat	4	4,46	4,72	4,19	4,28	4,52	4,65
4.	Funcția deținută							
	șef filială	13	4,10	4,50	3,70	4,08	3,83	4,38
	bibliotecar principal	5	3,77	4,35	3,20	3,77	3,53	4,03
	șef serviciu	4	3,82	4,00	3,58	3,65	3,65	4,17
	șef oficiu	6	3,79	4,35	3,22	3,80	3,78	3,78
	bibliotecar	8	3,64	3,64	3,64	3,40	3,65	3,88
	Media			4,21	3,52	3,79	3,72	4,09

Evaluarea potențialului inovațional

Nr.	Indicator	2010	2011	2012	2013	2014
AI 1	Tipul culturii organizaționale	aprilie 2014: cultura performanței				
AI 2	Ponderea novatorilor	aprilie 2014: 22,2% (fiecare a cincea persoană)				
AI 3	Stilul de soluționare a problemelor	aprilie 2014: stil adaptiv cu predominarea factorului invizibil „suficiența de originalitate”				
AI 4	Corespondența ideologiei inovaționale a scopurilor BM	aprilie 2014: corespunde				
AI 5	Existența mecanismului de motivare inovațională	aprilie 2014: există				
AI 6	Numărul serviciilor electronice	15	15	17	18	18
AI 7	Aplicarea mecanismului de audit inovațional	aprilie 2014: doar ca partea auditului social și evaluării activității bibliotecii				
II 1	Numărul inovațiilor / propunerilor implementate	<i>datele nu sunt disponibile</i>				6*
II 2	Numărul drepturilor de autor deținute	1	1	2	2	2
II 3	Ponderea liderilor din numărul total de deținători ai funcției de șef	aprilie 2014: 72,2% (fiecare 3 din 4 șefi)				
II 4	Numărul bibliotecarilor	344	342	340	355	351
II 5	Fluctuația personalului, %	10,2	12,3	16,8	23,9	11,1
II 6	Ponderea personalului implicat în procesul inovațional	100%				
II 7	Numărul orelor de instruire	3601	2989	3856	4090	1561
II 8	Numărul instruirilor per bibliotecar pe an	1,3	1,5	1,7	1,4	1,8
II 9	Absolvenți de doctorat cu vârsta între 25 și 34	-	-	-	-	1
II 10	Procentul efectivului cu vârsta de 30-34 de ani care au absolvit învățământul terțiar	-	-	-	-	0,3
II 11	Procentul tinerilor de 20-24 de ani care au atins cel puțin învățământul superior de nivel secundar	<i>este necesară extragerea datelor din bază de date ale personalului BM</i>				
II 12	Ponderea mijloacelor financiare alocate BM din bugetul municipal, %	0,97	0,81	0,74	0,80	0,70
II 13	Ponderea cheltuielilor pentru inovații din bugetul total, %	<i>datele nu sunt disponibile</i>				
II 14	Ponderea cheltuielilor pentru completarea fondurilor, %	18,7	14,2	14,7	10,9	6,3
II 15	Ponderea cheltuielilor pentru resurse electronice din cheltuielile totale de completare a fondurilor, %	3,8	7,9	6,9	5,8	12,2
II 16	Ponderea mijloacelor financiare atrase de BM din surse externe de finanțare față de bugetul total, %	4,8	3,8	3,0	1,9	8,8
II 17	Coeficientul automatizării	0,45	0,44	0,52	0,57	0,46
II 18	Colecția electronică	4482	7573	10039	11797	13458
II 19	Rata de înnoire a stocului, ani	14,3	20,5	21,3	26,6	24,2

Nr.	Indicator	2010	2011	2012	2013	2014
II 20	Numărul total de utilizatori înregistrați	216201	240986	265074	289136	308261
II 21	Numărul vizitelor virtuale	784830	560355	838779	1064025	1016084
II 22	Rata utilizării documentelor electronice față de împrumutul total, %	6,1	13,7	23,7	24,2	28,3
II 23	Mecanismul de implicare a utilizatorilor (numărul sondajelor de opinii realizate)	există				
		16	20	6	12	4
II 24	Numărul parteneriatelor create	39	42	27	28	25
II 25	Scara cercetărilor efectuate	local / național				
II 26	Ponderele doctoranzilor și doctorilor din efectivul total (bibliotecari), %	1,2	1,8	2,1	2,8	2,6
II 27	Numărul articolelor publicate la 100.000 de locuitori	33,2	30,1	55,4	23,7	37,1

* Cifra este orientativă și rezultă din articolul privind analiza impactului zilelor FedEx@Hasdeu [6, p. 115].

BIBLIOTECA PUBLICĂ 2015: POLITICI, ORIENTĂRI STRATEGICE, TENDINȚE

Vera OSOIANU,
director adjunct, Biblioteca Națională a RM

Abstract

At present, the European model of libraries development is attractive because it is based on the fundamental values of the European Union, set out in the Treaty of Lisbon: human dignity, freedom, democracy, equality, legal status etc. These values are common to all states, and any European country wishing to join the Union must comply them. At various stages, libraries have been involved in projects such as PULMAN, LibEcon, CALIMERA etc. All national regulation documents developed following the library reform were based on documents and standards promoted international and European level. So, studies, articles published in the country were based on documents approved internationally, such as UNESCO School libraries Manifesto (2005); Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003); IFLA Glasgow Declaration on Libraries, In-

formation Services and Intellectual Freedom (2002); IFLA Internet Manifesto (2014) etc. The development projects initiated by community, are most effective when they are based on existing resources and local institutions that people know and trust, such as public libraries. Libraries are strong because they have public support and a minimal funding. Therefore, the different authorities and development agencies should better support services provided by libraries, than invest in new infrastructure. In the situation of the rapid technology development and modernization all library development strategies must start from the idea that the library is no longer the unique promoter of information and electronic connectivity to community members.

Keywords: public libraries, policies, strategies, new trends in libraries, tendencies in library activities.

* * *

În procesul de pregătire a prezentării pentru Conferința directorilor bibliotecilor publice din Republica Moldova cu genericul *Anul bibliologic 2015 – Anul promovării valorilor europene* am remarcat un editorial din revista *Bibliotecinoe delo* (nr. 5, 2014), semnat de redactorul-șef al revistei, dna Tatiana Filippova, intitulat *Россия не Европа / Rusia nu este Europa*. Doamna redactor-șef scrie despre faptul că Ministerul Culturii al Federației Ruse a elaborat și a trimis pe adresa administrației prezidențiale proiectul documentului *Основы государственной культурной политики / Bazele politicii culturale de stat*. Potrivit dnei T. Filipova, autorii proiectului consideră că piatra de temelie a politicii culturale de stat trebuie să fie teza *Rossia ne Evropa / Rusia nu este Europa*. De dezvoltarea acestei teze se ocupă un grup de lucru creat în acest scop la comanda președintelui Federației Ruse. Autoarea remarcă ironic: faptul că Rusia nu este Europa se cunoaște de mult, dar că această constatare poate deveni piatra de temelie a politicii culturale de stat s-a dovedit a fi o noutate neașteptată.

Autorii documentului propun, printre altele, renunțarea la principiile de multiculturalism și toleranță. Menționăm că ambele principii se regăsesc printre valorile europene promovate foarte intens. Autoarea se întreabă: dar cum rămâne cu eforturile comunității bibliotecare de a educa în oameni toleranța? Și de ce multiculturalismul trebuie aruncat la gunoiștea istoriei, iar oamenilor li se propune să trăiască înconjurați de un zid al ostilității?

Probabil acest document a deranjat sau poate a alarmat mai multă lume, iar autorii și-au revizuit, între timp, pornirile inițiale. Într-un interviu publicat la 6 noiembrie 2014, de revista online *Universitetskaia kniga* (<http://www.unkniga.ru/face/3624-ekaterina-genieva-biblio->

[teka-dolzha-udivlyat.html](http://www.unkniga.ru/face/3624-ekaterina-genieva-biblio-teka-dolzha-udivlyat.html)), Ekaterina Ghenieva, un nume de mare rezonanță în comunitatea bibliotecară rusă, promotoarea mai multor proiecte, inclusiv de promovare a toleranței, directorul general al Bibliotecii de Stat de Literatură în Limbi Străine „M.I. Rudomino” din Moscova, la întrebarea care este părerea ei despre acest document, menționează faptul că ultima variantă este mai bună și că a fost alarmată de cuvintele „Rossia ne Evropa”. Cunosc din literatura de specialitate că bibliotecarii din FR sunt foarte familiari cu modelul biblioteconomic european și multe din experiențele de valoare afirmate în Europa sunt preluate și de către ei. Lucrurile sunt clare, iar comentariile de prisos.

Modelul european de dezvoltare este atractiv prin faptul că are la bază valorile fundamentale ale Uniunii Europene, enunțate în *Tratatul de la Lisabona*: demnitatea umană, libertatea, democrația, egalitatea, statul de drept etc. Aceste valori sunt comune tuturor statelor membre și orice țară europeană care dorește să adere la Uniune trebuie să le respecte.

„Promovarea acestor valori, alături de pacea și bunăstarea popoarelor Uniunii, reprezintă în prezent principalele obiective ale UE. Acestor obiective generale li se adaugă o serie de obiective specifice precum promovarea justiției și protecției sociale și lupta împotriva excluderii sociale și discriminării. *Tratatul de la Lisabona* face progrese semnificative în materie de protecție a drepturilor fundamentale, deschizând calea aderării UE la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.” Toate aceste valori sunt promovate de biblioteca publică și toate documentele directorii axează activitatea bibliotecii pe respectarea acestor valori.

Promovarea valorilor europene în câmpul biblioteconomic național a în-

ceput odată cu reforma bibliotecară și, respectiv, alinierea bibliotecilor din R. Moldova la metodologiile și tehnicile biblioteconomice moderne promovate pe plan internațional. Toate documentele de reglementare și toată activitatea ulterioară a fost fundamentată pe promovarea acestor valori.

La diferite etape, bibliotecile au fost implicate în diverse proiecte europene precum PULMAN, LIBECON, CALIMERA etc. Proiectul PULMAN, de exemplu, a fost finanțat în cadrul Programului IST al Comisiei Europene și a culminat cu elaborarea *Liniilor directe PULMAN: noi orientări în bibliotecile publice*, care au fost unul dintre obiectivele principale ale Programului PULMAN. Rețeaua PULMAN a inclus statele membre EU, statele candidate și țările vecine: Albania, Austria, Belarus, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Cehia, Danemarca, Estonia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Macedonia, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Polonia, Portugalia, R. Moldova, România, Rusia, Serbia-Muntenegru, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Turcia, Ucraina.

Toate documentele de reglementare naționale, elaborate după demararea reformei bibliotecare au avut la bază documentele și standardele promovate pe plan internațional și european. La fel și studiile, articolele publicate în țară s-au bazat pe documente aprobate și relevante la nivel internațional, precum:

- *Manifestul UNESCO pentru biblioteci școlare* (2005);
- *Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la cunoștințe în domeniul științei și științelor umanitare* (2003);
- *Declarația IFLA de la Glasgow privind bibliotecile, serviciile informaționale și libertatea intelectuală* (2002);
- *Manifestul IFLA privind internetul* (2002);
- *Declarația NAPLE privind bibliotecile publice europene în dezvoltare* (2002);
- *Declarația EBLIDA privind rolul bibliotecilor în domeniul educației permanente* (2001);
- *Principiile de la Lund: e-Europa – creând cooperare prin digitalizare*, DG Societatea Informației (2001);
- *Consiliul Europei / EBLIDA. Liniile directe privind legislația și politica de bibliotecă în Europa* (2000);
- *Declarația de la Copenhaga* (1999);
- *Raportul Comisiei culturale, tineret, educație și medii a Parlamentului European privind rolul bibliotecilor în lumea modernă* (1998);
- *Manifestul IFLA / UNESCO privind bibliotecile publice* (1994);
- *Guidelines for National Libraries*. Paris, 1987 (<http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000761/076173EB.pdf>).

Linkurile la toate aceste documente pot fi accesate pe site-ul BNRM (<http://www.bnrm.md/docs/dd/int/22.pdf>).

Manifestul bibliotecii publice, care a însemnat enorm pentru promovarea, dar și protejarea bibliotecii, revăzut de IFLA / UNESCO și publicat în anul 1994, a împlinit 20 de ani. Această variantă este o versiune actualizată a *Manifestului privind biblioteca publică*, elaborat de UNESCO în anul 1949 și revăzut de IFLA în anul 1972. Manifestul proclamă încrederea UNESCO în biblioteca publică și convingerea că aceasta este forța activă în procesele de educație, cultură și informație, un agent esențial al bunăstării materiale și spirituale a fiecărui membru al societății. Până la începutul acestui secol s-a simțit necesitatea unui nou document și în anul 2001 IFLA / UNESCO a publicat ghidul privind dezvoltarea serviciilor oferite de bibliotecile publice actualizat, la rândul său, în anul 2010.

Pe tot parcursul acestor ani, *Manifestul bibliotecii publice*, în rând cu alte documente de importanță internațională și națională, a fost scutul bibliotecilor publice și a fost folosit în diverse situații ca argument suprem pro biblioteca publică. Pe parcursul ultimilor 20 de ani domeniul biblioteconomic a suferit schimbări esențiale și necesitatea unor noi documente care să corespundă situației actuale și să reflecte evoluția domeniului a devenit evidentă. De această dată, pentru a demonstra importanța bibliotecii publice pentru societate, IFLA a apelat la oportunitățile care pot fi oferite de o organizație de mare prestigiu și autoritate precum este Organizația Națiunilor Unite.

ONU este în proces de revizuire a *Obiectivelor de dezvoltare a mileniului XXI*, program care a identificat și își desfășoară activitatea în patru mari domenii: reducerea sărăciei; guvernarea democratică; prevenirea crizelor; mediul și dezvoltare durabilă. Negocierile privind conținutul noului document au început în septembrie 2014 și vor dura până în septembrie 2015. Noul document cadru va fi implementat cu începere de la 1 ianuarie 2016 și va servi drept ghid privind îmbunătățirea condițiilor de trai ale cetățenilor.

În acest context, IFLA și un șir de parteneri strategici din domeniul biblioteconomic și diverse domenii care intermediază informația sau domenii ce țin nemijlocit de dezvoltare au elaborat *Declarația privind accesul la informare și dezvoltare*, care a fost lansată la Conferința IFLA de la Lyon, în august 2014. Până în prezent, declarația a fost tradusă în 13 limbi și semnată de peste 420 de organizații (la 14 noiembrie 2014), reprezentând comunitatea bibliotecară din întreaga lume, fundații, precum „World Wide Web Foundation”, „Electronic Frontier Foundation”, „Alliance for Affordable Internet”, „SPARC Europe” etc. Traducerea în limba

română poate fi accesată pe site-ul Bibliotecii Naționale a României, preluată și pe site-ul BNRM (bnrm.md).

Declarația cheamă statele membre ale ONU să încorporeze accesul la informație în noul cadru de dezvoltare post 2015. Documentul urmează să fie prezentat Adunării Generale a Națiunilor Unite, de către secretarul general al Organizației, Ban Ki-moon. *Declarația de la Lyon privind accesul la informare și dezvoltare* solicită statelor membre ale ONU să facă un angajament internațional și prin agenda de dezvoltare post 2015, să se asigure că fiecare persoană are acces la informație, este capabilă să înțeleagă, să utilizeze și să distribuie informația necesară pentru promovarea societății democratice și a dezvoltării sustenabile. IFLA solicită statelor membre ale ONU să recunoască faptul că accesul la informație și abilitățile de utilizare eficientă a acesteia sunt obligatorii pentru dezvoltarea sustenabilă și să garanteze recunoașterea lor în agenda de dezvoltare post 2015.

Pentru a reuși în acest demers, IFLA a elaborat un ghid privind facilitarea activității de advocacy care va ajuta comunitatea bibliotecară să abordeze decidenții de orice nivel pentru a-i convinge de importanța accesului la informație pentru dezvoltare. IFLA își propune să ajute membrii și partenerii săi să folosească această oportunitate pentru a se plasa în interiorul discuțiilor privind dezvoltarea în așa fel ca decidenții să recunoască valoarea bibliotecii și contribuția ei în dezvoltare. Ca urmare, bibliotecile vor beneficia, prin faptul că vor fi incluse în programele de dezvoltare de orice nivel.

Declarația de la Lyon este scutul care va apăra biblioteca în următorii ani, de rând cu *Manifestul UNESCO privind bibliotecă publică* și alte documente care promovează importanța și valoarea bibliotecii publice.

Indiferent cum va arăta viitorul cadru de dezvoltare post 2015, bibliotecile vor avea de câștigat dacă vor identifica căile pe care pot ajuta comunitățile să atingă obiectivele trasate. Unicul lucru care trebuie să fie foarte clar și recunoscut de toți factorii implicați este faptul că **nu există dezvoltare fără acces la informație**. Bibliotecile oferă acces la informație pentru toți, indiferent de situație și pot lucra cu practicienii din domenii de dezvoltare concrete, cu decidenții, cu utilizatorii pentru a susține dezvoltarea în orice formă.

Dacă programul de dezvoltare post 2015 va recunoaște rolul accesului la informație ca element fundamental care susține dezvoltarea, atunci pentru bibliotecă se deschide un spațiu concret de advocacy în sectorul dezvoltare. Respectiv, va fi mai ușor de comunicat valoarea bibliotecii în rândurile utilizatorilor, decidenților, donatorilor etc. și de susținut dezvoltarea prin proiecte, politici și evaluarea impactului.

Pentru realizarea scopului propus, IFLA solicită implicarea tuturor bibliotecilor (<http://www.ifla.org/node/9045>).

Cum se pot implica bibliotecile pentru a contribui la succesul acestui demers?

- În primul rând, bibliotecile trebuie să contribuie la diseminarea *Declarației de la Lyon* și a informațiilor adiacente, utilizând toate mijloacele disponibile, inclusiv posibilitățile oferite de rețea.
- În al doilea rând, trebuie să organizeze discuții publice cu participarea decidenților pentru a-și face auzită vocea la nivel de comunitate.
- Și în al treilea rând, trebuie să promoveze principiile *Declarației* și să se asigure că mesajul a fost auzit cât mai larg posibil.

Cum pot influența bibliotecile dezvoltarea?

Există numeroase posibilități, dar cele mai importante activități pe care le pot face, în acest sens, sunt următoarele:

- să ajute oamenii să găsească informația privind diverse oportunități economice;
- să ajute persoanele să-și îmbunătățească sănătatea (un sondaj realizat la noi demonstrează că informația privind sănătatea este pe primul loc în șirul informațiilor pe care respondenții le solicită bibliotecii);
- să ajute la dezvoltarea comunității.

Proiectele de dezvoltare, inițiate de comunitate, sunt mai eficiente atunci când se bazează pe resursele existente și instituțiile locale pe care oamenii le cunosc și în care au încredere, cum sunt bibliotecile publice. Bibliotecile sunt puternice pentru că au susținerea publică și un minim de finanțe dedicate și, de aceea, autoritățile și diverse agenții de dezvoltare trebuie, mai bine, să susțină serviciile oferite de bibliotecă, decât să investească în infrastructuri noi. În țară, sunt cunoscute numeroase cazuri când în localități relativ mici există centre de informare la doar câteva case distanță de biblioteca publică.

Bibliotecile trebuie să-și impună prezența și să facă parteneriate în diverse domenii, incluzând sănătatea, agricultura, angajamentul civic, educația, alfabetizarea informațională, câmpul forței de muncă etc. Împreună cu partenerii lor, bibliotecile trebuie să convingă decidenții și membrii comunității că pot servi ca centre importante pentru schimbările sociale și economice care se prodic constant. Bibliotecile pot ajuta organele administrative de toate nivelurile să-și realizeze obiectivele privind dezvoltarea comunității.

O bibliotecă bine dotată și întreținută este grija supremă a administrației publice locale față de membrii comunității, iar pu-

nerea la lucru a resurselor materiale, tehnologice, umane și exploatarea în deplină măsură a acestora în vederea îmbunătățirii calității vieții membrilor comunității este responsabilitatea directă a bibliotecarului.

Ca instituție și profesie, biblioteca și bibliotecarul se află la o curbă foarte interesantă a existenței. Pe de o parte, profesia de bibliotecar este marginalizată, inclusă chiar în șirul celor zece profesii amenințate cu dispariția în următorii ani, pe de altă parte profesioniștii și prietenii domeniului biblioteconomic insistă pe rezistența în timp a bibliotecii așa cum s-a întâmplat pe parcursul a peste patru milenii.

Cum poate fi transformată biblioteca? Pentru realitatea începutului de secol XXI contează enorm de mult transformarea tehnologică. Această transformare deja a demarat în forță și se întâmplă în mare parte datorită programului *Novateca*. La începutul programului *Novateca* doar 336 de biblioteci publice – din cele 1368 – dețineau calculatoare și 220 erau conectate la internet, pe parcursul a doi ani au mai fost dotate cu calculatoare încă 428 de biblioteci, respectiv, în anul 2013 – 68 de biblioteci și în anul 2014 – 360 biblioteci. Iată cum arată dinamica numărului de calculatoare în bibliotecile publice: 2009 – 202; 2010 – 238; 2011 – 278; 2012 – 336; 2013 – 401 (inclusiv 68 de la *Novateca*); 2014 – 401 + 360 (de la *Novateca*).

Implementarea programului *Novateca* oferă bibliotecilor din țara noastră o șansă reală de transformare. Programul oferă posibilitatea de a schimba din rădăcină percepția bibliotecii în comunitate. Există nenumărate posibilități care se deschid în fața bibliotecilor. Există șanse reale de a scoate biblioteca din conul de umbră în care se află. Pe acest val, bibliotecarii trebuie să-și ia un angajament de a spori vizibilitatea bibliotecii în societate, de a pune cu toții umărul pentru a scoate biblioteca din umbră și a o menține la vedere.

Dacă programul *Novateca* va realiza sarcina propusă de a dota aproximativ 1000 de biblioteci publice, putem afirma că până la finalul programului toate bibliotecile vor fi dotate cu TIC. Așa cum programul *Novateca* prevede și instruirea bibliotecarilor, putem vorbi și despre o transformare a bibliotecarilor din bibliotecile publice, deși aici este încă enorm de muncit. Bibliotecarii trebuie să muncească mult pentru a se poziționa ca lideri digitali în comunitate și așa cum necesitățile sunt în continuă creștere să-și actualizeze permanent competențele proprii și să contribuie la dezvoltarea competențelor utilizatorilor.

În paralel, bibliotecile se pot axa pe transformarea și diversificarea serviciilor în bază de TIC. Ce trebuie să ofere în etapa de început o bibliotecă modernizată tehnologic? Credem că următoarele:

- acces la calculatoare;
- acces la internet;
- instruire în vederea dezvoltării competențelor tehnologice ale utilizatorilor;
- resurse online.

Acesta este minimumul de servicii pe care îl oferă o bibliotecă computerizată și internetizată.

TIC disponibile în biblioteci și bibliotecarii care le pot face față este calea cea mai sigură spre o nouă imagine pozitivă a bibliotecii în rândurile membrilor comunității. Dar este de scurtă durată. Conform studiilor realitate de Centrul de eGovernare, 64% dintre cetățenii din R. Moldova dispun de cel puțin un calculator în gospodărie și aceștia vor veni la bibliotecă nu pentru utilizarea calculatorului sau internetului. Vor veni să învețe ceva nou, să distribuie cunoștințele proprii, să învețe pe alții, să se implice în activitatea bibliotecii și în viața comunității. Utilizatorii trebuie să fie conștienți și de valoarea și importanța bibliotecarului. Cunoscutul

scriitor englez, Neil Gaiman menționa, în acest sens, că Google poate oferi 100 000 de răspunsuri, bibliotecarul unul, dar pe cel corect.

Odată cu dezvoltarea competențelor în TIC, bibliotecarii trebuie să cunoască avantajele și dezavantajele utilizării TIC, bazele securității și utilizării rațională a TIC și să transmită cunoștințele utilizatorilor. O responsabilitate aparte au bibliotecarii care servesc utilizatorii-copii.

Paralel cu computerizarea și internetizarea bibliotecilor, bibliotecarii trebuie să acorde o atenție sporită promovării securității cibernetice. Utilizatorii noi de servicii în bază de TIC trebuie să cunoască atât avantajele, cât și dezavantajele utilizării TIC. Ca exemple, în acest sens, pot fi invocate marile personalități din domeniul TI. Majoritatea managerilor giganților TI limitează timpul în care copiii lor stau în fața ecranelor, indiferent dacă este vorba de computer, smartfon, tabletă etc. Stive Jobs, gigantul IT de al cărui nume este legată crearea mai multor gadgeturi și realizări în TI, limita copiilor săi timpul când se puteau folosi de iPad sau iPhone. În familia lui Jobs exista interdicția de a folosi gadgeturile în timpul nopții sau în zilele de odihnă.

Este cert că omul care a muncit atâta la dezvoltarea TI cunoaște mai mult despre nocivitatea lor decât alții. Stive Jobs înlocuia în relațiile cu copiii săi gadgeturile cu discuții despre cărți, istorie etc. Ca rezultat, copiii săi nu au devenit dependenți de internet.

Cris Anderson, fostul redactor Wired și actualul director 3D Robotics, a limitat și el timpul în care cei cinci copii ai săi pot folosi gadgeturile. El chiar le-a programat ca acestea să nu poată fi folosite mai mult de câteva ore, argumentând această decizie prin faptul că știe mai bine care sunt efectele negative ale utilizării exagerate a internetului și nu vrea ca membrii famili-

ei sale să se confrunte cu problemele prin care a trecut personal. Anderson subînțelege prin pericolele internetului conținuturile irelevante și posibilitatea ca minorii să devină dependenți de internet, cum au devenit mulți maturi.

Alex Constantinopoli, directoarea „OutCast Agency”, spune că fiul ei de cinci ani nu folosește gadgeturile în zilele lucrătoare, iar ceilalți doi copii, de 10 și 13 ani, le pot folosi în casă nu mai mult de 30 de minute pe zi. Evan Williams, fondatorul Blogger și Twitter, susține că cei doi fii ai săi au și ei restricții. În casa lor sunt sute de cărți în format tradițional și copiii pot citi cât vor, în schimb, tabletele sau smartfoanele pot fi utilizate nu mai mult de o oră în zi.

Cercetările demonstrează că minorii de până la 10 ani sunt foarte sensibili la noile tehnologii și pot deveni dependenți de ele. Stiv Jobs avea dreptate: cercetătorii vorbesc despre faptul că copiii nu trebuie să folosească tabletele mai mult de jumătate de oră în zi, iar smartfoanele mai mult de două ore. Elevii între 10 și 14 ani le pot folosi mai mult, dar numai pentru pregătirea lecțiilor pentru acasă. Limitarea utilizării TI devine o modă în casele americanilor. Unii părinți interzic copiilor să folosească rețelele sociale. Așa pot să nu se îngrijoreze de faptul ce plasează copiii în rețea, pentru că ceea ce postează copiii pot să prezinte neplăceri atunci când devin maturi. Cazul judecătorei în bikini de pe FB este foarte elocvent în acest sens.

Învățații consideră că vârsta la care restricțiile pot fi anulate este cea de 14 ani. Dic Costolo permite copiilor săi să folosească gadgeturile numai în sufragerie și interzice folosirea acestora în dormitor.

Luna securității cibernetice, organizată în tot mai multe biblioteci, trebuie axată pe promovarea cunoștințelor care pot proteja atât părinții, cât și copiii lor. Bibliotecile se vor transforma, vor adopta noi

roluri, vor dezvolta noi servicii, dar axa activității nu va exclude rolurile tradiționale:

- promovarea accesului la informație;
- îmbunătățirea educației (studiile demonstrează că oamenii solicită bibliotecii cât mai multe servicii, activități etc. în parteneriat cu instituțiile de învățământ). Accentul principal se va pune în continuare pe instruirea pe tot parcursul vieții;
- oferirea oportunităților de recreare;
- consolidarea comunității.

Ofertele speciale ale bibliotecii se vor axa pe lectura cărților, indiferent de format, pe utilizarea calculatoarelor și a internetului, pe un șir larg de instruiri pe diverse teme și pe cât mai multe servicii axate pe necesitățile membrilor comunității. Exploatând posibilitățile oferite de TIC, bibliotecile vor dezvolta o varietate tot mai largă de servicii. Dar pentru orice serviciu bibliotecarii trebuie să prevadă problemele cu care se vor confrunta în viitor: finanțarea din ce în ce mai redusă; concurenții care încearcă să perceapă taxe pentru servicii pe care biblioteca tradițional le oferă gratuit; tehnologiile care se schimbă atât de rapid încât investiția de azi poate deveni mâine o mare povară (câte calculatoare zac fără întrebuintare?). Indiferent de dotări, condiții, posibilități financiare, un minim de servicii care să corespundă necesităților membrilor comunității fiecare bibliotecă este dator să-l ofere.

Bibliotecile există atât timp cât au utilizatori. Din aceste considerente devine tot mai evidentă necesitatea unor strategii de fidelizare a utilizatorilor. Viitorul bibliotecii, atât de discutat în ultimii ani, depinde de utilizatorii tineri care sunt și cei mai activi utilizatori. Relația bibliotecă – copii, adolescenți și tineret trebuie să fie una specială. Din numărul total de utilizatori, înregistrați în bibliotecile publice în anul 2013, 43,4% sunt copiii până la 16 ani. Viitorul bibliotecii depinde de percepția ei de

către aceștia. Iar lucrurile nu sunt tocmai strălucite în acest sens. Raportul unui sondaj realizat la finele anului 2013, de către „Rew Research Center”, care sintetizează câțiva ani de cercetări privind rolul bibliotecilor publice în viața americanilor și a comunităților, constată că deși utilizatorii între 16 și 29 de ani accesează mai frecvent decât maturii site-urile bibliotecilor și citesc la fel de mult ca și adulții, doar 19% consideră că închiderea bibliotecii publice ar putea avea un impact major asupra lor.

Evident că nici pe acest segment al utilizatorilor nu există un consens privind importanța bibliotecii. Deși părerile că bibliotecile sunt de modă veche și chiar inutile în era electronică sunt tot mai frecvent auzite, studiile demonstrează o corelație între realizările bune ale studenților și elevilor și existența unei biblioteci bine dotate atât cu resurse, cât și cu personal. Studiile demonstrează că studenții și elevii care au acces la o bibliotecă bună și bine dotată învață mai bine, au note mai mari, au rezultate mai bune la diverse testări. Studenții și elevii sunt de părerea că o bibliotecă bine dotată este cel mai bun lucru într-o instituție de învățământ. În linii mari, studenții preferă bibliotecile iPad-urilor. Studiile care compară lectura tradițională și lectura electronică demonstrează, că adulții și copiii citesc la repezeală și înțeleg mai puțin atunci când citesc pe tabletă sau alte echipamente electronice.

Una dintre prioritățile de activitate ale bibliotecii publice în anul 2015 va rămâne demonstrarea valorii bibliotecii publice. „Bibliotecile au o sarcină deosebită – de a convinge decidenții de importanța lor. Pentru a face această muncă mai eficientă, noi trebuie să ne facem auziți, să unim eforturile, atât în interiorul comunității bibliotecare, cât și cu alți parteneri”, este convingerea Excelenței Sale prințesa Laurentien a Olandei, care este fondatoarea și președinta de onoare a Fundației „Lec-

tură și Scris”, organizație ce înclină spre a fi succesoarea programului *Biblioteci Globale*. Cu acest mesaj, prințesa Laurentien a Olandei s-a adresat bibliotecarilor în mesajul de salut al participanților la Conferința IFLA 2014.

La 22 septembrie 2014 Fundația „Lectură și Scris” prin proiectul public *Libraries 2020* a distribuit celor 751 de membri ai Parlamentului European infografica *Bibliotecile schimbă vieți* (<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.264377797105641.1073741833.216890555187699&type=1>) care conține fapte și cifre despre cum bibliotecile publice pot ajuta în sfere precum incluziunea digitală, angajarea în câmpul muncii și instruirea pe tot parcursul vieții. Pornind de la aceste și alte argumente, fiecare bibliotecă trebuie să fie pregătită să facă lobby pro bibliotecă, să-și pledeze cauza în orice moment, când o cere situația.

Biblioteca trebuie să fie pregătită să activeze în condițiile unor schimbări majore permanente în domeniul informației, tehnologiilor, interacțiunii sociale, serviciilor și resurselor. Cantitatea de informații crește tot mai repede, informațiile devin tot mai disponibile, viteza de accesare a acestora tot mai mare. În doar câteva minute o informație de pe Twitter este indexată și poate fi căutată pe Google. Conectarea este în cele mai multe cazuri instantanee.

Schimbările în tehnologii sunt și ele la fel de spectaculoase: crește numărul posesorilor de telefoane inteligente, tablete, cititoare de cărți electronice; crește numărul persoanelor care utilizează mediile sociale; crește volumul conținuturilor create de utilizatori; se schimbă abilitățile utilizatorilor de a accesa, a utiliza și a interacționa informația. Natura socială a informației permite legături mai puternice între oameni, comunități, surse de informare, furnizori de informații.

Comunitățile se schimbă și ele. Sunt tot mai multe persoane de vârstă a treia; inegalitatea digitală devine tot mai accentuată. Nivelul de alfabetizare tradițională, tehnologică și informațională devine tot mai divers. Schimbări esențiale se produc și în sfera serviciilor și a utilizării acestora. Descrește (în lume, dar nu și la noi) numărul publicațiilor tradiționale. Descrește numărul tranzacțiilor de referință. Mediile sociale sunt tot mai utilizate și în bibliotecile publice. Crește necesitatea instruirilor în vederea utilizării TIC.

Pentru utilizatorii bibliotecii publice actuale în continuă transformare contează mai puțin numărul de resurse și servicii și mai mult răspunsurile imediate la solicitare, oferirea serviciilor, resurselor, materialelor de oriunde și oricând, implicarea utilizatorilor în diverse activități prin intermediul tehnologiilor sociale, alfabetizarea digitală pentru diverse categorii de populație, crearea comunităților conectate digital. O bibliotecă bună presupune nu numai o dotare bună, dar și personal bine instruit și dispus să ajute utilizatorii. Cum trebuie să fie bibliotecarii pentru a face față acestor provocări? Întreprinzători și inovativi; capabili să servească diverse categorii de utilizatori; orientați spre incluziunea digitală a comunității; capabili să caute și să formeze parteneriate; capabili să ajute utilizatorii să creeze și să administreze conținuturi; flexibili.

Crește tot mai mult ponderea activității inovatoare. Inovațiile au și vor avea în continuare ca scop satisfacerea necesităților și rezolvarea problemelor membrilor comunității și se vor axa în special pe: crearea cunoștințelor, în special, de nivel local; servicii noi, parteneriate, spații, tehnologii.

Dintre toate legile lui Ranganathan cea mai actuală rămâne: „Economisește timpul cititorului.” Această lege trebuie să ghideze activitatea tuturor bibliotecarilor.

rilor. La 30 iunie 2014 a fost publicat un nou raport OCLC, realizat în baza unui studiu privind comportamentul utilizatorilor. Autorii au reconsiderat și reinterpretat cele cinci legi ale lui Ranganathan pentru a reflecta resursele, serviciile și comportamentul utilizatorilor din zilele noastre. Constatările principale sunt următoarele:

- utilizatorii bibliotecii de azi provoacă bibliotecarii să avanseze de la simpla declarație „Salvează timpul cititorului” la acțiuni reale axate pe satisfacerea necesităților utilizatorilor prin incorporarea serviciilor și sistemelor de bibliotecă în spațiul existențial al acestora: muncă, studii, odihnă etc.;
- legea „Fiecărei persoane cartea sa” astăzi ar putea fi redefinită „Cunoaște comunitatea și necesitățile ei”;
- legea „Cărțile sunt pentru a fi citite” în interpretarea de azi s-ar concentra pe dezvoltarea infrastructurii fizice și tehnice necesare pentru furnizarea materialelor, serviciilor;
- interpretarea legii „Fiecărei cărți cititorul său” se axează pe îmbunătățirea rezultatelor căutării, accesul și utilizarea resurselor în mediul existențial al utilizatorului.

Concluzii

În ultimii ani activitatea bibliotecilor din întreaga lume este influențată masiv de mai mulți factori, care vor persista și în viitor și care includ: dezvoltarea și modernizarea rapidă a tehnologiilor ce afectează căile prin care oamenii se conectează la informații, cunoștințe și cultură; reducerea volumului cheltuielilor publice; implicarea tot mai activă a cetățenilor în crearea și distribuirea serviciilor publice și necesitățile în permanență schimbare ale populației.

Toate strategiile de dezvoltare a bibliotecii trebuie să pornească de la ideea că

biblioteca nu mai este unicul promotor de informații și conectivitate electronică pentru membrii comunității.

Bibliotecile publice pot ajuta cetățenii să-și dezvolte și să creeze abilitățile, cunoștințele și ideile de care au nevoie pentru a participa în deplină măsură și independent în viața societății. Bibliotecile sunt spații de încredere, deschise pentru toți unde cetățenii pot învăța, descoperi, distribui și pot schimba în bine viețile oamenilor.

Tendențele generale care vor modela ecosistemul informațional sunt cele formulate în anul 2013 și pot fi accesate pe site-ul IFLA (<http://trends.ifla.org>).

Tendențele care s-au conturat în ultimul timp și vor persista și în continuare includ:

- dezvoltarea resurselor și serviciilor va avea la bază necesitățile utilizatorilor și includerea unor noi tipuri de resurse;
- provocările bugetare vor continua;
- modernizarea tehnologiilor va soliciți bibliotecarii noi competențe;
- va avea loc extinderea digitizării și folosirea în comun a resurselor;
- biblioteca va tinde să fie acolo unde sunt utilizatorii.

În următorii ani va fi tot mai vizibilă mișcarea:

- de la formatul tipărit la formatul digital;
- schimbarea macazului de la lectură la comunicare și invers;
- de la împrumutul documentelor la crearea conținuturilor;
- de la spații liniștite pentru lectură la spații pentru activități în grup.

Tot mai evidentă este o nouă schimbare de paradigmă, de la prezervarea cărților la prezervarea ideilor. Din 2010 și până acum Biblioteca Congresului SUA a conservat peste 600 miliarde de mesaje Twitter, iar provocarea este de a face această informație coerentă și utilizabilă.

Pornind de la cele menționate, prioritățile anului bibliologic 2015 se vor centra pe:

- promovarea valorilor europene;
- promovarea „*Declarației IFLA de la Lion*” privind accesul la informare și dezvoltare;
- demonstrarea valorii bibliotecii;
- promovarea strategiilor de imagine și de fidelizare a utilizatorilor;
- formarea parteneriatelor comunitare;
- concentrarea eforturilor în vederea realizării cu succes a proiectului pilot *Novateca*;
- modernizarea, asimilarea și utilizarea TIC în activitatea bibliotecilor;
- asigurarea accesului la tehnologiile noi și internet;
- diversificarea serviciilor în conformitate cu necesitățile utilizatorilor și ale comunității;
- formarea profesională continuă a bibliotecarilor; dezvoltarea competențelor; consolidarea rolului bibliotecarului de mentor, instructor, animator, facilitator, element de coeziune socială etc.

Institutul de Politici Publice a prezentat la 18 noiembrie 2014 rezultatele sondajului *Barometrul opiniei publice. Republica Moldova – octombrie-noiembrie 2014*. Potrivit sondajului cea mai importantă sursă de informare este pentru 63% dintre respondenți televizorul, pe locul doi se află internetul – 19%, pe locul trei familia – 10%, urmată de radio – cu 6%, prieteni, vecini – 4%, ziare – 3% etc. Sursele în care respondenții au cea mai mare încredere sunt televizorul – 39% și internetul – 15%. Observăm că biblioteca, instituție cu finanțe dedicate, care are printre funcțiile principale promovarea informației, nici măcar nu figurează printre potențialele opțiuni. Este un motiv de mare îngrijorare pentru bibliotecari.

La Conferința directorilor bibliotecilor publice din Republica Moldova, care a avut

loc la 19 noiembrie 2014, Anului bibliologic 2015 a fost declarat ca Anul promovării valorilor europene. În acest context e bine de știut că la întrebarea din BOP „În ce măsură sunteți informat despre ce înseamnă Acordul de asociere dintre UE și RM”, răspunsurile sugerează că aproximativ 60% dintre respondenți cunosc foarte puțin sau nu cunosc deloc despre aceasta:

- cunosc foarte bine / sunt foarte informat – 6%;
- cunosc destul de mult / sunt destul de informat – 31%;
- cunosc destul de puțin / sunt puțin informat – 48%;
- deloc nu cunosc / deloc nu sunt informat – 12%.

Există, deci, un câmp de activitate enorm unde bibliotecile se pot impune spre schimbarea în bine a viitorului țării.

Referințe bibliografice

1. *IFLA trends*. Disponibil: <http://trends.ifla.org>
2. *Declarația privind accesul la informare și dezvoltare*. Disponibil: www.bnrm.md
3. *Barometrul opiniei publice. Republica Moldova – octombrie-noiembrie 2014*.
4. *Public Libraries 2020*. Disponibil: <http://www.publiclibraries2020.eu>
5. *Libraries change lives*. Disponibil: <http://www.publiclibraries2020.eu/content/libraries-change-lives>
6. *New report reorders Ranganathan's laws to reflect today's library resources, services and user behaviors*. Disponibil: <http://www.oclc.org/research/news/2014/06-30.html>
7. *Public libraries Shelved*. Disponibil: <http://www.ifla.org/node/9045>
8. *How to make libraries exciting*. Disponibil: <http://www.economist.com/blogs/democracynamerica/2014/09/public-libraries>
9. *Tendencies and priorities in public libraries activity*. Disponibil: <http://connection.ebscohost.com/c/articles/90223531/tendencies-priorities-public-libraries-activity>
10. *New trends in libraries*. Disponibil: <http://ntrls.org/ConsultantReports/NTRLS-Todaro-Trends.pdf>

11. *Public Libraries online*. Disponibil: <http://publiclibrariesonline.org/2014/05/2013-plds/statistici>
12. *Internetul devine o sursă de informare tot mai importantă pentru moldoveni*. Disponibil: http://unimedia.info/stiri/internetul-devine-o-sursa-de-informare-tot-mai-importanta-pentru-moldoveni-82503.html?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=daily
13. Филиппова, Татьяна. *Россия не Европа*. In Библиотечное дело. 2014, nr. 5, p. 3.
14. Гениева, Екатерина. Interviu: *Университетская книга*. Disponibil: <http://www.un-kniga.ru/face/3624-ekaterina-genieva-biblioteka-dolzha-udivlyat.html>
15. *Documente internaționale*. Disponibil: <http://www.bnrm.md/docs/dd/int/22.pdf>

PARTEA DE MĂREȚIE CUJBIANĂ DINSPRE NECESITATE ȘI ÎNTREG

Tudor PALLADI

Abstract

The study of the poet and literary critic Theodor Pallady presents a comprehensive analysis of monographic The name on the temple of truth: Sergiu Victor Cujbă writer (1875-1937) by dr. Claudia Slutu Grama, poet, librarian. Sergiu Victor Cujbă is the author of lyric poems Homeland and Freedom (1916) and Bessarabian Songs (1919). Lately, the writer, was forgotten by some historians and literary anthologist. Therefore, Mrs C. Slutu Grama started the investigation and reassessment of this personality. The researcher points out, rightly, that "although Cujbă was forced to abandon for a while Bessarabia, the love that has kept for her native land, oppressed peasants never left his heart."

It is worth mentioning that the scientific investigation on the life and work of Sergiu V. Cujbă was based on traditional literary historical survey, focusing on the rigorous text analysis and a complex approach to his life and work, that represents the "novelty of the research". It follows therefrom its usefulness for all readers and the „contribution” to a better understanding of the Bessarabian interwar literary phenomenon.

Keywords: *Sergiu Victor Cujbă, history of Romanian literature, the literary Bessarabian phenomenon.*

„Ca și în oricare alt domeniu, în literatură există scriitori care prin opera lor stau sus, dar există și cei care constituie postamentul. Și unii și alții sunt importanți, căci despre valoarea creației lor se poate judeca numai prin comparație. Sergiu Victor Cujbă, ca și mulți contemporani de-ai săi (Ion Buzdugan, Pan Halippa, Olga Vrabie, Tudose Roman, Iorgu Tudor, Olga Crușevan, Lotis Dolënga ș.a.), a fost cel ce a constituit postamentul, având manifestări polivalente.”

Claudia Slutu-Grama

Orice miracol la locul și la timpul său, privit din perspectiva necesității și măreției lui stringente dinspre parte și întreg. La fel și-n cazul incidental-neincidental al condeierilor care „prin fapta de creație cea mai modestă” (Tudor Vianu) împlinesc *volens-nolens* acest miracol al contribuției literare minoritare. Mai rar generație care să nu fi dus lipsă niciodată de asemenea reprezentanți dintr-un secol sau altul. E suficient să ne adresăm istoriei literare și faptele se vor elucida pe dată cu de la sine putere de expresie. Cu atât mai mult, când este vorba

de literatura națională. Reprezentativ este și exemplul lui Sergiu Victor Cujbă (1875-1937) care ilustrează pregnant acea „lege a echilibrului, a conlucrării dintre cei mari și cei mici”, deși „ne-am obișnuit să-i numim, „minori” (Sava Pânzaru), raportați la „procesul” care „presupune cuprinderea și analiza tuturor factorilor constitutivi ai fenomenului investigat în integritatea lor organică”, după același cercetător literar.

Autorul plachetelor de versuri *Patrie și libertate* (1916) și *Cântări basarabene* (1919), Sergiu Victor Cujbă, contemporanul lui Al. Mateevici, nu s-a înstrăinat niciodată de crezul său artistic intim legat prin nevăzute fibre de „nota națională” și de cea „poporană îndeosebi de dezvoltată” sau de „folclorul basarabean” („basarabenii, zice el, au contribuit într-un însemnat grad la întărirea democrației românești”).

Deși cunoscut mai mult ca poet, el va cultiva în prozele sale „spiritualitatea creștină și oratorică, parte integrantă a însăși ideii de națiune românească” (Mihail Manolescu), patriotismul său dominat fiind ulterior de „formula de orientare poporanistă” (Claudia Slutu-Grama), steriană („faptul marcându-i creația și, într-un anumit fel, viața”, după aceeași cercetătoare literară). Ca orice scriitor de tranziție, „el n-a trăit din scris”, colaborând la diverse publicații ce i-au tipărit versurile, proza, publicistica, traducerile etc., astfel fructificându-și talentul în măsura în care a putut lucra paralel cu toate că „n-a fost prea alintat de timp”. Conform monografistei C. Slutu-Grama¹, Sergiu Victor Cujbă în activitatea sa artistică „s-a văzut nevoit să dea preponderență culturalului în detrimentul esteticului”. Este un lucru explicabil, deoarece întotdeauna într-o literatură domeniile își aleg scriitorii, iar aceștia le îmbrățișează potrivit condiți-

ei lor socioumane predestinate. Nedreptatea ce i s-a făcut pe parcursul vieții operei cujbieni după trecerea autorului în eternitate „au determinat-o în bună parte” pe dna C. Slutu-Grama „să porceadă la cercetarea și reevaluarea acestei personalități”, după cum remarcă însăși autoarea. Studiul monografic *Un nume la templul adevărului: scriitorul Sergiu Victor Cujbă (1875-1937)* de criticul C. Slutu-Grama, consacrat vieții și operei înaintașului, relevă nu numai vocația literară, dar, totodată, pune în lumină metodele obiectivității, comparativă, istorică, logică, deductivă, inductivă etc. pe care le-a utilizat „pentru întregirea tabloului vieții spirituale, sociale și politice a epocii.

Trecută cu vederea de către Ion Pillat (în *Poezii basarabeni* (1936) și de către *Antologia Unirii*, precum și de istoricul literar Ion Rotaru, în a cărui istorie literară numele lui S. Cujbă nu-i pomenit, creația autorului basarabean (lipsă și în alte antologii gen *Ani de luptă: Mesajele unei generații*; ediție de S. Cibotaru, 1969), a determinat-o pe cercetătoare să se aplece asupra unor „aspecte din viața și din activitatea literară” „insuficient studiată”, dar „actuale mai cu seamă”. „Problema analizei concrete și integrarea” scrierilor lui „în contextul tradiționalismului cultural” au făcut-o să porceadă la cercetarea și reevaluarea acestei personalități de odinioară. Dânsa relevă că „drept sursă primară la elaborarea studiului... i-a servit creația artistică” a autorului, „publicistica și traducerile scriitorului, precum și investigațiile cercetătorilor literari P.V. Haneș, E. Levit, V. Badiu, S. Pânzaru, Al. Burlacu și ale altora”. Exegeta întru cunoașterea deplină a procesului literar al timpului și a curentelor literare a apelat la „sintezele semnate de A. Dima, G. Călinescu, N. Manolescu”, precum și la „cărțile istoricilor literari O. Crohmălniceanu, C. Ciopraga, Z. Ornea, B. Munteanu, M. Cimpoi, Al. Burlacu”. De remarcat că „investigațiile științifice

¹ Slutu-Grama, Claudia. *Un nume la templul adevărului: scriitorul Sergiu Victor Cujbă (1875-1937)* : studiu monografic. Ediția a II-a. – Iași: TipoMoldova, 2013. – 200 p. – ISBN 978-606-676-232-8.

asupra vieții și activității lui Sergiu V. Cujbă s-au bazat pe sondajul istorico-literar tradițional, punându-se accent pe analiza textului”, iar „caracterul novator al lucrării constă în faptul că s-a încercat o analiză riguroasă și o abordare complexă a vieții și activității” lui. De aici și utilitatea ei pentru toate categoriile de cititori și prețuitori ai cuvântului scris. Tot de aici și „contribuția” ei... la o mai bună cunoaștere a fenomenului literar basarabean interbelic.

Născut în zodia armoniei (10 octombrie 1875) Sergiu Victor Cujbă, fiul scriitorului Victor Crășescu (cunoscut și sub pseudonimul Ștefan Basarabeanu), va face Facultatea de Drept (după absolvirea Liceului „Matei Basarab” în 1895 din București). Studiile sale sunt remarcabile prin formarea lui ca cetățean despre care elocvent ne mărturisește și teza de licență (*Morala omului politic*, 1900), pe care istoricul literar Sava Pânzaru o consideră „un tratat politic”. De fapt, este un studiu. Același cercetător sublinia că „înțelegerea mai profundă a acestei lucrări timpurii poate fi asigurată prin confruntarea ei cu opera literară ulterioară, care, la rândul ei, apare într-o nouă lumină, anume fiind privită din „poziția” tezei *Morala omului politic*. Întru remarcarea tezei de licență a viitorului scriitor monografista remarcă și opiniile altor exegeți, între care și pe cea a lui Gh. Cardaș care releva: „Nota caracteristică a scrierilor sale, încă din copilărie, este generozitatea și iubirea de patrie. Chiar în lucrarea sa de licență... el s-a străduit să fixeze elementele juridice, politice și sociale ale unității neamului românesc, lucru care îl preocupa pe dânsul ca român basarabean, mai presus de orice alte idei.”

Între avocatură și literatură autorul a ales chemarea vocației. Practicând avocatura, va colabora la *Calendarul Minervei* cu *Cântecul lui Jianu* (1901), o creație în stil popular, iar în 1906 cu poemul *Încoronarea*, apoi cu *Haiducul macedonean* (1907).

Debutul în 1896, cu volumul *Povestiri din copilărie* (prefațat de G. Coșbuc), îl va face să candideze, să fie aspirant la Premiul Academiei Române, din 1898. „Comisiunea” însă va „respinge premiarea lui în unanimitate”, după cum era de așteptat. Din 1906 S.V. Cujbă este redactor al ziarului *Basarabia* din Chișinău, „prin voia destinului, dar și din dorința lui Constantin Stere”, apariția gazetei datorându-se tot acestuia. Dar din cauza unui „discurs incendiar în contra boierilor rusofili” va fi expulzat din *Basarabia* curând fără vreo „fundamentare juridică, căci ea n-a fost pronunțată de un organ judecătoresc”.

Cercetătoarea subliniază, pe bună dreptate, că, „deși S.V. Cujbă a fost nevoit să abandoneze pentru un timp *Basarabia*, dragostea ce i-a păstrat-o pământului natal, țăranilor ei oropsiți nu l-a părăsit niciodată”. Născut la Chișinău, va fi legat prin nenumărate fibre de destinul locului și al logosului ca ethos deloc incidental, păstrând în suflet „icoana stelei” ce l-a ales. Studiul monografic consacrat vieții și activității lui scriitoricești de către doamna Claudia Slutu-Grama scoate în evidență multiaspectualitatea preocupărilor lui dictate de promovarea românismului. Lucrarea va da în vileag și acest factor cultural-educativ, sociouman și pedagogic („S. Cujbă devine cunoscut în țară atât prin scrierile sale, cât și pentru lupta dusă în numele idealului național”) deloc lipsit de importanță pentru o conștiință angrenată deplin în transformările societății, inclusiv în cele din sistemul cooperativ. În acest scop, contribuie la apariția *Călăuzei comerțului cooperativ și a furnizorilor de bănci populare* după lucrările mai multor autori, între care și a lui Sergiu Cujbă. Totodată scrie și publică mai multe lucrări, cum ar fi nuvela despre răscoalele țăărănești *Marea frescă* etc. Tot acum, în anii 1907-1916, „scrie versuri, proză, face traduceri”, publică în *Calendarul Asociațiunii „Astra”*

din Sibiu pe anul 1912... poezia *Cântecul Prutului*, traduce din Gustav Lanson eseul *Cultura germană, umanitatea rusă* etc.

Faptul că Sergiu Victor Cujbă – cunosător bun, de altfel, al limbii franceze – a fost membru al delegației basarabene la Conferința de Pace de la Paris din anii 1919-1920 (după realizarea Unirii tuturor românilor într-un Stat național) îi va cauza prejudicii ulterior, post-mortem, în perioada sovietică. Mai-marii zilei îi vor interzice publicarea lucrărilor, punându-le „la index”. Cât privește activitatea lui în domeniul cooperăției aici i-a „revenit misiunea de a împăca spiritele și de a conlucra întru prosperarea cooperăției”. Or, „cooperativele, după cum opinează cercetătoarea, fiind o instituție financiară și economică, trebuiau să fie puse sub controlul legal și financiar al Statului Român”. Monografa C. Slutu-Grama va conchiziiona pe bună dreptate că „meritul lui S.V. Cujbă într-o bună organizare a cooperăției basarabene este considerabil și indiscutabil, dânsul punându-și în aplicare toate virtuțile și forțele fizice și intelectuale de care dispunea”. Autoarea va reliefa concomitent că S.V. Cujbă „nu s-a mulțumit să fie în toate posturile în care a lucrat doar un funcționar, ci s-a străduit să fie un om care a căutat să pătrundă în tainele sufletului basarabean și prin aceasta să-și cunoască mai bine compatrioții. Tactul și bunăvoința sa, ne dezvăluie autoarea studiului, în această privință sunt de admirat. De aceea, înclinăm a crede că succesul lui în misiunea grea și plină de răspundere, pe care și-a impus-o în cooperăția basarabeană se datorește în mare parte acestui fapt: de aceea opera lui este demnă de a fi relevată mai ales după acest dublu aspect: activitatea de cooperatist și activitatea de scriitor, dar și cea de om înțelegător al sufletelor celor în mijlocul cărora era chemat să activeze”. De aci și concluzia justă și la obiect privind activitatea cujbiană în spațiotim-

pul de atunci din Basarabia interbelică: „El (S.V. Cujbă – n.n., T.P.) a făcut și publicistică cooperatistă, piese de teatru cooperatist, a compus versuri și cântece cooperatiste, și-a fructificat energia în diverse domenii.”

Activitatea cultural-artistică a scriitorului din perioada 1918-1937 denotă încadrarea lui fructuoasă în Societatea Istoric-Literară „B.P. Hasdeu”, la ședințele căreia „se dezvăluia mărețul trecut al neamului nostru, se făcea cunoscută bogăția literaturii, a graiului, portului și obiceiurilor românești”, care-i „întrunea pe toți intelectualii din Chișinău, încălzindu-i la focul sacru al iubirii de neam și Patrie”. Aici el va ține bunăoară o comunicare ce ulterior se va transforma într-o nuvelă istorică pe nume *Poetul Antioh Cantemir și țarul Petru*. La o altă ședință, din februarie 1919, va citi balada *Fuga robilor*. Tot în acest an S.V. Cujbă publică la Editura „Lucefărul” placheta *Cântece basarabene*. Iar în 1922 publică ediția a II-a a compendiului său *Viața și luptele lui Ștefan cel Mare și poemul Chemarea lui Ștefan cel Mare*. Ulterior vor vedea lumina tiparului piesele *Cinstiții pionieri ai cooperăției* (1926), *Unindu-ne, învingem!* (1928), *Între inimă și pungă sau Cooperăția e leacul* (1931) etc. Tot în 1928, mai editează, la Chișinău, și culegerea de versuri *Îndemnuri și pilduri cooperatiste* și, la București, cartea *Din minunile cooperăției* (1929). Ultima carte a autorului *Imnuri de înfrățire: stihuri cooperatiste* – va apare în anul premorții sale (1936). După cum ne informează exegeta, S.V. Cujbă a fost înmormântat lângă Vasile Țanțu – comilitonul și adeptul răspândirii cunoștințelor cooperatiste în rândul populației basarabene – la Cimitirul Central din Chișinău. Autoarea remarcă însă și acest amănunt: „Cercetătorul literar Iurie Colesnic își aducea aminte, cum împreună cu regretatul Vasile Badiu, un mare îndrăgostit de literatură basarabeană interbelică, au încercat în câteva rânduri să identifice mormântul

autorului *Imnului Basarabiei Unite*, dar, cu regret, n-au mai reușit să-l găsească. Fusesse rătăcit de administrația cimitirului.”

Destinul este destin. După plecarea la cele veșnice nu mai contează nici „cea mai înaltă distincție a țării” și nici „funeraliile naționale”. Rămâne doar lucrarea aceleia ce și-a împlinit condiția și nu atât poate „pierderea grea atât pentru mișcarea cooperatistă din Basarabia, cât și pentru publicistica românească în genere”, după cum menționează autoarea studiului dintr-o convingere generală, deși totuși profundă și sinceră. Or, ceea ce este meritoriu e că monografia atestă un exemplu de acribie rară și de-o dăruire temerară cercetării aprofundate pe orizontală și pe verticală. Cât face doar răsfoirea a sute de volume, legate de viața și activitatea predecesorului, scriitorului care și-a consacrat tot elanul căutărilor unui singur scop nobil – de a-și sluji cu credință țara, neamul în momentele lui astrale și făuritoare de până la Unire și în anii de după ea. Însuși universul studiului este unul constituit cu multă participare sufletească, punând în relație toate detaliile ce contribuie la realizarea totală, din interior, a vieții și activității scriitorului pe fundalul întregii epoci / perioade basarabene interbelice.

Universul poetic, Poezia angajată, Versurile de circumstanță, Remodelarea împrumuturilor străine remarcă în fond configurarea unui portret literar cristalizat indirect prin analizele creației predecesorului din perspectiva istorico-literară a fenomenului dat din Basarabia primelor trei decenii din secolul al XX-lea.

Cunoscut totuși mai mult ca poet, Sergiu Victor Cujbă (mai semnând: Sergiu-Victor Cujbă; Sergiu V. Cujbă-Crășescu) și-a încercat forțele creatoare în proză, dramaturgie, publicistică și traduceri. Tradiționalist, „a cultivat cu perseverență o tulburătoare lirică de dragoste, versuri de o rară finețe despre acest etern sentiment

nobil al omenirii”. Influențele clare din M. Eminescu și V. Alecsandri nu sunt trecute cu vederea, ci, din contra, sunt urmărite cu atenție, exegeta remarcând din capul locului că „opera eminesciană a avut asupra lui Cujbă un impact puternic în primele debuturi poetice, ca, de altfel, și asupra a zeci și sute de tineri poeți din diferite generații. Această influență l-a ajutat să se inițieze în miracolul inefabil al literelor. [...] Întrărirea poeziei eminesciene aduce nu numai nuanțe și detalii. Se întâlnesc în poezia sa din adolescență fraze întregi citite și reluate din poezia lui Mihai Eminescu. [...] De la Eminescu tânărul poet a împrumutat și unele titluri: *Doină, Cântec bătrân, Amintiri (în metru antic) ș.a.*” Monografista va prețui cu inima deschisă poezia cujbiană fără a întârzia mult asupra mesajului liric, va evidenția înclinația autorului spre cultivarea tropilor: „Metafora originală, subtilă, este una din calitățile incontestabile ale liricii poetului. Forma versurilor, ritmica perfectă și plasticitatea figurilor de stil conferă liricii de dragoste... o puternică trăire interioară”. Notorii sunt și aprecierile / judecățile emise pe marginea poeziei angajate a lui S.V. Cujbă: „În definitiv, poetul a renunțat la modelul din tinerețe, însușindu-și, după 1906, motivele sociale și cultivând, pentru o perioadă destul de mare, o poezie ce purta un laitmotiv – era crezul Unirii, al întregirii „celor patru trunchiuri”, iar mai apoi a aprofundat tema cooperăției și a muncii în cooperative și poezia ecleziastică”. Accentul pus asupra rolului pe care l-a jucat în viața și activitatea compatriotului nostru din secolul al XX-lea de către cercetătoare este unul care decurge din întregul efort literar al înaintașului S.V. Cujbă din perioada interbelică: „Profesiunea de credință, exprimată cu vocație în versurile publicate în paginile ziarului *Basarabia* din Chișinău la 1906 și în culegerile *Patrie și libertate* și *Cântări basarabene*, în perioadă, este o dovadă grăitoare că poetul a

fost exigent față de epoca lui, față de sine și față de Patrie, căci tematic poezia lui se axează pe aceste coordonate.

Pentru noi S.V. Cujbă a fost și rămâne un exemplu de demnitate, de corectitudine, de dârzenie și de supremă dăruire unei cauze nobile, de slujire conștientă literaturii române. Scriitorul a fost un luptător, el a știut în permanență să cucerească niște poziții și să le mențină, să le extindă. Tradiționalismul său confirmă existența fenomenului românesc pe care încearcă să-l fixeze în esențialitatea sa, exprimându-l militant în forme și simboluri sugestive". Vorbind de colaborarea sa la *Basarabia*, autoarea subliniază că, deși „el n-a publicat multe versuri aici, însă ceea ce-a văzut lumina tiparului poate fi considerat ca o reală contribuție a sa la dezvoltarea poeziei basarabene a timpului”, relevând totodată că „două publicații – poeziile *Basarabiei* și *Rugăciunea basarabeanului* („ultima, crede cercetătoarea, l-o fi inspirat pe Ion Buzdugan să scrie poezia *Basarabiei* în 1916”) te mișcă până la fiori prin durerea autorului pentru „pământul sfințit prin crâncene războaie”, pentru „a graiului miere” ș.a. Autorul dădea dovadă de o adevărată bărbăție, când își chema „robota glie” să-și înalțe „fruntea îndurerată”, să-și cheme fiii pentru a-i face „falnic scut”. „Una din «stelele» care au arătat românilor calea spre unire a fost Sergiu Cujbă”, rezumă exegeta. De reținut și alte note ale discursului critic al monografistei: „Poezia socială și cea de protest a lui Cujbă constituie partea rezistentă a plachetei *Patrie și libertate* (apărută în 1916 – n.n., T.P.): *Pătimirea pribeagului*, *În țară*, *Să ne unim*, *Grâul nemuritor* etc. Ele contrazic afirmația criticii literare sovietice moldovenești că „Sergiu Cujbă n-are versuri în care să se fi reflectat direct mișcarea de eliberare a maselor truditoare în perioada istorică de la începutul secolului XX”.

Relevante și judicioase sunt și glosele privind relația poet-Patrie, poet-Neam din

volumul respectiv: „Textele... veneau să-l prezinte pe S. Cujbă prin ceea ce avea el mai valoros în domeniul poeziei la acea dată, dezvăluind interesul său constant pentru istoria și viitorul țării..., poziția sa de prețuitor al frumosului și de cultivator al sentimentelor nobile pentru poporul din sânul căruia făcea parte. Poezia militantă a autorului a dat o expresie aparte a entuziasmului patriotic pentru cauza eliberării Basarabiei, dar și pentru lupta dusă de «cele patru trunchiuri românești» pentru unirea viitoare, unire ce s-a împlinit în mărețul an 1918”. Sau: „Motivele sociale însă nu epuizează tematica liricii lui Cujbă. [...] Având un suflet gingaș și sensibil, a scris și mai târziu... poezii duioase de dragoste, puțin melancolice, dar tulburătoare, nuanțate de-o sinceritate nesimulată: *Nopti de vară*, *Întâiul vis*, *La clarvir*, *Cuibul*, *Cântec de seară*, *Doina* etc. [...] În poezia lui Sergiu Victor Cujbă se simte uneori un tempo rememorativ, elegiac, iar alteori descoperi aleaturi afective în frazare folclorică. [...] Unele versuri ale poetului, reprezentant de frunte al generației care a făurit Unirea de la 1918, au fost incluse în manualele școlare ale epocii. În acest sens poate fi consultat, de exemplu, manualul lui Ștefan Ciobanu *Carte de ceteră pentru școlile primare* (Chișinău, 1918). Versurile de circumstanță sau, după cum le definește criticul literar Mihail Dolgan, poezia ocazională, în sensul larg al cuvântului este «poezia prilejuită de o anumită realitate a actualității imediate, de un important eveniment, fapt, acțiune, dată comemorativă ș.a.m.d.» și a fost nu doar acceptată de marii noștri clasici, dar și intens cultivată de ei, «ea constituind un dat obiectiv al actului de creație, o necesitate interioară a «artistului, o piatră de încercare a talentului».

Sergiu Cujbă a scris și el poezie ocazională sau versuri de circumstanță, realitatea oferindu-i, vorba lui Goethe, «și prilejul, și

motivul». [...] Regalist convins, ca și Vasile Alecsandri, de a cărui poezie a fost, de asemenea, influențat, Cujbă a găsit culorile și tonalitatea necesară pentru a descrie cu un fast deosebit serbarea [...]. [...] Poetul a găsit pentru fiecare personalitate evocată tonalitatea ce o caracteriza cel mai pregnant, într-un anumit domeniu, fie în cultură, fie în cooperare, printr-o metaforă sau epitet potrivit la locul potrivit." Ori: „S. Cujbă a practicat în poeziile sale versul clasic, cu rimă și ritm. Rămâne de neînchipuit, cum el n-a utilizat niciodată, chiar în tinerețea sa, versul liber și grafismul, care, apropo în România au fost acceptate de scriitorii încă din anul 1904. „Introdus încă în 1904 de promotorii acțiunii de la «Linia dreaptă» și, în special, de Tudor Arghezi, în *Agate negre*, apoi de G. Bacovia și de marea majoritate a poeților care au avut ca puncte de reper occidentale, succesiv, simbolismul, apoi dadaismul, versul liber a fost experimentat ca un fin instrument de mlădiere [...]”, pe urmă „s-a revenit la alexandrin și la catren ca la o strânsoare necesară perfecțiunii”, scria criticul literar Șerban Cioculescu la 1933. Poezia era în concepția scriitorului nostru „o stare de suflet ajunsă la expresie printr-o stare de conștiință artistică”.

„Volumele pe care le-a semnat Sergiu Victor Cujbă pe parcursul activității sale creatoare, subliniază exegeta, l-au direcționat să se apropie de poezia ecleziastică, aceasta constituind o treaptă spre maturizarea creației lui.” Și pe bună dreptate, deoarece „în acele versuri el a dat dovadă, relevă în continuare criticul și istoricul literar C. Slutu-Grama, de sensibilitate poetică, excelând în poezia lirică descriptivă, a cărei frumusețe stă în detalii, deși ansamblul joacă un rol important. Circulă, în cele mai multe din poeziile autorului, un sentiment religios, înveșmântat într-o formă simplă la prima vedere, care ne amintește uneori de-a dreptul tonalitatea populară”.

Ea nu evită confruntarea de idei în linia generațiilor: „Spre deosebire de tatăl său, Victor Crăsescu, caracterizat ca un ateu, fiul, se poate spune, s-a distins în mod deosebit prin religiozitatea sa profundă, fapt confirmat de legendele și poemele sale cu un conținut religios, publicate, mai ales, în revista chișinăuiană *Luminătorul*.”

Și mai precis se referă în următorul alineat autoarea la acest moment din activitatea literară cujbiană legată de publicația respectivă: „În paginile *Luminătorului* S. Cujbă își face apariția în 1935 și continuă să publice aici până la sfârșitul anului următor după care, probabil din cauza înrăutățirii sănătății, încetează colaborarea la revistă. Metamorfoza tematică, în mare măsură, puțin așteptată (neobișnuită parcă), abandonarea creației laice (cu preponderență cooperatistă) în folosul scrierilor cu conținut ecleziastic ar putea fi explicată prin mutații morale și psihologice, condiționate de starea sănătății, însă n-ar fi just să tragem o linie de demarcație între tematica exploatată mai înainte și cea religioasă, deoarece motivele biblice folosite de scriitorul basarabean au și ele la bază categorii etice și morale de cea mai înaltă probă și comportă un solid fond educativ.” Or, exegeta în opiniile sale pornește de la anumite realități care nu pot fi dezmințite, de vreme ce au o logică a lor: „*Luminătorul* n-a fost o publicație științifică, ci una cu caracter popular, adresată, în primul rând și în temei, enoriașilor simpli, cu precădere celor de la țară. Cu alte cuvinte, S.V. Cujbă, ca și ceilalți autori ai revistei, trebuia să se conformeze scopului de bază urmărit de redacția publicației: luminarea cititorilor, dar cu alte mijloace de influență asupra lor. În timp ce munca în cooperare asigura bunăstarea materială a populației, revista *Luminătorul* lecuia și îmbogățea sufletele oamenilor. Adică scrierile religioase ale lui S.V. Cujbă erau o continuare a muncii sale de totdeauna

pusă în slujba acelorași oameni din popor, dar în alt registru.”

De menționat neapărat și alte caracteristici ale discursului critic al distinsei cercetătoare-poete și bibliograf remarcabil: „Binele și răul, lumina și întunericul, cinstea și trădarea, pizma și lăcomia, tendința de a face bine oamenilor, opusă dorinței de a le face rău, constituie doar o parte din arsenalul categoriilor și valorilor morale *puse în discuție* de către Sergiu Cujbă în versurile sale religioase. Se prea poate că el a fost influențat într-un fel de poezia religioasă a lui Mateevici, pe care l-a cunoscut personal încă din 1906, de versurile altor poeți.” Monografista va lămuri în detalii calea aleasă de poet și de preferințele lui creatoare dictate de „înțelegerea justă a necesității”, precum subliniau odinioară teoreticienii și esteticienii din secolul trecut: „Pentru a-și realiza intențiile, era nevoie ca poetul să recurgă la îmbinarea lirismului cu epicul, menit în versuri să-l dinamizeze pe cel dintâi, să-i dea o motivație solidă și o comunicativitate umană. Acest lucru nu se putea rezolva decât prin resurecția baladei și a legendei. În baladă, mai ales, autorul a aflat nu numai o formă prozodică medievală, ci și spațiul unor posibile desfășurări ale liricului prin anexarea unor domenii aparținând nominal epicului și dramaticului.” Glosele critice ale exegetei au o configurație echilibrat polemică și imnică fără a depăși zonele firescului dictat de poezia ecleziastică, de teme creștinismului și de „îndemnul sentimentului religios”, de „valoarea literară prin limbaj, metafore, comparații, dar mai ales, prin mesajul moral purificator”.

Inspirate în toate domeniile explorate, inclusiv în „genul epic” (*În lumea celor mici, Glorificarea trecutului prin viziunea prezentului, Între fantastic și real, Tentația sacralului*), sau în dramaturgie, ori în publicistică, exegeza doamnei C. Slutu-Grama, doctor în filologie, istoric literar și bibliograf, con-

sacră cu certitudine un cercetător generos datat cu trup și suflet logosului ca ethos. Preocuparea sau „încercarea, cum zice savantul S. Pânzaru, doctor habilitat în filologie, de a-l reabilita pe S.V. Cujbă și de a-l readuce printre noi – ce-i drept cu mare întârziere – o întreprinde și face acest lucru cu izbândă indiscutabilă”. Or, „anume dânsa le comunică cititorilor prezentei monografii ce i-a putut îndemna pe vigilenții cenzeni de la Chișinău să-l închidă în temnița tăcerii pe acest om și scriitor foarte pașnic și fără deosebite „păcate” politice și ideologice.

Și totuși, autoarea cărții ne convinge cu materiale inedite de arhivă că cei care l-au condamnat pe S.V. Cujbă la mușenie de lungă durată se răzbunau pentru faptul că acesta a participat ca delegat la Paris, din partea Basarabiei, la promovarea *Tratatului de pace* după unirea acestei provincii cu România. Monografia însă ne mai comunică un amănunt nu mai puțin semnificativ: „Cei care-l judecau post-mortem pe S.V. Cujbă numai decît erau informați că acesta, la 24 ianuarie 1937, adică cu o lună și ceva înainte de moarte, fusese decorat de regele României cu ordinul *Regele Ferdinand I* în grad de Cavaler. Înalta distincție, fără a discuta prea mult, i-a fost încredințată numai decît scriitorului-patriot basarabean cu ignorarea adevărului elementar că decorația îi fusese decernată de șeful suprem al Statului Român unui cetățean român.” Concluzia savantului și colegului de breaslă al cercetătoarei vieții și activității scriitorului basarabean din perioada interbelică este una pe măsura vocației analistei-poete șaptezeciste Claudia Slutu-Grama care, conform dumneaei, „îi ajută... lui Sergiu Victor Cujbă să evadeze din anonimat. Însă această evadare poate fi calificată – și nicidecum din vina autoarei – doar parțială atâta timp cât îi va rămâne needitată opera, cel puțin într-o se-

lecție a celor mai valoroase texte poetice și de proză, pentru a demonstra că acest literat, uitat și numit *minor*, n-a fost chiar atât de... minor”, după cum mărturisesc scrierile lui apărute în publicațiile vremii, precum și în volume aparte (gen plachetele de versuri *Patrie și libertate* (1916) și *Cântări basarabene* (1919) etc., etc.

Rezumativ, travaliul de mult așteptat *Un nume la templul adevărului: scriitorul Sergiu Victor Cujbă (1875-1937)* de dna Claudia Slutu-Grama, Om Emerit al Republicii Moldova, coautor al catalogului general *Cartea Moldovei* (1643-1945), vol. I și II (distinsă cu Premiul I al Prezidiului AȘM pe anul 1991), autoare a cărților *Prin galaxia Byblos* (investigații istorico-literare) și *Pagini de istorie a statului și dreptului în Moldova* (coautoare), alături de lucrările cercetătorilor de ieri și de azi din perioada interbelică și din domeniile respective, reprezintă firește un mod evident de atitudine personală conștiințioasă și responsabil analitică finalmente care țin de „spiritualitatea creștină și ortodoxă, parte integrantă a însăși ideii de națiune românească” (M. Manolescu). Apoi, privită din perspectiva unității cultural-spirituale, monografia policromă completează în chip fericit ideea complexă de carte și de cultură, de activitate socioumană exponențială și originală care lărgeste prin cuprindere și pătrunde în însuși sensul activ al cunoașterii literare.

Partea de măreție totală (documentată cu note și surse substanțiale și de necesitate a contribuției literare modest-minoritare cujbienne desigur ține în definitiv nu de un miracol propriu-zis, ci mai degrabă de o intensă activitate „preponderent culturală în detrimentul esteticului”, care cu încetul s-a transformat în una fenomenală, alimentată siguramente de-o vocație și dăruire pe potrivă întru constituirea și cristalizarea generaționistă a conștiinței colective. Poezia, proza, exersările în dramaturgie, publicistica și traducerea / tălmăcirile „foarte variate ca substanță ideatică și viziune artistică, ca structură compozițională și transfigurare lirică, unele versuri de-ale poetului, adevărate creații literare, se caracterizează prin imagini și simboluri „autentice, prin comparații și metafore revelatoare”. „Desigur, conchide cercetătoarea, există în scrierile lui poetice și poezii mai puțin reușite... în raport cu virtuțile întregii creații”, de vreme ce autorul „a creat în măsura talentului și a timpului”, „fascinat de orizonturi noi”, „caracterizat printr-un activism necesar epocii, după cum au fost angajați, de altfel, majoritatea reprezentanților generației literare de atunci”. Este un adevăr iluminat din interior de însăși condiția socioumană a cunoașterii de sine și de lume dinspre Cuvânt.

**DINCOLO ȘI DINCOACE DE TEORIA ȘI PRACTICA
INFORMĂRII ȘI DOCUMENTĂRII****(O hermeneutică necesară și un cadru posibil)**

Istvan KIRALY,

editor „Philobiblon”, BCU „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca

Abstract

The author highlights the problem of existing and dominant mentalities in our profession that could be changed. Without getting into complicated conceptualization, we can say that library publications par excellence belongs to the public sphere. They should problematize mentality, situation, status, image orientation, social recognition and status of the profession and our institutions. It is very interesting to analyse the frequency of reflection and analysis on these issues published on the pages of Roumanian library magazines. It is interesting to study the proportion of debates and explicit confrontations, arguments and polemical ideas, opinions and projects ... presented in this professional publications. Further the author talk about the journal recently published by the Central University Library from Cluj Napoca, Romania – Philobiblon. The concept of the journal Philobiblon is defined by the logo Ideas-Books-Society-Readings. The journal Philobiblon contains permanent sections: Studies, Articles, Miscelanea. Philobiblon is an open and dynamic forum for researches.

Keywords: libraries, library publications, mentality, Central University Library, Cluj Napoca, culture, science communication..

* * *

I. Preliminarii

Automatizarea și informatizarea nu mai reprezintă astăzi un simplu deziderat

pentru bibliotecile românești. Dimpotrivă, ele sunt o realitate care, pe zi ce trece, prinde contururi mai extinse, devenind mediul nostru cotidian. Cu cât ne sunt însă mai „apropiate”, cu atât mai mult ele devin și o sursă de sfidări și de confruntare. Cu ce anume ne confruntă însă – în primul rând și în esență – automatizarea și informatizarea, în general, și cea a activității de informare, în special?

Ca orice întrebare *pusă* în mod serios și aceasta trebuie să fie însă mai întâi lămurită cu privire la *structura* și *natura* ei proprie. Ceea ce – din punct de vedere structural – ne izbește din capul locului la această întrebare este faptul că, în structura ei este cuprins deopotrivă și în mod explicit și cel care *ridică* întrebarea. Astfel spus, în ea, noi înșine suntem aceia care, aflați în fața unei confruntări, ne întrebăm despre noi înșine. Apoi: în și prin această întrebare, însăși sarcina cu care ne confruntăm – adică automatizarea și informatizarea – devine și ea dislocată din toposul său pur destinal și se eliberează pentru *întâlnirea* unei sfidări organice.

Prin structura ei această întrebare se dovedește deci a fi o interogație propriu-zis hermeneutică, a cărei *natură* trebuie întrevăzută și păstrată în mod autentic pe parcursul tuturor demersurilor. De aceea, discuțiile noastre nu mai pot deveni în niciun chip o vorbărie *despre* „ce ar fi” și „ce se poartă” în profesie, ci problematizările

trebuie reconduse *tematic* la originile lor autentice în așa fel încât ele să treacă prin analiza propriei noastre situații aflate față-n față cu adevăratele sfidări ale timpului.

Problema necesității introducerii metodelor hermeneutice în înțelegerea și desfășurarea activității de informare – și, în special, a celei bibliografice – a fost pusă recent, și pentru prima oară, după știința noastră, de către *Bruno Richardot*¹. Deși desfășurate la un nivel conceptual destul de precar, propunerile lui ținesc totuși atât o înțelegere mai profundă a esenței activităților bibliografice, cât și a tematicilor bibliografice.

Tradițional, hermeneutica este *știința interpretării*. Prin opera lui Hans-Georg Gadamer ea a fost ridicată însă la rangul de teorie universală a *înțelegerii*². Interpretând temele și problemele cu care ne confruntă tradiția și existența noastră actuală, noi de fapt realizăm o înțelegere superioară a *propriei noastre ființe* și situații. De aceea, comprehensiunea hermeneutică se desfășoară totdeauna într-un *cerc*, care este deschis de fiecare dată de către intenționalitatea interpretatorului și care, pe parcurs, se întoarce spre o mai profundă înțelegere de sine a interpretatorului însuși. Confruntându-se cu problemele tematice ale interpretării sale, interpretatorul se va găsi deci – la capătul chestionării hermeneutice – confruntat, de fapt, cu sine însuși...

Din această perspectivă trebuie acum să reluăm întrebarea noastră anterioară: Cu *ce anume* ne confruntă – în esență – automatizarea și informatizarea, în general, și activitatea de informare, în special? Ea trebuie pusă și susținută în întreaga ei

amplare, deschidere și profunzime. Altfel, riscăm să insistăm în răspunsuri de conjunctură sau de veleitarism.

Răspunsurile interpretează întrebarea de mai sus ca fiind referitoare la o chestiune *de tehnică*. Adică informatizarea reprezintă și este, în esența ei, o chestiune *de dotări* (calculatoare, soft-uri, hard-uri, programe etc.) și *de competențe tehnice*. Solicitățile și sfidările sincronizării cu ele constau deci, în primul rând, dacă nu chiar în exclusivitate, în dobândirea *resurselor* privitoare la dotare și în obținerea competențelor de „operare”. Numai că, în felul acesta, dotările și operarea pot deveni *scopuri în sine*, ce-și dezvoltă „utilitatea” nu, în primul rând, pentru utilizator, ci pentru operator. Pe aceste structuri, lipsite în fond de orice organicitate, se pot apoi clădi multe cariere efemere...

În realitatea ei esențială informatizarea și automatizarea bibliotecilor ne confruntă însă, în primul rând, *cu noi înșine*. Altfel spus, ea se dovedește a fi o întrebare și o sfidare propriu-zis hermeneutică, care ne îndeamnă – sau, mai târziu, ne obligă – ca *prin parcursul chestiunilor tehnice să ne definim și să ne redefinim pe noi înșine*, adică propria noastră ființă, stare și disponibilitate profesională, instituțională și existențială actuală.

II. Fuga de prezent și de autenticitatea prezenței

În anii 1993 și 1994, în șase țări din centrul și estul Europei s-a efectuat un studiu care a sondat infrastructura informațională a acestora din perspectiva *Bibliotecii digitale* și din cea a *Infrastructurii informaționale globale*. Deși sondajul nu a cuprins și România, rezultatele și mai ales concluziile lui ne pot interesa totuși în mod direct.

Aceste concluzii arată că în aceste țări carențele infrastructurii informaționale, ale politicilor sociale, ale standardelor de (non)interoperabilitate etc. – la ora actu-

¹ Richardot, Bruno. *Des pratiques bibliographiques à l'hermeneutique documentaire: sens et référence en documentatation*. În: Documentaliste, vol. 33 (1996), nr. 1.

² Gadamer, Hans-Georg. *Wahrheit und Methode*. Tübingen, 1975.

ală – fac practic *nerealistă și nefondată*, orice lansare în imaginarul *Bibliotecii viitorului*. În ciuda acestui fapt însă, în zona dată, persistă și insistă o stranie înclinăție preponderentă și evident ficțională către tematizarea acestui subiect. Astfel spus: *în loc* deci ca bibliotecarii și profesioniștii informației să se angajeze și să se concentreze la problemele *organice* ce decurg din realitatea efectivă a situației *prezente* a profesiei și instituției lor, ei se refugiază – ademeniți și fascinați – în imaginarul proiectelor „ciberonetice” și „ciberospațiale”¹.

La baza acestor manifestări nu se află – credem – chestiuni pur psihologice, ci ele se clădesc pe aspecte legate de *mentalitate*. Mentalitatea, mentalitățile sunt acele structuri – deopotrivă conștiente și inconștiente – care prejudecă și predetermină atât orientarea problematizatoare și tematizatoare, cât și comportamentul și atitudinea subiecților și ale colectivităților. Ele participă în orice proces hermeneutic – desfășurat spontan sau metodic – atât cu privire la *ce anume* este problematizat și tematizat, cât și la cel al *concluziilor* și, mai ales, al *consecințelor* acestor tematizări.

Din acest punct de vedere atât fuga de propriul prezent, cât și viziunea după care automatizarea și informatizarea muncii de bibliotecă sunt privite ca fiind probleme ce vizează în mod aproape exclusiv chestiuni de dotare tehnică și de competențe de operare sunt, în fond, două aspecte ale uneia și aceleiași mentalități care *ne este proprie* și care ne orientează și ne definește. Caracteristica cea mai importantă a acestei mentalități este însă – în mod paradoxal – *lipsa* problematizării proceselor *chiar* din perspectiva analizei și a studiului mentalităților, adică lipsa cercului hermeneutic.

¹ Borgman, Christine L. *Will the Global Information Infrastructure Be the Library of the Future? Central and Eastern Europe as a Case Exemple*. În: EFLA Journal, vol. 22 (1996), nr. 2.

Și aceasta în două direcții. Pe de o parte, în trecerea cu vederea asupra faptului că însăși infrastructura informațională a modernizării poartă *în / și cu sine* o anumită mentalitate, fără *adoptarea și adaptarea* căreia punerea ei în funcțiune *nu poate fi organică*. Adică a faptului că trebuie trase și duse până la capăt nu numai *toate* concluziile și consecințele profesionale, dar și cele instituționale, administrative, de asociere, de formare și de perfecționare etc. ce decurg din acest proces. Pe de altă parte, prin nesocotirea faptului că adoptarea acestei mentalități presupune schimbarea și depășirea efectivă și suprimarea expresă a datelor propriilor noastre mentalități prezente și prejudecative. Aceste structuri mentale – care deci trebuie depășite – se cer de aceea a fi *studiate*, problematizate și apoi identificate și recunoscute ca fiind, în primul rând, *ale noastre* și ca fiind – de aceea și în același timp – propriile noastre frâne și însărcinări.

În lipsa acestei orientări problematizatoare și tematizatoare, întreaga discuție și întregul proces de informatizare riscă să devină – în esență și în fond și în pofida rezultatelor parțiale – un proces pe care Gabriel Liiceanu îl caracterizează ca fiind „încremenirea în proiect”, invadat desigur de agitația „veleitarismelor” descrise de Andrei Pleșu.

Fuga de prezent și de autenticitatea prezenței înseamnă deci – cel puțin în parte – fuga de acea *întrebare* ce ne-ar pune față în față cu propria noastră *mentalitate actuală*, ce ne orientează totuși în modul de concepere, de organizare și de funcționare a instituțiilor, a asociațiilor și a proiectelor noastre profesionale.

Dacă însă se adeverește că această întrebare trebuie pusă – și încă în mod apăsat și explicit – atunci se ridică imediat și o altă problemă, strâns legată de ea. *Unde anume* trebuie și *poate fi* pusă întrebarea?

„Locul” potrivit pentru întrebarea hermeneutică despre mentalitățile exis-

tente și dominante în profesia noastră de bibliotecar și în organismele și în instituțiile sale, este desigur *sfera publică*. Fără a intra în conceptualizări complicate, se poate spune că ceea ce într-un domeniu sau într-o profesie aparține prin excelență sferei publice, sunt înseși *publicațiile* sale. Ele ar trebui – poate chiar ar putea – problematiza mentalitatea, situația, starea, imaginea, orientarea, recunoașterea socială și statutul profesiilor și al instituțiilor noastre. În ele ar trebui – poate chiar ar putea fi – deci *studiate*, cu mijloace raționale și riguroase, legislația, organizarea administrativă, statutele posibile, variantele și sensurile eficiente ale asocierilor etc. al profesiei și existenței noastre.

Numai că, de exemplu, asociațiile noastre abia au reviste sau dacă au ele abia circulă și este foarte interesant și edificator de studiat „bibliometric” sau „sci-entometric”, care anume este frecvența reflexiilor și a analizelor pe aceste teme arzătoare și fundamentale în puținele publicații de care dispune profesia noastră. Și mai interesantă este studierea ponderii pe care o au în aceste publicații *dezbaterele și confruntările* explicite, argumentate și polemice, de idei, de păreri și de proiecte...

III. *Philobiblon*: un cadru posibil

Philobiblon este titlul revistei editate de curând de către Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca. Primul ei volum (nr. 1-2 din 1996) a apărut în luna aprilie 1997. Fiind destinată, în primul rând, schimbului internațional interbibliotecar, ea se publică în limba engleză. *Philobiblon* urmărește concomitent obiective programatice, pragmatice și promoționale. Ca atare, ea nu-și propune, pur și simplu, umplerea unui gol existent în mod, sperăm, conjunctural în literatura „biblioteconomică” românească, ci promovează o fizionomie și o consistență proprie, particulară și – nădăjduim – durabilă.

Încadrându-se în categoria publicațiilor periodice editate de marile biblioteci – BCU „Lucian Blaga” fiind una dintre marile biblioteci universitare din centrul Europei – *Philobiblon* este, în primul rând, o revistă de *cultură majoră*. Spre deosebire, însă, de alte reviste asemănătoare, ea nu se rezumă doar la valorificarea documentară a colecțiilor bibliotecii care o editează, ci are în vedere și valorificarea și focalizarea potențialului științific și spiritual al centrului universitar și cultural în care a luat ființă.

Tot spre deosebire de revistele altor mari biblioteci, *Philobiblon* are și o rubrică dedicată problematicii profesiei de bibliotecar și a organismelor și instituțiilor sale. Nu întâmplător această rubrică se intitulează *O profesie în schimbare; o societate în tranziție*. Ea dorește să fie, în primul rând, *nu* un for de lămurire a problemelor de „manualitate” profesională, ci *un cadru* de conștientizare, de problematizare și de analiză multidisciplinară și exigentă a *redefinirilor* necesare, decisive și integrale ale profesiei. Este vorba deci de meditații și analize *actualizante* – dar ridicate la nivel de *conștiință* culturală – despre starea *prezentă* și despre perspectivele *realmente fundamentate* și *critic prefigurate* ale profesiei noastre *în propriul nostru spațiu* existențial. Studiile inserate în acest volum provin – toate – din această rubrică, iar orientarea și calitatea lor ne fac să nu ne îndoim de seriozitatea acestui proiect.

Ele arată că, fără a intenționa cât de puțin să se afle în pas cu „moda” efemeră a profesiei, *Philobiblon* își nimereste totuși perfect *epoca*. Să nu uităm că, în sfârșit, IFLA își dedică în anul 1998 conferința sa anuală temei *Intersecția dintre informație și cultură*. „Tema acestei întâlniri, citim în invitația la Conferința care are loc la Amsterdam, va permite punerea în lumină a schimburilor de experiențe despre rolul bibliotecilor și a bibliotecarilor ca «liant» intercultural la nivel local, național și in-

ternațional. Ea cheamă, în același timp, la o *reflexie* despre rolul profesioniștilor informației în materie de sensibilizare și de ameliorare a accesului la numeroasele «medii» disponibile în prezent pentru difuzarea informației și la o cooperare mai strânsă între actorii care alcătuiesc lanțul informației: *autori, profesori universitari, editori și bibliotecari* [s.n.]. Or, tocmai aceasta încearcă să realizeze revista *Philobiblon* și chiar prin concepția inițială a rubricilor sale. Cum ar putea însă să se intersecteze „informația” și „cultura” dacă ele nu s-ar angaja reciproc, în primul rând, în crearea unei „culturi a informației”, căci cultură autentică neinformată nu a existat niciodată? Și ce altceva ar putea însemna această „cultură a informației” decât sondarea rosturilor ei autentice, rosturi ce se află dincolo de complicatele „servicii informaționale” furnizate „utilizatorilor” unor instituții „de deservire”? Apoi, cum am putea ajunge la conturarea acestor sensuri, dacă am elimina reflexia hermeneutică și cea critică din analiza stării și situației profesiei noastre?

Într-un cuvânt, pe baza unor analize critice și a unei comprehensiuni hermeneutice, se pledează pentru structuri mentale care sunt departe de a fi simple accesorii ocazionale ale informatizării și automatizării ei, dimpotrivă, fundamentează și dau sens dotărilor electronice și competențelor de operare. Iar *Philobiblon* este și va rămâne deschisă pentru colaborarea cu oricare bibliotecar, din oricare bibliotecă – din România și de aiurea – interesat și competent în deschiderea cercurilor hermeneutice care pornesc de dincoace și ajung dincolo de teoria și practica informării.

Dar și experiența cooperării cu colaboratorii-autori-bibliotecari dezgroapă și ea zilnic noi probleme care și ele sunt legate de aspecte ce privesc și se înrădăcinează în probleme de mentalități. Nu este vorba doar de lipsa experienței de a

utiliza în spațiul public rațiunea, ci de lipsa și de carențele nevoii de a instaura și de a fundamenta ceea ce s-ar putea numi *societatea civilă* a profesiei. Orice societate civilă autentică se poate fundamenta doar pe baza unor indivizi *autonomi*, iar societatea civilă a unei profesii se poate clădi doar pe indivizi a căror autonomie rezidă în profunzimea mentală în cadrul căreia ei își manifestă, susțin și realizează în *public* competențele lor în raport cu situații și probleme profesionale determinate.

De aceea, *Philobiblon* intenționează să devină, treptat, și un cadru-prilej – informal – pentru constituirea și construirea societății civile a profesiei de bibliotecar și a instituțiilor de bibliotecă. Nevoia angajării revistei în această direcție este generată de constatarea *îngustimii spațiului nostru public profesional*, în care persoanele să se manifeste în mod argumentat și în acord cu *reala* lor competență profesională și autonomie mentală, raportându-se în același timp la contraargumente raționale. În felul acesta valoarea lor s-ar constitui, s-ar impune și s-ar aprecia *nu* în funcție de „imagini construite”, ci pe baza *validității existențiale* demonstrate în *situații dialogale publice*. În acest mod, revista ar putea contribui nu numai la decantarea și aprecierea valorilor profesionale, dar și la ridicarea nivelului de abordare a problemelor cu care ne confruntăm și, prin urmare, la modificarea mentalităților nesincronizate cu prezentul timpului. În orice caz, din moment ce Universitatea clujeană recunoaște publicarea în paginile revistei, ca făcând parte din activitatea științifică a cadrelor sale didactice și a cercetătorilor, ni s-ar părea nefiresc ca ea să nu se poată constitui într-un for de posibilă recunoaștere și impunere profesională pentru colaboratorii și adepții săi.

De altfel, contactul revistei *Philobiblon* cu sfera publică nu se poate rezuma nici la simplul act al publicării și nici la cel al

reprezentării unei concepții redacționale, oricât de întemeiată să fie ea. În fond, orice revistă și orice redacție este în același timp și o *instituție* și un for de dezbateri publice a unor probleme determinate, dezbateri care nu au neapărat legătură directă și imediată cu actul propriu-zis al publicării.

În această direcție ne gândim și la înființarea unui cerc sau atelier de discuții profesionale informale, în care – pentru început – s-ar susține și s-ar dezbate articolele și studiile colegilor noștri bibliotecari, care sunt propuse spre traducere ulterioară în revistă. Participarea la întâlniri și la discuții ar fi benevolă și liberă, iar organizarea lor profesionistă și eficientă ar putea atrage și prezența colegilor noștri din toate bibliotecile clujene, dar și a studenților Colegiului de biblioteconomie. În

orice caz, suntem convinși că perspectiva – chiar și mediată – a publicării, va stimula totdeauna nivelul și atmosfera discuțiilor.

Majoritatea covârșitoare a cercetărilor și studiilor au fost prilejuite, condiționate sau inițiate de existența revistei Philoblon. Faptul că într-un scurt interval, de un an și câteva luni, revista a reușit să focalizeze nu numai spațiul cultural, universitar și intelectual, dar și pe cel profesional-biblioteconomic clujean, exprimă – credem – nu doar nevoile, dar și disponibilitățile și capacitățile de reflexie ale profesiei noastre. Cu atât mai mult am simțit – de la început – nevoia ca aceste studii să nu fie difuzate exclusiv pe o rețea internațională, ci ca ele să fie puse și la dispoziția breslei profesionale autohtone. Altfel, cercul hermeneutic nici nu s-ar închide în mod autentic...

SERVICII INOVATIVE LA BIBLIOTECA „ȘTEFAN CEL MARE”

Lilia BEȘAN,
șef oficiu, Filiala „Ștefan cel Mare”

Abstract

The „Ștefan cel Mare” Branch has launched four projects aimed to promote books and reading: the erudition contest Become famous with Romanian writer, the Club of young poets. The game the Wonder wheel and the workshop The Theatre at the library. The „Ștefan cel Mare” Branch became an important culture place for the community, where the users can raise the level of knowledge, can evolve both intellectually and civic; have the chance to discover the intellectual competition, becoming stars. These activities contribute to the stimulation of the intellectual freedom and respond to the users’ requests, being an environment for the lifelong learning and interpersonal communication.

Keywords: *knowledge, innovation, reading, contests, library activities, club, theatre*

at the library, public library, Ștefan cel Mare” Branch, the Municipal Library B.P. Hasdeu.

* * *

Inaugurarea Filialei „Ștefan cel Mare” din cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a avut loc în anul 2004, iar din 2012, la cîrma acestei minunate instituții, se află scriitorul Dumitru Crudu.

Echipa bibliotecii, din start, a încercat să creeze un spațiu propice dezvoltării și „prosperării” bibliotecii, să cunoască actorii comunității și să încheie noi relații de parteneriat. Cei mai fideli parteneri ai bibliotecii, rămîn a fi cele trei instituții de învățămînt din zonă: Școala-grădiniță „Pas cu Pas” (nr. 152), Liceul „Elena Alistar” și Liceul „Iulia Hasdeu”.

S-a observat că o mare parte dintre utilizatorii bibliotecii sunt elevi ai Liceului Teoretic cu profil de arte „Elena Alistar”, care este amplasat vizavi de bibliotecă. Astfel, pentru a iniția copiii în arta teatrală, a fost angajat Artiom Oleacu, actor la Teatrul „Satiricus – Ion Luca Caragiale”, care a dat start proiectului *Teatrul la bibliotecă*; iar pentru copiii care doresc să învețe pictura, îndrumător le este pictorița Olga Calestru, în cadrul cercului de pictură *Micii genii*. De asemenea, pentru copiii care doresc să învețe a croșeta, o pot face în cadrul atelierului de creație manuală *Albinuța*, condus de dna Xenia Bucuci, meșter popular.

Pentru a promova cartea și lectura în rândul copiilor, echipa Filialei „Ștefan cel Mare” a implementat următoarele proiecte: concursul de inteligență și erudiție *Cu scriitorii români devii faimos*, Clubul poezilor copii, jocul *Roata minunilor*.

În ianuarie 2013, a avut loc lansarea concursului de inteligență și erudiție *Cu scriitorii români devii faimos*, la care participă elevii din clasele primare de la trei instituții de învățământ din sectorul Botanica, și anume: Liceul „Iulia Hasdeu”, Liceul „Elena Alistar” și Școala-grădiniță „Pas cu Pas” (nr. 152). Scopul acestui concurs este cunoașterea vieții și operei scriitorilor români din perioada clasică și contemporană, iar ca obiective ne-am propus următoarele:

- dezvoltarea dragostei față de lectură;
- stimularea interesului pentru literatura română clasică și contemporană;
- cunoașterea aprofundată a operei scriitorului;
- dezvoltarea spiritului competitiv al elevilor;
- formarea abilităților de analiză a operelor propuse spre lecturare;
- identificarea și aprecierea elevilor care depun un efort maxim pentru a acumula cât mai multe cunoștințe.

Regulamentul desfășurării concursului este următorul: elevii fiecărei clase se

împart în trei echipe, moderatorul adresează fiecărei echipe câte o întrebare. Dacă din trei încercări echipa respectivă nu oferă un răspuns corect, întrebarea este redresată unei echipe din altă clasă. În total sunt adresate cca 30-40 de întrebări, care sunt pregătite din timp de către bibliotecarele Lilia Beșan și Aliona Mihailov. În funcție de opera autorului, elevii prezintă și câte o scenetă; spre exemplu, în baza cărții *Urmele mele frumoase*, au fost selectate și înscenate piesele *Vînătorul și vînatul* și *Spicul și prietenii lui*, iar în urma lecturării poveștilor și a *Amintirilor din copilărie* ale lui Ion Creangă a fost selectat pentru înscenare un fragment din această capodoperă a scriitorului clasic.

Din 2013 pînă în prezent, au avut loc 21 de ediții ale concursului, cu participarea a cca 1825 de utilizatori, care au studiat viața și opera lui Mihai Eminescu, Ion Creangă, Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, Ianoș Țurcanu, Iulian Filip, Vasile Romaniciu, Aureliu Busuioc, Claudia Partole, Ion Iachim, Leo Butnaru. Din juriu au făcut parte diverse personalități și oameni de creație, printre care Maria Pilchin, Svetlana Javelea, Vitalie Răileanu, Valeriu Rață și Dumitru Grosei.

Copiii, care au dat dovadă de cunoștințe profunde privind viața și opera scriitorului, au beneficiat de următoarele premii: cărți, diplome, bilete și abonamente pe un an la teatrele „Guguță” și „Licurici”, iar premiile bănești au fost oferite de către Direcția cultură a Preturii sectorului Botanica. Participînd în cadrul acestui proiect, elevii au avut ocazia să se întâlnească cu: Ion Iachim, Spiridon Vangheli, Ianoș Țurcanu, Iulian Filip și cu fiul lui Grigore Vieru – Călin Vieru.

În concluzie, aș dori să citez o apreciere, care aparține directorului bibliotecii, dlui Dumitru Crudu: „Astfel de concursuri trebuie să aibă loc, deoarece copiii au nevoie de ele. Pentru ei, aceste concursuri

sînt niște rampe de lansare și o scenă pe care se pot afirma. Totodată, aceste concursuri mai pot fi și o modalitate de a resuscita interesul față de scriitorii noștri. Deci, se poate afirma cu siguranță: «Cu scriitorii noștri poți ajunge faimos.»

Un alt proiect, de mare succes, care a luat ființă la începutul anului 2013, este Clubul poezilor copii, care are ca scop dezvoltarea talentului poetic, iar ca obiective ale acestui proiect pot fi enumerate:

- motivarea copilului pentru lectură;
- dezvoltarea spiritului analitic;
- descoperirea noilor talente;
- dezvoltarea potențialului prin muncă.

În cadrul clubului, copiii din diferite instituții de învățământ, îndrumați de dl director, Dumitru Crudu, învață arta scrisului, compun poezii, povestioare, descriu întâmplări hazlii din viața lor de zi cu zi. Clubul poezilor copii, reprezintă pentru ei o a doua școală, adică este o școală a scrisului pentru copii. La fiecare ședință, micii poeți sînt instruiți să prețuiască frumosul, binele, adevărul, să-și iubească limba și neamul, să cunoască lumea, să se cunoască pe ei înșiși prin poeziile pe care le scriu. În perioada anilor 2013-2014 au avut loc 57 de ședințe ale clubului, cu participarea a 398 de copii.

La unele ședințe ale clubului, au fost invitați scriitori postmoderniști care i-au îndrumat pe micii creatori cum se scrie o poezie, printre ei au fost: Nicolae Popa, Moni Stănilă, Nicolae Spătaru, Maria Pilchin, Ion Buzu, Alexandru Vakulovski, Ecaterina Bargan și chiar scriitori din România: Ana Pușcașu și Andrei Doboș.

În urma celor doi ani de activitate a Clubului poezilor copii, s-a văzut nevoia organizării unui concurs de poezie proprie. Astfel, în ianuarie 2015, s-a desfășurat prima ediție a concursului de poezie proprie *Vlad Ioviță*. În cadrul acestuia au ocazia să participe copiii cărora le place să facă poezie – elevi din clasele I pînă într-a

V-a. Participanții pot lua parte la concurs cu minimum o poezie proprie, care să aibă cel puțin două strofe a câte patru versuri și cu maximum trei poezii.

În cadrul primei ediții a concursului, a fost invitat Leo Bordeianu, redactor la revista literară *Noi*, care a apreciat poeziile copiilor și le-a oferit câte un exemplar al revistei. Copiii sînt mîndri de micile lor creații, de care au aflat colegii lor de generație prin intermediul revistei *Noi*, unde au fost publicate. Impactul acestor concursuri constă în aceea că elevii sînt dornici de a cunoaște lucruri noi și captivante. Deci, doar prin lectură, micii poeți își îmbogățesc bagajul de cuvinte, ceea ce-i ajută în arta scrisului.

Deoarece jocul este o metodă de cunoaștere, din inițiativa copiilor care vizitează Biblioteca „Ștefan cel Mare” am organizat un nou tip de activitate pentru copii – jocul *Roata minunilor*, care a fost inaugurat în septembrie 2014. Prin intermediul acestui joc se intenționează promovarea cărților noi primite în bibliotecă, mai exact, a enciclopediilor.

Specificul acestui joc constă în aceea că se desfășoară în jurul unei mese, care se află în sala pentru copii. Această masă este în formă de floare cu opt petale. În mijlocul mesei se află roata minunilor, care este vopsită în culori vii și formată din opt cifre, iar în centru este amplasat un arc, pe care copiii îl rotesc în timpul jocului și care indică numărul întrebării.

Copiii le este anunțată tema din timp și li se propune spre lecturare o anumită enciclopedie, iar pînă în prezent, elevii din clasele I-V au lecturat diverse enciclopedii, de exemplu: *Spațiul cosmic*, *Pirații*, *Recordurile animalelor*, *Invenții*, *Sporturi și jocuri* ș.a. După câteva ședințe, copiii au rămas impresionați de acest joc și deja ei înșiși aleg tema și cartea pe care doresc s-o lectureze pentru următorul joc.

În ciuda faptului că elevii nu obțin niciun premiu, ei oricum participă cu regularitate

la activitate, deoarece cunosc noile apariții enciclopedice, au ocazia să se manifeste și este un proces de socializare între elevi.

Cercul de pictură *Micii genii*, este destinat tuturor copiilor, indiferent de faptul dacă au sau nu aptitudini deosebite în artele plastice. Acesta, se desfășoară săptămânal și este frecventat de copiii cu vârsta de 6-12 ani. Scopul cercului *Micii genii*, este de a „trezi gustul” pentru pictură, iar obiectivele principale sînt: stimularea și dezvoltarea gândirii creative a copilului și însușirea tehnicilor plastice. Pentru o dezvoltare armonioasă și lărgirea orizontului este necesară cunoașterea noțiunilor de bază în arte plastice și a creației artiștilor plastici autohtoni și internaționali. Lecțiile conțin atât o parte teoretică, cît și una practică.

Partea teoretică, constă dintr-o scurtă prezentare a creației unui anumit pictor, utilizînd imaginile corespunzătoare lucrărilor. De asemenea, în calitate de subiect teoretic au fost prezentate: stilurile decorative ale pictării vaselor (moldovenesc, gjel, hohloma), simbolurile naționale bucoviniene și moldovenești, tehnica tradițională de încondeiere a ouălor de Paști ș.a. În decursul orelor, copiii au învățat și care sînt noțiunile de baza ale desenului și picturii: perspectiva, reprezentarea formelor geometrice, lumina și umbra, tehnologia picturii în acuarelă, amestecul culorilor ș.a. La final, lucrările copiilor sînt aranjate pe o masă și fiecare dintre ei are posibilitatea să-și expună părerea despre lucrările colegilor; care i se pare cea mai reușită și de ce. De patru-cinci ori pe an, lucrările copiilor sînt expuse în bibliotecă și pot fi admirate de orice vizitator al bibliotecii.

Un alt proiect inovativ al Bibliotecii „Ștefan cel Mare” este atelierul *Teatru la bibliotecă*, care a luat naștere la începutul anului 2015. Inițiatorul și moderatorul clubului este actorul Artiom Oleacu, care, în fiecare zi de duminică, ține ore de actorie copiilor cu vârsta de 6-12 ani. Orele de actorie

se împart în două compartimente: arta actorului și arta vorbirii. Orele de actorie au ca scop dezvoltarea următoarelor abilități: de vorbire (dicție), mișcare scenică, ritm și auz muzical al copiilor. Obiectivele ce ne le propunem sînt următoarele:

- formarea deprinderilor de pronunție corectă și clară a cuvintelor;
- învățarea unei exprimări cursive;
- abilitatea de a învăța și de a „trăi” liber, fără complexe în scenă;
- dezvoltarea fanteziei, imaginației, atenției;
- abilitatea de a învăța rapid și de a înțelege textele autorilor români: Mihai Eminescu, Ion Creangă și alții.

Primele ore de actorie s-au desfășurat în formă de joc, în cadrul cărora copiii au jucat întâmplări în situațiile propuse de pedagog (studii fără text); au încercat să joace în condițiile propuse fără a pronunța un cuvînt, au improvizat jocul „imitarea bibliotecarului” și pregătirea unei supe, copiii trebuiau să memorizeze cuvintele. De asemenea, la fiecare oră, în cea de-a doua jumătate, s-au făcut exerciții de vorbire, și anume exerciții de respirație – copiii au învățat cum trebuie să respire corect, precum și exerciții simple de încălzire a vocii, pronunțînd cîntat cele șapte vocale. Scopul final pentru acest an este un examen, în cadrul căruia copiii, în colectiv, vor recita un fragment din poemul *Luceafărul* de Mihai Eminescu.

Atelierul de creație manuală *Albinuța* a luat ființă în anul 2013 și este condus de Xenia Bucuci, meșter popular, care a dorit să împărtășească din bogata sa experiență în domeniul executării jucăriilor, și anume, prin intermediul unei tehnici japoneze, numită *amigurumi*. Această tehnică este caracterizată prin forme simple și atrăgătoare și este foarte ușor de executat. Inițial, copiilor li s-a arătat cum să mînuiască croșeta, după care elevii au fost învățați să citească scheme, pentru ca, odată însuși-

tă tehnica de lucru cu croșeta, ei să poată confecționa independent jucăriile.

Doamna Bucuci, a fost impresionată de faptul că acești copii, de 8-11 ani, care nu au ținut niciodată o croșetă în mână, au avut răbdare ca, în decurs de șase luni să confecționeze prima lor jucărie. Prinzind curaj și îndemînare, majoritatea dintre ei și-au creat propriile lor colecții de jucării, care sînt foarte diferite atît ca model și temă, cît și ca nuanțe cromatice.

În cadrul Săptămînii ușilor deschise, din octombrie 2014, a fost realizată o expoziție cu jucăriile confecționate de către copii și care a fost admirată de părinți și de alți vizitatori ai bibliotecii.

Inițierea unui astfel de proiect în cadrul Filialei „Ștefan cel Mare” a fost salutată cu multă căldură de către dna Mariana Harjevski, director general al BM „B.P. Hasdeu”, care a dispus alocarea unui fond special, a unor resurse financiare pentru procurarea materialelor și ustensilelor necesare pentru demararea proiectului atelierul de creație manuală *Albinuța*. Aceasta a fost foarte important, deoarece a motivat copiii să frecventeze atelierul *Albinuța*.

După doi ani de activitate, pot concluziona că acest atelier de creație manuală nu este numai un loc unde copiii își pot petrece o parte din timpul lor în mod creativ și plăcut, ci reprezintă și un loc în care ei pot învăța un meșteșug ce le poate fi de folos pe parcursul vieții.

Concluzii:

- Filiala „Ștefan cel Mare” a devenit un important centru de cultură pentru comunitatea chișinăuiană, în care utilizatorii își pot întregi nivelul de cunoaștere, pot evolua din punct de vedere intelectual și civic; au ocazia să descopere lumea minunată a competiției intelectuale și să

se impună în fața comunității, devenind mici vedete;

- directorul bibliotecii, dl Dumitru Crudu, afirmă: „Poate că nu toți copiii care frecventează Clubul poezilor copii vor deveni scriitori, dar cu siguranță, majoritatea dintre ei vor deveni cititori profesioniști.”
- activitățile pentru copii, organizate în cadrul Filialei „Ștefan cel Mare”, contribuie la stimularea libertății intelectuale, răspund la cerințele individuale ale utilizatorilor, constituind un mediu de învățare permanentă și de comunicare interpersonală. Deci, participarea în cadrul proiectelor literar-artistice destinate copiilor – concursul de inteligență și erudiție *Cu scriitorii români devii faimos*, Clubul poezilor copii, jocul *Roata minunilor*, cercul de pictură *Micii genii*, atelierul de creație manuală *Albinuța* și atelierul *Teatru la bibliotecă* – stimulează interesul pentru lectură și dezvoltă un spirit analitic, se descoperă noi talente și are loc dezvoltarea potențialului prin muncă, iar aceasta permite copiilor să se afirme și să aspire la dezvoltarea capacităților artistice.

Referințe bibliografice

1. Kulikovski, Lidia. *Contribuții biblioteconomice (teoretice și praxiologice)* : culeg. de art. (2008-2012). Chișinău : s.n; 2012, pp. 7-16.
2. Șeremet, Mila. *Relații de comunicare interrelaționare generaționale*. În: BiblioPolis. 2014, nr. 1, vol. 51, p. 70-72.
3. Târâlă-Sava, Maricica. *Biblioteca viitorului imaginată de copii*. În: Cartea. Biblioteca. Cititorul : buletin metodic și bibliogr. Chișinău : Bibl. Naț. pentru Copii „Ion Creangă”. Fasc. 20. – 2011, p. 15-21.
4. *Stimularea interesului pentru lectură prin metode și procedee moderne*. Disponibil: <https://prezi.com/zktjxh2mlwq5/stimularea-interesului-pentru-lectura-prin-metode-si-procedee/>

COMUNICARE MULTICULTURALĂ LA BIBLIOTECA „OVIDIUS”

Natalia GHIMPU,
șef oficiu, Biblioteca „Ovidius”

Abstract

Libraries are the institutions, which defend the right to the knowledge, promote the cultural, national, regional and universal values. „Ovidius” Branch contributes to promote the multicultural communication and activities for users. We can nominate the club „Café littéraire”, collaboration with Confucius Institute „Northwest Normal University”, Lanzhou, China, the new project I want to be European. The goal of the last project is to know the European values. The library promotes the multicultural communication on Facebook and blog, in the section Multicultural communication and the section with PowerPoint presentations.

The multicultural communication at the “Ovidius” Branch is extremely important today and helps to open new ways for collaborations, communications and promotion of national and international values.

Keywords: *multicultural communication, libraries, public libraries, cultural centre, club, activities.*

Trăim într-o lume multiculturală, cu o mare diversitate etnică, unde bibliotecile au o responsabilitate aparte față de diversitatea straturilor sociale. Și instituțiile bibliotecare se străduie să facă față cerințelor multiculturale cu diverse activități, dar și cu multitudinea de achiziții ale documentelor în mai multe limbi, din diverse domenii. Bibliotecile sunt instituțiile infodocumentare care apără dreptul la cunoaștere, care propagă valorile și necesitățile culturale naționale, regionale și cele universale. Multiculturalismul este

încurajat de *Constituția Republicii Moldova* conform Hotărârii Parlamentului RM *Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova*, nr. 3465-XI din 1.09.1989.

Biblioteca „Ovidius” contribuie la promovarea comunicării multiculturale în activitatea cotidiană. Astfel, s-a inaugurat Clubul „Café littéraire”, coordonat de Ghenadie Râbacov, doctorand, șeful Catedrei filologie romanică „Petru Roșca” de la ULIM. Scopul clubului este de a selecta și a promova tineri scriitori și tineri traducători. S-au organizat diverse serate literar-muzicale consacrate Zilei internaționale a francofoniei și Zilei mondiale a poeziei, mese rotunde – de Ziua europeană a limbilor, când s-a discutat despre cele 24 de limbi europene vorbite în UE, la care se mai adaugă 45 de limbi locale, despre limbile oficiale utilizate la forurile europene, participanții învățând cum se pronunță formulele de salut în 20 de limbi. Pe parcurs s-au organizat și serate poetice consacrate francofoniei, la care s-au recitat poezii din creații proprii, au fost prezentate și traduceri bilingve de poeme și poezii scrise de invitați (în limbile română și franceză) și un miniconcert din melodii franceze, promovând dragostea de limba maternă și franceză.

Teatrul – catalizator al vieții culturale a fost următoarea temă propusă și discutată la ședința clubului. Ghenadie Râbacov ne-a incitat cu discuții privind problemele teatrului, a vorbit despre diverse stiluri ale teatrelor europene. A fost prezentată o lecție publică cu tema *Poetica traducerii și traducerea poetică*, la care s-au discu-

tat diverse tehnici și metode de traduceri. Concursul național literar *La izvoarele înțelepciunii* a fost dedicat vieții și activității scriitorului francez Jules Verne. Genadie Râbacov a vorbit pe tema *Jules Verne, scriitorul care a fascinat o lume întreagă*, readucând publicul în spațiul cultural francez al secolului XIX, reflectând etapele de formare a cunoscutului scriitor și cele mai reprezentative opere verniene. În 2015 a fost organizată o lecție publică cu tema *Francofonia, românii și latinitatea*, la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul”, care a fost consacrată *Francofoniei – 2015*. Toate activitățile din cadrul Clubului „Café littéraire” au fost însoțite de expoziții de carte din colecțiile Bibliotecii „Ovidius”, în jur de 10 expoziții – *Europa literară, Lecturăm cu accent francez, Limbile lumii etc.* și care, la rândul lor, au fost însoțite și de reviste bibliografice.

Am putea nominaliza o colaborare deosebită cu Institutul Confucius „Northwest Normal University”, Lanzhou, Republica Populară Chineză, având drept scop familiarizarea cu limba, tradițiile și obiceiurile acestei țări. Directorul Institutului Confu-

cius, dr. Yang Tongjun, a fost plăcut surprins de inițiativa Bibliotecii „Ovidius” spre o colaborare productivă pentru promovarea istoriei Chinei, cântecelor în limba chineză, dansurilor naționale chinezești. La prima întâlnire a fost o surpriză pentru cei invitați cu un master-class în prezentarea decupării unor simboluri naționale chinezești din hârtie. De asemenea, a fost prezentat și un master-class ce ține de desenarea corectă a ieroglifelor chinezești. Însuși directorul Institutului Confucius a ținut să ne prezinte arta scrierii ieroglifelor, precum și istoria lor, care au trezit un interes deosebit invitaților. A fost organizat și un spectacol muzical de cântece și dansuri chinezești interpretate de voluntarii și tinerii care învață limba chineză și care au vizitat China.

Un master-class a fost deosebit prin conținut și prin prezentare – *Cultura ceaiului*, un important aspect al culturii chineze. Ceremonia ceaiului la Biblioteca „Ovidius” a durat două ore, în care s-au savurat diverse soiuri de ceai și s-a discutat despre necesitatea folosirii ceaiului în alimentația omului, pe fondalul muzicii chineze.

Directorul Institutului Confucius, dr. Yang Tongjun, a donat un set de carte ca suport în studierea limbii chineze, documentele fiind în format tradițional și electronic. La solicitarea Facultății de Design de la Colegiul de Construcție am organizat un master-class – *Designul scrisului chinezesc*, unde profesoarele de limba chineză ne-au demonstrat istoria și tehnicile designului scrisului chinez. În cadrul acestei activități a avut loc și o prezentare de carte – *Gramatica limbii chinezești*. Activitățile au fost însoțite de expoziții de carte din colecțiile bibliotecii (șase expoziții): *China – o civilizație nouă*, *Cultura ceaiului* etc., precum și reviste bibliografice. S-a elaborat un poster *Biblioteca „Ovidius” versus Institutul Confucius* și un e-ziar prezent pe blogul Bibliotecii „Ovidius”.

Pentru anul 2015 am lansat un nou proiect – *Vreau să fiu european* cu o periodicitate lunară. Scopul proiectului este de a cunoaște valorile europene. Grupul-țintă a fost selectat din liceeni, studenți, cititori ai bibliotecii și forma de activitate a fost propusă ca lecție publică. Startul acestui proiect a fost lecția publică pe tema *Tineri*

lideri politici – viitorii factori activi pentru integrare europeană, avându-l ca formator pe Mihai Cernenco, doctor, conferențiar universitar. Lecția publică a fost inițiată cu ocazia celebrării Zilei internaționale a democrației. Discursul a fost deosebit prin viziunile vorbitorului asupra politicii integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană. Invitați în cadrul acestui program au fost și Boris Boguș, doctor în pedagogie, care ne-a povestit despre integrarea în Europa prin sport, prin educarea responsabilității civice a tinerei generații etc. Ghenadie Râbacov ne-a povestit despre importanța cunoașterii mai multor limbi străine și beneficiile aplicării lor pentru Uniunea Europeană. Am organizat o întâlnire cu Octavian Țăcu, istoric, politolog, boxer, participat la Jocurile Olimpice din 1996 (Atlanta, SUA), care ne-a vorbit despre rolul sportului în comunicarea multiculturală nonverbală. Kim Won Sim, dicteoarea Centrului Cultural de Limbă Coreeană „Sen Jong”, a vizitat biblioteca și ne-a vorbit despre Republica Coreea și poporul său, despre realizările economice, despre prioritățile tineretului, despre

cultură, literatură și a expus o colecție de haine naționale coreene.

La Biblioteca „Ovidius” s-a desfășurat și Conferința internațională *Tendențe contemporane în arta europeană* din cadrul proiectului *Vreau să fiu european*. La conferință au luat parte pictorul din Ungaria Akos Banki, doctorand la Universitatea din or. Pecs. Akos Banki, tânărul specialist în artă, a împărtășit din experiența și cunoștințele sale, a vorbit despre metodele noi de lucru, de a crea mai eficient împreună și individual, lucruri utile pentru cei care studiază designul și arta plastică.

De asemenea, am organizat o Conferință internațională *Confucius (sau Kong Fu Zi): – umanitate, dreptate, pietate, cavalierism*. În calitate de parteneri au fost Institutul Confucius, Colegiul de Construcție din Chișinău, Departamentul Informațional Biblioteconomic de la ULIM ș.a. Participanții s-au străduit să cuprindă toate domeniile de activitate a marelui filosof chinez, elevii și profesorii de la Institutul Confucius au pregătit comunicări, postere, desene conform tematicii propuse.

La tradiționala *Ora poveștilor* de la Biblioteca „Ovidius”, în fiecare miercuri, au fost planificate un șir de activități consacrate poveștilor din patrimoniul internațional: povești irlandeze, franceze, engleze etc.

Conform bibliotecii Web 3.0, promovăm comunicarea multiculturală prin intermediul Facebookului și pe blogul Bibliotecii „Ovidius”, prin rubrica *Comunicarea multiculturală* și două e-ziare, de asemenea, prin repozitoriul instituțional prezent pe blogul Bibliotecii „Ovidius”, unde sunt stocate toate prezentările în

PowerPoint, elaborate la anumite date remarcabile ale diverselor țări (versiunea electronică: <http://www.slideshare.net/dalex4c/presentations>). Slideshare-ul, în anul 2014, a numărat 33 753 de vizualizări (27 939 de pe blog și 5814 conform altor motoare de căutare pe web), care sunt însoțite și de mulțumiri pentru aprecierea culturilor din alte țări de către Biblioteca „Ovidius”.

Beneficiile comunicării multiculturale nu s-au lăsat așteptate – am luat locul I la Concursul *Cel mai reușit parteneriat* de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, găsim prezența banerelor pe blogul Filialei „Ovidius”, a Clubului „Café littéraire” și a Institutului Confucius, ULIM. Biblioteca „Ovidius” este prezentă pe pagina web a Facultății de Litere, Catedra filologie romanică „Petru Roșca”, precum și pe panoul de promovare al Institutului Confucius, ULIM. Pentru promovarea imaginii Filialei „Ovidius” s-au scris articole în ziar, pe blogul profesional *BiblioCity*, am participat la reuniuni științifice instituționale și extrainstituționale (Simpozionul științific *Parteneriatul – prioritatea instituțiilor infodocumentare / Symposia Investigatio Bibliotheca, Parteneriat instituțional infodocumentar – Duplex Succes, Duplexul profesional Servicii inovative pentru tineri și copii*, din cadrul Săptămânii ușilor deschise la Filiala „Transilvania”, etc.).

Comunicarea multiculturală la Biblioteca „Ovidius” este extrem de importantă la momentul actual pentru a deschide noi căi de parteneriate, noi căi de comunicare și de promovare a valorilor naționale și internaționale.

PROIECTUL FAC CE VREAU, DAR ȘTIU CE FAC LA BIBLIOTECA „OVIDIUS”

Victoria CEBANU,
șef oficiu, Filiala „Ovidius”

Abstract

The Project I do what I want, but I know what I'm doing presented by the Ovidius Branch at the FedEx days was aimed to cultivate a responsible behavior of users in order to develop, maintain and fortify the mental and physical health. The project includes a cycle of meetings Talking with psychologist, Dr. Ludmila Bolboceanu, specialist of the Department of professional education from the Ministry of Education of the Republic of Moldova. The project duration – from December 2014 to May 2015 includes six sessions. The target group selected from the students of the „Mihai Viteazul” theoretical School belongs to the risk group of teenagers. The subjects was selected after an opinion pool, elaborated by the “Ovidius” Branch.

The project highlights the problems needed to be analyzed and solved: the problem of physical violence, developing of the young individuality, sexual education etc. However, the project reveals the desire to know and to read the books form the collection of Ovidius Branch, recommended by the specialist.

Keywords: *The Project I do what I want, but I know what I'm doing, Ovidius Branch, the physical and mental health, development of a young personality, sexual education, physical violence.*

Proiectul sus-numit a fost înaintat în cadrul zilelor FedEx, inițiate la Centrul Național de Excelență pentru Bibliotecari al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. A fost orientat spre cultivarea unui comporta-

ment conștient și responsabil al individului în scopul dezvoltării, menținerii și fortificării sănătății fizice și psihice. Proiectul *Fac ce vreau, dar știu ce fac* a inclus în sine un ciclu de întâlniri *De vorbă cu psihologul*, acceptat cu amabilitate de Ludmila Bolboceanu, doctor în pedagogie, specialist principal la Direcția de învățământ profesional din cadrul Ministerului Educației al Republicii Moldova. Durata desfășurării proiectului a fost stabilită pe perioada decembrie-mai și a inclus șase ședințe, fiecare având o notă individuală. Pentru grupul-țintă au fost selectați elevii clasei a X-a a Liceului Teoretic „Mihai Viteazul”, deoarece fac parte din grupa de risc a perioadei de adolescență. Temele abordate au fost selectate în urma unui sondaj de preferințe, elaborat de către Biblioteca „Ovidius”.

Prima ședință a avut ca temă de discuție *Relația între generații*. Conflictul între generații este mai pronunțat în ziua de astăzi ca niciodată și are loc între părinți și adolescenți necontenit. Cu regret, constatăm că la baza acestor relații tensionate stau resursele limitate în timp ale părinților, comunicarea defectuoasă, precum și schimbările de principii, mentalitate sau modelele culturale ce apar în societate, pe care părinții nu reușesc, de multe ori, să le înțeleagă și să se adapteze la ele, pentru educația copiilor lor. Și atunci prin intermediul acestui proiect a apărut necesitatea să punem în discuție unele situații din viață, având un dialog deschis și sincer între psiholog și grupul-țintă ca rezultat al căruia s-au propus variante de rezolvare

concrete. Spre o conlucrare mai efectivă, următoarele ședințe, la propunerea specialistului, au fost sistematizate conform anumitor teme de discuții ținându-se cont de totalitatea caracteristicilor fiziologice ale participanților. S-a propus să se desfășoare unele întâlniri separat cu fetele, cu băieții și, neapărat, cu părinții. Tinerii au acceptat propunerea și au rămas satisfăcuți de modul în care au fost tratați. Ei au declarat că de mai mult timp au simțit necesitatea unor asemenea întâlniri, discuții.

Cea de-a doua întâlnire a elevilor clasei a X-a de la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul” cu psihologul Ludmila Bolboceanu a fost așteptată cu nerăbdare. Tinerii au venit din timp, bine dispuși, pregătiți pentru o nouă discuție. Dialogul a început la o ceașcă de cafea, într-o atmosferă lejeră, amicală. *Stima față de om* a fost tema discuției, abordând subiectul relația pedagog-elev de la egal la egal. Apoi a fost discutat cazul de omor și viol al copilei din satul Hăsnășenii Mari, raionul Drochia, trecând spre următoarea temă *Suicidul și cauzele provocării acestuia*. Au analizat suicidul pe motiv de dragoste neîmpărtășită și apoi cel ce e

cauzat de sărăcie disperată sau exces de alcool și droguri. Consumul de alcool, drogurile sporesc riscul de suicid la minori în vârstă de 14-18 ani. Pe parcursul discuției au fost determinate și alte cauze, ce conduc la suicid – dorința exagerată a orgoliului propriu, relațiile intercollegiale (când cei mai tari îi umilesc pe cei mai slabi) etc. Dna L. Bobloceanu a remarcat: „Tentativele de suicid la adolescenți se produc pentru a atrage atenția asupra propriilor probleme și nicidecum pentru a-și întrerupe definitiv viața. De aceea, organizarea profilaxiei suicidului necesită ca persoanele care sunt în preajma persoanei cu gânduri suicidale să fie mai receptive la trebuințele minorului și să țină cont de particularitățile individuale de vârstă. Ea a propus ca părinții să cultive atitudini pozitive față de tineri și să formeze relații interpersonale pozitive în familie. La despărțire dna Ludmila Bolboceanu a solicitat ca la următoarea întâlnire să întreprindă o discuție doar cu fetele având ca generic *Să vorbim între noi, fetele*. Propunerea le-a căzut pe plac domnișoarelor fiind intrigate, după care și-au manifestat nerăbdarea pentru noua întâlnire preconizată.

Cum a și fost planificată, cea de-a treia ședință a avut loc doar cu reprezentantele sexului frumos. Tema discuției a sunat în felul următor: *Viața sexuală în rândurile tinerilor*. E o temă dificilă, să discuți în prezența băieților e cam jenant pentru unele din ele, deoarece interesul pentru sexul opus se reduce mai mult la o prietenie nevinovată. Cu timpul însă lucrurile se schimbă, interesul pentru sexul opus devine mai persistent. Adolescenții simt nevoia de a se apropia de celălalt sex. Apar primele sentimente de dragoste și tineretul, avid de a cunoaște totul, este excesiv de curios și de interesat în a ști cât mai multe în domeniul sexualității. Din păcate, din nevoia de a-i proteja, noi, cei maturi, comitem unele greșeli și acționăm împotriva dorinței adolescenților de a trăi cu maximă intensitate o nouă etapă din viața lor, neabordând tema în cauză, considerând că e prea devreme să discutăm aceste subiecte. De aceea, dna L. Bolboceanu s-a axat pe unele aspecte dominante ce frământau grupul-țintă prezent în sală: gelozia părinților față de persoana adorată, atitudinea neglijentă a unor tineri

față de sine, primele manifestări ale sentimentelor de dragoste, administrarea relației cu o fată / cu un băiat, fuga în lume și alte multe probleme legate de vârstă și de conflictul între generații. La finele întâlnirii dna L. Bolboceanu le-a vorbit domnișoarelor despre educația corectă sau incorectă, când liceenii veniți la un spectacol de dragoste nu-și pot stăpâni emoțiile, reacționând la scenele de dragoste, printr-un comportament neadecvat (fluierături, țipete, tropăieli). De asemenea, au schițat împreună portretul psihologic al unei persoane îndrăgostite, arătând părțile pozitive și cele negative (ranchiuna și egoismul ce predomină). Cu un interes deosebit liceenele au discutat cu specialistul în domeniul despre comportamentul adolescenților în relațiile cu băieții proveniți din diferite medii, despre diverse situații din viață, ce ar trebui să cunoască și cum să se comporte.

După o întâlnire separată cu fetele, în cadrul celei de a patra ședințe pe aceeași temă au fost abordate problemele băieților față de același subiect. Au fost puse în discuție relațiile sexuale față de sexul

opus, gesturile de iubire, prima experiență sexuală, principalele metode de protejare și alte multe probleme cauzate de bolile cu transmitere sexuală. Scopul discuției a fost să sensibilizăm tinerii prezenți la anumite pericole ce pot apărea la acest capitol, deoarece în decursul ultimelor decenii, când riscurile comportamentului sexual mai liber a crescut vădit printre tineri, apare evident necesitatea formării unor abilități sexuale fără risc. Întâlnirea a avut loc într-o atmosferă de încredere, confidențialitate și libertate. Doamna psiholog i-a dispus pe cei prezenți la sinceritate și discuție deschisă.

După întâlnirile desfășurate cu elevii, a urmat o întâlnire aparte cu părinții, poate cea mai greu realizabilă din diferite motive (lipsă de timp, program de serviciu diferit etc.), dar extrem de necesară. Doctorul în pedagogie, psihologul Ludmila Bolboceanu a solicitat întâlnirea cu ei, deoarece curajul copiilor de a cunoaște „imediat” toate tainele vieții, îi cam sperie pe părinți. De aici apar și neînțelegerile între ei, conflictele între generații, acțiuni radicale, uneori fatale. Cum să evităm aceste conflicte, cum să găsim acel firicel care să ne lege într-o relație de încredere, de prietenie? Despre acestea și multe alte probleme de comportament, de relație între copii și părinți, a discutat doamna psiholog cu generația în vârstă (tăți, mămici, bunici, unchi etc.) în cadrul celei de-a cincea întâlniri a proiectului *Fac ce vreau, dar știu ce fac*. Specialistul a insistat asupra instruirii profesionale mai întâi a părinților, consultarea programelor de instruire pentru părinții adolescenților, pentru dezvoltarea abilităților de comunicare între generații, pentru a-și informa copiii și a le forma atitudinile și practici corecte legate de sănătate.

Discuția nu a fost simplă. Părinții și-au expus prin argumente viziunea personală despre metodele propuse de psiholog în abordarea subiectelor.

La sfârșitul lunii mai, Biblioteca „Ovidius” a încheiat ciclul de întâlniri cu psihologul Ludmila Bolboceanu și elevii clasei a X-a de la Liceul Teoretic „Mihai Viteazul”. Proiectul a scos la iveală probleme care necesită o studiere, o rezolvare mai detaliată, pentru a vedea influența acestora asupra sănătății și dezvoltării tinerilor: problema violenței fizice, dezvoltarea personalității tinerilor, educația sexuală etc. Totodată, a evidențiat dorința de a cunoaște și de a consulta literatura în domeniul propus de către specialist, stocată în colecția Bibliotecii „Ovidius” referitor la propria sănătate și dezvoltare. Spre sfârșitul întâlnirii au fost binevenite și unele sfaturi de viață din partea dnei L. Bolboceanu: cum să trăim frumos și substanțial. S-a mai discutat cu liceenii despre apropiata vacanță, despre planurile pentru vară și le-a recomandat să se documenteze despre viitoarele studii, despre alegerea unei profesii cu perspectivă pentru societate. Să aleagă instituția de învățământ, pornind de la capacitățile de care dispun, de nivelul de pregătire.

Liceenii au mulțumit dnei Ludmila Bolboceanu pentru temele abordate pe parcursul acestor șase ședințe desfășurate, de sfaturile ce le-au primit, iar odată cu revenirea în toamnă la lecții să continue întâlnirile din cadrul acestui proiect. Menționăm și faptul că o bună parte dintre tineri au solicitat întrevederi confidențiale cu specialistul care le-a câștigat încrederea.

ROLUL SERVICIILOR BIBLIOTECARE PENTRU PROMOVAREA UNEI COMUNITĂȚI INCLUZIVE PENTRU COPIII ȘI TINERII CU NEVOI SPECIALE

Anastasia MOLDOVANU,
bibliotecar principal, Filiala de Arte „T. Arghezi”

Abstract

The paper is about our reality. The author wants to make a contribution identifying some aspects of the social inclusion in our environment, based on the personal observation. The „T. Arghezi” Branch has a very good collaboration with the Centre of socialization and child development „Atenție”. The author thinks that the library has the role of intermediary coordinator and distributor of the information. There are many ways for social inclusion through libraries, but they require first of all knowledge and specific forms of activity, specific skills and competences necessary in relation with this type of users. Therefore, for librarians working with such users must be organized trainings, workshops, conferences etc.

Keywords: *problem of social inclusion, social programs, outdoor services, disabled people, public libraries, librarians.*

* * *

Încerc să scriu despre lucruri cu care am tangență, sunt marcată de ele și din mai multe considerente mă simt puțin dezorientată atunci când mă aflu în preajma lor.

Fiindcă este vorba despre realitatea cu care ne confruntăm, aș vrea să-mi aduc și eu contribuția la identificarea unor aspecte ce țin de problema incluziunii sociale în mediul nostru concret, făcută în baza unor observații personale din timpul serviciului. Activitatea mea n-aș putea s-o raportez la regulamente sau legi, deoarece nu mi s-au încredințat astfel de sarcini. Activez în situații concrete, găsind rezolvarea lor în felul personal de a percepe și a înțelege această

stare de lucruri. Unele din rezultatele mele îmi confirmă că n-am dat greș, altele îmi sugerează că încă mai sunt multe de învățat. Deși incluziunea nu poate fi abordată și rezolvată definitiv, acest fenomen nu mai prezintă o problemă majoră pentru comunitatea europeană. Noi însă suntem încă la faza de început, cu toate că se fac multe încercări de a pune în ordine această lege de conviețuire între oameni.

Pentru mine am conștientizat că indiferent cine realizează acte de incluziune socială, ele sunt binevenite și trebuie susținute. Atât instituțiile statului prin programele sociale, cât și inițiativa parvenită din partea oamenilor simpli este o mișcare înainte. Important este faptul ca aceste acțiuni să aibă continuitate și, desigur, un impact pozitiv asupra celor vizați. Nu voi spune nimic nou, dacă voi accentua că problema incluziunii sociale este una foarte complexă și de reușita ei depinde rezolvarea cu succes a fiecărui caz luat în parte. Biblioteca, fiind un bun comun al cetățenilor este probabil și cel mai indicat loc unde își pot găsi refugiul toți doritorii, indiferent de starea lor socială (ar fi bine să spun și „toți năpăstuiții”, căci de e frig sau plouă, sau sunt împovărați, ei aleg să pășească adeseori pragul bibliotecii). Bibliotecile publice au în vizorul lor de activitate și teritoriile învecinate, prestând astfel servicii extramuros instituțiilor și organizațiilor aflate în acest perimetru și, de asemenea, persoanelor care au necesitate de această asistență, dar care, dintr-un motiv sau altul, nu pot frecventa biblioteca. Așa am ajuns să-i

cunosc pe „beneficiarii” instituțiilor Centrul de zi și de plasament temporar în perioada postinstituțională „Vatra” și Centrul de zi de socializare și dezvoltare a copiilor cu necesități speciale „Atenție” din cadrul Direcției pentru protecția drepturilor copilului a Primăriei Municipiului Chișinău. Numele acestor organizații oficiale vorbesc de la sine. După vreo cinci-șase ani de lucru în parteneriat cu aceste instituții am acumulat unele informații și cunoștințe, pe care aș vrea pe această cale să le transmit colegilor de breaslă care profesează aceleași practici. Voi face referire doar la unele aspecte din momentul ce bibliotecile publice, pe bună dreptate, sunt considerate ca disponibile de a realiza incluziunea socială prin serviciile sale. Am pregătit împreună cu colaboratorii și cu beneficiarii instituțiilor amintite mai sus activități legate de carte, muzică, întâlniri cu personalități (rare ocazii pentru ei) pentru a-i aduce în lumea frumosului și a culturii. Am observat rezultatul acestor acțiuni – unul benefic, căci pentru unii ele sunt deosebite prin faptul că au posibilitatea să se manifeste, să se simtă importanți. Își dau seama că pot și au dreptul să pună întrebări, să se implice în discuții. Iar asta înseamnă un prim pas în a lua o decizie, o oportunitate pentru a-și manifesta eul său.

O simplă încurajare din partea celor din jur înseamnă mult pentru ei, căci ceea ce îi caracterizează este frica de a lua hotărâri și a face față situațiilor în care nimeresc. Și mai mult, faptul că sunt implicați în activități cu un public numeros îi face să se debaraseze (măcar preț de câteva ore de eticheta dureroasă) de situația incertă în care se află. Am organizat evenimente frumoase, de suflet – Ziua mamei, Ziua familiei, Ziua persoanelor cu dizabilități, sărbătorile de iarnă, expoziții ale creațiilor personale cu tematică creștină, ateliere de confecționare a lucrărilor artistice,

întâlniri cu profesioniști, oameni din domeniul meșteșugurilor populare. Cum am făcut asta? Prin implicare directă, organizând împreună cu invitații solicitanți lecții de instruire despre prelucrarea lemnului, având la îndemână mostre naturale, niște configurații concreșcute din rădăcini sau din crengi de copaci. Accentul a fost pus pe conștientizarea faptului că niciodată nu suntem singuri, că mediul care ne înconjoară este plin de diversitate și posibilități și că învățându-ne să le observăm, să le depistăm, ele îți oferă soluții utile de folosire eficientă și ocupare a timpului liber. Prin costuri minime, învățarea unor tehnici simple de confecționare a unor piese de decor, a unor compoziții artistice sau a unor obiecte de folosință necesară îți poate garanta un minim de existență. Pentru unii a fost o încercare, pentru alți participanți informațiile au servit drept o continuare a ceea ce au învățat în programul de studiu din internate. O problemă vizibilă aici este spațiul și procurarea sculelor necesare.

Un impact pozitiv îl exercită asupra persoanelor date atașarea și comunicarea liberă, de la egal la egal. Am încercat în repetate rânduri să-i facem protagoniști și eroi ai subiectelor puse în discuții. Spre exemplu, Ziua familiei o marcăm fiecare an în scopul pregătirii spre o viață de cuplu, care poate să reușească doar atunci când partenerii sunt pregătiți pentru a-și asuma niște responsabilități. Nu este un secret că, în condițiile în care au fost educați și s-au clădit bazele formării lor ca personalitate în faza incipientă, este puțin probabil că s-a pus accentul pe așa ceva. Modul de viață în care au fost crescuți a lăsat urme adânci și în modul de gândire, din această cauză nu este deloc ușor pentru ei să-și întemeieze o familie, deși doresc asta foarte mult. Sunt indeciși, au nevoie de multe convingeri, pe care le caută în susținerea și aprobarea noastră.

O altă zi importantă pentru persoanele date este marcarea Zilei persoanelor cu dizabilități care, datorită unui scop comun, acela de a-și manifesta capacitățile, talentul, îi unește în cadrul acestui grup social și îi determină spre a-și revizui drepturile de subiecți egali ai comunității. Pentru această zi am realizat idei și am participat împreună cu ei la lansarea expoziției artistice (târgul obiectelor confecționate, în care își pun mari speranțe). Deși importantă, această zi specială pe mine nu m-a convins că ar trebui declarată oficial ca o etichetă. Mai potrivit ar fi unificarea ei în cadrul Asociației pentru Promovarea Incluziunii Sociale.

Aici aș vrea să fac o paranteză. Nu poți să faci lucru de calitate cu oameni care sunt expuși subnutriției. Tinerii, interesați de subiectul discuției și al acțiunilor la care participă, pot să se implice doar până la un moment anume, în rest ei sunt măcinați de gândul ce va urma după aceasta, adică cum și în ce mod să se alimenteze sau de unde să facă rost de bani. Prin urmare, realizarea lucrurilor extraordinare produse în bibliotecă în ce privește incluziunea socială necesită și un suport financiar. Căci acești beneficiari de la Centrul de plasament „Vatra” din Chișinău au crescut prin case de copii, internate și școli de meserii cu speranța că va veni cineva să-i ia acasă. Ajunși la vârsta majoratului, părăsesc aceste instituții pentru a-și croi propriul drum în viață. La despărțire li se spune că sunt liberi să facă ce vor, că toată lumea e a lor, că totul de acum încolo depinde de ei. Însă ei nu știu că dincolo de poarta orfelinului nu îi așteaptă nimeni, că strada nu le poate fi casă, iar străinii prieteni. Singura lor avere, la despărțirea de educatori și de colegi, sunt cinci mii de lei, oferiți drept indemnizație unică, și hainele de pe ei...

În așa mod descrie soarta discipolilor (copiilor) săi managerul acestei instituții, dna Tamara Pisarenco. Cazul concret al

grupului de plasament în Centrul de plasament „Vatra” ne motivează să punem în discuție acest subiect. El ar consta în identificarea bibliotecilor în a căror gestiune se află aceste centre, ca mai apoi, conform unui program prestabilit de acțiuni din partea noastră și a unor activități manageriale de evidență și calcule a cheltuielilor respective, suportate de un subiect corespunzător. Cu un efort comun ar fi una din șansele de susținere și încurajare din partea bibliotecilor a acestei categorii de persoane vulnerabile, aflată la domiciliu în cadrul unei rezidențe temporare oferite de către organele statului. Fiind cunoscută mai îndeaproape cu modul de viață al grupului social-vulnerabil de la Centrul de plasament „Vatra”, consider subiectul dat unul vital.

Comunitatea persoanelor vulnerabile, cu nevoi speciale este și ea neomogenă după factorii materiali. Dacă la Centrul de socializare și dezvoltare a copiilor cu dizabilități „Atenție” sunt plasate persoane, majoritatea fiind susținute material de rude sau apropiați, la Centrul de plasament temporar de zi „Vatra” sunt înregistrate persoanele ajunse la vârsta adolescenței (și mult trecuți peste această vârstă), dar care se află în dificultatea de a se angaja în câmpul muncii din diverse motive – starea șubredă a sănătății, lipsa documentelor de identitate, fapt care necesită implicarea unui proces de investigație costisitor, de lungă durată. Mediul precar din care vin, neajutorați, necunoscând pe nimeni, lipșiți de comunicare – sunt motivele, care în cele mai multe cazuri îi lasă în afara societății. Colacul de salvare este unicul – un centru de plasament temporar. Dar mai departe? Mulți dintre ei rămân inerți în această stare de plasament ani buni, deși, conform regulamentului, au dreptul să se bucure de această găzduire timp de șase luni. Incluziunea socială ar fi soluția ideală pentru ei, dar e vina noastră, a societății,

că reformele la noi se implementează într-un ritm cu mult depășit în timp.

Fiind alături de ei (atât cât îmi permite timpul personal) în momente obișnuite, dar și cu ocazii speciale, mi-am dat seama, că sunt în unele cazuri mai receptivi și știu să savureze frumusețea momentului într-un mod mult mai firesc. Am conștientizat însă că pentru a implementa incluziunea acestor tineri în societate prin intermediul serviciilor publice, este neapărat nevoie de o colaborare între mai multe organizații, care le-ar putea oferi asistență în rezolvarea problemelor personale de genul: calificarea gradului de invaliditate, recăpătarea cotei-parte din bunul imobiliar (dacă acesta există) lăsat de părinți, identificarea și găsirea rudelor, aranjarea în câmpul muncii sau determinarea la un centru de instruire, pentru a deprinde o meserie, dobândirea și perfectarea actelor oficiale ce ar confirma identitatea. Or, toate acestea depășesc cadrul unui serviciu de bibliotecă, de aceea este necesară munca de voluntariat în parteneriat cu organele abilitate.

Bibliotecii, în acest caz, îi revine rolul de intermediar, informator, coordonator și distribuitor al rezultatelor obținute. Toate resursele informaționale ale bibliotecii pot constitui o bază bună pentru a realiza principiile incluziunii sociale de la starea teoretică la cea practică. Dar la modul

practic aceste servicii în multe biblioteci nu sunt încă funcționale. Multe din spații rămân cu încăpățănare în așteptarea unor posibili cititori. Regândirea lor sub aspectul eficienței din punct de vedere al utilizării este o oportunitate pentru biblioteci în ce privește deservirea persoanelor cu nevoi speciale. Spre exemplu, la Filiala de Arte „T. Arghezi” din cadrul rețelei BM „B.P. Hasdeu”, ținându-se cont de profilul bibliotecii, este necesar și indicat să se conformeze specializării sale.

Prin ajustarea unor piese de decor din interiorul bibliotecii și, desigur, printr-un minim suport financiar, în scopul instruirii persoanelor vizate s-ar putea amenaja unul sau două ateliere, să zicem, de croșetare, tricotare, pictură sau alte îndeletniciri de confecționare ale lucrărilor artistice manuale. Și mai simplu ar fi implicarea lor în realizarea unor procese ce țin de domeniul biblioteconomiei (ele sunt multiple), dar cu condiția unei remunerări oricât de simbolică ar fi ea. Faptul de a-l face să se simtă un om împlinit este condiția cea mai bună. Sunt multe căi de incluziune socială prin intermediul bibliotecilor, dar ele necesită mai întâi de toate un bagaj de cunoștințe și forme specifice de activitate, formarea deprinderilor și abilităților concrete de lucru. Pentru aceasta este nevoie ca bibliotecarii să primească instruire în formă de ateliere, lecții etc.

RELAXOTERAPIA PRIN CARTE PENTRU COPIII ȘI TINERII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

Angela TIMUȘ,
director, Filiala „Maramureș”

Abstract

The „Maramures” Branch represents an element, a unit of the cultural and educational sphere designed to ensure the continuity of the processus of recovering and development of people with special educational needs. The range of special needs is huge and is destined to the category: “people with disabilities”.

The relaxation therapy represents one of the most efficient treatment for this category of users which assure emotional balance. In this connection the library is seen as an oasis of silence and relaxation. Relaxing through book of persons with disabilities includes information, socialization and communication, the ultimate goal being to obtain general satisfaction.

Keywords: *relaxation therapy through books, relaxation treatment, emotional balance, person with disabilities.*

* * *

Biblioteca „Maramureș” reprezintă o verigă, o structură a sferei culturale și educaționale, menită să asigure o complementaritate și continuitate procesului de recuperare, dezvoltare a persoanelor cu cerințe educaționale speciale (CES). Gama cerințelor speciale este mai vastă și cuprinde, pe lângă categoria „dizabilități”, încă alte două categorii: „dificultăți” și „dezavantaje”.

Una dintre metodele eficiente reprezintă **relaxoterapia**, un tratament prin relaxare, ceea ce presupune asigurarea unui echilibru psihoemoțional. Datorită metodelor de relaxoterapie prin carte, biblioteca este văzută ca o oază de liniște și destindere.

Relaxarea prin carte a persoanelor cu dizabilități include informarea, socializa-

rea și comunicarea, scopul final fiind obținerea satisfacției generale. La ora actuală, sunt considerate a fi eficiente strategiile educaționale și sociale, ce implică o abordare de tip integrativ, incluziv, strategii care dau rezultatele concrete, vizibile, obținute pe diferite categorii de dizabilități.

Biblioteca susține și creează condiții adecvate integrării persoanelor cu CES în societate. Astfel, copiii și tinerii cu CES sunt participanți activi în cadrul programului *Săptămâna ușilor deschise* al bibliotecii, *Chișinăul citește o carte*, *Decada Chișinău – orașul meu*. Promovarea participării depline a acestor persoane în viața comunității conduce la îmbunătățirea calității vieții lor, la afirmarea individuală a fiecăruia.

Activitățile organizate de comun acord cu Centrul de zi și activități pentru persoane cu dizabilități de intelect „Start” și Centrul „Planeta carității” încurajează, mobilizează, sprijină și socializează această categorie de copii și tineri. Orice activitate este un prilej de comunicare, de dezvoltare a atenției, a memoriei, a gândirii, a imaginației prin sporirea interesului și curiozității. Relaxoterapia prin carte a persoanelor cu nevoi speciale presupune forme și metode particulare ce completează procesul informativ-formativ. La ei comunicarea se centrează mai mult pe împărtășirea emoțiilor și sentimentelor legate de procesul de asimilare a noilor cunoștințe, iar dacă ne referim la bibliotecă, comunicarea în acest sens are trei forme: între ei, între ei și alți utilizatori, între ei și personalul bibliotecii, astfel comunicarea fiind îmbinată cu relaxarea. Comunicarea este prezentă în toate tipurile de activități

organizate de către bibliotecă: activitatea ludică, orele de lectură, artterapia, terapia prin muzică și dans.

Activitatea ludică, ca mijloc de dezvoltare a creativității, este o formă de manifestare a spiritului activ, valorifică avantajele dinamicii de grup. Jocurile creative sunt divizate în jocuri de creație cu subiecte din viața cotidiană și jocuri de creație cu subiecte din povești sau basme.

Orele de lectură individuale și în grup dezvoltă vocabularul și atenția, capacitatea și abilitățile de memorare, libertatea de exprimare și de manifestare personală.

Artterapia reprezintă metoda eficientă, care ajută copiii și tinerii să se exprime fără să fie nevoiți să folosească limbajul verbal și să depășească barierele impuse de problemele lor psihice și mentale. Organizarea în incinta bibliotecii a expozițiilor de lucrări manuale pe suport textil, ceramic, hârtie, realizate de către această categorie, încurajează, stimulează capacitatea creativă și armonioasă.

Terapia prin muzică și dans este cea mai solicitată formă ce stimulează capacitatea expresivă, ajută la dezvoltarea interacțiunii sociale.

Metodele de învățare utilizate ajută tinerii cu dizabilități să-și consolideze capacitatea de a învața, prin implicarea în activități, astfel acumulând anumite priceperi, deprinderi și cunoștințe.

Efectele relaxoterapiei de orice tip educațional reduce nivelul de marginalizare și stigmatizare a persoanelor cu deficiențe. Optimizarea procesului comunicațional deschide posibilități de socializare cu alți utilizatori ai bibliotecii și personalul ei. Acest proces ridică nivelul respectului de sine și al acceptării din partea altor persoane.

La 13 martie 2015, în incinta Bibliotecii „Maramureș” a avut loc atelierul practic *Bibliotecile publice din Republica Moldova: servicii pentru prestatori și beneficiari ai centrelor pentru copiii și tinerii cu dizabilități*.

Activitatea a fost organizată la inițiativa „Hilfswerk Austria International” în Republica Moldova, reprezentată de către Tatiana Echim.

„Hilfswerk Austria International” în Republica Moldova încurajează parteneriatul, contribuie la crearea de oportunități educaționale și integrare socială a copiilor și tinerilor cu dizabilități.

Invitatul special al evenimentului, Evan Tracz, directorul IREX Moldova / Programul *Novateca*, a apreciat inițiativa bibliotecii în vederea îmbunătățirii calității vieții copiilor și tinerilor cu dizabilități, atingerea unui grad sporit de incluziune socială a acestora. A menționat și despre rolul bibliotecilor publice, care se includ activ în educarea persoanelor cu dizabilități în contexte integrate.

Principalele teme de discuții din cadrul atelierului au vizat rolul bibliotecilor în susținerea și promovarea politicilor de integrare în comunitate a persoanelor cu dizabilități; parteneriatul social ca factor important în reușita educației incluzive a persoanelor cu dizabilități, precum și prezentarea experiențelor practice privind socializarea copiilor și tinerilor cu dizabilități prin diverse forme de activități.

Din cele relatate de participanți s-a constatat că succesul integrării persoanelor cu dizabilități depinde în mare măsură de cooperarea actorilor comunitari, precum și de atitudinea corectă față de aceste persoane.

La atelier au participat bibliotecile publice din Sărata Galbenă, Hâncești, Călărași, Grătiești, Pripiceni, precum și din filialele BM „B.P. Hasdeu”. Despre specificul copiilor și tinerilor cu dizabilități au relatat reprezentanții centrelor „Start”, „Planeta carității”, „Pasarea albastră”, „Picături de suflet”.

Să ai spirit comunitar înseamnă să acționezi responsabil în comun, fără a neglija aspectele particulare, specifice, respectul pentru diferențele celuilalt.

DE ZIUA BIBLIOTECARULUI

„MĂ BUCUR SĂ CONSTAT CĂ BIBLIOTECARI SUNT GARANȚIA SUCESELOR NOASTRE”*

Mult stimate domnule viceministru, dragi colegi bibliotecari,

Astăzi, împreună ne simțim onorați că împărtășim acest sentiment de bucurie profesională – a celebrării Zilei bibliotecarului. Anul 2015 este unul semnificativ – se împlinesc 15 ani de la instituirea acestei zile în Republica Moldova, inițiativă pe care Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova a susținut-o în 2000, prin efortul regretatului Alexe Rău, de a celebra împreună rolul pe care îl are biblioteca și bibliotecarul în comunitățile sale. Sunt deja cinci ani de când ne-am sincronizat și cu comunitatea internațională de a sărbători această zi împreună – Ziua mondială a cărții și a dreptului de autor, a fost stăruința împlinită a dnelor Claudia Balaban și Lidia Kulikovski, de a avea această oportunitate de sărbătorire la unison cu Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO).

Această zi s-a născut ca un imperativ pe care Asociația Bibliotecarilor și l-a asumat – ideea unității și a recunoașterii bibliotecilor și bibliotecarilor, ca pe o șansă de a sensibiliza importantul rol pe care trebuie să-l aibă aceștia. Eforturile, bineînțeles, au meritat – longevitatea celebrării este un atu cu care ne putem mândri, iar continuitatea și coerența de susținere a organizării Zilei bibliotecarului o datorăm partenerului nostru – Ministerul Culturii.

Recunoștință pentru succesele frumoase pe care le obțineți în bibliote-

cile Dvs. împreună cu cei pe care reușiți să îi faceți parteneri ai bibliotecii atât în cadrul evenimentelor, acțiunilor, cât și ca utilizatori cărora tot mai mult le extindeți numărul și la bibliotecă, dar și în mediul online, pe care îl creează biblioteca. Pentru aceasta, desigur, apreciez efortul Dvs. și mă bucur că sunteți garanția succeselor în comunitățile Dvs., motorul tuturor ideilor și proiectelor profesionale.

Trăim într-o lume a vitezei, a contrastelor. Pe de o parte, simțim bucuria că munca bibliotecarilor dă roade, că proiectele încep să se soldeze cu lucruri concrete și utile, că suntem în ritmul inovațiilor și mereu în căutarea ideilor bune. În programul *Novateca*, dar și de curând în proiectul *Tempus – bibliotecile se reinventează*, cel mai important este faptul că bibliotecarii țin pulsul acestora. Pe de altă parte, luptăm cu clișeuul „Va dispărea oare biblioteca?” Acesta era strigătul de alarmă care răsună acum câțiva ani, de când calculatorul și internetul, cu infinitele lor oportunități, au început să pătrundă și în biblioteci. Iată de ce abnegația pe care o aveți față de profesie, poate și afectivitatea cu care lucrați Dvs., inteligența de apropiere față de utilizatorii noștri, nu au dat crezare acestei apocalipse anunțate de toate vocile. Sunteți un Umberto Eco în suflet, dar acum, mai nou, și spiritul lui Bill & Melinda Gates.

Dacă se întâmplă într-o bibliotecă, ceva grozav atunci sunt meritele Dvs., pentru că sunteți generatori de povești de succes. Povestea de succes a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova este proiectul pe care îl desfășoară acum – Consolidarea instituțională a ABRM, proiect

* Mesaj rostit pe 23 aprilie 2015 în cadrul evenimentului de sărbătorire a Zilei bibliotecarului în incinta Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”.

susținut de programul *Novateca*. Ne dorim să fim un adevărat forum al nostru, al tuturor, la nivel național de influențare a politicienilor și factorilor de decizie, un instrument ce veghează interesele bibliotecilor și bibliotecarilor, un forum de integrare în comunitatea globală bibliotecară. Eroii noștri sunt cei 20 de lideri pe care îi avem alături și cu care împreună construim, dar și ne inspirăm din activitatea pe care o desfășoară. Doresc să îi cunoașteți și Dvs.: Angela Amorțitu, Tatiana Ambroci, Liubov Arion, Vlada Burlacu, Lolita Caneev, Natalia Cheradi, Ludmila Corghenci, Tatiana Coșeriu, Maria Cudlenco, Maria Furdui, Svetlana Lisnic, Viorica Lupu, Aliona Manciu, Elena Pintilei, Alexandru Rusu, Nelly Țurcanu și Adrian Vladîca. Miza lor, dar și a Consiliului de Administrație, este de a duce la îndeplinire misiunea încredințată cu privire la consolidarea unei asociații puternice, pentru a asigura ca proiectele începute, dar și cele care se concep să se soldeze cu lucruri concrete și utile în beneficiul ABRM, determinând ca obiectivul nostru comun să fie susținerea unei rețele de biblioteci consolidate.

Adresez tuturor bibliotecarilor cele mai elevate cuvinte, exprimându-le întreaga admirație și recunoștință pentru fidelitate profesională întru promovarea culturii și a informației peste hotarele ei.

Anul acesta UNESCO a decis să ia sloganul „Citește lumea” (Read the World). Aceasta pentru că anul acesta întreaga comunitate internațională, propune de a ne uni pentru a sărbători cartea ca simbol al creativității, aspirației spre cunoaștere. Mult curaj și perseverență în continuare, multe lecturi Dvs. și utilizatorilor Dvs.!

* * *

Fiecare dintre noi, bibliotecarii aspiră spre succes. Printre noi, avem colegi care reușesc să atingă rezultate, fiind inspirați, motivați, dăruți pentru profesie creându-și un traseu profesional de succes, au desfășurat eficient activitatea profesională, cu multă putere de muncă și împliniri vocaționale.

Consider participarea la concursul *Cel mai bun bibliotecar al anului* un exemplu elocvent. Ajuns la cea de-a 23-a ediție, concursul continuă a fi o modalitate efici-

entă de reliefare a celor mai buni profesioniști, promovând și valorificând experiențele lor reprezentative.

Anul 2014 a fost unul rodnic. Am primit 15 dosare. Implicările Dvs. în activitatea profesională atât la nivel instituțional, cât și național vor avea un impact enorm asupra evoluției profesionale. Dezvoltarea profesională a fost un atu al fiecăruia dintre Dvs. în cariera pe care ați îmbrățișat-o. De aceea, a fost dificil să selectăm și totuși cei mai buni printre cei mai buni sunt:

- **Lolita Caneev**, șef, Secția mediatecă, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, Chișinău;
- **Liuba Ciobanu**, director, Filiala „Ovidius”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Chișinău;
- **Oxana Andreev**, șef, Filiala „A. Mickiewicz”, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Chișinău;
- **Nina Gherman**, bibliotecar, Serviciu asistență de specialitate, Biblioteca Municipală „E. Coșeriu”, Bălți;
- **Valentina Verlan**, șef, Biblioteca comunală Molovata Nouă, r-nul Dubăsari;

- **Vera Eloï**, șef, Biblioteca comunală Alexeevca, r-nul Ungheni;
- **Taisia Aculova**, Biblioteca Științifică a Universității de Stat „A. Russo”, Bălți;
- **Olesia Dobrea**, Biblioteca Științifică Medicală a USMF „Nicolae Testemițanu”, Chișinău;
- **Lilia Popov**, Biblioteca Tehnico-Științifică a Universității Tehnice din Moldova, Chișinău;
- **Silvia Gorceag**, șef secție, Biblioteca Republicană Tehnico-Științifică, Chișinău;
- **Olga Bodarci**, Biblioteca Liceului Teoretic cu profil de artă „Ion și Doina Aldea-Teodorovici”, Chișinău.

Felicitări celor mai buni bibliotecari!

Lipsește însă o persoană în rândul acestora – Viorica Tanasciuc, care la o vârstă frumoasă a plecat din comunitatea noastră. A activat în cadrul Bibliotecii Colegiului de Informatică din Chișinău și a fost busola, dar și energia acestei biblioteci. Cuprinsă de puterea angajamentului, Viorica a oferit timpului să-i aplice principiul că orice faci să faci cu dăruire și profesionalism. A perseverat, a progresat! În

numele Asociației Bibliotecarilor din RM, exprimăm sincere condoleanțe familiei, rudelor, prietenilor, tuturor celor care au cunoscut-o și i-au apreciat munca imensă în domeniul biblioteconomic.

Mulțumesc frumos sponsorilor acestui concurs, care își păstrează anonimatul, dar care cu siguranță sunt prezenți la acest eveniment.

* * *

La fel și concursul *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării*, a urmărit să susțină și să valorifice activitatea de cercetare

științifică a bibliotecarilor din Moldova, de a spori potențialul național în domeniu, de a promova experiențele celor mai creativi și inventivi bibliotecari.

Invit pe dl Gheorghe Erizanu, directorul Editurii „Cartier”, pentru a prezenta rezultatele Concursului *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării* (a se vedea în anexă extrasul din procesul-verbal al Comisiei pentru desfășurarea acestui Concurs).

Dr. Mariana HARJEVSKI,
președinte al Asociației
Bibliotecarilor din RM

ANEXĂ

Extras din procesul-verbal al Comisiei pentru desfășurarea Concursului *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării*

În cadrul Zilei bibliotecarului, marcată la 23 aprilie 2015, Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova anunță rezultatele Concursului Național *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științelor informării*.

Comisia (în componența: Renata Cozonac – președinte; Ecaterina Scherlet, Gheorghe Erizanu, Elena Pintilei, Valentina Chitoroagă – membri) a examinat publicațiile depuse pentru concurs. În urma studierii lor s-a decis conferirea următoarelor premii:

I. BIBLIOTECONOMIE ȘI ȘTIINȚA INFORMĂRII

Premiul I – *Colloquia Bibliothecarorum „Faina Tlehuci” = Colloquia Materials Bibliothecarorum „Faina Tlehuci”*. Ed. a 2-a, 27 febr. 2014 / red. resp.: Elena Harconița ; rez. în lb. engli.: Valentina Topalo. – Bălți : Biblioteca Științifică a Universității de Stat „A. Russo”, 2014.

Premiul II – 1. *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*. – Ed. a 3-a : Materialele

Colloquia professorum din 12 oct. 2012 / col. red.: Valentina Prițcan [et al.]. – Bălți : S. n., 2014; 2. *Tradiție și inovare în cercetarea științifică*. – Ed. a 4-a : Materialele *Colloquia professorum* din 18 oct. 2013. / col. red.: Valentina Prițcan [et al.]. – Bălți : S. n., 2014.

Premiul III – 1. *Conferința internațională „Promovarea egalității de șanse în educație și cultură: rolul bibliotecilor”*, 12 dec. 2013 / coord.: Silvia Ghinculov, Natalia Cheradi ; red. resp.: Constantin Crăciun. – Chișinău : ASEM, 2014; 2. Materiale promoționale: *Șapte decenii de tradiție și inovație : Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” – 70 [de ani de la fondare] / Bibl. Naț. pentru Copii „Ion Creangă” ; resp. de ed.: Claudia Balaban ; coord.: Lilia Tcaci. – Chișinău : Baștina-Radog, 2014.*

II. BIBLIOLOGIE

Premiul I

Premiul „Ion Madan” – Zavtur, Natalia. *Biblioteca Tehnico-Științifică a UTM: Parcurș evolutiv – 50 de ani* : (sinteză documentară) / Natalia Zavtur ; red.-consultanți: Zi-

naida Stratan, Georgeta Ghenghea ; Univ. Tehn. a Moldovei, Bibl. Tehnico-Șt. – Chișinău : Tehnica-UTM, 2014.

III. LUCRĂRI BIBLIOGRAFICE

Bibliografii

Premiul I – *Publicațiile științifice ale Institutului de Economie, Finanțe și Statistică (2006-2013) : Bibliografie /* Nionila Dalinișchi, Angelina Catană, Diana Pelepiciuc [et al.] ; red. șt.: Angela Timuș ; coord. ed.: Elena Bordian ; Inst. Naț. de Cercetări Econ., Bibl. Rep. Tehn.-Șt. – Chișinău : Institutul Național de Cercetări Economice, 2014.

Premiul III – *Publicații ale profesorilor și cercetătorilor UTM... : Bibliografie selectivă /* Univ. Tehn. a Moldovei, Bibl. Tehn.-Șt. ; alcăt.: Lilia Popov, Elena Țurcan. – Chișinău : Tehnica-UTM, 2014.

Biobibliografii

Premiul II – *Academicianul Sergiu Ion Chircă, Cavalier al Ordinului Republicii, la 80 de ani : [economist] : Biobibliografie /* Acad. de Studii Econ. a Moldovei, Bibl. Șt. ; alcăt.: Silvia Hăbășescu, Svetlana Studzinschi ; resp. și coord.: Silvia Ghinculov. – Chișinău : ASEM, 2014.

Premiul III – *Margarita Tetelea : in honorem : [pianist, pedagog] /* Bibl. Șt. a Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți ; alcăt.: Elena Țurcan, Ariadna Musteață ; red.-resp.: Elena Harconița ; red. bibliogr.: Lina Mihaluța, Anna Nagherneac ; trad. în engl.: Valentina Topalo. – Bălți : S. n., 2014 (Tipogr. Ed. „Artes” a Univ. de Arte „George Enescu”, Iași, România). – 342 p. : fot., tab.,

n. muz. ; 24 cm. – (Colecția „Personalități universitare bălțene”).

Cataloge

Premiul II – *Titularii brevetelor de invenție și brevetelor de invenție de scurtă durată acordate în Republica Moldova... : (Index alfabetic) /* Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală a Rep. Moldova ; alcăt.: Rodica Crijanovschi. – Chișinău : AGEPI, 2014.

IV. LUCRĂRI ÎN ALTE DOMENII

Premiul I – Gopleac, Nina. *Gangura – vatră străbună : [raionul Ialoveni] /* Gopleac Nina. – Chișinău : S. n., 2014 (Tipogr. „Bons Offices”). – 232 p. : fig., fot. color, tab.

Premiul II – *„Rolul agriculturii în acordarea serviciilor ecosistemice și sociale”, conferință științifică internațională (2014 ; Bălți). Rolul agriculturii în acordarea serviciilor ecosistemice și sociale = The role of agriculture in providing ecosystem and societal services = Роль сельского хозяйства в оказании услуг окружающей среде и обществу : Conferința științifică internațională, consacrată aniversării a 60-a a doctorului habilitat, profesorului cercetător Boris Boincean, 25 noiem. 2014, Bălți /* col. red.: Elena Harconița (red. resp.) [et al.]. – Bălți : Universitatea de Stat „Alec Russo”, 2014. – 460, [4] p. : fig., fot. color, tab.

Premiul III – *Teatrul lui Dumitru Matcovschi : culegere de articole, cronici și interviuri /* conceptul și sel.: Larisa Ungureanu ; red. bibliogr.: Claudia Tricolici. – Chișinău : UNITEM, 2015 (Tipogr. „Bons Offices”). – 124 p. : fot. ; 20 cm. – (Colecția UNITEM ; 9).

BIBLIOTECARUL

(Portret de grup; fragmente)

Claudia SLUTU-GRAMA

Carpați de cărți,
Cordilieri de volume,
Chomolungme de opuri –
Printre aceste comori
Ale lumii
Schiază bibliotecarul
Și bibliograful –
Doi schiori reductabili
Pe pârtia cunoștințelor
Și, în același timp,
Doi alpiști de performanță
Ce escaladează,
Asemeni lunomobilului,
Orice pisc –
În aparență de neatins –
De inteligență umană.

Când te pierzi
Printre zăpezile veșnice
Ale foilor de carte,
Jalonate – pe ici-colo –
De câte un nume celebru
Al beletristicii franceze,
De vreo somitate
Într-ale ciberneticii
Sau de vreo notorietate
Într-ale dreptului sau a paleontologiei.
De exemplu, unicii salvamontiști
Ce-ți vin în ajutor,
Oricât de ciudat ar părea,
Sunt anume ei,
Bibliotecarul și bibliograful.

Cine e bibliotecarul?
Cine e bibliograful?
Mulți

dau

din mână

a lehamite –

Parcă aceasta-i profesie?
Ce meserie ciudată!

.....

Indubitabil, mulți nu prea agreează
Profesia noastră de bibliotecar...

De ce, doamnă? De ce, domnule?

Ce ți-a făcut profesia, meseria adică?

Te-a luat de mână frumușel
Când erai cu cașul la gură,
Te-a dus la raft,
Ți-a îndepărtat perdica de pe ochi –
Draperia, posibil –
Și ți-a deschis drum către
Țara cunoștințelor.

Împreună cu învățătorul,
Ți-a arătat și cartea aceea,
Apoi pe cealaltă...

Te-a sfătuit din puținul ce era pe raft
Să alegi grâul de neghină
Și ți-a explicat că Moldova
E toată livadă și floare,
Și strugure, și măr, și nuci...

Ai crescut copăcel,
Te-ai făcut mare și tare,
Cu o facultate
(Dar nu pe cea de biblioteconomie
Și bibliografie!) absolvită.
Ai isprăvit-o!

Te-ai făcut inginer, zootehnician,
Vanzător de mărfuri, subliniez,

Nu de țară, nu de țară, zic,
Ci de carte și de alte vestigii.

Dețești cunoscuii de cândva
Ce au misiunea de a înghiți praful
Și valoarea cărților.

Îi consideri ia, colea, niște rătăciți –
Rătăciți printre cărți
În numele cărui ideal, mă rog?

.....

În Basarabia ești un martir al culturii
În primul rând, tu, bibliotecarul!
Poți să te iei de mână cu un șef de club
Sau de cămin cultural.
Cu altcineva n-ai dreptul să te iei,
Să te îmbrățișezi, să te înfrățești.
Poate doar cu profesorul,
poate doar cu dânsul...

.....

Un imn, o odă sau un cântec
Ți se închină-atât de rar,
Îndrăgostitul de carte,
Bătrâne bibliotecar!

Apari în ochii tuturor,
Ades, un mucalit și-atât,
Pe-un secol în bibliotecă
De bună voie zăvorât...

Aceștia-ntreabă niște cărți
Pe care – recunosc cinstit –
În studenție sau la școală
Așa și nu le-au mai citit...

Când uraganu-ți udă puntea
Și-ți rupe vele, funii, hărți,
Atuncea bibliotecarul
E lup de mare și busolă
Printre atâtea mii de cărți!

Bătrâne bibliotecar,
Ce-ai cunoscut atâtea vieți
Și pe de rost, dintr-o suflare,
Reciți poeme din poezi,
Ești visătorul veșnic tânăr,
Romantica îți fierbe-n sânge,
Chiar dacă soarta ți-i amară
Și ploaia la fereastră plânge.

Și pentru cei ce te-nconjoară
Tu pari un mag, un vrăjitor,
Indubitabil ca iubirea
Și primul nostru-nvățător!

* * *

Născută într-un colț de țară,
Eu niciodată n-oi uita
Că slova de argint a cărții
M-ai învățat-o Dumneata.

Și dacă ea, doar foc și cântec,
Adânc pătruns-a-n viața mea,
E datorită străduinței
Depuse doar de Dumneata.

Și astăzi cu devotament
În lumea cărții câmpul ar,
Și mă mândresc că sunt ca tine,
Bătrâne bibliotecar!

PROGRAMUL MUNICIPAL CHIȘINĂUL CITEȘTE – 2015 VINE CU UN ROMAN CITIT LA PUTEREA A TREIA – ȚESUT VIU. 10 X 10

Vitalie RĂILEANU,
director, Filiala „Onisifor Ghibu”;

Margareta CEBOTARI,
bibliotecar principal, Filiala „Onisifor Ghibu”

Programul *Chișinăul citește – 2015* este hiperactual în anul acesta prin lectura romanului *Țesut viu. 10 x 10*, semnat de binecunoscutul scriitor, traducător și redactor Emilian Galaicu-Păun. În mod tradițional, în cadrul acestui program organizăm întâlniri ale autorului cu cititorii, deoarece aceste *dialoguri pe viu* contribuie din plin la cunoașterea mai profundă a operei scriitorului antrenat în evenimentul dat.

Biblioteca „Onisifor Ghibu” s-a impus din plin în promovarea acestui volum *spectaculos* prin esența și forma sa, organizând, din startul acestui program, trei întâlniri ale scriitorului Emilian Galaicu-Păun cu cititorii, la care au participat elevii ai Liceului Teoretic „Spiru Haret”, ghidați de Sergiu Orehovschi, profesor de limbă și literatură română al acestei instituții, și studenții ai Colegiului Politehnic din Chișinău. Iar elevii Liceului Teoretic „Principesa Natalia Dadiani” au manifestat dorința deosebită de a-l invita pe scriitor la o discuție, care a avut loc în *Sala de lectură* a bibliotecii acestui liceu.

Prezentând amănunte biografice despre scriitorul Emilian Galaicu-Păun și romanul-intrigă *Țesut viu. 10 x 10*, s-a pus accentul pe faptul că pe conținutul acestui volum critica literară este axată de mult timp deja. Volumul este o provocare deosebită prin cuprinsul textului, prin sintagma limbajului abordat.

Criticul și istoricul literar Maria Pilchin, prezintă la prima întâlnire, a remarcat faptul că „scriitorul Emilian Galaicu-Păun este un nume important în literatura română, iar romanul *Țesut viu. 10 x 10* reprezintă o *șesere a personajelor, a ideilor, a stilurilor*. Autorul a reflectat în cuprinsul cărții istoria unui *tânăr în devenire*, venit din perioada societății sovietice. În același timp, Em. Galaicu-Păun construiește literar viața cotidiană a diferitor generații aflate sub influența ideilor socialist-comuniste sau care au demonstrat, tacit, falsitatea acestor idealuri”.

Scriitorul Emilian Galaicu-Păun a dezvăluit, în fața cititorilor aflați în Sala Nuci-feră a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, gândurile care i-au răvășit inima în timpul celor aproape 14 ani, cât a durat scrierea acestei cărți (prima ediție). Autorul a dat mai multe caracteristici conținutului acestui volum. Este un roman al memoriei, deoarece sunt secvențe din perioada deportărilor staliniste, dar este prezentat și un altfel de 7 aprilie 2009. Este un roman-bibliotecă, deoarece se fac multe trimiteri la cărți și autori preferați. Este un roman incomod, deoarece nu se ține seama de conveniențe sociale și lingvistice. Totuși, mai mult este un roman-trăit, un roman-biografie a vieții sale, în care se regăsesc părinții, bunica, prietenii de copilărie și colegii de studenție. În același timp conține și istorisiri

ale vieții unor persoane necunoscute, istorii excepționale, ieșite din comun, pe care le-a auzit le-a memorat.

Dincolo de textul propriu-zis, Em. Galaicu-Păun a încercat să surprindă atenția cititorului și prin forma editorială deosebită: un capitol se citește *pe invers*, adică trebuie să răsucești cartea, apoi apare la un moment dat o filă tipărită la *indigo*, scrisul este alb pe fundal negru, iar la finele cărții invită cititorul să-și scrie impresiile direct în carte, pe ultima pagină. Romanul este la a doua ediție, astfel a inclus deja în cuprinsul cărții *impresia câștigătoare* a unui cititor al primei ediții. În ediția a treia va include, probabil, cea mai ingenioasă întrebare, pe care o va primi în cadrul întâlnirilor sale cu cititorii, aderenți la Programul de lectură municipal *Chișinăul citește o carte*.

Descusut de elevii Liceului Teoretic „Spiru Haret”, captivați de cele auzite și citite, dacă nu este cumva periculos, pentru viitor, să dea în carte istorii din viața sa, sau din ale altor oameni, scriitorul a menționat că puterea de sinteză a unui roman este destul de mare și literatura doar atunci încetează să fie doar o *hârtie tipărită*, când se bazează pe viața de zi cu zi...

Limbajul firesc, cu *importuri din lexicul nenormativ*, dă o nuanță de realitate oricărei opere artistice, a ținut să menționeze scriitorul Emilian Galaicu-Păun, accentuând faptul că nu are un scop în sine să șocheze publicul cititor. Acesta a fost răspunsul dat dlui Sergiu Orehovschi, profesor de limbă și literatură română al Liceului Teoretic „Spiru Haret”.

La a doua întâlnire, cu studenții Colegiului Politehnic din Chișinău și cu o clasă de elevi ai Liceului Teoretic „Spiru Haret”, un cuvânt întru susținerea lecturii volumului *Țesut viu. 10x10* au avut de spus unii colegi de breaslă ai scriitorului. Publicistul și editorul Gheorghe Erizanu a prezentat colecțiile de carte inițiate de Editura fondată și gestionată de d-lui – „Cartier”, accesibile pentru cititorii de toate vârstele. Totodată, a menționat că „volumul *Țesut viu. 10x10*, de Emilian Galaicu-Păun, a apărut în una din cele mai prestigioase colecții ale acestei edituri – *Cartier popular* – colecție a cărților autorilor afirmați deja în literatura română și care au trecut *girul cititorilor*.”

Criticul literar Mircea V. Ciobanu a remarcat că pentru el marea plăcere a lecturii acestui roman este în fiecare literă tipă-

rită în carte, iar „*Pergamentul* pe care este scrisă cartea – este însăși viața, *pielea* autorului. De fapt, stăpânul adevărat al oricărei cărți este cititorul și nu autorul, iar cititorul, fiecare în felul său, înțelege mesajul cărții. Uneori textul, forma textuală, stilul – sunt mai importante decât însăși drama narațiunii. Și aceasta se referă în totalitate la volumul *Țesut viu. 10 x 10* al scriitorului Emilian Galaicu-Păun”.

Un cuvânt de admirație și apreciere pentru creația scriitorului Emilian Galaicu-Păun și cartea sa *Țesut viu. 10 x 10*, a cărei lectură te provoacă la viață, la acțiune a venit din partea poetei Tatiana Afanas-Crăciun.

„De mulți ani am frânt gâtul retoricii tradiționale”, a ținut să remarce scriitorul Emilian Galaicu-Păun, reiterând în fața celor prezenți evenimente importante din viața sa, care au contribuit la scrierea acestei cărți. Cele zece istorii, cuprinse în cele zece capitole ale cărții, au o compoziție tragică, în esența lor, combinate cu poante ironice.

Scriitorul a oferit și unele *sfaturi de lectură*. Cartea poate fi citită în două moduri: urmărind cronologia evenimentelor sau se poate aborda o *lectură textualistă*, fără a acorda atenție la timpul evenimentelor descrise.

Sergiu Orehovschi, profesor de limbă și literatură română la Liceul Teoretic „Spiru Haret”, a prezentat mulțumiri Bibliotecii „Onisifor Ghibu” pentru posibilitatea de a participa cu elevii săi la *altfel de ore de literatură română*, la care ei, elevii și profesorii școlari, au posibilitatea de a dialoga *pe viu* cu scriitorii și a venit cu inițiativa, către scriitori, critici literari, editori – de a organiza altfel de dialoguri / prelegeri despre literatura anilor '80-'90 și cu profesorii de limbă și literatură română, în cadrul întrunirilor profesionale.

Scriitorul clujean Alexandru Vlad a insistat asupra faptului că „oricare din strate-

giile de lectură recomandate de autor în Îndreptarul său am adopta, până la urmă constatăm că *Țesut viu. 10 x 10* de Emilian Galaicu-Păun este un *origami* literar, așa cum *Rayuela* lui Cortázar ar fi un șotron literar. Și chiar dacă ajungem la această constatare, nu are prea mare importanță, pentru că în scurtă vreme vom descoperi că autorul e băgat «până la coate, ca o moașă comunală, într-o scriere ce s-are vrea citită nu atât cu retina, cât cu diafragma». Textul devine propria lui miză, ai cu el o relație osmotică, citim cu conștientul și subconștientul oarecum concomitent (subconștientul este de-a dreptul provocat!), notația se transformă în joc de cuvinte, imediat ce și-a împlinit prima menire, strălucirea se recuperează în fosforescență. Astfel, în carte se perindă sintagme și titluri cunoscute (probabil și unele necunoscute) care dau lecturii și un etaj *mne-motehnic*. Îți vine greu să păstrezi distanța dintre demersul auctorial și cel lectural. Dar asta face parte din miza cărții. *Țesut viu. 10 x 10* este un tur de forță și presupune o lectură infinită, pe cât te țin puterile”.

O invitație mai frumoasă la lectură nici nu putea avea loc. Iată de ce elevii Liceului Teoretic „Principesa Natalia Dadiani” l-au invitat pe scriitorul Emilian Galaicu-Păun să accepte un dialog cu ei, cei care au citit și vor citi acest cuprins, pentru a vedea mai bine cum se *întreșes lucrurile*. Autorul a insistat ca intriga să rămână în *plombagina* textului, iar *cuvintele fără perdea*, nici pe departe nu-s ale unui autor *atins de demenție*...

Emilian Galaicu-Păun a mai spus că romanul are o structură *textualistă*, un fel de „*Delta Dunării care adună toate apele – și cele foarte curate, și cele pline de mâl*”.

Considerăm că este oportun să vorbim și despre acel *Mic îndreptar de lectură*, care a stârnit o sinceră discuție / polemică a liceenilor cu scriitorul Emilian Galaicu-Păun, ce a durat trei ore. Iată ce a spus autorul, reiterând succintul *preludiu literar* al

volumului: „Această carte nu ar fi trebuit niciodată scrisă, cel puțin pentru a nu prelungi suferințele personajelor ei și după moartea celor care l-au inspirat; pe de altă parte, a o lăsa nescrisă echivalează cu o mărturie falsă, prin omisiune. Dacă totuși s-a întâmplat – adesea în ciuda unei împotriviri lăuntrice – se cuvine să precizez că citirea ei nu e cu putință fără a respecta acest avertisment auctorial: «ORICE ASEMĂNARE CU O PERSONANĂ REALĂ ESTE RODUL IMAGINAȚIEI ACELEI PERSOANE», ceea ce înseamnă că niciun fapt nu-i autobiografic, nu există însă faptă care să nu-și aibă corespondentul – direct sau prin ricoșeu – în viața autorului, astfel încât acesta se simte în drept să exclame, flaubertian: «Tatăl (dar și F., ... n ș.a.) sunt eu!» Din cele câteva piste de lectură, se poate merge pe cea cronologică și atunci cititorul ar trebui să înceapă cu cap. 8, să continue cu cap. 1, cap. 9, cap. 2 ș.a.m.d., și să încheie cu cap. 4. Alte două figuri – «șotronul» (de sărit din căsuță-n căsuță: cap. 1 – cap. 5; cap. 9 – cap. 2; cap. 3 – cap. 6; cap. 7 – cap. 8; cap. 10 – cap. 4) și „roata mare” (ordinea capitolelor este aleatorie) – sunt mai aproape de structura internă a scriiturii, una labirintică și caleidoscopică prin excelență. Cum însă romanul s-a construit pe osatura Decalogului, nici numărătoarea obișnuită (de la cap. 1 la cap. 10) nu-i de ignorat. Dar la fel de bine se poate citi fiecare capitol drept o rescriere a celui / a celor precedent(e), într-atât de asemănător unui palimpsest este textul de față. Tren funerar pe dinăuntru, cu zece vagoane de dormit somnul de veci, montagnes russes ca structură de rezistență în exterior, Țesut viu. 10 x 10 trebuie citit, în

ultimă instanță, și drept un simplu roman de gară: Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo! – Stația Astapovo!”

Atât participanților la activitățile sus-menționate, liceeni, studenți și profesori școlari inclusiv, cât și celor care vor dori să adere în continuare la programul de lectură *Chișinăul citește o carte* le este oferită posibilitatea și un sincer îndemn – să citească foarte atent acest roman, care poate fi considerat unul dintre cele mai bune romane contemporane, din ultimele două decenii, scrise în acest spațiu cultural românesc.

Biblioteca „Onisifor Ghibu” continuă a fi un deosebit local cultural generator și provocator spre lecturi bune, selecte, semnalând puterea creatoare a lecturii. Invităm cititorii să vină cu noi întrebări, propuneri, solicitări, chiar și cu noi provocări / instigări (!) la *Conferința de totalizare* a programului *Chișinăul citește o carte*, care va avea loc în toamnă.

Invitația este valabilă pentru toți doriitorii de a gusta din plăcerea lecturii a unei cărți spectaculoase, precum este romanul *Țesut viu. 10 x 10* de Emilian Galaicu-Păun.

În concluzie, remarcăm că Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și filialele sale, prin inițierea și realizarea anuală a programului *Chișinăul citește o carte*, continuă să determine chișinăuienii la lectura unor cărți deosebite, care, în cele din urmă, alcătuiesc o nouă pagină a *Istoriei literaturii noastre*.

AI NOȘTRI LA TÂRGUL DE CARTE „ALBA TRANSILVANĂ”

Elena CALDARE,
director, Filiala „Alba Iulia”

În perioada 8-10 mai 2015, la Casa de Cultura a Sindicatelor din Alba Iulia, s-a desfășurat cea de-a VIII-a ediție a Târgului de Carte „Alba transilvană”, eveniment organizat de către Consiliul Județean Alba și Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”, Alba Iulia. La deschiderea festivă a Târgului de Carte, care a fost marcat prin tăierea simbolică a unei panglici, au participat un șir de invitați de seamă și personalități, precum actorul Dorel Vișan, fostul președinte al Academiei Române, acad. Eugen Simion, Arhiepiscopul de Alba Iulia, ÎPS Irineu, primarul municipiului Alba Iulia, Mircea Hava, viceprimarul Gabriel Pleșa, vicepreședintele Consiliului Județean Alba, Florin Roman, directorul Bibliotecii Județene „Lucian Blaga” Alba, Mioara Pop, în calitate de gazdă, și alții. Acest eveniment a reunit mai mulți autori, editori, traducători, distribuitori, tipografi, bibliotecari, agenți literari, critici, animatori, jurnaliști în domeniul cultural, precum și personalități cu aport important în universul cărții și al lecturii.

Țin să menționez că printre invitați a fost și cunoscutul poet, prozator, critic literar și publicist român, Mircea Cărtărescu, care, la 9 mai, la ora 18.30, și-a lansat volumul *Poezia*, apărut recent la Editura „Humanitas”, un moment dintre cele mai așteptate de iubitorii de carte în cadrul târgului. Programul Târgului de Carte „Alba transilvană” a cuprins, preponderent, lansări de carte și aici voi prezenta o parte din acestea: *Lucian Blaga* – ediții multilingve, ediții anastatice, ediții critice, restituiri etc. Este un proiect multianual derulat de către Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba cu sprijinul Consiliului Județean Alba și al unor instituții partenere – editurile „Ars

Longa” din Iași, „Ardealul” din Târgu-Mureș, universități, asociații culturale, care își propune publicarea operei blagiene în mai multe limbi de circulație internațională și promovarea acesteia în țară și străinătate prin târguri de carte, seminare, sesiuni de comunicări, donații de carte, schimburi culturale etc., publicarea unor ediții anastatice ale operei lui Lucian Blaga, precum și reeditarea unor scrieri importante ale scriitorului. O altă carte, Lucian Blaga, *Corăbii de cenușă*, ediție multilingvă de lux din colecția *Către cititor*, tradusă în limba franceză de Paul Villard, în limba spaniolă – de Christian Tămaș, în limba engleză – de Rodica Albu, în limba germană – de Anneliese Poruciuc și Andrea Bargan, având ca prefață un text de Tudor Vianu. Un volum însoțit de un CD în interpretarea actorului Dorel Vișan.

La capitolul Blaga s-au înscris și volumele: Lucian Blaga, *Orizont și stil*, o ediție anastatică, îngrijită de Eugeniu Nistor; *Opera filosofică blagiană*, o culegere de studii, lucrare coordonată de Eugeniu Nistor și Constantin Șalapi și *Glose din râul fără sfârșit*, autor Eugeniu Nistor. Și Academia Română a fost prezentă la târg prin Fundația Națională pentru Știință și Artă cu lansarea unor volume din Colecția *Opere fundamentale*, coordonată de acad. Eugen Simion, care cuprinde lucrări reprezentative ale literaturii române clasice și contemporane, în ediții la un înalt nivel științific ale celor mai buni specialiști în domeniu. Fiecare ediție din opera unui autor cuprinde, în afara textelor publicate integral, o prefață sau un studiu introductiv, tabel cronologic privind viața și opera scriitorului, repere critice, note, comentarii și, dacă

e cazul, indici. Volumele, prezentate într-o casetă elegantă, sunt imprimate pe hârtie bibliofilă, legate în imitație de piele și imprimate pe cotor cu folie de aur, iar supraperta este tipărită în două culori și celofanată (Ion Agârbiceanu, *Opere* în două volume elegante. I. *Schițe și povestiri* (1902-1910) și II. *Schițe și povestiri* (1911-1922), apărute la București în 2014. Institutul de Cultură al Românilor din Voivodina (Serbia) a fost prezent la târg cu lansarea volumului *Vlahii din Muntenegru. Povestea unei populații străvechi care dispare*. Un album monografic, apărut la Editura „Altip”, Alba Iulia, semnat de Costa Roșu și Cvetko Pavlović. Și editurile din țară au participat cu lansări și prezentări de carte. Voi numi câteva dintre acestea: „Paideia”, „Reîntregirea”, „Cetatea de Scaun”, „Târgoviște”, „Altip”, „Eikon”, „Torent Press”, „Arthur”, „Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca, „Ars Longa” din Iași, Grupul Editorial „Tritonic”.

În cadrul programului am fost incluși și noi, reprezentanții Bibliotecii „Alba Iulia”, singurii, de această dată, reprezentând Chișinăul. Subsemnata a fost inclusă chiar în prima zi a Târgului cu prezentarea volumului biobibliografic *Alexandru-Horațiu*

Frișcu. Biobibliografie, elaborată de echipa Bibliotecii „Alba Iulia”, apărută la Chișinău la începutul anului 2015. Lucrarea a fost prezentată a doua zi, deoarece noi întârziaseam cu o zi, dar a fost inclusă exact în temă – la finalul Concursului de epigramă care s-a desfășurat, concomitent, în cadrul Festivalului internațional de literatură umoristică și grafică satirică *Alb-umor*. Dna Mioara Pop, directoarea Bibliotecii Județene „Lucian Blaga” Alba, care, alături de Diana Câmpan, conferențiar universitar, doctor la Catedra de limba și literatura română a Facultății de Istorie și Filologie, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, a prezentat volumul nostru, a găsit de cuviință că ar fi bine să fie și Chișinăul prezent în anturajul epigamiștilor din țară, iar noi am acceptat cu plăcere, considerându-ne onorați. Tot în cadrul Târgului, mai mulți copii și adolescenți, veniți cu părinții să cumpere cărți, s-au adunat în jurul meselor, amenajate în aer liber, pentru a participa la un master-class prezentat de bibliotecara din Chișinău, Maia Munteanu, mai noua noastră colegă. Maia a prezentat și a lucrat, împreună cu copiii adunați, între orele 11.00 și 15.00, tehnici noi de

desen în creion și cărbune, ocupație care a impresionat copiii, dar și părinții.

Pe lângă numeroasele lansări și prezentări de carte, în cadrul Târgului a avut loc vernisajul expoziției de pictură *Petale de suflet* cu Eugen Măcinic; s-a deschis expoziția personală a lui Lucian Dobârtă, de metaforisme vizuale *Gioconda Forever*, a avut loc prezentarea *Școlii de folk* cu participarea elevilor de la Palatul Copiilor din Alba Iulia, a fost consemnată și Ziua Europei prin prezentarea proiectului interinstituțional *Societatea românească – societate europeană*, un recital de romanțe și *Cafe Concert Românesc* cu Marinela Popa și altele. Concomitent cu Târgul de carte și-a

desfășurat lucrările și Festivalul Internațional *Lucian Blaga*, ediția a XXXV-a, dedicată împlinirii celor 120 de ani de la nașterea poetului Lucian Blaga. În lista vorbitorilor de la bustul poetului din Lancrăm a fost înscrisă și subsemnata, care a adresat un mesaj de felicitare celor veniți la festival, dar și de mulțumire pentru donațiile de carte prin care mulți scriitorii prezenți susțin și completează colecția de carte a bibliotecii chișinăuene.

Mulțumim, și pe această cale, Bibliotecii Județene „Lucian Blaga” din Alba Iulia pentru invitație și implicare în program, pentru rodnică conlucrare pe care o susținem cu colegii noștri de la BJ albaiuliană.

UTILIZATORII BIBLIOTECII, ÎNSUFLEȚIȚI DE CULTURA EUROPEANĂ

Svetlana JAVELEA,
șef, Serviciul programe și activități cu publicul,
Departamentul dezvoltare și comunicare

Dacă vom face o retrospectivă asupra țărilor Europei, vom observa cât de diferite sînt ele ca mărime, caracteristici geografice, număr de locuitori, tradiții, gamă culturală, limbă etc. Interesele, idealurile, tendința spre normele de viață comune, promovarea aceluiași valori – sînt principiile care le unesc, constituind temelia Uniunii Europene.

Orice societate, ca și orice om, nu poate exista și prospera fără un anumit set de valori. Valorile sînt o forță mare ce influențează viața și calitatea ei; sînt standardele care determină modul nostru de gîndire, atitudine și comportament; definesc unitatea și autenticitatea unei națiuni.

Uniunea Europeană „se bazează pe valorile respectării demnității umane, a libertății, a democrației, a egalității, a statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului, inclusiv drepturile persoanelor aparținînd minorităților. Aceste valori sînt comune statelor membre într-o societate prin pluralism, toleranță, justiție, solidaritate și nediscriminare” (*Articolul 1-2: Valorile Uniunii*).

De aici rezidă și deviza Uniunii Europene – *Unitate în diversitate*: diversitatea limbilor, culturilor, obiceiurilor, credințelor etc.; dar care semnifică și unirea eforturilor pentru prosperitate, menținerea păcii, coexistență – diversitate care unește, dar nu dezbînă.

După cum vedem, Europa este zidită pe diversitate culturală și valori comune. Viitorul oricărei țări îl constituie tînăra generație. În acest sens, un rol semnificativ în educarea copiilor în stil european și modern îi revine și bibliotecii. Elevii, studenții

trebuie încurajați, stimulați să promoveze adevărata cultură europeană. Din acest motiv anul bibliologic 2015 a fost declarat, în cadrul Conferinței directorilor bibliotecilor publice din Republica Moldova, drept *An al promovării valorilor europene*.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” se implică activ în valorificarea acestei priorități prin organizarea diverselor activități cu publicul: lecții publice, lansări și prezentări de carte, discuții-dezbateri, concursuri de erudiție și de creație, spectacole, ateliere de creație etc. – toate urmărind scopul de a motiva comunitatea în alegerea unui viitor european.

În fiecare an, la 9 mai, toată comunitatea europeană celebrează Ziua Europei – sărbătoarea-cheie a Uniunii Europene. Această zi este o oportunitate pentru noi toți să promovăm diversitatea multiculturală și bogăția acestor valori.

Cu acest prilej Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” a desfășurat *Săptămîna Europei* (4-10 mai) – organizînd variate activități al căror obiectiv principal a fost promovarea spiritului și valorilor europene și care a culminat, de *Ziua Europei*, printr-un vast *Spectacol literar-muzical în limbi ale statelor din Europa* la care ne-au onorat cu prezența și au vorbit despre semnificația Zilei Europei Tudor Ulianovschi, viceministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene; Nicolae Stefanov, șeful Secției administrare publică, Pretura Buiucani; Vera Gurievschi, specialist principal al Direcției cultură a Primăriei Municipiului Chișinău, publicul prezent fiind salutat de Mariana Harjevschi, director general al BM „B.P. Hasdeu”.

Minunații artiști amatori – tineri și copii, prieteni, utilizatori și parteneri ai BM au creat o adevărată sărbătoare unde muzica, poezia, teatrul și dansul s-au împletit într-o cunună de măreție și voie bună. Participanții, elevi și studenți, au dat dovadă de o cunoaștere profundă a culturii și limbii țărilor europene pe care le-au reprezentat.

Nemuritoarele versuri ale marilor poeți Mihai Eminescu și Grigore Vieru au răsunat în limbile engleză, franceză, germană, spaniolă, italiană ș.a., încântând publicul prin melodicitatea versului. Artistul Poporului, tenorul Nicolae Busuioc, a cucerit inimile celor prezenți cu piesele *O sole mio* și *Besa me mucho*, stîrnind aplauze îndelungate. A fost înscenat cu multă măiestrie artistică un fragment din celebra tragedie *Romeo și Julieta* de W. Shakespeare, actorii reușind să-i transpună pe cei prezenți în atmosfera Evului Mediu. Cei mai mici au redat Europa prin suflet de copil, teatralizînd poveștile *Muzicanții din Bremen* și *Degețica*, surprinzînd publicul cu iscusința și talentul lor.

Cu multă dexteritate și entuziasm au evoluat ansamblurile vocale „Вългленче” și „Сударушка”, interpretînd cîntece populare în limbile bulgară și ucraineană.

Verbul francez, spaniol, italian, englez, german, polonez etc. a răsunat prin recitaluri de poezii și cîntece în interpretarea elevilor și studenților de la liceele „Gheorghe Asachi”, „Dante Alighieri”, „Miguel de Cervantes”, „Liviu Rebreanu”, „Mihai Eminescu”, „Spiru Haret”, „Iulia Hasdeu”, „George Călinescu”, „Nicolae Sulac”, „Mihai Marinciuc”, „Traian”, „Nikolai Gogol”, UPS „Ion Creangă”, USM. La sărbătoare i-am avut oaspeți pe elevii Liceului Teoretic „Alexandru cel Bun” din or. Rezina, care au încins atmosfera prin ritmul plin de pasiune al dansului spaniol.

Limba și cultura română au fost la ele acasă prin unicitatea și profunzimea versului lui Mihai Eminescu; prin temperamentul și fervoarea muzicală a cîntecului popular în interpretarea ansamblului „Flori de liliac”; prin dinamica, plastica, energia și expresivitatea dansului popular în interpretarea ansamblului-model „Hora-Horița” – toate împreună reprezentînd ambasadorul nostru cultural pentru această zi specială.

Activitatea a fost întregită de expoziții de carte, inedită fiind expoziția **Scriitorii noștri – porți deschise spre Europa**, unde

au fost expuse cărțile scriitorilor din Moldova traduse în limbile statelor europene. Expoziția a constituit un punct de atracție pentru mulți curioși interesați să cunoască numele și operele celor care ne-au dus faima în lume, prin creațiile lor: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Grigore Vieru, Ion Druță, Mihai Cimpoi, Spiridon Vangheli, Pavel Boțu, Leonida Lari, Claudia Partole, Nicolae Dabija, Iulian Filip, Nicolae Rusu, Leo Butnaru, Vasile Spinei, Gheorghe Cutasevici, Lucreția Bârlădeanu ș.a.

În cadrul manifestării au fost premiați învingătorii la concursul de eseuri *Despre Europa în 500 de cuvinte*, organizat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în contextul **Anului promovării valorilor europene**. Cu scopul de a stimula interesul chișinăuienilor pentru valorile europene, de a-i determina pe utilizatorii BM să reflecteze asupra posibilităților și oportunităților oferite de statutul de cetățean european, dezvoltând creativitatea și gustul pentru expresia artistică, tinerii au fost invitați să-și expună și să-și argumenteze viziunea proprie despre viitorul imediat și/sau mai îndepărtat al Chișinăului – capitală europeană.

La concurs au participat 30 de cititori ai bibliotecii, studenți și elevi de la instituțiile de învățământ din municipiul Chișinău.

Juriul – format din specialiști în activitatea literară și bibliotecară – a evaluat originalitatea abordării subiectului, calitatea argumentelor, claritatea exprimării, corectitudinea scrierii în limba română, alte virtuți ce pun scrierea într-o lumină favorabilă.

Președintele juriului concursului – publicistul, scriitorul, lingvistul, redactorul-șef al revistei *BiblioPolis* Vlad Pohlă – a felicitat toți concurenții, profesorii, bibliotecarii care au susținut și au încurajat tânăra generație.

Premiul I, în valoare de 800 lei, l-a obținut Carolina Juc, studentă USM, pentru eseu *Chișinău – capitala europeană a culturii 2035*, care a mulțumit Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” „pentru organizarea acestui concurs, ce stimulează dragostea de carte și speranța într-un viitor european”. De premiul II, în mărime de 700 de lei, s-a învrednicit Ana Gabor, studentă, UAȘM, pentru eseu *Cinci pași spre Europa*, care a menționat: „...am participat la acest concurs, pentru că îmi doresc un viitor eu-

ropean și cred că aceasta ține de responsabilitatea fiecărui cetățean. Am fixat în microeseu cinci pași spre Europa: credința civică, unirea, cultura omului, educației, ecologia mediului și a spiritului”. Premiul III i-a revenit, pe bună dreptate, Mariei Sturza, elevă, Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”, pentru eseu *Europa într-un suflet tânăr* (eseurile premiate le puteți citi în paginile următoare). Ceilalți participanți la concurs au fost distinși cu diplome.

Cei prezenți la eveniment au avut și frumoasa ocazie de a afla care sînt cele mai impresionante biblioteci din Europa, vizionînd expoziția virtuală de fotografii *Cele mai frumoase biblioteci europene* care au impresionat prin diversitatea ce le caracterizează: tradiție, splendoare, grandoare, modernism, arhitectură.

Totodată, invitații au participat la un atelier de creație, unde au fost îndrumați să confecționeze **brățări în culorile drapeului european**. Au fost mulți doritori de a avea o brățară atît de originală, pe care să

o poarte cu mîndrie în semn de susținere și promovare a valorilor europene.

Sărbătoarea a finalizat cu flash-mobul *Hora Uniunii Europene*, desfășurat în fața Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu”, unde a avut loc spectacolul, atrăgînd privirile aprobative și admirația trecătorilor, care se opreau pentru a privi *Hora...* în care s-au prins drapelele Uniunii Europene și Tricolorul Republicii Moldova, susținînd cu aplauze tinerii care scandau: „*Europa, te aștept!*”

Ziua Uniunii Europene nu înseamnă numai data de naștere a proiectului european, ci și o zi a bucuriei de a fi împreună, o zi a voinței de solidaritate, o zi a marii comunități din care fac parte toți cetățenii UE.

Elevi, studenți, profesori, bibliotecari ș.a., implicați nemijlocit în spectacol, au demonstrat că a fi european înseamnă a da dovadă de cultură. A fi european înseamnă să fii o persoană educată, cu principii și scopuri, cu maniere și cunoștințe, cu individualitate și originalitate – deținînd aceste și alte calități poți fi european la tine acasă, în Țara ta!

Chișinău – capitala europeană a culturii 2035

*Carolina JUC,
studentă, Universitatea de Stat din Moldova;
Filiala „Tirgoviște”; deținătoarea premiului I*

Daria s-a născut în Chișinău. Studentă, membră a unui ONG, visează să devină etno-designer vestimentar celebru. Își începe dimineața cu o cafea aromată, sorbită în drum spre facultate: ghetete ating zglobiu dalele, ochii admiră patul de bujori de pe marginea trotuarului, urnele îi așteaptă paharul. Curat, proaspăt, senin. Orașul, aerul, cerul. Serile au și ele farmecul lor: conversații șoptite, cupluri la plimbare, junimea studioasă grăbește pasul spre casă, patrule, iluminare stradală, liniște, pace, bunăstare. Chișinăuienii au înțeles că omul sfințește locul. Daria a citit, undeva la Hugo, că luxul săracului este curățenia.

Acu două decenii, au suflecat mâncile ca să facă ordine în oraș și țară. Moldova nu mai este cea mai săracă țară din Europa, dar mai are de muncit. E ziua bursei, o bursă care-i permite să-și acopere cheltuielile curente, pentru materiale de design, mici donații, o carte bună, ieșiri culturale. Părinții sînt și ei încrezători, salariile sînt bune și la timp. Nici mercantilă, nici materialistă, Daria înțelege că orice euro contează pentru calitatea vieții.

Prînzul de azi e o ocazie de bucurie. Își va revedea prietenii plecați la studii peste hotare, veniți din depărtări ca să depene amintiri, să scurteze distanța geografic, căci spiritual nu au fost departe oricum. Weekendul următor îl vor petrece în Germania, iar luna viitoare vor fi deja în Spania. Călătoresc des, fac poze, vizitează muzee, gustă bucate tradiționale, descoperă locuri noi, muzica și cultura altor popoare europene. Acasă este Europa. Și Europa este un acasă acum, iar ei o explorează. Colegii Dariei, reveniți la vatră din toate colțurile Europei, sînt aceași și totuși diferiți:

Liza, din Amsterdam, are părul zmeuriu și e jurnalistă; Ion, din Manchester, e rocker și economist; Ana, din Milano, poartă ținute extravagante și e inginer IT; Andrei, din Paris, e make-up artist; Vlad, din București, este naist. Fiecare are un fel al său de a fi, or, toți sînt pe aceeași undă de comunicare convivială, haioasă, tolerantă, inedită.

Multe s-au schimbat, mai ales, privirile, atitudinea: trecătorii nu te pironesc iscoditor, moralizator, sînt mai puțin părerști, mai proactivi, hotărîți. Pentru Daria, cetățenie activă și civism participativ nu sînt doar definiții, ci o acțiune zilnică, un mod de a-și demonstra competența, de a combate nepăsarea, de a susține creativitatea, de a lichida stereotipurile. Trăiește într-o societate democratică, este dependentă de libertatea de expresie, de gîndire, de acțiune, de vot, de dezvoltare personală și profesională. Libertatea interconfesională și cultul pentru valorile naționale sînt imperios necesare pentru ca ea să se simtă o persoană integă și fără complexe.

Chișinăul Dariei este altul, altfel decît și-l amintesc buniei și părinții ei. Anul acesta, chișinăuienii se mîndresc cu titlul de capitală europeană a culturii, au rîvnit îndelung la aceasta investire. Municipiul a ajuns să se bucure de stații amenajate, spații înverzite, să ia măsuri împotriva discriminării, corupției, șomajului, să ajute oameni ai străzii. Acasă e bine: părinții lucrează, copiii merg la școală, tinerii își făuresc destinul încrezători, buniei își trăiesc ușor bătrînețile. Îmbelșugată și înfloritoare țară e Republica Moldova, prosper și animat e orașul natal al Dariei. Anul viitor, în 2036, Daria își va sărbători cei 21 de ani, acasă, în Europa, capitala europeană Chișinău.

Cinci pași spre Europa

Ana GABOR,
studentă, Universitatea Academiei de Științe a Moldovei;
Filiala „Transilvania”; deținătoarea premiului II

Pasul întâi: credință civică

Toți să fim uniți în gând: Vrem în Europa. Azi ne gândim, unde-i oare aceasta? Mîine o găsim pe hartă. Poimîine delimităm hotarele ei. Ne regăsim și pe noi acolo și, surprinzător, descoperim, că noi dintotdeauna am fost în Europa. Ne-au „scos” în afară neprietenii noștri, pentru că le-am permis, în 1812, apoi în 1944, iarăși, în 1992. Ne rup din țară și noi tăcem, ne sperie cu tancurile și noi nu reacționăm, cînd nu sînt respectate tricolorul, limba română, imnul de stat.

Acesta e destinul nostru pentru că nu avem îndeajuns curaj civic și demnitate. Poate ne lipsește credința adevărată, cea care ne-ar ajuta să conștientizăm: vrem în Europa.

Pasul al doilea: unirea noastră

Unirea noastră în faptă și în gând. E ceva, aparent, simplu. Dar cît de greu ne unim: nu luptăm cu cei care ne dezbină cu adevărat, ci luptăm noi între noi. Unii zic că e proverbiala invidie la români, dar cred că e lipsa unei educații corecte, în spiritul Unirii Neamului. Alții însă spun că nu avem nevoie de nicio unire. Unirea înseamnă cultură europeană, educație europeană, satе și orașe europene, muncă și salarii europene.

Pasul al treilea: cultura omului

Aproape toți oamenii din țara noastră pretind că sînt culți, le mai zic „culturali”. Ba că știu să se îmbrace bine, ba că au în casă multă tehnică performantă, ba că au mașini moderne sau dețin bijuterii și bibelouri. Prea puțini oameni, care se cred culți, au în casă cărți, adică o minibibliotecă.

Cultură înseamnă să mergi la teatru, nu pentru a-ți demonstra haina modernă, ci pentru a înțelege mesajul spectacolului, cine-s actorii, autorii. Cultură înseamnă a fi un bun român, dar și un bun cetățean al lumii, adică să cunoști tradițiile și obiceiurile neamului tău, dar să tolerezi alte culturi.

Pasul al patrulea: educația

Educația corectă e necesară pentru orice societate. Ce ar însemna aceasta? Să învățăm ceea ce ne place, dar să nu uităm de interesele Patriei. Să învățăm ceea ce e bine, dar să nu uităm cine are nevoie de asta. Să învățăm ceea ce e frumos și să dăruim cele învățate lumii din jur.

Educația europeană nu este ceva abstract, ci e destul de concretă. Ține de toți împreună și de fiecare în parte: cunoștințe profunde, aptitudini creative și competențe invariabile.

Pasul al cincilea: ecologia mediului și a spiritului

Deseori auzi că în Europa e curat, acolo trotuarele sînt spălate, carosabilul se umezește, flori și iarbă verde peste tot... Dar de ce la noi nu este așa? Despre ce se întîmplă în mediul înconjurător în țara noastră, dar și în orașul nostru, se vorbește mult, dar se face puțin.

Ceva totuși se face, dar se pare că nu este de ajuns. Atunci cînd fiecare își va „face curat” în propriul suflet, lucrurile se vor schimba.

Cei cinci pași pot fi șase sau șapte, sau opt, sau nouă. Contează cînd vom fi în stare să facem, cum îi vom face și cine vom fi atunci.

Europa într-un suflet tânăr

*Maria STURZA,
elevă, Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”;
Filiala „Tîrgoviște”; deținătoarea premiului III*

Europa – mediu protejat, locuri de muncă, monedă euro, ajutor pentru regiunile în dificultate și, desigur, libertate. Europa înseamnă speranța pentru noi, oamenii care doresc să-și trăiască viața demn într-un anturaj plin de căldură...

Scumpa mea țărișoară – Moldova, capitala mea dragă – Chișinău și oamenii acestei țări, dintre care eu sînt viitorul și ramura tînără care duce prin bătăile inimii la menținerea ei caldă, frumoasă și prosperă. Aici este tot trecutul meu și toată viața mea pe care vreau să mi-o construiesc în pace cu toate valorile pe care le va aduce Europa... În ochii părinților mei nu-mi doresc să văd deznădejde, iar eu, la rîndul meu, nu vreau să ofer această privire copiilor mei numai de aceea că nu sînt locuri de muncă calificate și pe plac. Aderarea la Uniunea Europeană îmi poate oferi aceasta... Sînt un suflet tînăr care ascunde mii de vise, bat cu putere să mi se deschidă porțile, aici, în țara mea, să pot învăța, avînd multe posibilități, Europa îmi deschide orizontul spre această cale, iar mai presus de toate îmi dă posibilitate de a fi apreciată, cunoscută și protejată, susținînd și dînd libertate inimii tinere...

Îmi doresc o viață liniștită și sănătoasă alături de toți frații mei, îmi doresc un mediu protejat, să respir aer curat și liniște sufletească. Europa îmi poate oferi aceasta... avînd reguli pentru stoparea corupției, poluarea mediului, precum și face investiții în sistemul de sănătate...

Îmi doresc o monedă unică, cu care să fie mai ușor comerțul și plăcerea de a călători. Europa îmi oferă aceasta – moneda euro.

Vreau să văd fericire absolută în ochii oamenilor, zîmbete calde și oameni împliniți. Europa oferă aceasta, investind în afaceri agricole cu fiecare an mai mult...

Dintotdeauna, omului, cel mai scump i-au fost oamenii dragi, aceștia în mare majoritate se află acum peste hotare pentru ca noi să avem condiții mai bune, să fim fericiți. Eu vreau să călătoresc pentru a-i vedea, să-i strîng în brațe și să-mi potolesc dorul de ei. Europa îmi oferă această posibilitate, călătorind fără vize și acumînd multe emoții și experiență, iar mai presus de toate în sfîrșit să am parte de dulcea revedere...

Eu îmi doresc o viață fericită alături de cei dragi, să-mi cunosc drepturile și să mi se respecte. Vreau să învăț și să fiu apreciată și încurajată, în jurul meu îmi doresc copii fericiți care vor avea pentru ce să trăiască și bătrîni împăcați cu sine...

Europa înseamnă o viață liniștită, plină de pace și bunăstare, locuri de muncă, salarii mai bune, susținere, libertate. Ea este singura speranță pentru tinerii de azi, ea este pentru mine, pentru noi, pentru tine... Europa este pentru calitatea drumurilor noastre, pentru independența noastră energetică, pentru sănătatea noastră și a familiei noastre, pentru educația mea, a copiilor mei, pentru bunăstare și pentru libertatea de a călători, iar mai presus de toate – pentru libertatea ta de a fi cu adevărat cine ești!

Să arătăm ce înseamnă Europa a fost posibil în 500 de cuvinte, deși în sufletele oamenilor Europa se exprimă în miliarde de vise...

SĂPTĂMÂNA EUROPEI LA BIBLIOTECA „TÂRGU-MUREȘ”

Galina TARTACOVSKI,
șef oficiu, Filiala „Târgu-Mureș”

O societate puternică, prosperă, bazată pe principii democratice: egalitate, securitate și justiție – este tot ce ne-am dorit mereu noi, cetățenii Republicii Moldova. Un model al unei astfel de societăți îl putem prelua de la țările membre ale Uniunii Europene.

Ce este Europa? În special pentru tinerii noștri, Europa este un vis frumos, e ocazia perfectă de a tăia răul din rădăcină și de a începe să trăim cu demnitate. Pentru a ne bucura de privilegiile de care se bucură țările europene, este necesar să avem viziuni europene, să ne integrăm în circuitul de valori europene, să învățăm ce presupun cu adevărat termenii de egalitate, demnitate, respect și justiție... De aceste lucruri însă nu ne vom putea bucura până nu vom conștientiza importanța reformelor, a schimbării și până nu vom avea curajul să demascăm minciuna în care trăim. Schimbarea trebuie să înceapă de la fiecare, viziunile vechi din vremea stalinistă trebuie răsturnate, pentru a ne putea bucura de libertate deplină.

Într-o atmosferă europeană, de promovare a valorilor europene, a început *Săptămâna Europei* la Filiala „Târgu-Mureș”, care s-a desfășurat în perioada 4-10 mai curent. Pe parcursul acestei săptămâni, am organizat o serie de activități, prin care am încercat să aducem Europa acasă, mai aproape de tineri în special, ei având viziuni moderne și fiind mai puțin afectați de nostalgia anilor trecuți.

La 4 mai, a fost organizată o zi de informare cu genericul *Europa acasă la noi*. Participanții au fost familiarizați cu cele două expoziții de documente *Descoperim Euro-*

pa împreună și Europa pentru toți, au fost informați referitor la programul planificat în cadrul acestei săptămâni și au urmărit o mică prezentare despre Europa. În special, ne-am axat pe valorile europene: unitate, toleranță, solidaritate, respect, demnitate, comunicare, libertate, egalitate etc. În dialogul cu tinerii, am abordat noțiunile de demnitate umană, libertate, democrație, egalitate, ce semnifică acestea în viziunea lor și cât de importante le consideră, pentru a-i provoca să se alăture acestor valori europene. Am vorbit de situații în care aceste principii nu au fost respectate în diferite țări și au dus la consecințe extrem de grave, am trecut în revistă simbolurile Uniunii Europene: imnul *Odă bucuriei*, steagul cu 12 stele așezate în cerc, moneda unică, data de 9 mai, precum și semnificația acestora. În continuare, ne-am referit la beneficiile integrării europene a Republicii Moldova, accentuând multiplele riscuri și oportunități pierdute, în caz de neaderare la UE.

Această activitate a avut un impact pozitiv, întrucât am informat și am instruit tinerii cu privire la necesitatea și beneficiile integrării europene, a trecerii la standarde europene în ceea ce ține de produse și servicii. Participanții au conștientizat că pentru dezvoltarea durabilă a societății este necesar să aderăm la valorile europene și să ne integrăm cât mai grabnic în UE.

O altă activitate de o deosebită importanță a fost prezentarea campaniei *No Hate Speech (Fără ură)*, lansată de Consiliul Europei. În cadrul manifestării, am informat participanții despre scopul, obiectivele și activitățile organizate în cadrul acestei campanii.

Scopul campaniei este combaterea discursului instigator la ură din mediul online, a cărui victimă poate deveni orice utilizator. Această campanie duce o luptă contra atacurilor personale, insultei, umilinței, știrbirii demnității unei persoane, problemelor cu care ne confruntăm frecvent etc. Campania *No Hate Speech* se bazează pe educația în domeniul drepturilor omului, culturii mediatice și participarea tinerilor în promovarea valorilor, precum egalitatea, demnitatea și diversitatea. Această mișcare este implementată de 40 de țări, majoritatea europene, dar printre care se numără și alte state precum R. Moldova, Ucraina, Rusia, Mexic, Turcia etc.

Obiectivele *No Hate Speech* sunt:

- sensibilizarea opiniei publice cu referire la discursul instigator la ură și riscurile pe care acesta îl reprezintă pentru democrație;
- susținerea tinerilor în cauza pentru drepturile omului, online și offline;
- reducerea nivelului de toleranță față de discursul instigator la ură pe internet;
- mobilizarea și antrenarea online a tinerilor activiști în domeniul drepturilor omului;
- localizarea discursului instigator la ură online și dezvoltarea mecanismelor pentru oferirea răspunsurilor constructive;
- susținerea și solidarizarea cu persoanele sau grupele de persoane-țintă ale discursului instigator la ură online;
- preluarea și adaptarea instrumentelor de lucru create de Consiliul Europei și alte state implicate în campania de eradicare a discursului instigator la ură;
- dezvoltarea participării tinerilor și a cetățenilor în mediul online.

Prin intermediul acestei activități, am reușit nu doar să informăm elevii despre o astfel de campanie, dar am și încercat să le cultivăm în suflet dragoste de oameni și mai ales de acele categorii, pe care societatea contemporană le marginalizează. I-am informat pe tineri și despre evenimentele internaționale, ce se organizează în scopul de a apăra drepturile acestor categorii:

- Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale – 21 martie;
- Ziua zero discriminării – 1 martie;
- Ziua internațională a romilor – 8 aprilie;
- Ziua internațională a persoanelor cu dizabilități – 3 decembrie;
- Ziua siguranței pe internet – a doua zi de marți a lunii februarie etc.

Tinerii au luat parte activă la discuții, și-au expus părerea referitor la siguranța pe internet și la cazurile de atac verbal în mediul virtual. La sfârșitul activității, au fost distribuite pliante, insigne, carnete și stickere cu simbolul campaniei *No Hate Speech*.

Astfel de manifestări sunt necesare și nu doar în bibliotecă, ci în întreaga societate, pentru a promova toleranța, pentru a promova omnia, respectul și demnitatea. Trăim într-o lume modernă și tehnologizată până la refuz și uităm de lucruri importante, precum prietenia și toleranța, dar trebuie să ne aducem aminte, cât mai des, de principiul ce caracterizează Uniunea Europeană – unitate în diversitate. Devenind adepții acestui principiu, promovăm pacea, ne deschidem către culturi, tradiții,

credințe și viziuni diferite. Doar acceptând și tolerând diferențele dintre oameni și culturi, am putea contribui la consolidarea societății, la înflorirea și progresul civilizației.

Masa rotundă cu genericul *Inițierea tinerilor în programe de studii europene* a fost binevenită pentru tinerii de la Liceul Teoretic „Ion Creangă”.

În cadrul activității, au avut loc schimb de păreri despre perspectivele tinerilor de a-și face studiile peste hotare, despre oportunitățile ce li se oferă, în special, prin avantajosele programe de studii pe care le pot urma. „Este o experiență ce merită trăită, o experiență inedită, prin care optăm pentru un viitor european, iar implementând acasă ceea ce deprindem acolo, în străinătate, putem schimba țara în bine, putem contribui și noi la progresul ei”, a menționat o participantă.

Programul de studii preferat de tineri este *Erasmus Plus*, care oferă o șansă de a avansa nu doar studenților, ci și profesurilor. Profesorii universitari, care doresc să facă schimb de experiență, pot aplica și ei la acest program. Evident, pentru a te putea înscrie și pentru a beneficia de un loc, este necesar să îndeplinești mai multe

formalități și cerințe. În primul rând, este necesară prezentarea unui CV bine structurat, apoi urmează interviurile, în baza cărora se va face selecția.

De obicei, acest program poate fi urmat după un an sau doi de studii în țara natală, după care poți aplica la studii de licență, masterat și chiar doctorat.

Am informat participanții despre faptul că Programul *Erasmus Plus*, între anii 2015 și 2020, va oferi oportunități de studiere, stagiere și schimb de experiență unui număr de circa patru milioane de europeni, de care ar putea beneficia și ei.

Alte programe de studii propuse tinerilor sunt *Tempus-Tacis*, *Erasmus Mundus*, *Youth in Action* etc. Un factor pozitiv este, că R. Moldova are acorduri interministeriale cu circa 40 de țări, care permit schimbul de studenți cu universitățile din statele UE, dar și cu cele din SUA și Federația Rusă.

Programul *Erasmus Mundus* este destul de popular printre studenți, oferindu-le acestora oportunitatea de a urma cursuri de masterat la o universitate dintr-un stat membru al UE. Programul *Tempus-Tacis* oferă asistență financiară acelor universități, ce propun proiecte de reformare a sistemului de învățământ superior. *Youth in Action* sau *Tineretul în acțiune* vizează participarea la conferințe, seminare, acțiuni de voluntariat etc., organizate de Comisia Europeană, totodată, oferind și finanțare. Toate acestea vor prinde bine și pentru CV, în vederea obținerii unui loc de muncă mai bun, a acumulării de experiență.

În continuare, au fost accentuate beneficiile studierii peste hotare: o viziune total diferită de ceea ce cunoaștem, un nivel avansat de pregătire, o altă cultură, din care se pot învăța lucruri noi. De asemenea, un avantaj reprezintă oportunitățile de finanțare și granturile europene. Tinerii pot beneficia de burse, de stagii de înaltă calitate, precum și de alte facilități.

Un stimulent puternic reprezintă posibilitatea de angajare în câmpul muncii, având un loc de muncă stabil și bine plătit. Mai mulți tineri au menționat că posturile vacante din Republica Moldova sunt puține, salariile sunt mizere, iar cererile uneori, destul de exigente pentru un astfel de salariu. „Nu ești motivat să lucrezi în Republica Moldova. Nu ai parte nici de un salariu decent, iar deseori, când observi că nici munca nu îți este apreciată la justa valoare, când nu ești respectat ca personalitate, ajungi să fii total dezamăgit în propria țară și tot ce rămâne să faci este să pleci acolo, unde știi că meritele tale vor fi recunoscute și răsplătite”, a afirmat un elev.

Participanții au recunoscut că, deși acasă este cel mai bine, deoarece ești alături de cei dragi, instabilitatea socială și politică sunt principalii factori ce îi sperie și îi determină să plece. Ei vor să ajungă departe, să-și împlinească visele, să-și poată ajuta părinții, să poată întemeia o familie, pe care să o poată întreține.

O viziune cu care am fost de acord pe deplin este cea, ce îi aparține unui tânăr pe nume Vlad. Acesta a afirmat: „Este imposibil și ireal să plece toată lumea din țară. Nu putem fugi de aici, doar pentru că este greu. Dacă plecăm, este necesar să ne întoarcem și să implementăm acasă ce am învățat în Europa, să consolidăm propria noastră țară. În același timp, trebuie să avem grijă ce implementăm, pentru că nu tot ce este străin este neapărat ceva bun. Trebuie să vedem ce lucruri merită să fie implementate, care ar schimba și ar mișca țara din loc.”

Ne-am bucurat să aflăm, că majoritatea elevilor ce doresc să plece peste hotare, au decis să se întoarcă acasă, pentru a contribui la dezvoltarea țării noastre, pentru a-și folosi toate cunoștințele și aptitudinile în folosul statului, pentru a crea o societate prosperă, pentru ca să fie și R. Moldova un stat între statele libere, să ne

putem mândri și noi de țara și de poporul nostru, să combatem degradarea societății și să construim un adevărat viitor european nu prin vorbe, ci prin fapte.

Săptămâna Europei a continuat cu o altă activitate utilă pentru tineri – *Constituția Republicii Moldova versus Constituția europeană*, care a constatat din discuții și dezbateri, la care au participat elevi de la Liceul Teoretic „Ion Creangă”. Această activitate a fost una binevenită, întrucât am reușit analizarea unor sisteme diferite și am oferit elevilor posibilitatea de a se exprima liber. Pe lângă informațiile pe care le-am furnizat, le-am propus și un set de cărți, ce vizează acest subiect și care le-ar îmbogăți cunoștințele. Discuțiile au fost ghidate de subsemnata, care a provocat grupul la meditație. Citând o definiție a *Constituției*, aparținând juristului și profesorului universitar român Ioan Muraru, am propus elevilor să argumenteze definiția și să judece, dacă poate fi aplicată statului Republica Moldova: „Constituția este și trebuie să fie așezământul politic și juridic fundamental, care, reflectând și consolidând cuceririle oamenilor și proiectând direcțiile definitorii ale evoluției viitoare a societății, statornicește cucerirea puterii de stat, noile structuri social-economice și politice, precum și drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor.”

Luând această definiție drept reper, treptat, am aprofundat subiectul. Împreună cu participanții, am analizat dacă *Constituția Republicii Moldova* este bine formulată, ce prevederi include, care sunt modificările de la prima *Constituție*, adoptată la 29 iulie 1994 etc.

O problemă ce s-a pus în discuție a fost respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, ce ne sunt garantate prin *Constituție*: „Dacă constituția, care se consideră legea supremă a unui stat, nu este respectată, cum putem vorbi de noțiunea de stat de drept și cum putem vorbi

de un sistem funcțional în societate?”, a întrebat retoric o elevă.

Participanții s-au declarat nemulțumiți că nu este respectată libertatea de exprimare, că mass-media este controlată de interese, că demnitatea omului nu este respectată. Deși există acest act ce prevede chiar din primul articol, alineatul 3 – libertatea omului, demnitatea lui, libera dezvoltare a personalității umane, actele comise în societate contravin normelor constituționale. Argumente sunt suficiente, au precizat elevii, oferind și exemple concrete de încălcare a drepturilor omului, chiar și prin acel 7 aprilie 2009, care s-a soldat cu câțiva morți nevinovați și cu sute de cetățeni arestați și torturați, unii dintre cei arestați, fiind chiar cunoscuții lor și astfel, obținând mărturii din surse sigure.

Elevii și-au exprimat diferite opinii: „*Constituția* nu trebuie să promoveze doar pe foaie respectul și drepturile cetățeanului, încurajarea pluralismului politic, justiția, egalitatea și dreptatea socială, dar să o respecte și de facto. Legea trebuie să fie lege pentru toți, de la vlădică până la opincă, așa cum este și în țările europene. La noi, însă, nu se înțelege pentru cine sunt elaborate legile și normele, căci constatăm zi de zi încălcarea lor. Dacă legea ar fi cu adevărat mai presus și mai presus de fiecare, am lichida corupția, ar fi respectate drepturile fiecărui cetățean, am ajunge la un nivel înalt de cultură și educație. Nu ne-am plânde de sărăcie și de alte abuzuri comise în societate, ci am avea copii asigurați cu tot ce este necesar și bătrâni ce ar trăi demn. Dacă sistemul din societatea noastră nu funcționează, înseamnă că legea nu este respectată; dacă sunt batjocoriți tineri, copii, adulți și bătrâni, înseamnă că articolele din *Constituție* ce ne garantează respect și alte drepturi și libertăți fundamentale sunt o bătaie de joc.”

Pe parcursul activității, au fost comparate și analizate câteva dintre aspectele

Constituției Republicii Moldova și a Constituției europene. UE posedă un sistem de valori bine definit și dacă un stat nu îi împărtășește valorile, nu poate deveni membru al comunității europene. Una dintre cele mai importante valori este constituția democratică, care trebuie să prevadă respectarea drepturilor omului.

Parțial, prevederile *Constituției Republicii Moldova* corespund cerințelor organizațiilor internaționale: principiul suveranității naționale, principiul reprezentării, principiul separației puterilor în stat etc. Totuși, *Constituția Republicii Moldova* necesită modificări. E necesară stipularea unor modalități de legiferare, ce ar fi exercitate direct de către popor. În prezent, națiunea nu dispune de dreptul de a iniția un referendum, nu poate lua o inițiativă legislativă populară și nici nu are dreptul la un veto popular, care reprezintă forme ale democrației și sunt practicate, în repetate rânduri, în majoritatea țărilor europene. În scopul de a oferi elevilor date mai bogate despre *Constituția europeană*, am prezentat cartea *Constituția europeană* de J.H. Weiler.

Participanții au fost entuziasmați de această activitate utilă, care le-a permis să gândească liber și să se exprime fără nicio restricție. „Este regretabil faptul că trăim într-o țară ce se pretinde țară cu tradiții bogate, cultură, oameni ospitalieri și cu multe aptitudini, dar nu respectăm legea. În loc să contribuim la prosperarea țării, în loc să ne gândim la viitorul societății și al generațiilor viitoare, ne gândim la putere și orgoliu. Dacă nu ar exista atâta egoism, atâta mândrie și iubire de sine, dar de multe ori și frică, am reuși să ajungem

departe. Ne-am obișnuit însă să tăcem, să ne lăsăm umiliți și să ni se încalce drepturile garantate prin *Constituție*: din păcate, pentru noi, *Constituția* este doar un act în plus, pentru că nu se respectă și nici noi nu suntem respectați”, a fost concluzia la care au ajuns elevii la finele activității, pe care au exprimat-o și în posterul pe care l-au realizat, pentru a reflecta ideile expuse în discuții.

Pe parcursul acestei săptămâni, cititorii au fost familiarizați cu colecția *Scriitori europeni*, cu *Cărți jubiliare ale scriitorilor europeni în anul 2015*, cu personalități din domeniul culturii europene etc. De asemenea, a fost prezentată expoziția virtuală *Orașe europene în titluri de carte și revista bibliografică Descoperim Europa împreună*.

Săptămâna Europei a avut un impact pozitiv. Am reușit să promovăm colecția bibliotecii legată de tematica europeană: scriitori europeni, personalități marcante europene, lucrări de importanță mondială din diverse domenii etc. Prin promovarea valorilor europene, am adus Europa acasă la noi. Prin promovarea campaniei *No Hate Speech*, am motivat tinerii să fie solidari și toleranți cu cei ce sunt diferiți de noi, promovând iubirea și respectul pentru fiecare. Am familiarizat tinerii cu programele europene, ce le oferă posibilități nelimitate de afirmare.

Europa ne așteaptă, pentru a ne oferi viitorul pe care îl vom merita, trebuie doar să avem credință în forțele proprii, să muncim cinstit și să fim oameni cu bun-simț și cu demnitate, căci, după cum a afirmat scriitorul și istoricul Hilaire Belloc, „credința este Europa și Europa este credința”.

BIBLIOTECA „ONISIFOR GHIBU” – OAZĂ DE SPIRITUALITATE

Diana ALEXEI,
șef oficiu, Filiala „Onisifor Ghibu”

Biblioteca „Onisifor Ghibu” și-a deschis larg ușile și la cea de-a 23-a ediție a Zilelor Bibliotecii. Sărbătoarea a început cu informarea celor prezenți despre impactul social și cultural al bibliotecilor la acest început de mileniu trei, în cadrul mesei rotunde *Biblioteca „Onisifor Ghibu” – centru de cercetare și evaluare a vieții literare din Republica Moldova*.

Criticul și istoricul literar Vitalie Răileanu, directorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, a făcut o analiză despre succesele bibliotecii pe parcursul anului 2014. În urma celor efectuate pe parcursul anului precedent, Biblioteca „Onisifor Ghibu” a obținut rezultate deosebite la mai multe activități literar-științifice. În cadrul Laboratorului de cercetări literare și biobibliografie „Onisifor Ghibu” au fost elaborate și editate lucrări ce contribuie la susținerea și promovarea personalităților chișinăuene:

- **Burlacu, Alexandru.** *Fascinația modelelor* : (exegeze literare) / Alexandru Burlacu; antologator: Vitalie Răileanu; bibliogr. sel.: Margareta Cebotari. – Iași: TipoMoldova, 2014. – 480 p.;
- **Pavlicencu, Sergiu.** *Cartea unui destin* : exegeze literare, compl. cu o biobibliografie / Sergiu Pavlicencu; antologator: Vitalie Răileanu; bibliograf. comentată: Margareta Cebotari. – Iași: TipoMoldova, 2014. – 409 p.;
- iar monografia **Răileanu, Vitalie.** *Reversul ludic al (dia)criticului*. – Iași: TipoMoldova, 2014. – 190 p. constituie un studiu serios recomandat studenților, masteranzilor și doctozilor de la Litere.

În același context a fost elaborată o bibliografie selectivă a lucrărilor și informațiilor despre scriitorul Nicolae Esinencu (250 de titluri), pentru a fi inclusă în reeditarea volumului de exegeze *Spectacolul operei literare*, dedicat acestui scriitor (Iași, Ed. „TipoMoldova”).

Pentru editarea volumului antologic de poezie și referințe critice *Eugen Cioclea în dioptria criticii și studiilor literare* a fost elaborat un *Catalog adnotat* al lucrărilor acestui autor, conceput de Margareta Cebotari, bibliotecar principal.

În anul 2014 au fost organizate:

- activități literar-științifice de amploare: lansări de carte științifică – nouă activități / 12 titluri; expoziții de carte științifică – 42 (din care virtuale – 10);
- promovarea personalităților din știință: activități – două;
- articole, recenzii și prezentări de carte în presa națională și de peste hotare – 22 de articole.

Directorul Departamentului studii și cercetări dr. Lidia Kulikovski a fost cea care a stat la *rădăcina* formării acestei biblioteci, evidențiind numai aspecte pozitive la adresa acesteia: „Filiala «Onisifor Ghibu» se numără printre cele mai bune biblioteci din republică, cu cele mai multe organizări de simpozioane științifice de mare amploare. Aici au fost cele mai multe personalități din țară și de peste hotare. Au avut loc întotdeauna cele mai frumoase și inovative expoziții de carte cu cele mai profesioniste titluri, culegând cea mai mare vizibilitate și cel mai mult feedback în mass-media.”

Poetul, eseistul și publicistul Ion Hadârcă a participat și el, împreună cu Ion Ungureanu, pe atunci ministru al Culturii și Cultelor din R. Moldova, la fondarea acestei biblioteci ca univers al cărții românești. I. Hadârcă a specificat că Filiala „Onisifor Ghibu” „corespunde tuturor standardelor pe care le are o bibliotecă și prin activitățile cultural-științifice ce se produc aici, știe să trezească interes publicului”. Și scriitorul Iulian Filip a venit cu un laudatio despre Biblioteca „Onisifor Ghibu”, găsind-o drept cea mai serioasă, cu cei mai mulți oameni importanți prezenți la simpozioane și cenecluri, atribuindu-i superlativul de *Columnă*.

Poetul și publicistul Andrei Burac a specificat că Biblioteca „Onisifor Ghibu” păstrează adevărata cultură și istoria românilor, numind-o *Biserică importantă a omenirii*. Printre cei care și-au expus părerea despre Biblioteca „Onisifor Ghibu” ca focar de cultură, spiritualitate și activitate științifică au fost scriitorii Ianoș Țurcanu și Nicolae Spătaru, care au specificat că doar aici omul se află *cu trup și cu suflet* și doar aici simți pulsul inimii prin toate eveni-

mentele culturale și științifice de mare amploare.

Directoarea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” Mariana Harjevschi, la finalul mesei rotunde din Sala Nuciferă a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, a venit în dar cu un ghiveci de *rozmarin* – simbol folosit de gospodine în bucătărie pentru a da savoare, și cu gânduri bune despre biblioteca „*de la Palat*”, unde se întâmplă lucrurile cele mai frumoase. Deci, Filiala „Onisifor Ghibu” rămâne a fi centrul cultural axat mereu pe necesitățile informațional-culturale ale chișinăuienilor.

Sărbătoarea a continuat cu activitatea culturală de la Clubul „Impresii din viață și cărți” din cadrul Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu”. Protagonistul acestei manifestări a fost criticul și istoricul literar, directorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu” Vitalie Răileanu.

Lidia Kulikovski, pe post de moderator, și-a expus părerea despre personalitatea lui Vitalie Răileanu – ca om de cultură ce desfășoară o amplă activitate științifică și literar-publicistică: Vitalie Răileanu – director al Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, Vitalie Răileanu – coleg; Vitalie Răileanu – un bun gospodar; Vitalie Răileanu – un gurmand în bucătărie și Vitalie Răileanu – un mereu îndrăgostit de frumos...

Colegii prezenți l-au (re)descoperit pe Vitalie Răileanu și prin colajul de fotografii elaborat de Liuba Muntean, șef oficiu, sala de împrumut a Filialei „O. Ghibu”.

În final, criticul și publicistul Vitalie Răileanu a vorbit despre cele mai *năstrușnice* și mai frumoase evenimente ce au avut loc pe parcursul vieții sale. Evenimentul a luat sfârșit pe fundalul *poemelor maritime* citite de poetul Vitalie Răileanu.

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ 75 DE ANI DE LA ANEXAREA DE CĂTRE URSS A BASARABIEI, NORDULUI BUCOVINEI ȘI ȚINUTULUI HERȚA – 28 Iunie 1940

Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar

Pe 28 iunie 2015 se împlinesc 75 de ani de la anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța. În scopul de a comemora această tristă dată din istoria românilor, în ajunul ei, pe 12 și 13 iunie, la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău, și-a desfășurat (sub auspiciile Institutului de Studiul Arhivelor; Fundația culturală „Memoria”, Filiala Argeș; Institutul de Istorie Socială „Pro Memoria” și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”) Conferința științifică internațională cu genericul menționat în titlul cronicii noastre. Din Comitetul organizatoric al Conferinței au făcut parte: conf. univ. dr. în economie Vasile Șoimaru, coordonatorul proiectului *Români din jurul României* (ASEM); dr. în drept Mihai Tașcă, directorul Institutului de Studiul Arhivelor; prof. univ. dr. hab. în istorie Anatol Petrencu, președintele Institutului de Istorie Socială „Pro Memoria” (Universitatea de Stat din Moldova), iar printre partenerii media s-au aflat: *Literatura și arta*, săptămînal al scriitorilor din Republica Moldova; ziarul *Adevărul Moldova*; portalul de știri www.privesc.eu și Radio *Vocea Basarabiei*. Manifestarea a reunit istorici, filologi, scriitori, profesori, jurnaliști, bibliotecari, oameni de cultură, precum și studenți de la diverse instituții de învățămînt superior.

În deschiderea Conferinței, moderatorul acesteia, dr. Vasile Șoimaru, a men-

ționat în linii mari cum s-a săvîrșit și ce repercusiuni a avut – în istoria contemporană a Europei de Est – raptul infam de teritorii de către URSS, teritorii ce au aparținut dintotdeauna românilor. Trebuie să menționăm că acest rapt a fost pus la cale încă în anul 1939, cînd URSS a semnat *Pactul de neagresiune* (și *Protocolul adițional secret*) cu Germania nazistă, act

ce poartă în prezent denumirea Ribbentrop-Molotov (după numele miniștrilor de externe semnatori la acea vreme). A urmat un tedeum, oficiat de preacucernicul protoiereu, dr. Petru Buburuz, preot paroh al Bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Chișinău, și mesaje de salut prezentate de Elena Butucel, prim-director adjunct al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, dr. Mihai Tașcă și prof. univ. dr. hab. Anatol Petrencu. De asemenea, moderatorul a dat citire unui mesaj expediat organizatorilor și participanților la Conferință din Vancouver, Canada, pe care l-a semnat Lia Marian-Șoimaru, una dintre conaționalele noastre, refugiată cu părinții, în 1944, de urgență bolșevică la Rîmnicu-Vilcea. Luînd în considerație demersul emoționant al autoarei, prezentăm mai jos acest text în întregime și pentru cititorii noștri:

„O speranță, REUNIREA!

În scurta mea povestire *Vin rușii...*, un articol mai vechi, publicat în *Glăsuța Națiunii*, 1993, am descris felul brutal în care familia noastră a trebuit să-și părăsească casa și tot avutul moștenit de la bunici, în noaptea din 28 iunie 1940...

Atunci, am fost treziți în miez de noapte de lovituri puternice în ușă și o voce care striga: «Vin rușii!... Domnule Șoimaru (unchiul meu, fratele tatălui meu, grefier la Tribunalul din Chișinău), veniți la Tribunal...»

Atunci, trezindu-ne, am auzit un vâcarm, care venea din orașul aflat în stare de mare agitație, iar tata, plecînd în mare grabă, a mai strigat: «Faceți bagajele...» Și bagajele s-au făcut, dar tata a venit pe la ora 12 ziua cu... o trăsură!!!

Atît a putut găsi și astfel am plecat spre gară, trei copii și părinții, fără niciun bagaj, cu cîteva perne și pături rămase prin casă... Așa am ajuns în gară, ocupînd niște locuri pe jos într-un tren de marfă, felițîndu-ne că am avut acele pături și perne...

Cu acele teribile cuvinte în minte – **Vin rușii!...** – am plecat spre necunoscut, goi și speriați, spre alte meleaguri, tot în România, unde urma să ne numim de acum încolo refugiați...

A trecut un an și am revenit în Basarabia noastră dragă, în casa noastră... goală, dar totuși fericiți că sîntem acasă!!! Bucuria a fost scurtă, pentru că în 1944 a trebuit să părăsim din nou locurile natale, de data aceasta pentru totdeauna... În toți acești ani, am trăit cu speranța întoarcerii acasă, speranță care slăbea odată cu trecerea anilor...

Acel rapt nemilos, făcut de ruși, în urma Pactului Molotov-Ribbentrop, a distrus mii de vieți, a urîțit harta frumoasă a unei țări, a adus atîta suferință, care se menține și azi...

REUNIREA, pe care am așteptat-o atîția ani, se pare că este încă foarte departe, spre durerea noastră! Să dea Dumnezeu să se schimbe ceva în urma Conferinței din 12-13 iunie 2015, precum și după alegerile locale din 14 iunie, care să aducă noi speranțe în vederea REUNIRII!

Să dea Dumnezeu, să nu mai aud NICIODATĂ cuvintele «Vin rușii!...», cuvinte, care mi-au marcat existența și pe care nu le-am putut uita NICIODATĂ!!! Două cuvinte, care pentru mulți au însemnat tortură, deportare, moarte...

Noi, cu toată suferința îndurată, ne putem socoti norocoși, că n-am fost trimiși în acel gulag odios, unde au sfîrșit atîția oameni nevinovați!

În speranța unor zile luminoase pentru toți BASARABENII, care doresc o ROMÂNIE MARE!!!

Dr. Lia MARIAN-ȘOIMARU

11 iunie 2015

Vancouver, Canada”

Să ne amintim cum au decurs evenimentele în acel fatidic an – 1940. Pe 26 iunie 1940, la ora 22:00, comisarul poporului

pentru afaceri externe al URSS, Veaceslav Molotov, i-a prezentat ambasadorului României la Moscova, Gheorghe Davidescu, un ultimatum prin care i se cerea României „retrocedarea” Basarabiei pînă pe 28 iunie și „transferul” părții de nord a Bucovinei către Uniunea Sovietică. În textul ultimatumului se preciza în mod fals că Basarabia era populată în principal cu ucrainenii: „În anul 1918, România, folosindu-se de slăbiciunea militară a Rusiei, a desfăcut de la Uniunea Sovietică (Rusia) o parte din teritoriul ei, Basarabia, călcînd prin aceasta unitatea seculară a Basarabiei, populată în principal cu ucrainenii, cu Republica Sovietică Ucraineană.” Guvernul sovietic cerea partea de nord a Bucovinei care „ar reprezenta, este drept că numai într-o măsură neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi ce a fost pricinuită URSS și populației Basarabiei prin dominația de 22 de ani a României în Basarabia.” În continuare se menționa: „Acum, cînd slăbiciunea militară a URSS a trecut în domeniul trecutului, iar situația internațională care s-a creat cere rezolvarea rapidă a chestiunilor moștenite din trecut pentru a pune în fine bazele unei păci solide între țări, URSS consideră necesar și oportun ca în interesele restabilirii adevărului să pășească împreună cu România la rezolvarea imediată a chestiunii înapoierii Basarabiei Uniunii Sovietice.” Guvernul român a răspuns sugerînd că este de acord cu „negocieri imediate asupra unei largi categorii de probleme”.

Prin al doilea ultimatum sovietic – de pe 27 iunie – s-a cerut evacuarea administrației și armatei române din Basarabia și Nordul Bucovinei în patru zile. A doua zi, guvernul român, condus de Gheorghe Tătărescu, după ce primise și sfaturi din partea Germaniei și Italiei, a acceptat să se supună condițiilor sovietice. Decizia de acceptare a ultimatumului sovietic și de executare a unei „retrageri” (atenție: s-a

evitat folosirea cuvîntului „cedare”) din Basarabia și Nordul Bucovinei a fost luată în Consiliul de Coroană din noaptea de 27-28 iunie 1940. În jurnalul său regele Carol II a notat rezultatul votului: șase voturi pentru respingerea ultimatumului (Ștefan Ciobanu, Silviu Dragomir, Victor Iamandi, Nicolae Iorga, Traian Pop, Ernest Urdăreanu), 20 de voturi pentru acceptarea ultimatumului (Petre Andrei, Constantin Angheliescu, Constantin Argetoianu, Ernest Ballif, Aurelian Bentoiu, Mircea Cancicov, Ioan Christu, Mitiță Constantinescu, Mihail Ghelmegeanu, Ion Gigurtu, Constantin C. Giurescu, Nicolae Hortolomei, Ioan Ilcuș, Ion Macovei, Gheorghe Mironescu, Radu Portocală, Mihai Ralea, Victor Slăvescu, Gheorghe Tătărescu, Florea Țenescu) și o abținere (Victor Antonescu). Trebuie menționat că dintr-o populație de 3,7 milioane de locuitori (în conformitate cu rezultatele recensămîntului din 1930), în teritoriile ocupate de URSS, peste 2,0 milioane (adică 55%) erau etnici români. În cîteva zile, aproximativ 200 mii de locuitori de toate etniile s-au refugiat în dreapta Prutului. Guvernul român a avut prudența sau poate chiar înțelepciunea să evite un război cu Uniunea Sovietică.

Doar o mică parte a populației Basarabiei și Bucovinei a întîmpinat anexarea sovietică cu sentiment pozitiv. În localitățile mai importante și în unele din gările unde se adunau refugiații pentru evacuare au avut loc incidente antiromânești, în care grupuri de tineri (dar nu numai) fanatizați au atacat, au despuiat, au bătut sau au omorît preoți, intelectuali, soldați români separați de unitate, persoane civile în curs de evacuare. Felul în care aceste grupuri au acționat (inclusiv coordonarea lor cu armata sovietică de ocupație) a lăsat să se întrevadă eșecul administrației românești de a fi scăpat de sub control activitățile comuniste și prosovietice în perioada imediat precedentă ocupației.

În cea mai mare parte a teritoriului ocupat, sovieticii au proclamat RSS Moldovenească, iar partea sudică a Basarabiei, Bugeacul, și Nordul Bucovinei cu Ținutul Herța au fost alipite la RSS Ucraineană. Odată cu proclamarea RSS Moldovenești, republica autonomă moldovenească de pe malul stîng al Nistrului, a fost împărțită între cele două republici sovietice vecine. În aceste teritorii a fost instaurat un regim sovietic de ocupație, opresiv și represiv.

Cedările teritoriale din anul 1940 au produs o amărăciune profundă și resentimente în rîndul populației românești și au grăbit scăderea popularității regimului regelui Carol II. În curînd, el a abdicat și a părăsit țara, lăsînd drum liber formării unui guvern al generalului Ion Antonescu și al Gărzii de Fier. Dorința de eliberare a teritoriilor pierdute în 1940 a fost factorul decisiv care a dus la intrarea României în luptele celui de-al Doilea Război Mondial de partea Axei împotriva Uniunii Sovietice.

După moartea lui Stalin, din 1953, și în special după anul 1956, persecuția etnicilor români din Basarabia și Bucovina de Nord a scăzut treptat. Însă, Kremlinul nu a lăsat în pace românii din teritoriile anexate. Au început colonizările cu diverse populații în spațiul nostru, apoi colonizările cu moldoveni, dar departe, chiar foarte departe de pămînturile Basarabiei. Apoi au fost deportările în Siberia și intimidarea, lichidarea prin împușcare a tuturor celor care gîndeau și acționau altfel de cum vroia metropola. Totodată, a fost proclamată și promovată prin toate mijloacele limba „moldovenească” diferită de limba română, și teza falsă că moldovenii ar fi un popor diferit de cel român.

Primele alegeri libere din RSS Moldovenească s-au ținut în climatul general al „restructurării” abia în februarie 1990, iar controlul sovietic asupra acestei regiuni a încetat în august 1991, după tentativa

de lovitură de stat de la Moscova și destrămarea Uniunii Sovietice. În 1991, RSS Moldovenească a devenit noul stat independent Republica Moldova, în vreme ce Bucovina de Nord și Bugeacul au rămas în componența Ucrainei.

Consecințele raptului Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța au fost și mai sînt foarte grave. Pînă în prezent Republica Moldova se zbate ca peștele pe uscat: nu știe încotro s-o apuce cu vectorul său de dezvoltare – înspre Est (unde domină dezordinea și nelegiuirea ocupantului) sau înspre Vest (ca să se integreze într-o societate civilizată, bazată pe drept și respectul valorilor omenești).

Toate fărădelegile care s-au săvîrșit pe aceste teritorii (din 1940 pînă în prezent!) s-au aflat în atenția vorbitorilor care și-au prezentat cercetările științifice în cadrul Conferinței *75 de ani de la anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța – 28 iunie 1940*, desfășurate în capitala republicii noastre pe 12 și 13 iunie curent. În cadrul a patru ateliere (primele trei – în prima zi, iar ultimul – în cea de-a doua) au conferențiat oameni de știință și de cultură din România, Ucraina, Germania și, desigur, din Republica Moldova. Prezentăm în cele ce urmează titlurile rapoartelor științifice și autorii lor.

Atelierul nr. 1 – Premisele, raptul și politicile URSS în teritoriile ocupate (moderator: conf. univ. dr. Vasile Șoimaru):

1. *Premise false, efecte dezastruoase: Pactul Molotov-Ribbentrop și Protocolul adițional secret* (prof. univ. dr. hab. Ion Șișcanu, Chișinău);
2. *Noi tendințe în doctrina rusă de drept internațional în raportul drept internațional – drept național* (prof. univ. dr. hab. Nicolae Osmochescu, Chișinău);
3. *Principiul neretroactivității legilor și impunerea dreptului sovietic în Basarabia după 28 iunie 1940* (prof. univ. dr. hab. Elena Aramă, Chișinău);

4. *Alianța sovieto-nazistă și anexarea Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța de către Imperiul Rusiei bolșevice* (prof. univ. dr. ing. Ilie Popa, Pitești; prezentat de dr. Vasile Șoimaru);
5. *O comemorare necesară: 28 iunie 1940* (prof. univ. dr. Ioan Agrigoroaiei, Iași).

Atelierul nr. 2 – Urmările raptului teritorial pentru România și pentru populația aservită de sovietici (moderatori: prof. univ. dr. Ioan Agrigoroaiei, Iași; prof. univ., dr. hab. Nikolai Mihailuța, Odesa):

1. *Urmările raptului Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța* (prof. univ., dr. hab. Anatol Petrencu, Chișinău);
2. *„Săptămîna Roșie” a Basarabiei – din 1940 pînă azi* (Vlad Pohilă, Chișinău);
3. *Represiuni politice în primul an de ocupație sovietică (studiu de caz, județul Soroca)* (conf. univ. dr. Gheorghe Palade, Chișinău);
4. *Южная Бессарабия после года советизации: рефлексии населения в первые дни войны (июнь 1941 г.) / Sudul Basarabiei după un an de sovietizare: reflecții ale băștinașilor în primele zile de război – iunie 1940* (prof. univ. dr. hab. Nikolai Mihailuța, Odesa);
5. *Репетиция аннексии: попытка большевистской власти захватить Молдову весной 1919 г. / Anticiparea anexării: tentativa puterii bolșevice de a ocupa Basarabia în primăvara anului 1919* (conf. univ. dr. Viktor Savcenko, Odesa);
6. *Condiționările economice, militare și diplomatice ale României înaintea pierderilor teritoriale din vara anului 1940* (George Damian, București-Chișinău);
7. *Intervenția militară a URSS împotriva României: 28 iunie – 3 iulie 1940*

(prof. univ. dr. hab. Anton Moraru, Chișinău);

8. *Urmările raptului Basarabiei asupra Bisericii Ortodoxe Române în vara anului 1940* (preot Viorel Cojocaru, Chișinău).

Atelierul nr. 3 – Anexiunea sovietică în memoria colectivă și în dreptul internațional (moderatori: dr. Mihai Tașcă, conf. univ. dr. Viktor Savcenko):

1. *„Jurnalul” lui Paul Mihail despre tragedia zilelor de 27-29 iunie 1940* (conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, Chișinău);
2. *Poziția Marii Britanii față de problema Basarabiei în anii celui de-al Doilea Război Mondial (1939-1945)* (conf. univ. dr. Marian Zidaru, Constanța);
3. *Anul 1940 în memorialistica basarabenilor: trăiri, reflecții, demistificări* (conf. univ. dr. Lidia Pădureac, Universitatea de Stat „Alecu Russo”, Bălți);
4. *Județul Vîlcea și refugiații din Basarabia și nordul Bucovinei în perioada imediat următoare ultimatumului sovietic și cedărilor teritoriale din luna iunie 1940: memoria actelor administrative ale vremii* (Petre Dinescu, Rîmnicu-Vîlcea);
5. *Din „dulapul cu otravă” al istoriei: declarații ale refugiaților basarabeni și bucovineni din anul 1940* (Wolfram Niess, Germania).

Atelierul nr. 4 – Tragedia deportărilor (moderatori: conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, conf. univ. dr. Marian Zidaru):

1. *Elite deportate la 12-13 iunie 1941 în Kazahstan / KARLAG: studiu de caz* (dr. Viorica Olaru-Cemârtan, Chișinău);
2. *Politica sovietică față de Biserica Ortodoxă din Moldova: studiu de caz* (dr. Romeo Cemârtan, Chișinău);

3. *Locuitorii județului Orhei în primul an de ocupație sovietică* (drd. Daniela Buga, Chișinău);
4. *Calvarul clerului din Basarabia în primul an de ocupație sovietică* (dr. Mihai Tașcă, Chișinău).
5. *Reamintesc. Cuvinte împotriva uitării tragediei anului 1940* (Eugen Statnic, Germania; prezentat de Maria Hâncu, poetă și traducătoare).

Menționăm că toate comunicările ținute la Conferință vor fi publicate în decursul anului curent într-un volum, ce va da un caracter durabil eforturilor depuse de participanții la Conferință întru a scoate la iveală toate fraudele, falsificările, înșelătoriile ocupanților de a ascunde adevărul istoric pentru populația băștinașă.

La discuții au luat cuvântul publicistul Alecu Reniță, redactor-șef al revistei *Natura* (a insistat asupra necesității de a se reveni cât mai des la tema dezmembrării României, care a însemnat ruperea noastră, a basarabenilor, de la matca firească, abateră de la normalitate); dr. în filozofie Ion Sârbu (cu interpretări subiective privind posibila împotrivire a României la agresiunea din 1940; personalitatea Mareșalului Ion Antonescu; cât de aliată ne este Ucraina; încercările de a dezmembra Republica Moldova; ReUnirea cu România); Valeriu Evtușanu, refugiat basarabean, acum trăitor la Piatra-Neamț (cu emoționante evocări și gânduri despre necesitatea Reunirii); istoricul și publicistul Vasile Ciubuc (să nu uităm tragediile care s-au produs și să curmăm orice crimă față de fiecare dintre noi) ș.a.

În cadrul Conferinței s-a vernisat **expoziția fotografică *Imagini simbolice din teritoriile Vetrei Românești anexate în 1940*** (autor și prezentator dr. Vasile Șoimaru, publicist și maestru fotograf). Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu” (director Savela Starciuc) a expus cărți și documente la tema ce s-a aflat în discuție la Conferință.

Un interes deosebit au suscitât prezentările de carte (unele volume fiind de apariție recentă):

– ***Dezmembrarea României. Anexarea de către URSS a Basarabiei, nordului Bucovinei și ținutului Herța*** (studiu și culegere de documente; Editura „Cartea Juridică”, Editura „Serebia”, Chișinău, 2015), de dr. Mihai Tașcă și Wolfram Niess, coordonator – dr. Vasile Șoimaru;

– ***„Operațiunea română” din RASS Moldovenească în Marea Teroare stalinistă: 1937-1938*** (Editura „Serebia”, Editura „Cartea Juridică”, Chișinău, 2014), de dr. Mihai Tașcă, coordonator – dr. Vasile Șoimaru;

– ***Românii din jurul României. Monografie etnofotografică*** (Editura „Magic Print”, Onești, Editura „Serebia”, Chișinău, 2014) – de dr. Vasile Șoimaru;

– ***Cotul Donului 1942: eroism, jertfă, trădare*** (ediția a doua, revăzută și completată; Chișinău, 2013), de dr. Vasile Șoimaru (coordonator), Iosif Niculescu, Gheorghe Pârlea și Roxana Iorgulescu-Bandrăbur;

– ***Scrisori către Stalin sau Spovedaniile celor ocupați (1947-1953)*** (Chișinău, 2014), de dr. Mariana Țăranu.

Concluziile Conferinței științifice internaționale *75 de ani de la anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța – 28 iunie 1940* au fost trase de către dr. Marian Zidaru, dr. Mihai Tașcă și dr. Vasile Șoimaru. Scopul Conferinței a fost atins: cei care au asistat și au auzit comunicările au aflat în detalii cum au evoluat evenimentele în teritoriul dintre Prut și Nistru (și nu numai!) pe parcursul celor trei sferturi de veac de la săvârșirea unei nedreptăți strigătoare la cer. Vorbitorii au menționat că nimic nu trebuie uitat din ceea ce a avut loc în istoria noastră zbuciumată, totul este înmagazinat în memoria populară, în cărți și documente, cu atât mai mult trebuie să tragem învățăminte de pe urma celor întimplăte, să fim

uniți ca niciodată, să răspundem afirmativ la apelurile frunțașilor noștri în așa fel ca astfel de evenimente nedorite pentru un popor întreg să nu se mai repete niciodată. A fost rostit și promovat adevărul istoric prin dezbateri și atitudini critice. Totodată, s-au stabilit niște puncte de orientare a populației în iureșul evenimentelor recente atât din Est, cât și din Vest. S-a făcut mai multă claritate în unele chestiuni tabu din istoriografia românească recentă.

S-a înscris perfect în contextul Conferinței și o emisiune din ciclul *Istoria în mișcare* – un serial de largă popularitate a Postului de Radio *Vocea Basarabiei*, moderat de publicistul Alecu Reniță. La emisiune au participat istoricul prof. univ. dr. hab. Anatol Petrencu, magistratul Petre Dinescu, din Rîmnicu-Vâlcea, și ziaristul Vlad Pohilă. În finalul emisiunii au interve-

nit unii ascultători care au expus impresii, evocări, opinii despre tragedia din 1940 și efectele ei nefaste, pe care le resimțim și astăzi.

Cu părere de rău, în sferile de guvernământ atât de la Chișinău, cât și de la București nu se prea vorbește despre tragediile poporului care suferă decenii la rând consecințele unor pacte și tratate strîmbe, dar iată că o mîină de entuziaști, pe care i-am numit mai sus, au făcut minuni și au adus în atenția publicului o dată din calendarul nostru de evenimente tragice și dezastruoase care trebuie comemorată de toată suflarea românească cu cea mai mare luare aminte. Mai adăugăm că toate acestea s-au făcut fără vreun suport din partea statului. Bravo acestor entuziaști și slăvit fie poporul român că mai crește fii vrednici de măreția istoriei sale.

FESTIVALUL POEZIA LA IAȘI ÎN OSPETE ÎN LA BIBLIOTECA „ONISIFOR GHIBU”

Tatiana PAȘCAN,
bibliotecar, Filiala „Onisifor Ghibu”

O adevărată sărbătoare a sufletului, o sărbătoare a poeziei a avut loc pe data de 27 mai a.c. în Sala Nuciferă a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”. „Ne bucurăm enorm de mult să fim gazda Festivalului *Poezia la Iași* și să avem ca oaspeți pe cei mai doriți și plăcuți oameni – poeții!”, a afirmat directorul Bibliotecii Vitalie Răileanu, critic literar și poet.

Moderatorul acestui eveniment a fost președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, dl Arcadie Suceveanu, poet și eseist. Scriitorul a salutat cu căldură tinerii prezenți la acest festival și a afirmat că poeții vor fi alături de ei, prin poezie, la cererea Unirii cu Patria-Mamă – România.

Cassian Maria Spiridon, președintele Uniunii Scriitorilor din România (Filiala

Iași), ne-a comunicat că *Poezia la Iași* face parte din proiectul cultural *Festivalul internațional al educației și vizează* candidatura orașului Iași de a fi desemnat, în 2021, *Capitală Culturală Europeană*. „Suntem convingși că Iașul va primi acest titlu și apreciem mult contribuția Republicii Moldova”, a afirmat Cassian Maria Spiridon.

Dinu Flămând, poet, eseist, jurnalist francez, diplomat, originar din România, laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru *Opera omnia*, s-a confesat că își dorea o asemenea întâlnire încă cu patru ani în urmă, când se afla în Brazilia și acolo a conștientizat că limba este un liant deosebit de solid, care poate uni o națiune. Pe tot teritoriul Braziliei, până în pădurile Amazoniei se vorbește

aceeași limbă. Unitatea limbii portugheze ne determină să ne gândim la frumoasa limbă română, în elogiul căreia poetul Dinu Flămând a recitat un sonet: „Limbă română – pânză freatică / și aer de înălțimi al acestui popor / [...] Ești pentru mine laptele orfanului / Care-și descoperă pretutindeni o patrie / Dacă o are...” „A doua patrie a noastră, *matria* noastră este limba română!”, a afirmat Dinu Flămând.

Christian Schenk, poet, eseist și traducător bilingv româno-german, a venit tocmai din zona Rinului, acolo unde și-au făcut opera cei mai mari scriitori germani precum Goethe, Schiller ș.a. Atât pentru meritele sale deosebite în legăturile culturale Est-Vest, cât și pentru opera sa, Schenk a fost numit, în anul 2000, Cetățean de Onoare al orașului universitar Cluj-Napoca.

Poetul și traducătorul Florentin Palaghia a mărturisit că este pentru prima oară în Republica Moldova și este sensibilizat de limba vorbită pe acest teritoriu. Limbă care și-a păstrat o nuanță proprie, în care au mai rămas imprimate durerile, suferințele poporului provocate de evenimentele istorice. „Cu cât mă apropiu de această țară, poezia ia amploare, capătă tot mai multă culoare, tot mai mult suflet”, a afirmat Florentin Palaghia.

Toți cei prezenți la festival au avut parte de un moment poetic deosebit, pentru că ce poate fi mai sincer și mai frumos decât ca poeții să-și recite propriile poezii! Nici cel mai iscusit orator nu poate să transmită sensul unui poem mai bine decât cel care a trăit fiecare vers – poetul.

Cassian Maria Spiridon a recitat versurile: „Într-o dimineață România s-a trezit /

vecină cu China / cu o populație mai numeroasă / ca a Indiei / cu o istorie invidiată / inclusiv de Franța / cu poeți mai mari / decât ai perfidului Albion / [...] ordinea socială era desăvârșită / anotimpurile minunate / românii fericiți / iar toate acestea / se întâmplau / într-o dimineață...”

Vitalie Răileanu a recitat originalul poemul *saga cântă*: „Unele *saga* cântă femeia / frumos / scăldată în nisipuri calde / altele îl proslăvesc pe Haarfager / oprit să coboare în Infern / iar Zâna mărilor / îndrăgostindu-se de pletele lui / l-a ademenit în adâncuri / pieptănându-i / în fiecare seară părul auriu / ea se oglindea în amurguri pe orizontul mării / Liuleta! / cea mai frumoasă *Saga* a fost zeitate: / *saga* cântă.”

Întrebat, dacă ar fi să demonstreze frumusețea limbii române ce poet contemporan și ce poezie ar alege, Arcadie Suceveanu a răspuns că ar opta pentru poemul *Prințesa* de Dinu Flămând. În acest context, Dinu Flămând a recitat poemul menționat: „Înfloreau în ierburi călcâii ei / noi, călăreți de stepă, mai mulți de trei / prin Bugeag și Camenița ne purtam / guduroși, / cale de poștă tătară băteam înspre Lipova / pentru umerii ei frumoși...”

Sfatul unanim al poeților pentru toți cei prezenți la Festivalul *Poezia la Iași* a fost să selectăm cărțile pe care le lecturăm, să citim operele marilor clasici, să învățăm și să cultivăm limba română, ridicând-o la rangul ei adevărat, căci numai așa vom putea rezista ca popor.

„Nu pierdeți timpul cu cărțile bune, pentru că astfel nu veți avea suficient timp pentru cele *foarte bune!*”, ne îndeamnă Vitalie Răileanu, directorul Bibliotecii „Onisifor Ghibu”.

O URARE SINCERĂ DE BUN VENIT ÎN UNIVERSUL LUMINOS AL POEZIEI

Nina PLĂCINTĂ,
bibliotecară, Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”

Din mirozna proaspătă și îmbătătoare a florilor de tei, în contextul celei de-a 126-a comemorări a poetului național Mihai Eminescu, un eveniment mai potrivit decât lansarea unui volum de versuri lirice nici nu putea să se întâmple. La 15 iunie 2015, în incinta Bibliotecii Centrale a BM „B.P. Hasdeu”, dragostea față de cuvântul scris și rostit a adunat, într-o singură simțire – artistică! – oameni dragi sufletului poetului și publicistului Valeriu Rață, colaborator al BM, secretar al revistei de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură *BiblioPolis*. Dumnealui a găsit timp și energia necesară pentru a organiza lansarea cărții *Frământul sufletului meu* (Chișinău, Tipografia „Balacron”, 2015, 232 p.). Printre participanții la eveniment au fost oameni de cultură, scriitori, jurnaliști, profesori, bibliotecari, colegi de facultate și de serviciu, rude, prieteni ș.a.

Frământul sufletului meu este o carte ce pune în evidență atât sensibilitatea autorului, cât și a cititorului care își regăsește propriile trăiri printre stările tumultuoase ale eului liric. Nu în zadar, în prefața volumului creațiile literare ale lui Valeriu Rață sunt definite drept „poezii dintr-un album de familie”. Cartea cuprinde câteva compartimente, delimitate în felul următor: *Floarea națiunii noastre*, incluzând portrete, dedicații pentru personalități de pe ambele maluri ale Prutului; *Universul casei părintești*, cu poezii despre mama, tata și alți apropiați; *Focul care-mi frige inima*, incluzând poezii de dragoste și dor; *În sânul naturii*, pasteluri și nu numai; *Caleidoscop*, poezii cu tematică variată. Astfel, Valeriu Rață, prin abordarea acestei structuri, încearcă să se apropie poetic de diferite categorii de cititori și să creeze o poezie variată din punct de vedere tematic.

Lansarea cărții *Frământul sufletului meu* a început cu un cuvânt de bun venit din partea autorului și cu sincere mulțumiri pentru toți cei care au contribuit la editarea volumului dat (Iurie Colesnic – prefață, Vlad Pohilă – redactare, Vasile Șoimaru – fotografii, Teodor Buzu – grafică, Valeriu Herța – coperta, Valeriu Rusnac – machetare, Tamara Osadci – susținere financiară). V. Rață a ținut să menționeze că în viață este imposibil să realizezi ceva frumos, ceva care să placă, dar făcut fără ajutorul celor care te înconjoară și, de asemenea, e greu să-ți închipui cât de oportune sunt susținerile apropiaților. De aceea, poetul, cu multe emoții în suflet, a citit din volumul apărut de curând o dedicație părinților, celor care „l-au scos în lume”. Această poezie se intitulează *Mamă, tată, vă iubesc!*, pe care o reproducem pentru a-i savura finețea poetică: „*Mă-nvățați să fiu cuminte, / Pentru asta mulțumesc, / Sănătate înainte, / Mamă, tată, vă iubesc! // Mama e un inger care / Vine-n visul meu mereu, / De-ar fi drumul cât de mare / Zbor la dansa când mi-e greu. // Tata-mi este gospodarul, / Doar cu sfatul lui la țanc / Trec prin viață – mi-e pumnalul / Caracterul lui cel franc. // Dac-ar fi să fie datul / Le-aș da zece vieți pe loc, / Să nu știe însă satul / Că s-ar face-atuncea foc. // Mama-mi este cea mai bună, / Dar și tata – e*

firesc. / Chiar de mă mai țin în strună, // Nu mi-i bai – mă mai călesc... // Dac-ar pune-n socoteală / Truda mare de părinți, / Nu încap e îndoială: / Așeza-i-ar printre sfinți. // Fie binecuvântarea / Să vă mângâie plăcut, / Vă iubesc cu toat-ardoarea / Pentru câte ați făcut.”

După enunțurile introductive, protagonistul a oferit cuvântul moderatorului evenimentului – jurnalistului și scriitorului Vlad Pohilă, redactor-șef al revistei *BiblioPolis*. Salutând pe cei prezenți că au binevoit să se prezinte la o lansare de carte, Vl. Pohilă a menționat că evenimentul se desfășoară în cadrul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, pe care a numit-o sugestiv „un mic, simbolic templu al cărții”, dar și „casa cuvântului, casa frumosului... de azi, de ieri, de totdeauna”. În cadrul discursului, moderatorul a afirmat că lansarea cărții *Frământul sufletului meu* pe 15 iunie nu este o întâmplare, deoarece această zi vorbește despre genialitatea și generozitatea lui Mihai Eminescu, despre îngăduința marelui poet față de începători, atitudine care merită a fi preluată și de scriitorii contemporani. Trebuie de menționat că poetul Valeriu Rață se află de acum la cel de al doilea volum de versuri, primul fiind intitulat *Înălțarea Neamului* (Chișinău, Tipografia „Balacron”, 2014, 196

p.). Potrivit lui Vl. Pohlă, V. Rață creează o poezie personalizată, un fel de „album cu parfum”, o poezie fără multă filozofie, pentru că chiar și cititorul modern s-a plictisit de „filozofia chioară” a unor „așa-ziși poeți postmoderniști”. La sfârșitul prezentării sale, moderatorul activității a atenționat că va mai interveni cu unele aprecieri, dar este relevant a se menționa faptul că, întâi de toate, *Frământul sufletului meu* este un frământ al întregii națiuni.

A urmat cuvântul de felicitare și apreciere al scriitorului și cercetătorului istoric Iurie Colesnic, cel care a prefațat volumul. În încercarea de a încadra cartea în unul din curentele literare, dumnealui a relatat că între copertile acestui „album de familie” a găsit și poezie de avangardă, și poezie clasică, iar lirica lui V. Rață este „poezia universului unui om”, un univers cu imagini simple, dar nelimitate, deoarece se poate vorbi despre „o carte a speranței”. I. Colesnic a mai relatat că „autorul nostru demonstrează că poate trăi pentru semenii săi” și, astfel, nu riscă să cadă în egocentrism, asemenea unora care pretind a fi poeți.

Un discurs emoționant și cu mult spirit a avut poetul, dramaturgul și eseistul Andrei Burac. Despre poezia lui V. Rață dumnealui a spus că reprezintă un alt mod

de a dialoga cu publicul, unul accesibil și aceasta se întâmplă în condițiile în care, „în epoca globalizării, suntem zăpăciți cu poezia modernă” și uităm uneori să fim firești în exprimare. A. Burac a menționat că este tentat să înțeleagă versul lui V. Rață din perspectiva unui cititor. Din acest punct de vedere, se conturează, în special, frumosul univers al copilăriei, din care poetul nu a mai plecat vreodată, rămânând – constant – cu dorul de paradisul inocenței. Pe fundalul celor expuse, A. Burac a recitat poezia *Doru-mi-i*, expresie a modestiei, dar și a harului celui care creează: „*Doru-mi-i de-o tainică iubire, / Doru-mi-i de-o simplă fericire, / Doru-mi-i de fața ta frumoasă, / Doru-mi-i de vocea-ți tânguioasă, / Doru-mi-i de glume și candoare, / Doru-mi-i de mintea-ți sclipitoare, / Doru-mi-i de-o caldă înserare, / Doru-mi-i de patima cea mare, / Doru-mi-i de clare jurăminte, / Doru-mi-i de scopurile sfinte, / Doru-mi-i de-o sărutare dulce, / Doru-mi-i de-un zâmbet și ajunge.*”

Actrița de la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, și-a exprimat bucuria de a participa la o nouă lansare a unei cărți de versuri, fiind de acord cu afirmația clasicului literaturii române Vasile Alecsandri că „tot românul se naște poet”, dar și-a expus și nemulțumirea pentru faptul că nu tot ro-

mânul valorifică acest talent. Potrivit artistei, „dacă fiecare dintre noi ar scrie cel puțin o poezie, nu s-ar întâmpla atâtea infracțiuni, violențe și alte neplăceri”. Explicația e cât se poate de firească: poezia are capacitatea de a reliefa frumosul și de a-i determina pe oameni să fie mai buni. N. Caranfil a apreciat această abilitate a autorului de a pune în valoare funcția estetică și afectivă a poeziei, afirmând: „Cartea domnului Valeriu Rață m-a transpus în copilărie, mi-am amintit de părinți, de prima mea dragoste, de tot ce e frumos.” Actrița a sfârșit discursul său recitând trei poezii din volumul pus în discuție: *Ne-a întors veșmântul cel latin* (o dedicație lui Valentin Mândăcanu, lingvist, traducător și publicist, autorul eseului *Veșmântul ființei noastre*), *Două chipuri* (despre părinți) și *lubesc!* (de dragoste).

Lecturile lirice au continuat cu poeziile: *Celei care m-a născut* și *Un înger blând și-ocrotitor*, recitate de eleva clasei a XI-a de la Liceul Teoretic „Lucian Blaga” Alexandrina Rusu, iar legătura dintre generații s-a făcut prin invitarea dr. în economie Vasile Șoimaru, conf. univ. la ASEM, de a se pronunța în ceea ce privește cartea și autorul ca subiecți centrali ai evenimentului. Despre omul Valeriu Rață, a spus că este o persoană „cuminte, pe care nimeni nu-l supă-

ră și, la rândul lui, el pe nimeni nu supără”. Această cumițenie a autorului, l-a determinat pe V. Șoimaru să accepte propunerea de a-i oferi fotografiile cerute ca să fie inserate în volum. În mediul economic se practică schimbul valutar, iar în mediul cultural ne fascinează schimbul permanent de valori, or, o carte nu reprezintă altceva decât un sistem valoric incomensurabil. Cu scopul de a reactualiza importanța net superioară a schimbului de valori, față de cel monetar, V. Șoimaru i-a dăruit poetului V. Rață un volum editat recent, cu titlul *Dezmembrarea României. Anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța*. Astfel, V. Rață a devenit primul deținător al acestei cărți, din afara vorbitorilor la Conferința științifică internațională *75 de ani de la anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța*, care s-a desfășurat în perioada 12-13 iunie 2015, la Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”. Carte pentru carte și spirit pentru spirit, iată o sursă veritabilă a frumosului!

Colega de facultate a poetului, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, directorul Departamentului studii și cercetări al BM, a fost încântată să vadă o mulțime de lume frumoasă, adunată „în jurul unei cărți”. În discurs, dumneaei a menționat cât de

importantă este pentru o carte aprecierea cititorului care, de cele mai multe ori, o pune într-un context general, social și cultural. Timpul i-a demonstrat doamnei conferențiar universitar că poetul V. Rață face parte din categoria oamenilor cu înțelegere, cu empatie, de unde și poezia lui și-a preluat bunătatea, caracterul blajin, devenind, prin excelență, „o formă de recunoaștere a poetului pentru ce a trăit până acum”. Potrivit celei care a avut ocazia să-l cunoască pe protagonist încă din aulele universității, prin titlul *Frământul sufletului meu*, poetul a demonstrat că nu doar o carte, dar și un om e o valoare pe care o poți cunoaște doar dacă îi descoperi tainele sufletului, cele care țin de interioritatea umană, de răspunsul acesteia la întrebările existențiale.

Poeta și bibliografa dr. Claudia Slutu-Grama a întrezărit între versurile lirice ale volumului „o mare dragoste de viață”, stare ce se transmite doar în cazul în care și procesul creației în sine presupune o implicare afectivă. Scriitoarea a apreciat efortul poetului de a scrie „o poezie din preaplina sufletului său”. Pe lângă frumoasele felicitări, urări de bine și de succes în continuare, dumneai a recitat poezia *Sensibilitate*, închinată poetei Steliana Grama, plecată prematur la Domnul.

Șirul invitațiilor care au luat cuvântul în cadrul lansării de carte a continuat cu scriitorul Nicolae Rusu, care, citind versurile lirice, și-a amintit de niște volume de folclor în care a avut ocazia să citească niște scrisori versificate. În această ordine de idei, condeierul a spus că este o minune să citești poezii confesive și să te regăsești, să ai impresia că ești coautorul acelor gânduri. Sunt versuri care te molipsesc de setea de a crea, astfel remarcând și faptul că lui V. Rață îi este specifică „plăcerea de a inventa cuvinte”, ceea ce și constituie elementul inovativ al volumului. Recitând poezia *Ce este femeia*, scriitorul a conside-

rat că este „un adevărat tratat poetico-filozofic”, adunat în câteva versuri cu spirit meditativ. „Generozitatea și sinceritatea, pe de altă parte, la fel sunt caracteristici ale individualității creatoare a poetului”, a afirmat N. Rusu.

Întrucât mulți dintre invitați au identificat în *Frământul sufletului meu* și poezii pentru copii, a fost oportună în cadrul evenimentului și vocea copilăriei. Alexandra Bodiș, elevă în clasa a IV-a a Liceului Teoretic „Nicolae Iorga” din Chișinău, nepoata Tamarei Osadci, sora poetului care a sponsorizat tipărirea cărții, a venit cu un mesaj de felicitare pentru unchiul ei, din partea familiei sale, cu multe flori – expresie a dragostei nemărginite – și cu recitalul poeziilor *Tinerețe* și *Pomul dragostei*, iar poetul a adăugat că așa se cultivă și se cresc valorile.

Prozatorul și publicistul Victor Prohin a afirmat că a avut satisfacția de a descoperi în acest volum trei cărți în una: o carte despre casă, una de dragoste și o carte pentru copii. Având în vedere faptul că „literatura e unicul domeniu în care nu poți să minți”, V. Prohin a enunțat că memoratul poeziilor este una dintre cele mai utile metode de a cunoaște adevărul. Totuși, există cărți din care nu cunoaște nicio poezie, dar ar vrea să le cunoască; există cărți din care nu cunoaște nicio poezie și nici nu ar vrea să le cunoască și există cărți (iar cartea lui V. Rață face parte dintre acestea) din care ar vrea să cunoască mai multe poezii. „Să scrii mai multe poezii pentru copii”, a fost îndemnul și rugămintea sinceră a lui Victor Prohin.

În continuarea celor expuse mai sus, cuvânt de felicitare și apreciere i s-a oferit Armeniei Cicală, doctor în filologie, conferențiară la Academia de Studii Economice a Moldovei, o altă colegă de facultate a lui V. Rață, care a observat că ceea ce îl caracterizează pe autor (cumințenia, prudența, seriozitatea) se răsfrâng și asupra poeziei

lui. Astfel, scrisul vine din inimă, nepretențios și, nu în ultimul rând, este un exercițiu ce emană sufletism.

Doctor în filologie, de data aceasta de la Universitatea de Stat a Moldovei, Victoria Fonari, poetă, a venit cu aprecieri din cele mai bune pentru carte. Dumneaei, chiar de la începutul discursului, a atras atenție asupra faptului că nu în zadar la elaborarea volumului au colaborat trei persoane cu prenumele Valeriu, iar acesta, în latină, însemnând „sănătate”. Însuși aspectul cărții ne trimite la acel spirit de sănătate caracteristic firilor creatoare. În afara statutului său de poet, V. Fonari l-a calificat pe V. Rață drept „omul care lecturează”, dezvăluind: „Dumneavoastră v-ați făcut un serviciu din a lectura, zăbava lecturii nu v-a oprit din a vă lectura propriul suflet, iar noi, publicul, fără ezitare, prin aceste versuri, v-am citit sufletul”. Versurile care au încununat discursul au fost cele ale poeziei *Cedez*.

Criticul și istoricul literar Vitalie Răileanu, directorul Filialei „Onisifor Ghibu” a BM, a vorbit despre poezie ca despre un aliat al creatorului, care are „puterea și menirea de a delimita universul și instrumentul unui autor, iar poezia *Ninsoarea din flori de cireș* a confirmat afirmațiile criticului. „Un poet care își remarcă talentul”, astfel a fost văzut V. Rață de criticul literar, procesul de creație, pe de altă parte, fiind „un frământ și al poeziei”, nu doar al sufletului.

După acest moment, poetului i s-a înmânat un buchet de flori din partea echipei Filialei „Maramureș”, iar cuvântul de în-

cheiere i-a aparținut directorului general al BM „B.P. Hasdeu”, dr. Mariana Harjevschi. Dumneaei a văzut cartea ca pe un dialog al autorului cu cei apropiați, un dialog cu colegii de serviciu și chiar cu cei necunoscuți, un dialog cu publicul larg. Comunicarea în dialog a poetului cu cititorul este mai explicită în ultima poezie a volumului – *Cititorilor mei*, poezie pe care o propunem în cele ce urmează spre lectură: „Am spus ce știu mai bine, / N-am vrut să fac un rău... / Dorind a vă susține, / Eu sunt cu voi mereu.”

În încheiere, Valeriu Rață a mulțumit tuturor celor care au contribuit la editarea acestei cărți, precum și tuturor participanților la eveniment, exprimându-și speranța că oamenii nu vor înceta a lectura versuri și, prin urmare, nu vor renunța la scopul de a deveni mai sufletiști.

Noul volum de poezii *Frământul sufletului meu* al lui Valeriu Rață este un amalgam de emoții și stări, trăite concomitent sau în consecutivitate; un drob de raționalism, împletit cu multă afectivitate și subiectivism; o avalanșă de pasiune din care reiese dragostea de viață; o furtună a ideilor și imaginilor artistice de o accesibilitate și de o originalitate incontestabilă; un dor de lirism și simțământ năvalnic; o urare sinceră de bun venit în universul luminos al poeziei.

La mai multe împliniri și la mai mari succese, colegul nostru Valeriu Rață!

*Fotografii de dr. Vasile ȘOIMARU,
publicist, maestru fotograf*

VALERIU JEREĞHI, UN ULTIM MOHICAN ÎN CINEMATOGRAFIA MOLDOVENEASCĂ

Svetlana VIZITIU,
șef oficiu, Departamentul dezvoltare și comunicare, BM „B.P. Hasdeu”

Un om simplu, prietenos, plin de un umor fin, bucuros să fie în compania prietenilor, a oamenilor în general. Clipele petrecute cu **Valeriu Jereghi** rămân de neuitat, glumele, chiar și maniera de regizare devenind legendare: o spun prietenii, actorii, colegii lui... Înzestrat cu un talent deosebit pentru cinematografie, în scurt timp a ajuns să fie foarte apreciat ca regizor, scenarist și producător. Remarcabil, cu o înfățișare aristocratică, de fapt, este un om modest, prietenos, fără aere de vedetă. Vorbește întotdeauna din suflet și cu mult bun-simț, fiind considerat un profesionist desăvârșit în domeniu. Indiferent pe ce platou de filmare se află, are un ton aparte, deosebit, ușor de recunoscut! Este un adevărat personaj de poveste, un bărbat puternic, capabil de sentimente mărețe. Nu vrea să ne mâhnească cu problemele lui, dar ele bat la ușă... Și atunci când vine vorba de probleme naționale nu poți să rămâi indiferent. Ne fascinează cu filme minunate, sincere și nu poți, nu trebuie să rămâi indiferent la realitatea fără de speranță...

Competitive pe plan mondial, filmele noastre istorice, cu regret, nu prind rădăcini în propria patrie. Ne întrebăm: „De ce producătorii de filme de succes sunt tot mai des distribuiți peste hotarele Republicii Moldova, iar pe plan intern se pun diverse piedici sau se fac cu toții morți în popușoi atunci când vine vorba de investiții în cultura cinematografiei naționale?” Ca pe o hartă cu „pete albe”, pe care lipsesc ani întregi din „epopeea cinematografiei

noastre”, evident, ele nu pot fi acoperite integral de cinești, dar o mare inițiativă din partea lor ar fi fost mult așteptată și mult dorită pentru arta națională. A fost Emil Loteanu, acum este Valeriu Jereghi... „Părerea mea, în două-trei cuvinte? Eu cred că Valeriu Jereghi merită mai multe... Este unul din ultimii mohicani în cinematografia moldovenească! Am în vedere cinematografia de ficțiune”, astfel și-a exprimat atitudinea față de eroul nostru, regizorul **Sergiu Prodan**. Necesare pe piața externă, pe cea internă ieșirile sale în lume nu au stârnit mare valvă, posibil, din vina cenzurii cinematografeii moldovenești. Sau poate o fi vorba de gelozie colegială pentru succesele altora? Altfel, care ar fi motivul restricțiilor și din partea Studioului „Moldova-Film” și din partea Ministerului Culturii pe parcursul anilor?... Și dacă vine vorba de o opinie, este imposibil să nu rămâi surprins de sinceritatea lui V. Jereghi: „La festivalurile internaționale de film, la care am participat și am fost invitat în scenă ca laureat, se anunța solemn: «Valeriu Jereghi, Republica Moldova!» Participanții la festivaluri din toată lumea apreciază și cu multă căldură sufletească dăruiesc filmului nostru aplauze. Ca ulterior să te întorci acasă și să nu fii luat în seamă, rămânând neobservat și necunoscut ca un străin, ignorat ca un dușman. Și te gândești uneori, când îți este mai greu pe suflet: «Doamne, câți președinți de țară am avut pe parcursul vieții mele – acele persoane care mă respingeau și mă avertizau cu degetul, apoi cu pumnul – câți miniștri ai culturii am suportat în via-

ța mea de cineast, care nu m-au cunoscut – unii chiar de loc, ca să nu-mi ofere cumva vreo susținere ori un ajutor?... Cine sunteți voi, astăzi?...» Și revin cu întrebări incomode către ei: «De ce nu am avea și la noi, acasă, un curs de regie de film artistic? De ce nu deschidem în țara noastră o școală de film a lui Valeriu Jereghi?» Ar fi de folos artei și cinematografeiei naționale. Nu mă auziți, nu doriți să faceți acest lucru, deoarece vă vine greu chiar să vă gândiți la cinematografie din unicul motiv: nu o iubiți și nu o cunoașteți... Fie preferați persoane incompetente pe care le considerați mai utile în domeniu. Și, de fapt, sunteți indiferenți față de cultura noastră.»

Colegul de breaslă, regizorul **Igor Cobileanski** a menționat despre V. Jereghi că este „*unul dintre cei mai talentați regizori moldoveni. Unicul care până în prezent, a reprezentat Republica Moldova în competiția oficială Certain Regard de la Cannes! Experimentat. Convingător. Combativ.*” La Chișinău, filmele lui V. Jereghi adesea se derulează la cinematografele „Odeon” și „Patria”. Pentru prima dată a fost omagiat aici, acasă, de către o instituție de stat din R. Moldova. Atunci când a

comandat sala special pentru autoritățile noastre, din păcate, n-a venit nicio persoană oficială: „*Ei nu-și dau seama că, prin cinematografie, Republica Moldova ar putea răzbate în lume*”, a constatat V. Jereghi.

Desemnarea peliculei *Arrivederci* ca vârf de diamant al cinematografului nostru de evocare istorică a fost înlesnită dinainte prin indicarea acestui film ca indubitabil apt să facă obiectul unei posibile priviri comparatiste, în plan internațional, și încă într-o companie ilustră, din care nu au lipsit și celelalte pelicule cinematografice create de protagonist: *Cocostârcul*, *Iona*, *Mirajul dragostei*... Printre cineaștii noștri, V. Jereghi este campion la premii internaționale. Primele filme – *În toamnă voi fi acasă* și *Cocostârcul* – au fost distinse cu diverse premii. Filmul *Iona*, la fel s-a bucurat de un mare succes. Pelicula *Și va fi* a fost primul film artistic moldovenesc prezentat la prestigiosul festival de la Cannes, în 1993, și ultima peliculă moldovenească filmată pe platourile României din Buftea. Valeriu Jereghi a colaborat cu mai multe studiouri de cinematografie din Ungaria, Rusia, Iugoslavia, Germania, Austria, Franța, iar revenind acasă, a reali-

zat filmul lui de referință *Mirajul dragostei*. În 2007, a montat la Teatrul Național „Mihai Eminescu” spectacolul experimental cu elemente de teatru și film, după piesa scriitorului american Tennessee Williams, *În piele de șarpe*, iar în 2008 a realizat filmul *Arrivederci*, turnat la Orheiul Vechi; premiat la numeroase festivaluri, și care i-a adus lui V. Jereghi un renume mondial. O peliculă în „alb-negru” – o poveste a doi copii rămași singuri acasă, a căror mamă a plecat în Italia să lucreze la „negru” – a sensibilizat lumea întreagă. Este un film artistic, care nu are scopul de a învinui pe cineva de realitatea redată, dar inevitabil, atinge inimile spectatorilor prin adevăr și, în special, prin intermediul destinului acestor ființe nevinovate implicate și nevoite să se conformeze cu problemele create de autorități. Pentru acest film, V. Jereghi a luat Marele Premiu la Forumul Euroasiatic, unde a fost menționat drept cel mai bun din cele 240 de filme prezentate la acest festival internațional. În plus, regizorul a devenit laureat al Premiului de televiziune al Europei *Erasmus EuroMedia Awards*. S-a învrednicit de premiul absolut la Festivalul de film din Salerno, Italia, iar în 2011 – de Premiul pentru film al Italiei.

La fel ca și Emil Loteanu, V. Jereghi este și scriitor. A editat cartea *Nuvele cinematografice*, volumul *Dragoste și război* (nuvele și eseuri), a publicat articole, recenzii, nuvele în revistele *Nistru*, *Ecranul și scena*, *Kodri* etc. Valeriu Jereghi a realizat zece filme artistice și peste 100 de documentare. Recent, regizorul și scenaristul V. Jereghi a lucrat la o coproducție dintre R. Moldova, Franța și Polonia: o peliculă ce redă povestea unui copil care nu se poate resemna cu gândul că părinții săi divorțează. Printre actori sunt chiar fiica Emilia și mama producătorului Teodora Jereghi. De fapt, ideea filmului *Milika* vine la propunerea producătoarei de film Lily Paul din Franța. Și pentru prima oară, într-un film

moldovenesc, compozitorul este un francez – Didier Falk. Invitând și alți actori neprofesioniști în filmele lui, V. Jereghi riscă, și se pare că anume de aici survine succesul, pentru că cei distribuiți joacă rolul realității fără a gândi mult, iar teama încă nu reușește să pătrundă în interiorul actorilor, că rolul deja e jucat... Avocata Violeta Gașoi: „Sunt și eu mamă, nu mi-a fost greu să joc rolul de mamă al Emiliei, doar că și cu tatăl ei în rol, a fost ceva mai complicat”. Iar interpretul de muzică ușoară Anatol Mârzenču a fost distribuit în rolul de tată: „În afara filmărilor Valeriu Jereghi e tată, și pe platou – este un profesionist!” Filmul urmează să apară în acest an, 2015, dar deja se resimte gustul succesului... „Mi se pare un regizor cu nerv. Neliniștit. Are un ochi deosebit pentru imagine. Îi pasă de ceea ce face. E viu!”, spune Rodica Cioranică, director al revistei *VIP magazin*.

Din căsătoriile precedente, Valeriu Jereghi mai are doi copii, care s-au filmat în *Mirajul dragostei*: fiica Margareta, de 36 de ani și fiul Cristian, de 25 ani. Pe urmele meseriei tatălui a pășit și Cristian, cunoscut prin documentarul despre calvarul prin care au trecut protestatarii pe Maidanul de la Kiev. Rănit de o grenadă, tânărul a revenit ulterior pentru a continua filmările despre suferințele poporului ucrainean – o calitate specifică de caracter prin motivație și ambiție, moștenite de la tatăl său.

Povestea vieții lui Valeriu Jereghi devine interesantă și de admirat: a devenit tătic la 61 de ani! Persistă impresia că anume acum el se simte stâlpul familiei – împreună cu fiica Emilia, cu soția Ana... Și cu mama Teodora alături. Rămâne tristețea după sora decedată, jurnalista Galina Lungu... Momente de suflet, atunci când ești mereu cu griji și încerci să nu te desparți de familie pe mult timp nici pe platourile de filmare. Orice clipă e de preț, iar decizia definitivă în petrecerea timpului liber rămâne a fi în favoarea fiicei Emilia, cea

mai tânără actriță, de doar cinci ani, cea care a gustat din pâinea meseriei de actor, dar și cunoaște toate creațiile tatălului ei... Soția Ana Barduc recunoaște: „Ca soț, îi intuiesc fiecare gest, știu ce-și dorește, ce-i place și ce – nu, chiar și cum respiră... Pentru mine contează mult că și-a păstrat copilăria în inima lui, ador această licărire din ochi, pe care a transmis-o și fiicei noastre Emilia! Și, desigur, îi pot ierta orice greșeală. Ca regizor, Valeriu Jereghi este un taifun cu idei, care nu întotdeauna sunt ușor de realizat din punct de vedere organizatoric, iar eu, fiind regizorul lui secund, nu totdeauna reușesc să fac față acestui talent și îmi pare rău. Dar învăț multe de la el.” Și Violeta Gașițoi, avocată și interpretă a rolului de mamă în filmul de scurt metraj *Milika* a ținut să menționeze: „Ca familie, îi cunosc din 2013: sunt oameni cu suflet mare, mereu disponibili să dea o mână de ajutor. Mi-au devenit foarte apropiați, numai cuvinte de laudă am pentru această familie. Sunt uniți și mereu binevoitori, cu multă dorință de a face mereu ceva util în domeniul cinematografiei.”

Și Gheorghe Grău, legendarul nostru actor din ultimul deceniu de regim sovietic, a ținut să menționeze despre Valeriu Jereghi: „Am prilejul (și mă bucur nespuse) să-mi exprim starea de mulțumire și profundă recunoștință față de talentatul regizor de

film Valeriu Jereghi. În primul rând, pentru faptul că m-a lansat în cinematografie, alături de marea actriță din Rusia Margareta Terehova – a avut curajul și încrederea s-o facă. Este un regizor foarte atent la detalii, cerând trăirea autentică, firească a actorului și nu interpretarea rolului. Nu pot să uit cum în perioada filmărilor pe litoralul Mării Negre, într-un cătun de pe lângă lalta, el pregătea cu mult entuziasm zeamă și pentru întreaga echipă de filmare, astfel, creând o atmosferă de solidaritate și colegialitate pe platoul de filmare. Exigent față de sine și colegi, mereu în căutarea celei mai reușite soluții cinematografice, Valeriu Jereghi a făcut și face în continuare FILM, nu datorită, ci în pofida situației critice în care se află cinematografia autohtonă. El este regizorul care în nenumărate rânduri ne-a reprezentat Țara la numeroase festivaluri internaționale de film, aducând acasă faima și trofeele care ne fac cinste. Doamne ajută și spor în toate, Valeriu Jereghi!”

Date biografice

Valeriu Jereghi – regizor, scenarist, operator, producător, Artist al Poporului. S-a născut la 19 octombrie 1948 în orașul Strășeni, Republica Moldova. A absolvit

Institutul de Arte din Chișinău, Facultatea de regie, clasa profesorului G. Revo, în anul 1971, și Institutul de Stat de Artă Cinematografică (VGHIK) din Moscova, în anul 1975, Facultatea de regie, clasa profesorului A. Zguridi. Din anul 1973, colaborează cu Studioul „Moldova-film”, creând filme artistice, documentare și științifico-publicistice. Activează fructuos în calitate de regizor, scenarist, actor, operator, producător. Din anul 1978 este membru al Uniunii Cineaștilor. Pe parcursul întregii sale cariere artistice lucrează în diferite țări: Iugoslavia, România, Austria, Ungaria, Germania, Franța, Rusia, Italia. Este autorul cărții *Nuvele cinematografice*, al unor articole în diverse reviste: *Nistru*, *Kodrî*, *Tinerimea Moldovei*, *Ecranul și teatrul*, *Arta cinematografeii*, *Scenarii de film*. În anul 2006, a fondat compania de producție „Prim-Plan Studio” și Agenția de Actori „Valeriu Jereghi”. La 23 mai 2008, compania cinematografică „Prim-Plan Studio” a editat prima revistă despre filmul din R. Moldova – *Prim-Plan*. În cadrul proiectului internațional *New Cinema*, în anul 2009, a fost lansat de către cinematografiștii moldoveni, ruși și italieni un nou proiect cinematografic internațional *Dragoste și război*, după cartea cu același nume a regizorului Valeriu Jereghi.

Filmografie

Regizor: *Dimineața* (film artistic de scurt metraj, 1974); *Barza* (film artistic de scurt metraj, 1978); *Vreau să cânt* (film artistic, 1979); *Totul putea fi altfel* (film artistic 1982); *Gleb* (film documentar, 1984); *Vânt sălbatic / Divlji vetar* (film artistic, URSS, Iugoslavia, 1985); *Iona* (film artistic, 1987); *Disidentul* (film artistic, 1988); *Presimțirea* (film artistic, 1992); *Copii fără casă* (film documentar, 1993); *Annengret și copiii ei* (film documentar, 1994); *Ce-a de-a treia genera-*

rație (film documentar, 1995); *Moștenirea spirituală* (film documentar, 1999); *Regiunea Kaluga* (film documentar, 2001); *Soroca* (film documentar, 2002); *Regiunea Kolomensk* (film documentar, 2003); *Regiunea Krasnodar. Orliionok* (film documentar, 2003); *În piele de șarpe* (film-spectacol, 2006); *Mirajul dragostei / Створення любові* (film artistic, Rusia, SUA, România, Ucraina, R. Moldova, 2006); *Arrivederci* (film artistic, 2008); *Milika* (film artistic de scurt metraj, 2014-2015).

Scenarist: *Dimineața* (film artistic de scurt metraj, 1974); *Barza* (film artistic de scurt metraj, 1978); *Vreau să cânt* (film artistic, 1979); *Totul putea fi altfel* (film artistic, 1982); *Gleb* (film documentar, 1984); *Iona* (film artistic, 1987); *Disidentul* (film artistic, 1988); *Presimțirea* (film artistic, 1992); *Copii fără casă* (film documentar, 1993); *Annengret și copiii ei* (film documentar, 1994); *Moștenirea spirituală* (film documentar, 1999); *Regiunea Kaluga* (film documentar, 2001); *Soroca* (film documentar, 2002); *Regiunea Kolomensk* (film documentar, 2003); *Regiunea Krasnodar. Orliionok* (film documentar, 2003); *Mirajul dragostei / Створення любові* (film artistic, Rusia, SUA, România, Ucraina, R. Moldova, 2006).

Operator: *Copii fără casă* (film documentar, 1993); *Annengret și copiii ei* (film documentar, 1994); *Ce-a de-a treia generație* (film documentar, 1995); *Moștenirea spirituală* (film documentar, 1999); *Regiunea Kaluga* (film documentar, 2001); *Regiunea Kolomensk* (film documentar, 2003); *Regiunea Krasnodar. Orliionok* (film documentar, 2003); *Arrivederci* (film artistic, 2008).

Producător: *Arrivederci* (film artistic, 2008).

Roluri în filme: *La hotarul lunii iunie* (rol episodic, 1982); *Regii anchetei rusești* (episodul *Șantajul*, 1996).

DUMITRU CRUDU LA CLUBUL „IMPRESII DIN VIAȚĂ ȘI CĂRȚI”

Valeria BEȚIVU,
bibliotecar principal, Filiala „Ștefan cel Mare”

„Îmi duc singurătatea în geamantane
acasă
trecutul genunchilor mei
anul 1967
atâtea unghii mi-am tăiat
un drum pe care nu am mers niciodată.”

(Dumitru Crudu:
Dimitrie din antologia *Falsul Dimitrie*)

Date biografice: Dumitru Crudu s-a născut la 8 noiembrie 1967, în satul Flutura, raionul Ungheni, Republica Moldova. După absolvirea școlii medii din satul natal, intră la Facultatea de Jurnalistică a Universității de Stat din Chișinău (1985-1987), apoi studiază limba georgiană la Facultatea de Litere a Universității din Tbilisi (1987-1991). Este absolvent al Facultății de Științe, secția Filologie a Universității „Transilvania” din Brașov, România (1995). Și-a făcut masteratul la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (1996). În anul 1999, împreună cu Marius Ianuș, a inițiat un nou curent literar, fracturismul, lansat printr-un manifest publicat în revistele *Paralela 45* și *Vatra*.

Cărți publicate: *E închis, vă rugăm nu insistați* (1994); *Șase cânturi pentru cei care vor să închirieze apartamente* (1996); *Crima sângeroasă din stațiunea violetelor* (2001); *Salvați Bostonul* (2001); *Duelul și alte texte* (2004); *Steaua fără... Mihail Sebastian* (2006); *Măcel în Georgia* (2008); *Oameni din Chișinău* (2012); *Eșarfe în cer* (2012); *Jurnalul bibliotecarului* (2013); *Un american la Chișinău* (2013); *Falsul Dimitrie* (2014); *Priviri pe furis* (2014).

Recent, a primit Premiul Național pentru cartea pentru copii *O bătrână de 11 ani* (2015).

Un om extrem de bun la suflet, așa îl cunosc eu din 2012 pe scriitorul, poetul, dramaturgul, publicistul, jurnalistul și directorul Bibliotecii „Ștefan cel Mare”, Dumitru Crudu. Însă, pentru prima dată am auzit de Dumitru Crudu în 2009, în cadrul programului *Chișinăul citește o carte*, inițiat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, în care a fost propus spre lecturare romanul său *Măcel în Georgia*. Am citit această carte, după care au urmat: *Oameni din Chișinău*, *Oameni ai nimănui*, *Jurnalul bibliotecarului*, *Un american la Chișinău*, *Falsul Dimitrie*, și un șir de articole publicate în ziarul *Timpul*, precum și pe portalurile *Independent Moldova.org* și *www.deschide.md*.

Pentru prima dată am avut ocazia să-l întâlnesc la Biblioteca „Ovidius”, la fel în cadrul programului *Chișinăul citește o carte*, la o întâlnire cu cititorii iubitori de carte și fascinați de *Măcel în Georgia*. După manifestare, mi s-a mai oferit o dată ocazia de a-l privi în ochi pe prozatorul Dumitru Crudu, întrebându-l cât zahăr preferă în cafeaua pe care chiar eu i-am preparat-o. În acel moment m-am gândit la omul Dumitru Crudu. Oare cum este ca persoană?

Nu în zadar se zice că ceea ce-ți dorești se împlinește. Pentru că, din 2012, muncim împreună în cadrul Filialei „Ștefan cel Mare”. După trei ani de „bibliotecărit” cot la cot, am descoperit că este un manager înzestrat cu cele mai bune calități sufletești, susține și încurajează colectivul, îndrumă micuții iubitori de arta scrisului în cadrul Clubului poezilor copii. De asemenea, contribuie zi de zi la formarea cititorului cult, îl ajută în selectarea celor mai bune cărți, ca

mai apoi, la întoarcerea cărții, cititorul să-l caute prin bibliotecă ca să-i mulțumească pentru cartea propusă și să-i mai ceară ajutor în alegerea unei alte cărți, pe care s-o citească din plăcere.

Fiind protagonistul Clubului „Impresii din viața și cărți”, în data de 28 aprilie curent, moderat de scriitorul Vitalie Răileanu și de dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, director al Departamentului studii și cercetări de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Dumitru Crudu și-a început confesiunile cu zâmbetul pe buze, povestind despre copilăria trăită în satul său natal, Flutura, despre care încearcă să povestească mai în toate romanele sale. Un sătuc, dar în care, ai impresia, se răsfrânge lumea întregă. Clipele cele mai minunate

ale copilăriei le-a petrecut pe ulițele Fluturiei. Aici a învățat tainele frumosului, aici a fost călăuzit de prima sa profesoară, dna Alexandra Râspanu, în misterele scrisului și ale cititului.

Dna L. Kulikovski l-a caracterizat pe Dumitru Crudu ca fiind un scriitor creativ și foarte muncitor, care, într-o noapte, poate să scrie o piesă sau o carte. Este omul care lucrează contra cronometru. Dumneaei a afirmat că, în toate aparițiile sale editoriale, Dumitru Crudu caută să abordeze unele probleme globale pentru omul care trăiește azi în Republica Moldova. În opinia dnei L. Kulikovski, Dumitru Crudu ar fi un fel de „Creangă al epocii noastre”. Nu pot decât să subscriu.

SAVANT GERMAN, SINCER ȘI TEMEINIC PREOCUPAT DE CULTURA ROMÂNĂ DE LA VEST ȘI EST DE PRUT

Vlad POHILĂ

Cu vreo trei-patru decenii în urmă, numele acestui învățat german era rostit deja cu respect în cercurile științifice din Occident. Prin contrast, în URSS și, cu deosebire, la Chișinău, Klaus Heitmann era un „nume odios”, care dădea multă bătaie de cap „sergenților frontului ideologic”, aducându-le, concomitent – este adevărat – și sporuri solide la salariile și așa grase. Pe atunci, numele și opera lui K. Heitmann puteau fi evocate la noi numai în contexte negative, critice, denigratoare – așa erau tratați cam toți cei care cercetau și spuneau adevăruri despre istoria, cultura, limba unor popoare subjugate în imperiul răului și al minciunii.

Slavă Domnului, am ajuns să trăim și în vremuri în care putem valorifica și beneficia de lucrările acelor temerari cercetători. Când ne putem exprima deschis admirația, prețuirea și recunoștința pentru tot ce au făcut pentru noi savanți de talia lui Klaus Heitmann. Iar K. Heitmann a făcut nu numai știință, ci și „dreptate științifică”, adunând, în peste șase decenii de muncă asiduă și inspirată, contribuții de o rară consistență și indubitabilă originalitate. Comparabil, prin onestitate și intransigență, cu romanistul italian Carlo Tagliavini (1903-1982), iar prin cuprinde-re și profunzime cu suedezul Alf Lombard (1902-1996), Klaus Heitmann lasă o brazdă adâncă și distinctă în studiul literaturii, limbii, culturii și mentalității românești, având și meritul deosebit de a le populariza în Occident. Vom încerca, prin acest

portret omagial, să aducem la cunoștința mai multor conaționali ce înseamnă pentru noi acest mare învățat german, ajuns, la începutul lunii lui Cuptor, la onorabila vârstă de 85 de ani.

Filolog, romanist și românist german, cercetător, profesor universitar; fin cunoscător al limbii, literaturii și culturii române, inclusiv din Basarabia, Klaus Heitmann s-a născut la 5 iulie 1930, la Mulheim an der Ruhr, Renania de Nord-Westfalia (în germană, Nordrhein-Westfalen, NRW) – cel mai vestic și, totodată, cel mai populat land federal german. Face studii universitare în domeniul limbilor romanice, al filologiei clasice și al istoriei, la Köln, Freiburg, apoi și la Pisa, Italia (1950-1955). Ca discipol al romanistului Hugo Friedrich, își susține, în 1955, la Freiburg, teza de doctorat despre un tratat al lui Francesco Petrarca, tipărită în 1958 sub titlul *Fortuna und Virtus. Eine Studie zu Petrarcas Lebensweisheit* (1958). Își începe cariera didactică la Universitatea din Marburg (1956-1963), continuând-o la Universitatea Tehnică din Berlin (1964), ca să revină la Marburg în calitate de profesor de filologie romanică, stabilindu-se apoi la Heidelberg (1971).

În decursul anilor de activitate la universitățile din Marburg și Heidelberg (până la pensionare, 1998), K. Heitmann aprofundează câteva teme preferate din literatura franceză: teatrul sec. XVI și XVII (monografia *Das französische Theater des 16. und 17. Jahrhundert*, 1970); proza din sec. XIX-XX (cartea *Der französische Realismus*

von Stendhal bis Flaubert, 1979; apărută și în versiune română: *Realismul francez de la Stendhal la Flaubert*, 1983) etc.

K. Heitmann începe să manifeste interes față de cultura română la mijlocul anilor '50 ai sec. XX, în timp ce studia la Universitatea din Freiburg. A învățat limba română dintr-un manual pentru auto-didacți, a citit multă literatură, ca ulterior să scrie rodnic și aprofundat despre scriitori, opere, fenomene literare, astfel contribuind substanțial la lărgirea, în spațiul germanofon, iar apoi și în alte zone din Occident, a cunoștințelor despre români și cultura lor.

Unele studii de K. Heitmann abordează personalități și subiecte ce erau tabu în România înainte de 1989. Se numără printre romaniștii din Occident care au denunțat, cu mult curaj și argumentat, încă din anii '60 ai sec. XX, falsul așa-zisei „limbi moldovenești”, opinie pentru care autoritățile politice de la Chișinău l-au taxat drept „trubadur al antisovietismului”,

„dușman înverșunat al poporului moldovenesc” etc.

Multe lucrări de K. Heitmann sunt consacrate confluențelor culturale româno-germane. A selectat și a analizat relatările în limba germană despre români ca indivizi, dar și ca membri ai unui grup etnic. Acest vast material documentar este comprimat în *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german. 1775-1918. Un studiu de imagologie* (apărut în germană în 1985, și în română în 1995). Este primul studiu despre imaginea românilor așa cum a fost ea receptată, în cuprinsul unui lung interval de timp, într-o vastă arie lingvistică europeană. Este și rezultatul unui efort „răbdător și minuțios de a descoperi, în fiecare caz în parte și punct cu punct, determinările politice, ideologice, religioase sau de altă natură ale imaginilor despre români și România create în arealul lingvistic german”, o „construcție finită”, dând impresia unui „lucru definitiv, căruia cu greu i s-ar mai putea adăuga fie și un detaliu” (prof. Dumitru Hâncu).

A elaborat numeroase studii despre personalități ale literaturii și culturii române, dând preferință prezentării unor scriitori și gânditori români care erau atașați de limba și cultura germană: M. Eminescu, I.L. Caragiale, S. Pușcariu, C. Rădulescu-Motru, L. Rebreanu, T. Vianu, L. Blaga ș.a. În anii '60-'70 a elaborat studiul *Fenomenul românesc* – o sinteză despre specificul național românesc, așa cum a fost el perceput și definit de sămănătoriști, gândiriști și alți scriitori și intelectuali români de la începutul sec. XX: A.E. Baconsky, Mihai Ralea, Mircea Eliade, E. Ionescu, Șt. Bănulescu, Dan Botta, G. Călinescu, N. Crainic, Ion Pillat ș.a. O serie din aceste portrete au fost publicate în culegerea de studii *Oglinzi paralele* (1996).

Un loc aparte în activitatea lui Klaus Heitmann îl ocupă lucrările despre destiul politic, limba și literatura basarabeni-

lor. „M-au interesat dintotdeauna și Eminescu, și Moldova dintre Prut și Nistru”, mărturisea K. Heitmann într-un interviu. Tot acolo spune că Basarabia românească a descoperit-o grație lecturii romanului *Rusoica* de G. Mihăescu (1894-1935), o parte din acțiunea lucrării desfășurându-se la Chișinău. A debutat în această sferă cu un articol privind receptarea operei lui M. Eminescu în stânga Prutului, alias în RSSM (1965), studiu considerat scandalos, de către oficialitățile de la Chișinău – pentru că autorul vorbea despre români și limba română dintre Prut și Nistru. A ajuns la studii subtile privind inconsistența „teoriei” despre limba „moldovenească” sau despre primejdia crescândă a rusificării în RSSM; lucrări în care a sprijinit aspirația basarabenilor de a recăpăta alfabetul latin și de a da statut de limbă oficială românei (anii 1988-1989). Tocmai în acești ani de grație pentru basarabeni am putut să admir setea de cunoaștere, dar și neastâmpărul de cercetător al lui K. Heitmann, căci primea cu recunoștință și valorifica rodnic „puduri” de ziare, reviste și cărți de la Chișinău. Tot atunci au fost tipărite la noi și unele articole de-ale învățatului german, săptămânalul *Literatura și arta* fiind printre pionierii punerii în valoare a operei sale filologice abordând tematica basarabească în trista ei complexitate. Multe scrieri cu aceste subiecte au fost adunate în volumul *Limbă și politică în Republica Moldova* (1998). În context basarabean a analizat și opera lui M. Sadoveanu (cu accentul pe cartea *Drumuri basarabene*). A scris și despre Richard Kunisch, inspiratorul poemului *Luceafărul* de M. Eminescu; despre interferențele culturale și lingvistice la curtea lui Carol I și a reginei Elisabeta (poeta Carmen Sylva); despre scriitorul Urmuz (1883-1923) ca pionier al avangardei române sau – cu totul surprinzător – despre cultul personalității lui N. Ceaușescu, „analizat în comparație

cu retorica biblică a laudei lui Dumnezeu și cu retorica cultului împăraților romani și al lui Ludovic al XIV-lea din epoca absolutismului”.

Lista de contribuții ale românistului este completată de recenzii, articole pentru surse enciclopedice germane, precum și de cartea *Cercul Literar de la Sibiu. Influența catalitică a culturii germane* (2000), scrisă în colaborare cu Ov. S. Crohmălniceanu.

Cercetările în domeniul românisticii le-a realizat cu precădere în cadrul Seminarului de romanistică de la Universitatea din Heidelberg. Acel faimos Romanisches Seminar, pe care l-a gestionat (cu colegi și discipoli) de-a lungul a două decenii și care este un veritabil centru științific și cultural românesc. Aici i-a avut de oaspeți pe numeroși scriitori și filologi români, inclusiv lingviștii S. Berejan, V. Mândăcanu, poetul N. Dabija, de la Chișinău, sau maestrul Ion Druță, deja de la Moscova. Impresionantele eforturi făcute de K. Heitmann în cadrul Seminarului de romanistică de la Heidelberg au fost pe drept răsplătite: i s-a acordat Marele Premiu al Academiei Franceze (1991); a fost ales membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din România (1991) și al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași; *Doctor Honoris Causa* al Universității din București și al Universității „Dunărea de Jos” din Galați, membru de onoare al Academiei Române (2000).

Credem că a venit și rândul basarabenilor – dacă nu conducerea de vârf a Republicii Moldova, apoi Academia de Științe, Universitatea de Stat, Uniunea Scriitorilor de la Chișinău au un prilej excelent de a-și manifesta onorabil recunoștința și considerațiunea față de remarcabilele contribuții ale învățatului german Klaus Heitmann întru apărarea și promovarea limbii, literaturii și culturii ce ne definesc, împreună cu adevărul, contestat de alții, despre dreptatea noastră românească.

SPINOSUL DRUM AL UNUI BASARABEAN: DE LA POALELE CODRILOR, LA FORURILE ȘTIINȚIFICE EUROPENE

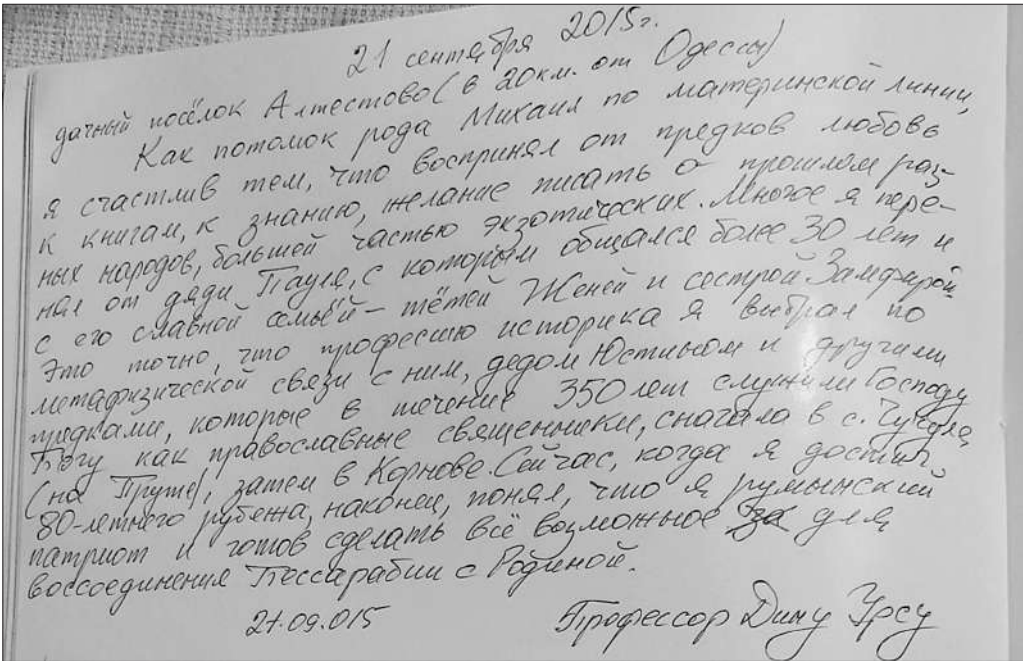
Dr. Vasile ȘOIMARU,
Vlad POHILĂ

Agresați cu o cumplită violență în 1940 și în 1944; apoi deportați „în Siberii de gheață” un deceniu și ceva după prima invazie a sovieticilor; expuși unor experimente diabolic precum foametea organizată, colectivizarea forțată, mobilizarea la munci peste puteri, impunerea unui învățământ bazat pe fals și minciună, rusificarea în marș... E de mirare cum de au putut ieși la un liman, totuși, cei mai mulți basarabeni ajunși sub tăvălugul istoriei scrise cu sângele Războiului al Doilea Mondial.

Destinele conaționaliilor noștri din teritoriile românești cotropite de URSS sunt cam toate însemnate de hazard, dacă nu de fatalitate. Rar cine a putut scăpa de acest stigmat al ursitei, iar excepțiile, și aici, nu fac decât să întărească regula.

Traietoria vieții profesorului Dinu (Dimitrie) Ursu se înscrie organic în drumul pătimirilor parcurs de sute de mii de basarabeni după fatidicul 28 iunie 1940. Copil cuminte de oameni gospodari din Codrii Orheiului, la 10 ani nimereste... într-un orfelinat din Transnistria, iar peste ceva timp – într-o colonie de corecție din sudul Rusiei. Iar din asemenea „așezăminte de învățământ” numai fanteziile pedagogice ale lui Anton Makarenko îi ofereau șansa de a ajunge un om împlinit. Au învins, până la urmă însă, inteligența nativă, germenii demnității și ai perseverenței răzeșești, dorința firească de a se impune, de a fi în frunte. Pe cât de spinos, pe atât de impresionant, emoționant chiar este parcursul vieții lui Dinu Ursu, de la copilul din Cornova românească, la adolescen-

tul „educat” într-o colonie rusească și până la calitatea de profesor și savant orientalist cu împliniri elogiabile de forurile științifice europene. Devenirea sa ca om a fost secundată armonios de realizarea ca învățat, iar într-un final – și de revenirea la obârșile românești care, în pofida cumplitelor încercări ale destinului, au rămas vii în codul genetic.

Acum, sunt tot mai numeroase sursele care consemnează impresionanta sa biografie de istoric și etnolog, doctor habilitat în științe istorice, profesor universitar.

Prenumele „de acasă” este **Dinu**; în documentele sovietice era scris **Dmitri**; în cele ucrainene – **Dmitro**. S-a născut la 22 mai 1935, în comuna Cornova, județul Orhei, deși, în documentele întocmite mai târziu, ca loc al nașterii este indicat Condrătești, jud. Bălți – satul natal al tatălui. Tatăl, Pavel Ursu (n. 1897), se trăgea dintr-o veche dinastie de răzeși; după absolvirea Școlii Normale (1923), funcționa ca învățător la țară. A decedat în iulie

1941, în circumstanțe neelucidate. Mama, Nadejda (n. Mihail, în 1906), este sora mai mică a cunoscutului cleric și istoric Paul Mihail (1905-1994). A făcut studii la Școala Eparhială din Chișinău, apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași. Rămânând văduvă cu doi copii mici, îl dădu pe fiul mai mare, Dinu, pentru a fi crescut de fratele ei mai mare, trăitor la Bălți, acesta neavând urmași. La Bălți, Dinu începe școala primară (1942). În 1944, Nadejda Mihail-Ursu se refugiază în dreapta Prutului, reușind să-l ia numai pe fiul Constantin, mezinul. Locuiește la Sibiu, unde lucrează ca profesoară în școli și licee, decedând în 1988.

Din 1945 Dinu Ursu se află în orfelinatul din s. Cuzmin, din Transnistria, însă în 1948 fugă de aici, vagabondând prin Basarabia, Ucraina, Rusia. În toamna lui 1948 este luat în colonia de corecție prin muncă a copiilor din or. Kamennomostsk, ținutul Krasnodar, Rusia, unde învață la școală, iar concomitent muncește zilnic patru ore la o fabrică de mobilă. După absolvirea cu note

foarte bune a școlii de șapte clase, i se permite, cu titlu de excepție, să urmeze școala medie de cultură generală, în or. Maikop, pe care o absolvete în 1953. În același an dă admiterea la Facultatea de Istorie a Universității din Odesa. În 1965 intră la studii de doctorat la Catedra de istorie modernă și contemporană a Universității din Odesa. Scrie disertația *Mișcarea muncitorească și politica socială a Angliei în anii 1900-1914*, pe care o susține la Universitatea din Perm, în 1969, tot atunci conferindu-i-se gradul didactic de lector superior. În 1970-1971 studiază limba franceză la facultatea specială a Institutului de limbi străine (azi, Universitatea de Lingvistică) din Moscova. Este trimis profesor la *Ecole Normale Supérieure* (Universitatea Pedagogică) din or. Bamako, capitala statului Mali din Africa de Vest („franceză”), unde predă studenților de acolo istoria universală (1972-1976). Concomitent, face primele studii și cercetări de africanistică, acestea constituind obiectul viitoarei teze de doctor habilitat. Revenind la Universitatea „Ivan Mecinikov” din Odesa, este ales, în 1976, șef al Catedrei de istoria modernă și contemporană, deținând această funcție zece ani. În 1979-1980 trece un stagiu la Universitatea Sorbona din Paris; a avut stagii și la Universitatea „M. Lomonosov” din Moscova (1987, 1992).

În 1985, în cadrul Institutului de Orientalistică al Academiei de Științe a ex-URSS, susține teza de doctor habilitat *Istoriografia contemporană a țărilor din Africa Tropicală*. După cum au menționat oponenții științifici oficiali, disertația lui D. Ursu nu avea o lucrare egală în africanistica timpului, atât în ceea ce privește amploarea materialului analizat, cât și ca profunzime, abordare și viziune creatoare. Monografia tipărită pe baza tezei de doctor habilitat (Moscova, 1983), a beneficiat de recenzii favorabile în reviste de specialitate din fosta URSS, precum și din România, Cehoslovacia ș.a.

În perioada 1986-2005, D. Ursu lucrează în Crimeea, ca șef al Catedrei de istorie modernă și contemporană a Universității Naționale din Taurida (până în 1997), apoi șef al Catedrei de orientalică și relații internaționale a Universității Internaționale de ecologie și politologie Taurida, ambele din Simferopol. În total, a deținut funcția de șef de catedră de-a lungul a 27 de ani, în trei universități. Din 2005, este profesor la Universitatea din Odesa.

Prof. D. Ursu manifestă interes pentru mai multe domenii ale științei. A debutat ca cercetător-anglist, apoi s-a simțit pasionat de africanistică. Din 1977 este membru al Consiliului Științific pentru problemele Africii al Academiei de Științe a ex-URSS; devine coautor al unui dicționar enciclopedic fundamental *Africa*, tipărit la Moscova, laureat al Concursului unional pentru cea mai bună lucrare științifică în domeniu (1985). Activând în Crimeea, pune bazele orientalisticii locale, se ocupă de istoria culturii tătarilor din Crimeea. A reabilitat, punând din nou în circulație nume uitate sau de personalități supuse represiunilor staliniste, inclusiv de savanți-orientaliști. A studiat, printre primii în fosta URSS, problemele metodologice ale istoriei „vii” (orale, nescrise), a recurs la aplicarea metodelor cantitative în istoriografie. Și-a publicat scrierile în prestigioase reviste academice și de specialitate: *История и историки, Источниковедение отечественной истории, Вопросы истории, Новая и новейшая история, Народы Азии и Африки, Азия и Африка сегодня, Советские архивы, Советская этнография, Украинский исторический журнал* etc. A pregătit opt doctori în științe (inclusiv unul din Cuba, altul din Palestina) și a fost consultant științific la trei teze de doctori habilitați.

A făcut cercetări în arhivele centrale din Moscova și Petersburg, în Arhiva Națională a Franței, în Depozitul de documen-

te ale țărilor coloniale din Aix-en-Provence, la Arhivele UNESCO din Paris, tipărind și un articol despre ele. A lucrat în Arhiva Specială a NKVD, în care se păstrează documentația luată în calitate de trofeu din unele țări ocupate de Germania nazistă (Polonia, Ceho-Slovacia, Franța, Belgia, Danemarca). La fel, printre primii a vizitat arhiva Colegiului Militar al Judecătorei Supreme a URSS, în care sunt depozitate milioane de dosare ale celor supuși represivilor, precum și Arhivele politicii externe a URSS, imediat după deschiderea acestora, în 1992. A lucrat în Arhiva din Bamako, capitala statului african Mali, iar la Istanbul a mers pe cont propriu pentru a studia materiale de arhivă vizând viața și activitatea poetului și fruntașului pe tărâm obștesc al tătarilor din Crimeea, B. Çoban-zade. Desigur, a fost și mai este un vizitator constant al arhivelor din Kiev, Simferopol, Odesa.

A participat cu comunicări la numeroase congrese, simpozioane și conferințe științifice internaționale, inclusiv la Conferința a II-a internațională pentru surse orale (nescrise) privind istoria Africii (Bamako, 1976); Congresul al XV-lea internațional de științe istorice (București, 1980), Simpozionul al V-lea al istoricilor-afraniști (Bratislava, 1983), Congresul al IX-lea de studii etiopiene (Moscova, 1988), Conferința UNESCO *Dezvoltarea științei în țările neeuropene* (Paris, 1994), Simpozionul *Ucraina – NATO* (Bruxelles, 2001).

Rezultatele cercetărilor științifice ale lui D. Ursu își află reflectare în circa 350 publicații (inclusiv nouă monografii), editate preponderent în Rusia și în Ucraina, însă a tipărit scrieri științifice în mai multe țări: Azerbaidjan, Germania, Mali, Mexic, Tatarstan (Rusia), Turcia, Franța, Estonia, R. Moldova, România.

A fost vicepreședinte al Asociației Ruse de istorie orală, vicepreședinte al So-

cietății Ucrainene de biografii, membru al consiliilor de specialitate pentru susținerea tezelor de doctor la Institutul de Orientalistică al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, la universitățile din Dnepropetrovsk, Zaporojie și Odesa. Este membru al colegiilor de redacție la revistele: *Kul'tura narodov Pricernomoria*, *Bibliotecinoe delo i kraevedenie*, *Tasil (Învățământul, în limba tătarilor din Crimeea)*, *BiblioPolis*.

Deși mai mult sporadic, de-a lungul vieții, Dinu (Dimitrie) Ursu a ținut o legătură sentimentală cu patria părinților, în ultimul timp această relație fiind alimentată și de întâlnirile și convorbirile pe care le-a avut cu verișoara sa dreaptă, prof. univ. dr. Zamfira Mihail din București, precum și cu conf. univ. dr. Vasile Șoimaru. A putut să recupereze din cunoștințele de limbă română, pe care vitregiile sorții nu i le-au șters cu totul din memorie. În ultimul timp, manifestă un viu interes față de istoria românilor, în special – de istoria basarabenilor, studiind în arhivele odesite și elaborând articole și studii pe teme ca aflarea lângă Odesa, la sanatoriul din Kuialnik, a lui Mihai Eminescu, iar la Odesa – a basarabenilor, care au făurit Unirea din 1918, sau problema cedării către Ucraina, în 1940, a pământurilor din nordul și din sudul Basarabiei.

Menționăm cu bucurie că revenirea la baștină a savantului D. Ursu a avut loc și prin intermediul BM „B.P. Hasdeu”, unde și-a lansat o serie de lucrări, făcând și o donație bibliotecii-gazdă. Suntem recunoscători dlui prof. D. Ursu că a încredințat spre publicare revistei *BiblioPolis* două valoroase studii istorice, ambele cu tematică românească. La aniversare, toți prietenii români, de la Chișinău și București, îi spunem un călduros, „La mulți ani cu sănătate!”, asigurându-l pe dl prof. univ. Dinu Ursu de sincera noastră prețuire și admirație.

VIAȚA, CA O CARTE CITITĂ

Când Lisaveta îi născuse lui Grigore Uncu, din satul Isacova, al doilea copil, bucuria primei copile, mai mare cu doi ani, nu avea margini.

– Gata! Sunt țăcă, am cu cine să mă joc, se lăuda la tot pasul Teodora. „Țăca” nu înțelegea că singură era „cocuță”.

Dragostea la țărani, de obicei, nu se demonstrează prin sărutări și îmbrățișări, ci prin atitudine față de gospodărie, muncă la câmp și copii. Părinții se înțelegeau dintr-o privire, adică trăiau din dragoste. După Teodora și Lenuța, au venit pe lume Valentin, Sergiu, Silvia și Andrei.

Dar, dintre toți copiii, Lenuța a fost cea mai alintată de părinți, rude, măhăleni. Copila creștea cuminte, ascultătoare, bine educată. Iar când îi venise timpul să învețe cititul, devenise nedespărțită de carte. Citea pretutindeni: în podul casei, în vie, în popușoi și nu că i-ar fi fost interzis de părinți să citească. Era ca o joacă. Iar iarna, când dădeau gerurile și omătul se aduna în troiene cât casa, tata aducea lemne, iar mama făcea cald în odaie. Lenuței îi plăcea să-și citească poveștile sub masă sau, mai ales, sub plapomă, aprinzând lanterna tatei.

– Iar cineva mi-a luat lanterna, o făcea pe supăratul tata.

Foarte des copiii mergeau la bunicii Ecaterina și Gheorghe Vitiu, părinții mamei Elisaveta. Pentru că buneii din partea tatălui nu mai erau în viață (în urma deportărilor, nu au avut o viață prea lungă). Bătrânii erau blânzi, cumpătați la vorbă și sfătoși. Știau o mulțime de povești, cimilituri, zicători, întâmplări, pățanii, poezii populare, colinde. Toate au fost învățate de la părinții și bunicii lor. Bunica Ecaterina n-a prins să mai învețe buchile. Bunicul Gheorghe însă știa carte, doar că citea numai *Biblia* și câteva alte cărți religioase.

Într-o zi, Lenuța descoperise în podul casei bătrânești o carte veche de povești, cu altfel de scris. Multe seri la rând bunelul îi citise nepoțelei primele basme românești. Erau seri de neuitat. Apoi, își amintea snoavele și bunica.

Când s-a văzut copilă de școală, a descoperit cele trei biblioteci din sat, inclusiv cea școlară. Le-a vizitat pe toate. Dar cel mai des mergea la biblioteca sătească, unde era bibliotecară mătușa ei, țăca Anastasia Morozan. Îi plăcea felul ei de a fi: cultă, erudită, respectată de tot satul. O urmărea cu admirație cum comunica cu consătenii, cum lucra cu cartea, cum așeza volumele pe rafturi, cu câtă dragoste și în cunoștință de cauză povestea despre fiecare volum, cu câtă căldură și tact vorbea cu fiecare vizitator care păsea pragul bibliotecii. Pe atunci Lenuța își închipuia că mătușa ei Anastasia a citit toate cărțile din lume. Ea se simțea stăpână în biblioteca mătușii sale. I se permitea totul: să așeze cărțile pe polițe, să ia orice carte, chiar și din cele la care publicul nu avea acces larg, să servească cititorii... Bineînțeles, în prezența mătușii Anastasia. Cu siguranță, că de acolo i se trage pasiunea pentru carte, dar și dragostea, stima, prețuirea pentru meseria de bibliotecar, precum și talentul de a-și onora obligațiile cu aceeași atitudine de care a avut și ea parte în copilărie: tact, bunăvoință, cunoștințe, dragoste pentru carte și deschidere pentru oameni și comunicare.

În anii de școală era foarte sânguincioasă la carte, dar și foarte activă prin participarea la seratele literar-artistice organizate la anumite sărbători sau aniversari ale scriitorilor consacrați, uneori organizate de școală ori căminul cultural din localitate. Participând cu recitaluri de poezie ori interpretând anumite cântece. Cântecele este o părțică din sufletul ei care a fost

moștenit de la părinți. În familie se cântă ori de câte ori cei ai casei și cei apropiați auavea posibilitatea de a se întâlni.

După absolvirea școlii din sat, în 1984, fata a depus actele la USM, Facultatea de Biblioteconomie și Bibliografie. S-a căsătorit fiind încă studentă. A crescut-o pe fiica Doina printre cărți. După absolvire, s-a angajat bibliotecară la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala nr. 2. Iar în 1991 a fost transferată la Filiala nr. 9, ulterior rebotezată în Biblioteca pentru copii „Alexandru Donici”, unde a activat în calitate de director, până în 1993. După care a urmat numirea în fruntea noii filiale – „Ovidius”, deschisă la 24 aprilie 1994. A început de la primele opt mii de cărți, donate de Biblioteca Județeană din Constanța. Elena a depus atâta suflet în zidirea acestei bibliotecă, încât, uneori, uita că mai are și casă, și familie, și un copil... Cu Doina vorbea mai mult la telefon. Nu avea un program de lucru fix. Ziua de lucru se termina atunci când nu mai putea continua din cauza epuizării, asta însemnând mult după orele 20.00-21.00. Timp de 19 ani, n-a fost niciodată într-un concediu deplin. Nu rezista să se odihnească în concediu mai mult de o

săptămână, după care neapărat revenea la bibliotecă. Nu-i ajungea aerul din bibliotecă, atmosfera cărților, comunicarea cu oamenii. Dar mai era și altceva: își imagina că fără ea lucrurile nu vor merge, deși în toți acești 19 ani a avut parte de un colectiv unit, responsabil, sârguincios... Evident, era vorba de o responsabilitate exagerată, dar cultivată încă din copilărie. Cert e că numai astfel a reușit să transforme Biblioteca „Ovidius” într-o instituție-model, iar numele directoarei Elena Butucel a devenit unul de referință în domeniu. Astăzi, consideră Biblioteca „Ovidius” ca pe un copil al său, căruia i-a dat viață, putere, inteligență, eleganță, dădându-l până la 19 ani; un proiect în care a depus mult suflet, timp, ambiție, profesionalism, anii cei mai frumoși...

Dăruind multă dragoste celor din jur, bună înțelegere, responsabilitate și având dezvoltate calitățile manageriale, în anul 2000 este aleasă în funcția de președinte al Comitetului sindical al Direcției cultură a Primăriei Municipiului Chișinău. Pentru activitate îndelungată și prodigioasă în sindicate, contribuție meritorie în apărarea drepturilor și intereselor de muncă, so-

ciale și profesionale ale membrilor de sindicat este decernată cu *Insigna de Onoare* a Confederației Naționale a Sindicatului din R. Moldova. În 2009 a făcut studii post-universitare la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM, pentru a-și îmbogăți cunoștințele și pentru a însuși noi strategii de comunicare cu publicul, cunoștințe pe care le-a utilizat în continuare la Biblioteca „Ovidius”. Iar în 2012 este numită prim-director adjunct al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Astfel, s-au schimbat responsabilitățile și programul de muncă, dar vechile obișnuințe – de a nu ține cont de timpul petrecut la serviciu – au rămas aceleași...

Între timp, s-au întâmplat multe schimbări în viața Elenei Butucel. Doina a crescut, a absolvit două facultăți la Institutul Internațional de Management – Contabilitate și Dreptul în Economie. S-a căsătorit și a devenit mamă: fiul Ionuț crește ca un Făt-Frumos. Elena a devenit bunică și este mândră de urmașii săi. Are o viață armonioasă de familie, soțul Ion fiindu-i și un bun prieten cu care au aceleași interese (în afară de serviciu, el fiind constructor): le place lectura, muzica, teatrul, dansul; duc un mod sănătos de viață (alimentație, sport, plimbări împreună). Au o casă frumoasă, o livadă exemplară, cu pomi fructiferi și o grădină de zarzavat, dar și o grădiniță de flori de toate culorile, iar casa e plină de ghivece cu vegetație multicoloră. Fiind ambii din familii numeroase, casa

le este plină tot timpul de oaspeți, vecini, rude, colegi, prieteni... Trăiesc în prietenie cu frații, surorile, rudele. Se ajută reciproc, petrec mult timp împreună, calitate moștenită de la părinți. Elena prețuiește mult atmosfera de acasă. Doar în liniștea ei își poate reface forțele. Ea rămâne a fi omul însetat de contactul cu biblioteca și utilizatorii ei.

Pe parcursul anilor, a adunat o bibliotecă personală la care ține foarte mult. Are numeroase cărți cu autografe. Cele mai de preț sunt primele cărți primite de la frați și de la învățătorii din școală. Cartea ei de pe noptieră este *Fărăme de suflet* – parabolă de Aurelian Silvestru, o carte plină de învățăminte, la care revine mereu.

Modelele ei de viață sunt, în primul rând, părinții, pe care i-a respectat, i-a iubit și i-a admirat toată viața, dar și mulți dintre decanii de vârstă și intelectualii care i-au devenit apropiați grație programelor Bibliotecii „Ovidius”, iar în prezent și de la alte instituții.

50 de ani este vârsta înțelepciunii, împlinirii și a constatărilor. La mulți ani, mult stimată colegă. Bucurați-vă de viață, de succese, de noi realizări. Trăiți împreună fericirea familiei, a copiilor și a nepoților. Și să aveți puteri să înfrunțați toate greutățile vieții, împreună cu cei apropiați, pe care-i simțiți mereu alături. Să te bucuri din plin de viață. Să te simți împlinită, fericită.

*Cu drag și prețuire,
ECHIPA BIBLIOTECII „OVIDIUS”*

ALESE PERFORMANȚE ȘI ÎMPLINIRI, ALĂTURATE LA UN JUBILEU

*Valeriu RAȚĂ,
bibliotecar*

Din îndepărtata Antichitate și pînă în prezent biblioteca se socoate a fi un templu al cărții și al lecturii, prin extensiune – al culturii și științei, iar bibliotecarul este cel care face legătura între acești doi subiecți și este deci o verigă importantă în lanțul ce leagă o multitudine de evenimente culturale, științifice, educative, artistice etc. din țară. Chiar dacă se vorbește că profesia de bibliotecar și instituția de bibliotecă vor dispărea în curînd, nu este așa, deoarece în serviciu se află bibliotecari-specialiști care au grijă ca în templul cărții și al lecturii întotdeauna să clocotească viața, să se ciocnească interesele și să bată sacadat pulsul comunității, în genere, să domine o atmosferă de agitație. Drept exemplu, o putem numi pe Elena Butucel, profesionistă admirabilă, anume în felul acesta percepută de întreaga cohortă a bibliotecarilor atît din republica noastră, cît și de peste hotare.

În prezent, Elena Butucel este prim-direc-tor adjunct al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din capitală, responsabilă pentru activitatea rețelei celor 28 de filiale, care îi sînt în subordonare. Alte funcții pe care le deține E. Butucel sînt: președinte al Secției bibliotecii publice a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova și președinte al Comitetului sindical al Direcției cultură a Primăriei Municipiului Chișinău. De ce am ales – drept exemplu – anume acest nume din numărul mare (și slavă Domnului că e întocmai așa!) de lucrători ai bibliotecilor, care la fel merită să fie numiți în cazul dat, mă veți întreba. Răspunsul este destul de simplu: Elena Butucel într-adevăr este un specialist de performanță în domeniul bibliotecar, dar are și un privilegiu în plus: în

luna curentă, a lui Cireșar, își sărbătorește jubileul. Deci, avem și un motiv de a-i aduce în prim-plan succesele și împlinirile frumoase pe care le are, cu siguranță, la împlinirea unei jumătăți de veac, și pe care sperăm că le va înmulți pe viitor.

Dacă trecem cu vederea peste curriculum-ul vitae al dnei Elena Butucel aflăm că s-a născut în s. Isacova, r-nul Orhei. După absolvirea școlii medii de cultură generală din satul natal este înmatriculată la Facultatea de Biblioteconomie (specialitatea biblioteconomie și bibliografie) a Universității de Stat din Moldova, pe care o absolveste în 1988. Face și studii postuniversitare, în 2009 primește diploma de master în științe ale comunicării (la specialitatea managementul instituției infodocumentare). Urmează cursuri speciale: managementul psihologic, managementul instituțiilor infodocumentare, utilizarea tehnologiilor infodocumentare, parteneriatul social în sfera muncii, voluntariat ș.a.

Prima funcție în cîmpul de muncă al E. Butucel a fost cea de bibliotecară la o filială a BM „B.P. Hasdeu”, apoi a urmat cea de șef al Filialei „Alexandru Donici”. În 1994, i se încredințează funcția de director al Filialei „Ovidius”, pe care a deținut-o timp de 18 ani împliniți. În 2012 devine prim-direc-tor adjunct al aceleiași bibliotecii, funcție pe care o deține pînă în prezent. Pentru abilitățile sale – spirit de analiză, inovație și creativitate, echilibru și încredere, responsabilitate, preocupare pentru calitatea muncii, dinamism și perseverență, sentimentul eticii și echității, inițiativă, activitate în echipă, încredere în sine – este respectată și stimată de întreg colectivul BM. Și pe bună dreptate, deoarece dumneaei

i s-au repartizat ca îndatorire responsabilități majore precum ar fi coordonarea planificării activității BM și a filialelor ei ce se află în subordine; coordonarea raportării, evaluării filialelor; organizarea programelor și proiectelor ce promovează lectura; motivarea personalului de specialitate din filiale; asigurarea implementării inovațiilor la BM și în filialele ei; asigurarea calității serviciilor bibliotecare pentru comunitate; monitorizarea performanțelor profesionale atât ale filialelor, cât și ale angajaților; participarea la elaborarea și coordonarea procesului de formare profesională; participarea la elaborarea și realizarea proiectelor, politicilor și strategiilor BM; prezentarea BM în comunitatea locală și profesională etc.

Calea de la bibliotecară pînă la unul dintre conducătorii celei mai ramificate, mai utilizate și mai solicitate biblioteci din Chișinău nu a fost ușoară. E. Butucel a fost primul director al Filialei „Ovidius”, adică chiar de la întemeierea ei. Ca și la orice început, în primii ani a fost greu. Însă, în scurt timp, biblioteca condusă de dumneaei a devenit un adevărat focar de cultură și de renaștere națională în secto-

rul Centru al Chișinăului. Cetățenii urbei, setoși de carte românească, veneau la „Ovidius”, unde aceasta era suficientă și pentru toate gusturile (în mare parte fiind donații ale Bibliotecii Județene „Ioan N. Roman” din Constanța, România). Ca om al cărții și lecturii a pus bazele unei colecții și ale unui colectiv care a devenit o mîndrie a bibliotecii. Grija mare ce o avea zi de zi era promovarea comorilor adunate. De aceea, săptămînal, iar uneori de două-trei ori pe săptămîină, aveau loc conferințe, simpozioane, lansări de carte, concursuri, recitaluri, vernisaje și alte genuri de activitate culturală, didactică, precum și științifică. Toate acestea se aflau permanent în atenția colaboratorilor, constituind o modalitate eficientă de a atrage utilizatorii, personalități, dar și atenția mass-mediei. Printre prioritățile de bază s-a aflat și automatizarea proceselor de muncă – erau și aspirațiile chișinăuienilor, dar și exigențele societății informaționale, care oferea noi modalități de stocare, (re)găsire, livrare a informației. A fost o perioadă de trecere de la serviciile tradiționale la accesul resurselor electronice, accesul de la distanță, toate acestea contribuind la stimularea și promovarea lecturii, diversificarea serviciilor de bibliotecă. Elena Butucel a izbutit ca subdiviziunea BM pe care o conducea să se afle mereu în topul bibliotecilor din capitală, iar toate acestea s-au datorat doar unei munci asidue, după cum am menționat mai sus, pe parcursul a aproape două decenii.

Abilitățile de manager acumulate de E. Butucel la Filiala „Ovidius” îi dau posibilitate ca în funcția înaltă pe care o ocupă să înfrunte mai ușor greutățile cu care se confruntă în prezent BM „B.P. Hasdeu”. Autoritatea și credibilitatea dumneaei a crescut nu mai știu de cîte ori, deoarece se sprijină pe cunoștințe temeinice, fidelitate, colaborare, comunicare și solidaritate profesională. În multe situații, la manifestările

culturale E. Butucel ne este deseori colacul de salvare, avînd preocupări comune, sub diferite aspecte, cu cele ale noastre, propunînd idei, soluții etc.

Iată de ce, revenind la gîndul de la începutul acestei note omagiale, pot confirma cu siguranță că nici profesia de bibliotecar, nici templul cărții și lecturii ca atare nu vor putea să dispară în timpul apropiat, deoarece au slujitori devotați, care se țin solid în piramida serviciului lor, precum este Elena Butucel. Profesionalismul și energia ei tinerească sînt bine cunoscute în sfera bibliotecară, despre aceste calități (am vorbit deja despre ele!) se duce vestea în toată țara. Nu pot să nu amintesc și de frumusețea-i extraordinară, pe care i-a dăruit-o Dumnezeu și cu care ne bucură în fiecare zi, de parcă ne-ar dăruia cîte o floare. De fapt, toate florile din lume în acest început de vară i se cuvin a fi adresate doar ei, acestei doamne cu suflet blînd, blajin și îngăduitor, care mai este și călăuzitorul, instructorul nostru în imensul labirint (sau ocean?) al tipăriturilor de tot felul.

Am fericita ocazie de a o felicita pe Elena Butucel, prim-director adjunct al BM „B.P. Hasdeu”, cu ocazia jubileului și a-i dori multă-multă sănătate, urîndu-i ca anii ce vin să-i aducă noi succese la realizarea demersului cultural al instituției noastre, la propagarea unei culturi generale, estetice, etice și civico-patriotice în baza valorilor naționale, universale și general umane. Să aibă nenumărate clipe de fericire aflîndu-se în armonie deplină în familie, lîngă soț și fiică, pe care îi iubește și îi adoră ne-

spus de mult. La aceste cuvinte calde, spusese din toată inima, alături și următoarea dedicație în versuri:

Rostul cărții conștientizînd

Elenei Butucel

De copilă zîmbete împarte,
Vine din Isacova, Orhei,
Capătă la Universitate
Studii ce-i oferă niște chei.

Începutul – bibliotecară,
Dar apoi serviciu serios:
Zi de zi elite o-nconjoară,
Unii o privesc invidios.

Face podul Chișinău-Constanța,
Aducînd pe el tipărituri,
Nu încurcă nicidecum distanța –
Sîntem frați, cu-aceleași trăsături.

A armonizat la noi cultura,
Nu ne face de rușine, nu!
Căci așa îi e frămîntătura –
Să triumfe doar acu-i-acu.

Chiar de munca-i este migăloasă,
Cu bătaii de cap neîncetat,
Și-a păstrat imaginea frumoasă,
Și la propriu, și la figurat.

O trezire vrea, națională,
Rostul cărții conștientizînd,
Ea dă țării sale socoteală
Ce îndeplinește orișicînd.

TREI DECENII ÎN SLUJBA BIBLIOTECII... ȘI TOT MAI APROAPE DE NOTA ZECE!

*Parascovia ONCIU,
director, Filiala „Transilvania”*

Deși trăim într-o epocă a unor specializări din ce în ce mai stricte, încă mulți concetățeni, dacă nu majoritatea lor, se află în febrile, iar adeseori și lungi căutări, până a ajunge la un loc de muncă despre care poate spune: „Mi-am găsit și eu destinația”.

Colega noastră, Ludmila Capița, bibliotecar principal la Filiala „Transilvania” a BM „B.P. Hasdeu”, poate afirma cu mândrie că „și-a găsit destinația” încă de când a pășit pe câmpul muncii, oferind, în acest sens, un exemplu de fidelitate și consacrare specialității alese. Mai mult: de trei decenii deja este angajată a principalei biblioteci a Chișinăului, parcurgând asiduu treptele creșterii profesionale pe note tot mai mari, tot mai bune.

Ca și oricare altă instituție de cultură, biblioteca, fiind percepută de cele mai multe ori ca un templu al cărții, la o analiză mai atentă observăm că este văzută totuși în mod nuanțat de lucrătorii ei. Adică, fiecare angajat pune accentul pe anumite nuanțe, fațete, segmente ale muncii de bibliotecar, aspecte pe care le simte ca deosebit de apropiate: datorită experienței profesionale acumulate; potrivit intereselor și preferințelor personale dar, mai ales, în acord cu starea sa sufletească. Ludmila Capița, așa cum mărturisește chiar dânsa, vede biblioteca asemenea unui tot întreg: loc de informare și instruire; de găsim a cărților dragi; de familiarizare cu frumosul; de agrement și relaxare etc. În această „ecuație”, principalul, consideră Ludmila, e ca beneficiarul să fie mulțumit de felul cum i se răspunde la solicitări, iar bibliotecarul – să aibă bucuria de a fi util, ceea ce îl motivează să caute și să găsească modalități mai eficiente de comunicare

cu cititorii, cu alte persoane ce trec pragul bibliotecii.

Asemenea abordare face ca Ludmila Capița să fie prezentă la cele mai diverse forme ale muncii de bibliotecar: împrumutul cărților căutate de utilizatori, lansări de carte, întâlniri cu scriitori, artiști, oameni de știință; vernisarea expozițiilor, ședințe ale cenaclurilor și cluburilor de la „Transilvania”; organizarea de conferințe, colocvii etc. În context, e de menționat că a participat la câteva proiecte de succes derulate la biblioteca noastră, cum ar fi „Ludoteca”, Clubul de discuții „Logos”, Clubul seniorilor și senioarelor, Salonul de lectură „Cea-iul de la ora patru”. Pe scurt, coordonarea activității Filialei „Transilvania”, cu accentul pe buna desfășurare a manifestărilor de animație culturală este, la sigur, punctul forte al muncii ei, în ultimul deceniu înregistrând, la acest capitol, frumoase performanțe profesionale. S-a implicat și în derularea unor simpozioane, ateliere profesionale, conferințe, colocvii etc. – la „Transilvania”, în rețeaua BM „B.P. Hasdeu”, la Biblioteca Națională a RM, la Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă”, dar și la BJ „Octavian Goga” Cluj.

Se vede că încă din școală Ludmila a avut o îndemănare deosebită în a face compoziții literare, căci, de-a lungul anilor, destul de des este prezentă cu informații, cronici și fotografii pe blogul „Transilvaniei”, cu articole în ziarul *BiblioCity*, în revista *BiblioPolis*; a publicat articole și studii în culegeri tematice, alături de alți colegi de breaslă. În această ordine de idei, am evidențiat cărțile aniversare *Filiala „Transilvania”: portret din cuvinte și Un CV al Bibliotecii „Transilvania”*, care au atras atenția și

elogiile bibliografilor de la Chișinău și de la Cluj-Napoca.

Totuși, cea mai evidentă, mai frumoasă și mai rezistentă implicare Ludmila o înregistrează la elaborarea biobibliografiilor. Este un efort specific în activitatea bibliotecară, o contribuție ce presupune concentrare, dorința de a căuta și a descoperi cât mai mult material, stabilirea unui contact viu, rodnic, creator cu „vedetele” – protagoniștii lucrărilor bibliografice. Practic, toate biobibliografiile cu sigla Filialei „Transilvania”, peste care stă logoul BM „B.P. Hasdeu”, au fost elaborate cu participarea directă, pasionată, creatoare a Ludmillei Capița. Vom aminti, în context, următoarele lucrări biobibliografice cu care astăzi se poate mândri și colega noastră, Ludmila, și Filiala „Transilvania”, și chiar Biblioteca Municipală: *Petru Cărare, Ianoș Țurcanu* (două ediții), *Ion Bejenaru, Renata Verejanu, Ion Proca, Ninela Caranfil* (două ediții), *Vasile Șoimaru, Constantin Tănase...*

Meritul Ludmillei Capița nu rezidă numai în consacrarea cu care lucrează la aceste cărți, dar și în capacitatea de a colabora eficient cu protagoniștii: scriitori, artiști, învățați, precum și cu alte persoane implicate în redactarea, îngrijirea, pregătirea pentru tipar a acestei specii pe cât de complicate, pe atât de necesare a bibliologiei. Îi vin în ajutor, aici, calități native precum: atenția, comunicabilitatea, răbdarea, simțul răspunderii, inteligența, căldura sufletească ș.a.

Din fericire, de cele mai multe ori, o muncă conștiincioasă are și o răsplată pe potrivă. Pentru realizări profesionale, Ludmila Capița a fost distinsă cu diplome, mențiuni, premii, din partea ABRM și a BM „B.P. Hasdeu”. Iar lucrarea *Vasile Șoimaru*, consacrată unui bun prieten al BM, apreciat economist, dr. conf. univ. la ASEM, publicist și maestru fotograf apreciat de parte

de hotarele Basarabiei, a luat Premiul I la Concursul Național *Cele mai reușite bibliografii*. În contextul recunoașterii și aprecierii eforturilor și contribuțiilor profesionale ale Ludmillei Capița, trebuie amintite și: titlul onorific *Cel mai bun bibliotecar al anului* (2012), mențiunile pentru colaborare la revista *BiblioPolis* și la *Gazeta bibliotecarului* (editată de BNRM), titlul de „Ambasador al culturii și păcii”, la recentul Festival Internațional al culturii etc.

La aceste rânduri ce se doresc a prezenta un bilanț prealabil al activității Ludmillei Capița, mai dorim să-i spunem, la aniversare, tradiționalul „Mulți ani să ne trăiești!”. Așadar, concomitent, îi adresăm urări de sănătate și rezistență, multe bucurii acasă și la serviciu, noi realizări profesionale, frumoase împliniri familiale. Totodată, alăturăm aici și asigurările noastre, cele mai călduroase și mai sincere, de prețuire a muncii în echipă, de recunoștință pentru colegialitate, de simpatie colegială și pur omenească. Sunt sentimente fără de care activitatea noastră la Filiala „Transilvania” ar fi mai monotona și în tonuri gri. Iar noi, oamenii bibliotecii, optăm pentru o ambianță vie, generatoare de bucurii, speranțe, căutări, descoperiri, împliniri. Și, împreună, cu certitudine, vom crea și vom menține asemenea ambianță.

La mulți ani, dragă Ludmila!

BIBLIOTECARĂ-N TOP

Valeriu RAȚĂ

Ludmillei Capîța

Baștina ce o iubești –
Fundul Galbenei, Hîncești.

„Transilvania” de mult
Mi te ține în tumult.

Ani de-a rîndul investii
Toate căile să știi.

Căile spre un izvor
De cunoaștere și spor.

Adevărul – predilect,
Față de colegi – respect.

Cel mai bun specialist...
Vezi un mîine realist.

Cartea doar pe locul prim,
Dar și internet – poftim...

Ai atins rîvnitul scop:
Bibliotecară-n top!

DANIEL OLBRYCHSKI, UN VERITABIL „BRAND” AL CINEMATOGRAFIEI POLONE

Vlad POHILĂ

Dacă e adevărat că la judecata Domnului nostru Dumnezeu popoarele trebuie să se prezinte și cu cele mai semnificative realizări, francezii s-ar înfățișa acolo, cel mai curând, cu poezia și proza lor; italienii – cu pictura renescentistă și cu muzica clasică; germanii – cu filosofia; britanicii și americanii – cu diverse tehnologii... Nu risc să spun cu ce s-ar duce acolo, Sus, turcii sau rușii; nici ungurii și nici sârbii; îndrăznesc să afirm, însă, că polonezii ar fi în drept să încerce a-l frapa pe Dumnezeu și cu filmele lor. Cu pelicule de Andrzej Wajda, Krzysztof Zanussi, Jerzy Kawalerowicz, Roman Polanski, Krzysztof Kieślowski, Bohdan Poreba, Agnieszka Holland, Piotr Kamler, Przemysław Wojcieszek, câți alții!

Am înșirat numele a doar câtorva autori de filme în care, de-a lungul anilor 1960-2010 adeseori joacă, în roluri principale, de plan secund sau chiar episodice, dar cu inepuizabilă inspirație, și actorul Daniel Olbrychski. De tot cam atâta vreme actorul se menține și ca un adevărat „brand” al cinematografului polon, este o „marcă de produs” a unei firme renumite, aceasta fiind cea de-a șaptea artă poloneză. Este cel care, de cinci decenii deja, deține numai locuri de frunte în topurile organizate de diverse instituții de promovare a filmului: festivaluri cinematografice, concursuri televizate, ateliere ale caselor de film, sondaje ale revistelor de cinema ș.a.m.d. Nu sunt prea mulți actorii ce ar duce, aidoma lui Daniel Olbrychski, povara popularității – cu emoție și demnitate, cu discernământ și cumpătare, fără a se opinti la elogi în exces, la declarații de dragoste netrecătoare, la noi și noi provocări ale cinematografului și tele-

viziunii. Prins într-o fascinantă competiție a rolurilor de film, artistul, se pare, că nici nu a observat cum i-a bătut la ușă ce-a de-a 80-a aniversare.

Faimosul actor polonez de teatru și film, vedetă a cinematografului european din sec. XX, Daniel Olbrychski, s-a născut la 27 februarie 1945, în or. Łowicz, voievodatul Lodz.

A absolvit Liceul „Stefan Batory” (1963), apoi cursuri de actorie la Școala Superioară de Teatru din Varșovia (1971). În 2010 a primit diploma de magistru la Academia Teatrală „Al. Zelwerowicz” din capitala polonă.

A debutat în cinematografie fiind student în primul an de facultate, la vârsta de 18 ani, tot atunci fiind invitat să joace și la Teatrul pentru tineret al Televiziunii

Polone. Adevăratul său debut artistic s-a produs în 1965, când a jucat rolul lui Rafał Olbromski în filmul *Cenușă* (Popioły) al regizorului Andrzej Wajda. Au urmat alte roluri în filme ale acestui faimos regizor, fiecare nouă apariție aducându-i actorului confirmarea talentului, popularității, celebrității: *Totul de vânzare* (Wszystko na sprzedaż), *Vânătoare de muște* (Polowanie na muchy), *Peisaj după bătălie* (Krajobraz po bitwie), *Pădurea de mesteceni* (Brzezina), *Nunta* (Wesele), *Pământul făgăduinței* (Ziemia obiecana), *Domnișoarele din Wilko* (Panny z Wilka), *O iubire în Germania* (Miłość w Niemczech), *Pan Tadeusz* ș.a. După cum consideră unii critici de film, și implicarea actorului D. Olbrychski, într-o măsură covârșitoare, a asigurat, în anii '70-'90 ai sec. XX, succesul filmelor lui A. Wajda, la fel cum anterior o făcea alt celebru actor polon, Zbigniew Cybulski (1927-1967), și acesta lansat de A. Wajda (în 1957, prin filmul *Cenușă și diamant* / *Popiół i diament*). D. Olbrychski a interpretat roluri centrale și în filme montate de alți mari regizori din Polonia: Krzysztof Zanussi, Jerzy Hoffman, Krzysztof Kieślowski; Jerzy Antczak, Janusz Kijowski, Kazimierz Kutz, Janusz Morgenstern, Julian Dziedzina ș.a. Iată doar câteva din peliculele acestor maeștri, în care s-a produs și Daniel Olbrychski: *Boxerul*, *Contesa Cosel*, *Structura cristalului*, *Pan Wołodyjowski*, *Potopul*, *Toba de tinichea*, *Prin foc și sabie*, *Păstrăvul*, *Decalogul*, *Măine mergem la cinema* ș.a. Din 1970 este invitat să joace și în producții cinematografice din afara Poloniei – în Germania, Franța, SUA, Rusia etc., devenind favoritul unor faimoși regizori de cinema ca Volker Schlöndorff, Claude Lelouch sau Nikita Mihalkov. S-a produs alături de alte vedete ale cinematografeii mondiale; de exemplu, în anul 2010, a jucat alături de Angelina Jolie în filmul *Salt*.

D. Olbrychski joacă foarte mult pe marile ecran (circa 250 de roluri, de-a lungul

a cinci decenii); la fel, și pe micul ecran, cu precădere în seriale poloneze (unul dintre cele mai recente fiind *Clanul / Klan*, 2010). A dublat câteva zeci de roluri în filme și seriale TV din alte țări decât Polonia. Sunt extrem de diferite personajele jucate de D. Olbrychski – practic, orice tip uman, de la personaje istorice supradimensionate, la simpli contemporani ce-și trăiesc micile, banalele lor drame existențiale. Însă, conform opiniei criticilor de film, tuturor eroilor săi D. Olbrychski le imprimă „ceva din impetuoșitatea temperamentului său dominat mai degrabă de instincte și impulsuri decât de reflexivitate”. Este, de altfel, o părere discutabilă, căci marele actor polonez a demonstrat, de-a lungul vieții, carierei sale că este și reflexiv. Bunăoară, a fost reticent cu regimul comunist, chiar dacă liderii de până la 1989 de la Varșovia l-au mângâiat, l-au „curtat”, au făcut totul ca să nu displacă artistului. La fel, deși se bucură de o enormă popularitate și admirație în Rusia, unde a jucat multe roluri în filmele unor regizori de seamă și a luat premii la prestigioase festivaluri, în primăvara anului 2014 a refuzat să răspundă unei invitații de a vizita Moscova, în semn de protest față de agresiunea Kremlinului în Ucraina.

În unele surse enciclopedice, D. Olbrychski este prezentat și ca scriitor. Într-adevăr, a scris relativ mult – în afara miilor de interviuri acordate presei din Polonia sau din alte țări – publicând și câteva cărți. Vom menționa volumele de proză și eseu *Anioły wokół głowy* (*Îngeri în jurul capului*, 1992), *Parę lat z głowy* (*Câțiva ani de la capăt*, 1997), precum și cartea de evocări a personalității cântărețului, poetului și actorului rus Vl. Vișoțki *Wspominki o Włodzimierzu Wysockim* (*Amintiri despre Vladimir Vișoțki*, 1990).

Spre deosebire de numeroase vedete de teatru sau cinema, Daniel Olbrychski nu face mistere din viața-i personală, chiar dacă nici nu o expune oricui. La întrebări-

le pe această temă, marele actor polonez mai întâi precizează că de tânăr practică boxul, apoi spune că a avut trei căsătorii: cu actrița Monika Dzienisiewicz-Olbrychska, mama fiului Rafał Olbrychski (n. 1971, actor și muzician); cu Zuzanna Łapicka, mama fiicei Weronika (n. 1982); iar de la 23 oct. 2003 trăiește cu Krystyna Demska-Olbrychska, teatrolog și, concomitent, manager al celebrului ei soț. Ar mai fi de adăugat că, întâlnind-o pe la mijlocul anilor '70 ai sec. XX, D. Olbrychski a trăit o frumoasă idilă cu dăruita cântăreață (de muzică pop, rock, folk) Maryla Rodowicz (și ea născută în 1945). Iar dintr-o relație a celebrului polon cu actrița germană Barbara Sukow în 1990 i s-a născut al treilea copil, fiul Victor Longo-Olbrychski, acum trăitor la New York.

Marele, originalul talent al lui D. Olbrychski a fost apreciat pe merit de la chiar

debutul actorului în teatru și cinema. De-a lungul deceniilor a adunat o listă impresionantă de premii și distincții, inclusiv: Crucea de Aur *Pentru merit* (1974), Ordinul *Biały Orzeł / Vulturul Alb* (1989), Ordinul Renașterii Poloniei, în grad de Comandor, cu Cruce (1998); Medalia de Aur *Gloria Artis – Emerit al Culturii* (2006) – și încă multe altele, toate din Polonia. Francezii l-au făcut pe D. Olbrychski Cavaler al Legiunii de Onoare (1986) și Comandor al Ordinului Artei și Literaturii (1991); germanii i-au acordat Ordinul *Crucea pentru Merite*, clasa I (2003); rușii i-au dat Premiul *K. Stanislawski*, la Festivalul internațional de film de la Moscova, ediția a 29-a, și Medalia *A. Pușkin* (2007) etc. Deține premii și diplome de la cele mai prestigioase festivaluri de film – de la Cannes, Veneția, Berlin, Praga etc. Este Doctor Honoris Causa al Universității din or. Opole (2013).

Olbrychski (stânga) cu Andrzej Wajda (centru), 1973

CARTEA ROMÂNEASCĂ LA PARIS

Conf. univ. dr. Victoria FONARI,
Universitatea de Stat din Moldova

Martie, luna mărțișorului, abundă în evenimente frumoase pentru cei care simt ordinea literelor sau trăiesc în coordonata zodiei scrisului artistic – e luna când se marchează și Ziua scriitorului, și Ziua poeziei. În anul curent am trăit sublimul cărții și în planul propriei creații, dar și în cel al istoriei scrisului, al sunetelor franceze în amalgamul limbilor romanice, în ambuteiajul editorial al copertilor, al sloganurilor, între textul artistic și reportajul publicistic, între mesajul audiovizual și cel al dialogului cu scriitorul, între autori, traducători, editori și cititori. Șirul ar putea continua atunci când ne referim la Salonul de carte de la Paris, care derulează între 20-23 martie.

Anul curent Salonul de carte de la Paris a adunat multă lume la porțile Versailles. Chiar matinal, împreună cu o echipă mai mare de vorbitori de limbă română – Bogdan Popescu, directorul Centrului Național al Cărții; Radu Ciubotea, director adjunct al ICR; poetul și editorul Nicolae Tzone; scriitorul Petre Răileanu; prof. Jean-Yves Conrad, membru Honoris Causa la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava; traducătoarea Florica Courriol, ce activează în cadrul Școlii Superioare din Lyon – am discutat despre importanța salonului, despre dialogul intercultural care se realizează pe unda scrisului, despre localizarea standului cărții românești în acest cadru intelectual multietnic.

Din Chișinău am venit împreună cu dr. Nina Corcinschi, cunoscută prin interesante abordări critice. Ambele trăiam graba de a savura Parisul (timpul era minimalizat 19-21) într-un aliaj de senzații de a ne explica gândurile în limba franceză, parcurgem labirinturile metroului și visăm să vedem cât mai multe în spațiul terestru parizian. Echipa noastră se completa în

ziua următoare cu bunele noastre colege: dr. hab. Aliona Grati și poeta Radmila Popovici.

Tema discuției constituia *Imaginarul feminin*. Așadar, la 20 martie trebuia să prezint o comunicare, în care să abordez cu spirit artistic acest subiect. În pregătiri, selectări, traduceri și lecturi, în emoțiile călătoriei, un punct de reper a fost programul. Pe arena pavilionului eram într-o echipă cu Ioana Crăciunescu, Nina Corcinschi, Simona Popescu, Selyem Zsuzsa, fiind ghidate de prezentările atentei Bianca Burța-Cernat. Timpul ne proceea să fim francofone obligator între 11.30-12.10. Dar eram plasate comod între începutul secției moderat de Linda Maria Baros (cu participanții: Dinu Flămând, Nicolae Manolescu și Aida Vâlceanu, Florina Ilis) și cea cu un titlu ce spune de la sine subiectul discuției – *L'accueil des livres de Mircea Cărtărescu en France*.

A început dimineața cu îmbulzeala de a pătrunde în marea carte din salonul menționat. Lume multă: editori, scriitori, traducători, televiziune, cititori de toate vârstele și de toate limbile. Era plăcut în vântul parizian de primăvară să vezi atât de multe persoane ce își doresc să descopere autori, să atingă coperti, să trăiască spiritul cărții fie în dialog cu autorii, fie prin atingerea copiilor de cărți din Evul Mediu (în spațiul cărții spaniole), ce abundau în culori, fie în dialoguri despre un subiect ce interesează tematic, fie percepția cărții în jocuri.

Anul acesta oaspete de onoare a fost pavilionul din Brazilia. *Roumanie au Salon de Livre 2015* era pe aceeași stradelă a rafturilor. A fost prielnic să fim plasați într-o parte componentă a cărților neolatine. Pe fundal se putea de citit: „**ROUMANIE**

la littérature féminine, le féminin de la littérature.” Dacă e să relatez succint la ce s-au referit participanții acestui pavilion atunci în conspectul amintirii aș putea selecta următoarele: Linda Maria Baros, vorbind pe tema *La littérature féminine, le féminin de la littérature*, considera că e mai de grabă un stereotip de a vedea literatura feminină emotivă. Și-a amintit cum fiind invitată la întâlnirea cu cititorii, nefiind prezentată, moderatorul a dat lecturii un text, propunând să intuiască cine e autorul: bărbat sau femeie. Cei prezenți au plecat pentru un autor-bărbat, argumentând prin factura rațională a textului. Dinu Flămând a relevat subiectul din punctul de vedere al istoricului eului liric, atenționând asupra poeziei lui Sapho și paleta emotivă care străbate până în timpurile noastre. Apoi a valorificat interiorizarea poetelor care s-au sinucis. A îmbinat elocința retorică cu arta aezilor de a trece prin labirintul poeziei feminine.

Simona Popescu a atins feminitatea în speța embrionară, referindu-se la femeia-copil. Imaginarul feminin care transcende din copilărie în toate activitățile, gândurile. Misterul se observă încă în perioada de pubertate. Nina Corcinschi s-a referit, în special, la cărțile de la Editura „Vinea”, făcând referințe la mai multe scriitoare din spațiul basarabean: „L’imaginaire poétique présent dans la lyrique féminine

de Moldavie démontre une admirable capacité de garder sa grâce et son charme dans le contact du moi lyrique avec la rudesse de la réalité. La féminité ludique (chez Silvia Goteanschi), gracieuse et séduisante (chez Silvia Caloianu), ravagée, hypersensibilisée (chez Radmila Popovici), obéissante et décente (chez Ana Rapcea), lucide et intériorisée (chez Liliana Armașu) s’interpénètrent dans un spectacle poétique unique et ravissant.”

Personal am valorificat *Imaginarul femin* din optica arhetipului, distingând două ipostaze, pe care le considerăm esențiale atunci când abordăm specificul eului feminin. În optica antică o perspectivă atrage tandrețea după imaginea Euridice, nimfa de care era îndrăgostit Orfeu, care cunoaște frumusețea dragostei reciproce, dar care moare otrăvită într-o împrejurare nefastă; alta este a frumoasei Gorgona, care s-a lăsat sedusă de zei și apoi părul bogat i se transformă în șerpi, iar privirea capătă forța pietrificării, în consecință se transformă într-un monstru feminin (printre altele, grecii includeau în acești monștri de origine feminină și sfinxul, și sirena). Arhetipul include perspectivele feminității distrugătoare.

La salon cuvântul colocvial era îmbinat cu cel al poeziei. Versurile se alintau în limba franceză. Deși textele au fost traduse, nu se simțea incertitudine. Era o como-

ditate, domina spiritul cărții, ce printre rafturi ne îndemna la discuții la *Banchetul* lui Platon, în care se abordau diverse probleme: scrierea artistică, inspirația, sensibilitatea, timpul scrierii, plăcerea lecturilor, traducerile și editarea.

Consider că este important să revin la expoziția cărții braziliene, care ocupa cel mai mare spațiu cu indicatori până la plafonul ce aducea a un cer verziu-azuriu ce se reflectă în ocean. Sloganul lor *Brésil se lit cru* era argumentat de cărțile următorilor autori (nu e exclus ca unele nume să fie trecut după registrul limbii franceze): Guiomar de Glammont, Clarice Lispector, Bernardo Carvalho, Daniel Galera, Ana Maria Machado, Paulo Lins, Luiz Ruffato, Marcelino Freire, Godofredo de Oliveira Neto. Dramaturgul Bosco Brasil explică fenomenul lecturii braziliene astfel: „Brazilia întotdeauna a avut tendința de a depăși (a umbri) trecutul și a visa viitorul.” A fost menționată reeditarea romanului biografic *Olga* scris de Fernando Morais. În topul spațiului invitațiilor se evidențiază și pavilionul Poloniei. Un castel din alb-negru cu turla gotică a fost ridicat în mijlocul salonului. Lateral eposurile medievale erau prezentate în suluri de către Federația Unitară a Scriitorilor din Italia. Președintele UIL-UNSA Natale Antonio Rossi disocia literatura modernă de conceptul estetic din perioada apariției literaturii limbilor neolatine.

Cărțile autorilor români erau extinse și în afara perimetrului organizat de ICR. Specificăm că Editura „Vinea” și-a expus cărțile într-un spațiu apropiat de Televiziunea Franceză. Săgeata din coperti specifică importanța autorilor care au fost prezentați atât în română, cât și în franceză. Nicolae Tzone cunoaște ipostazele scrierii

și ale lecturii, ale promovării și ale editării, ale traducerii și ale lansărilor. Consideră că poezia e cea care sensibilizează sufletul, iar editurilor li se implică o activitate importantă nu numai de a tipări cartea, dar și de a o promova în rândurile cititorilor. A abordat în discuție criteriile artistice pe care le promovează prin travaliul editorial și prin recenta sa carte *Afrodita balcanică*.

În marele cub al Salonului de carte am făcut un pelerinaj spre varii standuri cu cărți, studiouri, lansări și prezentări de carte. M-a oprit revista de filosofie (cu o tematică extrem de variată de la moralitate, consumism, la frumusețea corpului și perceperea mitului în cursul istoriei culturii, aspectele educației și aptitudinile de a fi fericit) și pregătirea pentru bac (francezii mai au nevoie de filosofie și o mai includ și drept examen la bacalaureat!); dezbateri radiofonice pentru adolescenți cu privire la importanța cărții. Au fost implicate canale de televiziune din toată lumea. Se auzeau jurnaliști cu camera în față și în franceză, și în spaniolă, și în portugheză. Promovarea cărții se făcea și prin fotografie, Centre National du Livre, unde spontan am fost invitată să particip, avea sloganul *Le livre n'a pas dit son dernier mot*. Iar la final, în căutarea ieșirii, mi s-a înmănat rapid o carte. Am luat-o în graba evenimentelor, deja ceva mai târziu am citit titlul prorocitor *Pourquoi notre futur dépend des bibliothèques, de la lecture e de l'imagination* (autor: Neil Gaiman). Titlul a rezervat acea construcție de zidire din cititori și cărți, edituri și biblioteci. Salonul de carte din Paris este un labirint al cărții care ne-a invitat să ne descoperim, să ne vedem destinul înfipt într-o zi la Paris, să lecturăm privirile și paginile, imaginile și senzațiile, să auzim și să pășim printre cuvinte, culori, cărți.

AURUL DE MAI AL PRAGĂI

Nicolae RUSU

Din tot ce citisem despre Praga, nu știu de ce îmi rămăseseră în memorie mai mult niște descrieri de toamnă târzie sau despre iarna zlotoasă a capitalei cehe, iar cele mai frecvente imagini mi-a fost dat să le văd pe ilustratele cu celebrul Pod al lui Carol. Destinul a făcut însă să ajung în urbea de aur a Europei, precum își dezmiardă cehii capitala, tocmai în miezul lunii mai 2015. Dialogia *Șobolaniada* apăruse la Editura „Havran” („Corbul”) din Praga încă acum patru ani și, grație traducătorului Jiří Našinec și Institutului Cultural Român din Praga, lansarea celor două volume fusese inclusă în șirul de manifestări din cadrul Târgului Internațional de Carte din 14-18 mai, la care calitatea de țară oaspete a avut-o România. Firește, pentru a fi prezent pe 14 mai, când la ora 17 urma să fie prezentate cele două volume – *Șobolaniada* și *Revelion pe epavă* –, am aterizat pe aeroportul din Praga în ajun, fiind cazat în aceeași zi la pensiunea „Sfânta Clara” de la o periferie a orașului.

Până la ora lansării cărților, doamna Veronica Miclea, directorul ICR din Praga, îmi oferise posibilitatea de a face cunoștință cu orașul în compania soților Našinec. Lidia și Jiří Našinec, traducătorul romanului, au apărut în fața Teatrului Național (Narodni Divadlo, în cehă) cu o punctualitate nemțească, după ce reușisem deja să admir cele două clădiri ale teatrului de pe malul râului Vltava: una veche, de vreo trei secole, cu coloane și alte detalii arhitectonice în stil clasic și alta ultra modernă, neobișnuită, ce seamănă cu o ființă extraterestră, dar acoperită cu un fel de carapace preistorică. Mai întâi Jiří a propus să trecem și pe la o verișoară a sa, care locuiește în preajma teatrului, și pe neașteptate m-am pomenit într-o locuință

de la parterul unei clădiri vechi, de câteva secole. Chiar în antreu, apoi și în celelalte odăi, m-au impresionat o mulțime de tablouri în rame de diverse mărimi, colecții de bibelouri, de fluturi, de scoici, care-mi dădeau senzația că mă aflu într-un muzeu adevărat. Gazda ar fi vrut să stăm cât mai mult pe ospete, dar în Lidia era treaz sentimentul de ghid, a doua ei meserie, după cea de traducător, și până la ora 17, când abia am ajuns la pavilionul care găzduia Târgul de Carte, eram căzut de picioare, mai ales după ce vizitasem Castelul Vyšehrad.

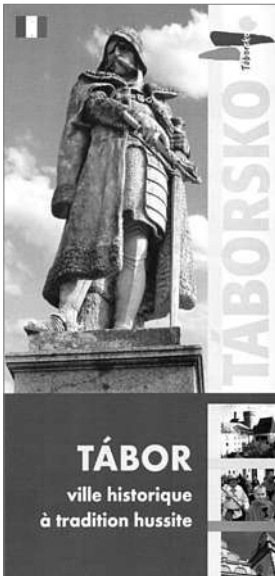
La standul României se adunase deja un grup numeros de oameni, așteptând să înceapă manifestarea prevăzută de program, adică lecturi din romanul *Șobolaniada*, după care urma prezentarea volumului *Numele meu este Bryan Ruiz* al tânărului poet din București Ciprian Mațeșaru. Jiří Našinec a vorbit succint pentru publicul ceh despre roman și autor, apoi am citit capitolul 12, nu prea mare, din *Șobolaniada* în alternanță cu textul

expus în cehă de către traducător. Jiří intenționase să mai citim și două parabole – *Livada și Berbecul în farmacie* – pe care le și tradusese (publicate ulterior în revista *Babilon*, împreună cu un interviu și cu o cronică la roman, de Petr Placák), dar pe motiv că manifestarea începuse cu un sfert de oră întârziere, a trecut la prezentarea poetului Ciprian Măceșaru și a cărții acestuia. Între timp m-am pomenit „acostat” de Natalia Sergheev, o jurnalistă din Chișinău care obținuse o bursă de stagiul la postul de radio *Europa liberă*, ea solicitându-mi un interviu, apoi și de Jarmila Horáková, colaboratoarea revistei *Babylon* din Praga care-mi trimisese anterior prin poșta electronică niște întrebări pentru un eventual interviu. Am oferit apoi și autografe unor cititori cam de vârsta mea, unul dintre ei cu o barbă rară și plete cârlionțate, parcă date cu var, cerându-mi mai mult prin semne să-i scriu ceva într-un carnet în care colecționa autografe. Altul mi-a întins o foaie, care nu era altceva decât afișul publicitar cu poza și cu un scurt CV ale mele, îndemnându-mă să i-o semnez (cu câte un OK, căci atât știa din limba engleză, cât știu și eu, de altfel). Ulterior, s-a apropiat de mine o doamnă între două vârste, care s-a dovedit a fi Hildegard Bunčáková, traducătoarea în limba slovacă a romanului *Tărâmul lui Sașa Kozac* de tânărul meu coleg Iulian Ciocan, care mă prevenise că o voi întâlni acolo și pe dumneaei. După ce i-am transmis pachetul destinat, împreună cu Lidia și Jiří Našinec am plecat tuspătru într-un local din apropiere unde am tăifăsuțit o lungă și caldă seară de mai. Aici am convenit să facem a doua zi o escapadă la Tăbor, localitate la vreo 90 de km de Praga, unde își duce traiul pictorul Teodor Buzu, născut în Drăslíceni din preajma Chișinăului.

A doua zi de dimineață, culegându-ne – pe mine de la pensiune, iar pe Jiří de la o stație de metrou din centrul Pragăi – și

conducând cu dibăcie propriul automobil, pe la ora 11 Hilda ne-a adus în orașelul drăslíceneanului. Vreo jumătate de oră am rătăcit pe jos prin partea modernă a vechii localități în căutarea adresei la care locuiește artistul plastic moldovean, dar pe oricine întrebam de strada Kostnická 158 ne alegeam cu aceeași strângere din umeri și cu o privire afectată de vinovăție că nu ne poate ajuta. Jiří nu era pentru prima dată în Tăbor, mai fusese acum cinci ani oaspetele pictorului, îi avea chiar și numărul de telefon, dar de data aceasta se ambiționase să-i facem o surpriză. Străzile strâmte și croite de la începuturile lor într-o ordine haotică ne-au scos la piața din centrul orașului, unde am descoperit și un afiș care anunța vernisajul lui Teodor Buzu. Dar nici aici nu am reușit să aflăm ce e cu această stradă Kostnická 158. În cele din urmă, un ospătar de la o terasă, nici el neavând habar de adresa de care întrebam, ne întreabă pe cine căutăm. Auzind numele pictorului, acesta s-a prins imediat să ne arate casa care se afla în imediata apropiere a Pieței, demonstrându-ne în modul cel mai elocvent că în aceste locuri basarabeanul nostru e o celebritate. Din păcate, la apelurile noastre insistente nu ne-a deschis nimeni și Jiří până la urmă a fost nevoit să-i telefoneze, anunțându-l că suntem la ușă. Gazda era la Școala Populă, o instituție publică instituită la insistențele sale, unde predă oricărui pasionat de

arta plastică, de la cei mici până la pensionari, pictura și arta desenului. Nu trecu-
ră însă nici trei minute, că Teodor Buzu își
făcu apariția în fața Galeriei de Artă, unde
ne rugase să-l așteptăm. Nalt, spătos, cu
plete și fața plină, Teo Buzu crea impresia
că de noi se apropie haiducul Toma Alimoș,
așa cum îl văzuse câteva decenii în
urmă regretatului pictor Filimon Hămuraru
în ilustrațiile sale la un volum de balade.

După ce am pășit pragul Galeriei și
m-am pomenit în fața picturilor din Sala
de expoziții, am descoperit, surprins, că lu-
crările sale nu au nimic din ceea ce ar părea
că pot face parte din propria făptură, crea-
ția sa fiind mai degrabă un amalgam de
explozii solare, de o avalanșă a unor lumini
nuanțate. Teodor Buzu e un maestru al cul-
lorilor cu care vrăjește, spectatorul rămân-
dând fascinat înaintea torentului de lumini
pastelate, la fel precum unii ajung să încre-
menească înaintea privirii hipnotizante a
cobrei. Acesta poate sta ore întregi în fața
acelor erupții de culori, ca să ajungă a în-
țelege multitudinea de semnificații și idei
concepute de autor. De la vernisaj am trecu-
t pe la o terasă unde am savurat deliciul
berii cehe, iar după un tur al Pieței și ale

locurilor din preajma ei, cu Teodor Buzu pe
rol de ghid, am revenit în împărăția culori-
lor concentrate în atelierul său. De la el am
mai aflat, că târgul Tábor din Boemia istori-
că încă de prin secolul XIV fusese un centru
al mișcării husite, inițiate de celebrul Jan
Hus, că adepții acestuia ajunseseră să lase
urme și prin Țara Moldovei a lui Alexandru
cel Bun, mai ales prin Bacău, Huși, Iași, ba
chiar și pe un loc dintre satele basarabene
Drăslăceni și Măgdăcești de lângă Chișinău.

Pe un fundal muzical basarabean – Eu-
gen Doga, Valy Boghean, Anastasia Laza-
riuc – maestrul ne-a oferit posibilitatea de
a ne delecta și cu alte lucrări, unele dintre
ele unice, precum cele concepute într-o
tehnică rar întâlnită, pe mătase naturală.
Iar înainte de a ne despărți am reușit să
facem cunoștință și cu doamna Dagmar
Buzu, care tocmai își încheiase programul,
ea fiind arhitect și designer urban de me-
serie. Cu doamna Dagmar Buzu am discu-
tat prin intermediul limbii ruse, pe care o
cunoaște încă de când își făcuse facultatea
în fosta URSS, la Harkov, acum Ucraina; iar
la despărțire Teodor Buzu, precum îi stă
bine unui autentic basarabean, ne-a încăr-
cat, generos, cu daruri.

Nu pot să nu remarc luxosul și valo-
rosul album cu care ne-a învrednicit pe
fiecare, carte apărută în 2010 la Tipografia
Karamásek din Česke Budějovice și care
începe cu o semnificativă expresie: „Dedic
soției mele, Dagmar, care a făcut posibil să
încep o viață nouă.” O subtilă prezentare
a sufletului de artist o face criticul în stu-
diul artelor Corina Tudose: „Teodor Buzu
se întoarce adese la Porțile Orientului cu
bucuria de a fi scăpat de otrăvurile mo-
derne și de a reintra în patria arhaismelor,
România. Teodor Buzu se află în Occident,
este liber în Tábor, în Republica Cehă, dar
locuiește tot în Europa Orientală, străve-
che poartă de înțelepciune, unde acest ar-
tist plastic se înconjoară mereu cu îngerii
săi înlăcrimați din Moldova...” Iar Miroslav

Kudrna sesizează alte aspecte ale universului de creație al artistului: „Picturile lui Teodor Buzu s-ar putea caracteriza ca un rezultat al emiterii ludice a unor tonuri ce răsună de undeva dintr-o lume imaginară, care nici măcar nu face parte din univers...” Așadar, este lansată originala ipoteză precum că universul interior al unui artist dăruit cu har, precum e și Teodor Buzu, nu este doar o reflecție a unei realități, ci o lume aparte care suplimentează și îmbogățește creația divină, universul cosmic. Exegetul mai remarcă încă un aspect al creației lui Teodor Buzu, precizând că acesta „corectează realitatea înfățișată [...], iar inventivitatea lui se îmbină armonios cu pasiunea pentru epicul poetic”. Acest lucru se evidențiază mai ales atunci când pictorul își însoțește tablourile cu expresii, precum ar fi „Arta le dă tuturor și totuși rămâne întregă” sau „Noaptea am visat că sunt înger. În zori m-am trezit fără aripi. Le-am pierdut la granița dintre Vis și Viață?” Unele sintagme par a fi scoase din contextul creațiilor paradoxiste ale lui Florentin Smarandache, un mare matematician român stabilit în SUA și fondator al Mișcării paradoxiste din România. Astfel, Teodor Buzu ține să ne convingă, precum că „cea mai frumoasă zi a vieții mele a fost

noapte” (or, F. Smarandache scrie într-o carte despre sine: „Am văzut lumina zilei la miezul nopții”) sau „viața mea este compusă din întâmplări bine planificate”. Pasiunea lui Teodor Buzu „pentru epicul poetic” e vizibilă și din câteva fragmente de text incluse într-un prospect de propagare a creației sale, elaborat în patru limbi – română, cehă, engleză, germană – în care pictorul mărturisește: „M-am născut Marți și bine am făcut...” Aproape ca în zicerea biblică din *Geneza Vechiului Testament*: „A făcut Dumnezeu animalele cele mari din ape și toate ființele vii [...]. Și a văzut Dumnezeu că este bine.”

În continuarea textului din același prospect, artistul plastic se destăinuiește: „La zece ani m-au primit la Școala de Arte. Acolo am înțeles că tabloul are două părți: una, pe care o vezi cu ochiul liber și alta, care e ascunsă în pictură [...]. În trenul Odesa-Harkov am întâlnit-o pe soția mea, cu care am doi feciori. Timp de un an și jumătate am slujit în armata sovietică. Cine a slujit în armata sovietică, acela nu râde la circ. Aici, în Cehia, am înțeles că viața nu le aparține celor care pot, dar celor care vor. Sunt realist – cred în miracole.” Doar un realist care crede în miracole reușește să editeze la Praga, în 2006, cu girul Aso-

BABYLON
 Číslo 2 / ROČNÍK XXIV • STUDENTSKÝ LIST PRO SENIORY • 15.- Kč na akademické půdě zdarma • 13. červěn 2015

Španělsko zrudlo naději
 Mladí španělské mládežníci se stávají umělci. Již desetiletí se učí v uměleckých školách, aby se mohli stát umělci. V současnosti se učí v uměleckých školách, aby se mohli stát umělci. V současnosti se učí v uměleckých školách, aby se mohli stát umělci.

Vlakem pro dva pytle knih
 Rozhovor s rumunským spisovatelem Nicolaeem Russem

IT I DAU APA LA OARĂ

Neleži, vrbolaki obiljak, nameri!
 Iste jne dakti dakti nameri!
 Iste jne dakti dakti nameri!
 Iste jne dakti dakti nameri!

Neleži, vrbolaki obiljak, nameri!
 Iste jne dakti dakti nameri!
 Iste jne dakti dakti nameri!
 Iste jne dakti dakti nameri!

ciației Cehia-România, arhetipala baladă a românilor *Miorița*, cu o amplă și temeinică prefață de distinsa doamnă profesor doctor și traducătoare Libuše Valentová, fiind tradusă în cehă de Jiří Našinec, după varianta lui V. Alecsandri, editată la București în 1965. Atât la Chișinău, cât și în Cehia, Teodor Buzu e cunoscut și ca un original grafician și ilustrator de carte, iar un model de măiestrie artistică în acest sens e volumul de poezii al concitadinului său Lumír Slabý, în care textul pare a fi parte componentă a ilustrațiilor, de la armonioasele erupții de culori solare și până la grafica tradițională în tuș negru...

După ce soții Buzu ne-au condus până la parcare, unde lăsasem mașina, într-o oră și ceva am ajuns în Praga, lăsându-l pe Jiří la stația de metrou de unde-l luasem dimineața. Firește, ar fi mers și soția sa, Lidia, în această vizită, dar avea de predat, urgent, la o editură niște pagini de traducere în română a unui text...

Iar în următoarea zi, sâmbătă, până la ora 13, când urma să particip la standul României, la o dezbatere literară, am fost invitatul domnului Ștefan Gorda, ambasadorul Republicii Moldova la Praga. Paradoxal, dar această întrevedere s-a produs grație statului român, căci acum patru ani, când Editura „Havran”, unde-mi apăruseră cele două volume și care organizase atunci lansarea lor, cel de-al doilea stat românesc, alias R. Moldova, n-a fost în stare să susțină prezența autorului la acest eveniment. Luându-ne cu vorba, firește, am întârziat cu o jumătate de oră la manifestarea programată, dar m-am consolată într-un fel după ce mai tinerii mei colegi din Țară, Ștefan Ivas și Ciprian Maceșaru, întârziaseră și mai mult. Dezbaterele nu erau altceva decât niște întrebări și răspunsuri dintre autorii prezenți la standul României de la Târgul de Carte – Adela Greceanu, Mircea Duțescu, Alexandru Matei – și publicul curios, cei trei fiind asistați

atât de doamna Libuše Valentová, cât și de bonomul și spiritualul Jiří Našinec. Dezbaterele au fost urmate apoi de prezentarea unei cărți semnate de Adela Greceanu în traducerea doamnei L. Valentová, timp în care am mai scris câteva autografe și am făcut cunoștință cu scriitoarea Marketa Hejkalová, a cărei carte e posibil să apară tradusă în limba română de Lidia Nașincova la o editură din Chișinău...

După ce am convenit cu doamna Veronica Miclea în privința transportului pentru a doua zi la aeroport și am precizat ora plecării cu nea Burulea, șoferul ICR, soții Nașinec au insistat să mă însoțească într-o ultimă întrevedere cu Praga. Am mers mai mult pe jos, discutând multe și mărunte, astfel aflând că și fiica lor mai mare, Clara, a ales brățara de aur a părinților și deja își face masteratul în arta traducerii realizând între timp traducerea unei proze din literatura română. Cea mai mică, Renata, e încă elevă de liceu și abia urmează să-și aleagă o traiectorie a vieții. Am mai aflat că Lidia, româncă nativă, urma să prezinte peste o săptămână la Târgul de Carte din București proza cehului Roman Ráž (se citește Raj), tradusă de ea în română.

Ne-am despărțit la o gură de metrou, în razele aurii ale unul asfințit întârziat de mai, ei luând-o spre casă, iar eu spre pensiune. Atunci mi-a apărut pe ecranul memoriei expresia „Zlatá Praha”, precum e considerată această străveche urbe europeană, descoperind că Praga e de aur nu numai datorită valorilor arhitecturale și monumentelor istorice de tot soiul, ci mai degrabă grație oamenilor săi. Oamenii de aur ai Pragăi, începând cu marile personalități ale secolelor trecute până la soții Lidia și Jiří Našinec, Libuše Valentová, Petr Placák, Hildegard Bunčáková, Jarmila Horáková, dar și de cei care ajung să sfințească locul pre nume Tábor, soții Dagmar și Teodor Buzu. Aur ceh, aur român, aur din aurăria Universului.

O ORĂ ÎN PLUS CU MONICA LOVINESCU

Alex ȘTEFĂNESCU

Autobuzul, vechi și inconfortabil, zdrăngănind din toate încheieturile, transporta elevi români înscriși la un concurs de ortografie franceză organizat de Primăria din Paris. Pe autostrada Strasbourg-Paris i-a sărit o roată din spate și, ca să nu plătească remorcarea lui până la un service, șoferul a recurs la o metodă arhaică (folosită de țărani noștri când li se desprinde o roată de la căruță): a tăiat creanga unui copac de pe marginea drumului și a fixat-o sub osie, ca să se târască în timpul mersului și să țină loc de roată. Ceilalți șoferi de pe stradă rămâneau uimiți văzând frunzișul bogat care mătura asfaltul. Nu mult a lipsit ca unii dintre ei, tot întorcând capul după noi, să facă un accident.

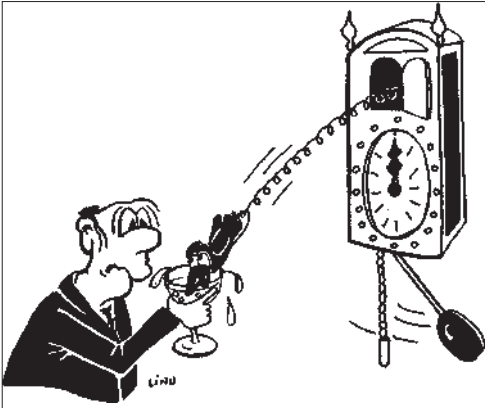
Am călătorit în total trei zile și două nopți și am fost găzduit de un român relativ bogat din Paris, L.M. Arcade, în subsolul unui bloc (al său) în care organizase ani la rând întruniri literare cu participarea unor personalități ca Emil Cioran, Horia Stamatu sau Monica Lovinescu.

Învoit până la 10 seara

L.M. Arcade, un om generos și bine intenționat, avea din nefericire mania de a le citi cu glas tare musafirilor, ore întregi, fragmente din cărțile lui plictisitoare. M-a instalat și pe mine într-un fotoliu, pentru a mă supune acestui supliciu. După un timp, exasperat, am trecut peste politețe și am insistat să mă lase să plec să văd în sfârșit Parisul, oraș pe care nu-l cunoșteam decât din cărți și din filme. Mi-a dat drumul cu greu, dar numai după ce mi-a smuls promisiunea că am să mă întorc la ora 10 seara, ca să continuăm lectura.

Primul drum pe care l-am făcut a fost la Monica Lovinescu, care locuia împreună cu soțul ei, Virgil Ierunca, pe strada François Pinton nr. 8 din arondismentul 19. Pentru mulți români, ascultători ai postului de Radio „Europa Liberă”, acea adresă devenise legendară, în mod special, după ce exact acolo, la intrarea în casă, avusese loc o tentativă de asasinat a Monicăi Lovinescu, pusă la cale de Securitatea din România.

Doamna de fier a literaturii române

Mă gândeam, emoționat, în timp ce călătoream cu metroul, că urma să o văd pe doamna de fier a literaturii române, care folosindu-se exclusiv de cuvinte reușite să inspire teamă autorităților comuniste de la București.

Doamna de fier era în realitate tandră și copilăroasă. Ea și Virgil Ierunca se jucau de-a căsnicia, într-un mod fermecător. M-au primit întrecându-se între ei în îndeplinirea oficiilor de gazdă. M-au ajutat să mă dezbrac de canadiană, m-au așezat în fotoliul cel mai bun, m-au tratat cu cafea și pișcoturi, m-au ascultat cu atenție, punându-mi întrebări din care reieșea că-i interesează sincer viața mea. Despre ei, care erau cu adevărat oameni importanți,

nu mi-au vorbit aproape deloc. Erau mândri că își instalaseră de curând *répondeur* și mi-au făcut câteva demonstrații, sadic încântați de faptul că nu mai trebuie să răspundă ei înșiși unor persoane antipatice. Monica Lovinescu mi-a propus să-mi ia a doua zi un interviu pentru emisiunea *Teze și antiteze la Paris*. Virgil Ierunca mi-a arătat cu mândrie colecția lui de discuri cu muzică bună.

O comedie a negocierii

Pe neobservate s-a făcut ora 9 și m-am ridicat să plec, explicând ce legământ am cu L.M. Arcade. M. Lovinescu, amuzată, s-a oferit imediat să-l convingă pe binefăcătorul și asupritorul meu să-mi prelungească învoirea până la miezul nopții. I-a dat telefon pe loc. Și de aici a început o întregă comedie a negocierii. Cu mare greutate, Monica Lovinescu a obținut o completare a șederii mele la ei cu numai o oră. Femeia care îl intimidase pe Nicolae Ceaușescu n-a reușit să-l înduplece pe L.M. Arcade. La ora 11 eram la L.M. Arcade și îl ascultam citindu-mi, împotriva voinței mele, texte anoste. Mă simțeam ca un copil căruia mama lui îi bagă pe gât, cu forța, untură de pește.

(*Adevărul*, 6 martie 2015; <http://adevarul.ro/news/societate/istoriile-alex-Stefa->

nescu-ora-plus-monica-lovinescu-1_54f9b-6d0448e03c0fd4ac479/index.print

P.S. – Născut pe 6 noiembrie 1947, apreciatul istoric și critic literar Alex. Ștefănescu este, de asemenea, prozator, dramaturg, publicist și realizator de emisiuni TV și colaborator al ziarului „Adevărul”. Este autor a mii de articole și a 24 de cărți, dintre care „Istoria literaturii române contemporane. 1941-2000”, apărută în 2005 (Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Academiei) a stârnit numeroase reacții. Emisiunea „Un metru cub de cultură”, difuzată de Realitatea TV, i-a adus Premiul APTR pentru talk-

show-uri pe 2004, iar altă emisiune, realizată pentru TVR Cultural, „Istoria literaturii române contemporane povestită de Alex. Ștefănescu” – Premiul APTR pentru emisiuni culturale pe 2008. În 2009 a publicat o carte despre 250 de cărți proaste, „Cum te poți rata ca scriitor”. Tot în 2009 a început să realizeze și o emisiune TV pe această temă, „Tichia de mărgăritar”. A urmat, între 2011-2013, emisiunea „Iluminatul public”, consacrată cărților de valoare apărute după 1989. Cele mai recente volume ale lui Alex. Ștefănescu sunt „Texte care n-au folosit la nimic”, „Un scriitor, doi scriitori” și „Mesaj către tineri. Redescoperiți literatura!”, toate apărute în 2014.

MERGI PÂNĂ SE TERMINĂ DRUMUL (II)

Andrei BURAC

(Continuare din nr. 1, vol. 56)

Anno Domini 1971

Subiect pentru o piesă într-un act

De vorbă cu un coleg-chirurg (fost prieten de studenție), în uniformă de militar cu gradul de căpitan, care își face serviciul la spitalul închisorii din Chișinău.

EL: Să știi că mai mult mi-ar plăcea să lucrez în spitalul de aici, cu voi.

EU: Cum adică? Ești chirurg ca și noi. Ai epoleți. Câștigi mult mai bine ca noi.

EL: La voi, aici, atmosfera e alta...

EU: Și atunci de ce te-ai angajat acolo?

EL: Din prostie... Uniforma militară... Și-apoi salariu... mai mare.

EU: Păi, dacă nu-ți place acolo, de ce nu pleci?

EL: Să nu crezi că-i atât de simplu...

EU: Bănuiesc că ai mult mai puțini pacienți decât noi aici.

EL: Am și eu destui. Dar ce fel de pacienți!...

EU: Cum adică?

EL: Majoritatea deținuților sunt și niște persoane cu suferințe psihice. Iar după ce își ispășesc pedeapsa rămân aceiași. Poate și mai dezechilibrați. După mai mulți ani de muncă acolo, am observat că omul nu la pușcărie poate fi schimbat în bine...

EU: Dar unde?

EL: Omul trebuie să se schimbe singur, oriunde s-ar afla. Să se schimbe în interiorul lui. Și nu cineva să-l schimbe. Cu atât mai mult la o pușcărie.

EU: Și atunci la ce bun pușcăriile într-o societate? Că doar ele există de când e lumea...

EL: Pentru oamenii care fac crime dintr-o întâmplare. Iar după ce își ispășesc pedeapsa, doar aceștia pleacă din pușcărie cu niște învățăminte. Dar din aceștia sunt foarte puțini. Uneori mă gândesc că nici cu

o voință puternic exersată omul nu poate schimba ceva în interiorul lui din ceea ce preia de la cei care l-au născut și i-au transmis totul prin codul genetic. Și-apoi chimia asta, pe care astăzi omul o înghite cu produsele alimentare, cu apa, cu fel de fel de băuturi, așa-zise la modă. Dar și poluarea...

EU: Și medicamentele noastre obținute tot prin chimie...

EL: Mulți copii supraviețuiesc doar cu astfel de medicamente... Antibioticele... Alcoolul... Tutunul... Drogurile...

EU: Dar cu ce mutații în psihicul lor pentru restul vieții.

EL: Care pe parcursul vieții fac și studii, obțin diplome, hotărâsc destinele celor care s-au maturizat printr-o selecție naturală...

EU: Altă fațetă a progresului, a civilizației... Slavă Domnului că nu ne aud și unii din foștii noștri profesori...

EL: Dar și colegi...

EU: Vorba lui taică-meu: „Lume, lume, soro lume...”

În noaptea trecută, fiind doctor de gardă în sala de operație, la un moment dat a fost adus următorul pacient, dar în fața mea nu era doar un pacient cu abisul suferinței, ci și o persoană cu care am copilarit împreună...

Așa precum m-au învățat mai bătrânii mei profesori-doctori cu studii făcute în țări civilizate... cândva: în fiecă dimineață, ca și astăzi, în drum spre policlinică ori spital, mă gândesc, mai întâi și întâi, să privesc cu o maximă atenție fața fiecărui pacient, cu o maximă atenție și concentrare... Fața, chipul sunt nu numai oglinda sufletului, dar și cartea unde sunt scrise multe semne ale dereglărilor patologice invizibile care au început în străfundurile organismului uman...

Și... oricât s-ar strădui doctorii, cu cele mai moderne și sofisticate metode de tratament să-l ajute pe om în suferința lui... Oricum totul se bazează pe legea naturii: cineva trăiește, altcineva moare.

Plopii piramidali... Sunt fără seamăn de frumoși! În fiecare primăvară iar și iar îmi amintesc de înălțarea la cer. Plopii copilăriei mele, fântâna noastră, via noastră, pădurea și pământul moștenit din tată în fiu de la străbuni...

Conform filozofiei zen din budism, tot ce e viu poate atinge frumusețea deplină doar după moarte, atunci când se vestește și se usucă...

Și astăzi, în apus de soare, mi-am amintit despre zilele, nopțile petrecute cu bolnavii de tuberculoză în spitalul din Căușeni. Boala ca o mănăstire...

Subiect pentru o piesă într-un act.

EA: Ai visat ceva?

EL: De unde ai și ști...

EA: Ai avut un somn zbuciumat. Ca de obicei... Strigai... Gesticulai... Și ce au avut? Spune-mi și mie.

EL (*după o pauză*): Am visat că sosise și ultima zi.

EA: Despre ce fel de ultimă zi vorbești, că nu înțeleg.

EL (*după o pauză lungă*): Ultima zi a vieții.

EA: Nu înțeleg... Ce ești nebun? Nu ai înnebunit cumva?

EL: Ultima zi când sosi și ea.

EA (*nerăbdătoare, enervată*): Cine, mă rog, mai sosi și de data aceasta la noi? Da spune odată!

EL: Moartea. Că cine mai putea fi...

EA (*ceva mai potolită, aproape cu milă*): Ei... mai rabdă și tu... Mai rabdă, că doar

a trecut unu mai. Și cinci mai a trecut. Tot așa și nouă mai va trece.

EL (*continuă să vorbească, de parcă nici nu ar fi auzit ce i se spune*): Moartea, ca o tăcere fericită. Să scap de grija nimicurilor vieții. Să pot scăpa odată și odată de zgomotele haitei umane. Să scap de bestia umană. Moartea ca o tăcere fericită.

EA (*din nou ușor enervată*): Știam eu că până și cu ultima zi mă vei trăda. Și pe mine, în caz de mori, cui să mă lași, nemernicule?

Doctorii cu studii în Occident între cele două războaie mondiale se deosebesc mult de lucrătorii medicali din generația mea. „Bătrânii” doctori acordau importanță aparatelor precum și metodelor moderne de diagnosticare. Dar ei examinau cu și mai multă minuțiozitate pacientul: vorba, vocea, culoarea ochilor, mirosurile, visele, părul, unghiile și câte altele. Ei cunoșteau lucruri mai exacte despre finalul oricărei suferințe. La Școala de medicină din Tighina (Bender) am avut astfel de medici-pedagogi, evrei. Doctorii de etnia mea în majoritatea cazurilor erau refugiați, exilați ori exterminați. Acești doctori puteau spune cu exactitate, spre bucuria pacientului, dar și a rudelor, când va veni mult așteptata însănătoșire. Iar în cazurile unui sfârșit tragic, ca pe o imperioasă necesitate comunicau rudelor, în mare secret, și posibilul deces al suferindului. Nu numai ziua, dar uneori și ora ... Dar cum știau ei să citească fața, chipul suferindului, unde sunt „crise” de reglările interioare ale trupului uman! Și ochii sunt icoana inimii, a sănătății acesteia; mâna – ca o reflecție a personalității omului și a sănătății lui. Iar noi în calitate de tineri învățați puteam afla multe lucruri de la acești specialiști doar în afara programei „oficial” de studii.

Ei încercau să ne convingă precum că fiecare pacient, deși suferind de aceeași

boală ca și alții, totuși în nuanțe are o altă suferință. Un alt examen pentru lucrătorul medical. Fiindcă orice suferință la un alt pacient se poate manifesta cu alte nuanțe. Uneori destul de enigmatică. Așa că folosind metodele moderne de diagnosticare trebuie totuși să ținem cont de învățămintele marelui Galenus – medic și filozof grec din Roma antică. Autor al unor tratate enciclopedice de anatomie, terapeutică, farmacologie, morală, logică, retorică. De dogmele galenice, care au dominat medicina Occidentului și a Orientului Apropiat timp de un mileniu și jumătate.

Tot din acele timpuri îmi mai amintesc și alte lucruri pe care ni le spuneau acei mari cunoscători nu numai ai secretelor trupului uman dar și ale spiritului acestuia: „Împăcați în durere, murind, el se ruga.” Sau: „...să fugi, să taci, să te odihnești, și să te rogi, undeva în deșert.”

Câteva mari înțelepciuni am memorizat și de la Lucius Annaeus Seneca: „...trebuie să ținem calea pe care ne-a prescris-o natura și să nu ne depărtăm de ea.” „Silește-te, nu ca să știi un lucru mai mult, ci ca să-l știi mai bine pe cel care-l știi.”

Din cele învățate de la profesori și din cărți am însușit că omului îi stă bine aflat pe scările vieții, urcând sau coborând zi de zi, și să facă doar ce i-ar plăcea lui... Dar pentru o astfel de viață trebuie să te încredințezi doar Destinului. Să crezi în el fără nicio ezitare.

Este firesc ca omul să mai uite câte ceva din cele trăite. Și bune, și grele, dar și rele. Fiindcă în a uita este și un impuls de a te mișca, o putere de a merge mai departe.

Dar nu vor ieși din amintirile mele, din viața mea acele ființe umane informate, culte, inteligente, care au jucat un mare rol în formarea mea pe parcursul anilor, încă din fragedă tinerețe. Profesori care mi-au dat lecții și despre însușirile dominante ale caracterului: virtuți cardinale, înțelepciune, curaj, cumpătate, dreptate.

Și totuși, cele mai multe lucruri nu le-am învățat din cărți, și nici de la alți oameni, ci din suferințele copilăriei și adolescenței mele, precum și din singurătatea printre alți oameni.

Trăiesc clipe când mă simt măcinat și de amintiri, clipe de suferințe izvorâte din anii copilăriei. Anii din timpul războiului și de după el. De drame josnice, uneori și sângeroase. Când cele trei surori ale mele – Marfa, Maria și Elena – erau bolnave, ca și mine, de tifos exantematic, iar după scurt timp și de malarie. Suferințe contagioase preluate de la soldații nemți și ruși vlasoviști, bolnavi și ei și oploșiți în casele țăranilor, militari în retragere sub atacurile Armatei Sovietice. Mama, și ea bolnavă, dar pe picioare, avându-ne doar în seama ei. Singurică, fără tata, care, după prizonieratul sovietic, evadează și în sfârșit revine acasă. Doar pentru o singură noapte. Ca a doua zi să fie mobilizat în Armata Sovietică și dus pe frontul de la Königsberg...

Mai apoi școala, foamea, unii colegi de-a valma cu familiile lor morți de foame... Revenirea de la război a tatălui invalid. Colectivizarea. Deportările. Și frica. Frica de orice străin apărut pe străzile satului sau intrat în ograda casei noastre.

Omul duce cu dânsul, se plimbă prin lume sau stă acasă cu ceea ce a moștenit de la moși-strămoși: potențial, necazuri, educație, boli ereditare, religie, limbă, cultură...

O longevitate moștenită o poate curma ori prelungi, depinde de dânsul.

Marcu II: 24: „De aceea, vă spun: Pe toate câte le cereți rugându-vă, să credeți că le-ați și primit, și le veți avea.”

Oare ce mai doarme în mine și eu încă nu știu... Oare ce aș mai putea afla de tata

pe care eu încă nu le știu. Tăinuiește el ceva de mine?

Oamenii care se aseamănă se atrag, ca și gândurile, ca și lucrurile.

Din cele auzite în stradă:

– Aș vrea să te întreb ceva ...

– Dă-i drumul.

– Neștiința e o binecuvântare?

– De unde ai mai luat-o și pe asta?

– De la un tip trecut prin ciur și prin dârmon...

– Uneori vorbești și tu de parcă ai fi căzut din căruța cu proști.

Oare cum o fi fiind și steaua mea? Ce culoare are?..

După absolvirea studiilor medicale din orașul Bender, munca în calitate de felcer într-un sat cu populație găgăuză din sudul Moldovei, apoi și la Căușeni, ceva mai aproape de ai mei. Căsătorit doar la vârsta de 19 ani... Nașterea lui Anatol în timpul studiilor de la Institutul de Medicină din Chișinău...

Pe suflet mi s-a acumulat cam mult greu, încât se întâmplă să spun și eu ca marele scriitor scandinav Johan August Strindberg: „Resimt acum toată durerea de a trăi.” Dar amintindu-mi și de cele spuse de filozoful evreu olandez, originar din Portugalia, Baruch Spinoza: „Înțelepciunea este o meditație asupra vieții și nu asupra morții.”

Orice ființă umană încă de mic copil trebuie să creadă că oamenii au supraviețuit pe parcursul istoriei doar datorită înțelepciunii, pe care o pot prelua din cărți, din cele mai noi, vechi și foarte vechi. Fiindcă înțelepciunea este știința vieții.

Dar și oricine dintre noi, oamenii, astăzi sănătoși și chiar prosperi într-un domeniu sau altul, se poate stinge în orice clipă. Și,

totodată, ca printr-o minune, omul poate fi ajutat de un reprezentat al uneia din cele mai vechi profesii – medicina. Ajutat de un doctor să mai trăiască o zi, o lună, dar poate chiar și mulți, mai mulți ani.

Mă strădui să citesc cât mai multe cărți. Scriitori cu un stil scriitoricesc secret, exact și rar. Scriitori cu aer de noblețe, de firesc, oameni cu dramatismul vieții lor spirituale.

De fiecare dată când am posibilitatea să-i revăd pe părinții mei în satul natal, mă fascinează felul lor de viață. Zile și nopți trăite undeva pe la jumătate de drum între oameni și natură. Vechea casă, durată încă de străbunicii mei la o margine de sat, pe un delușor. O mică cetățuie cu o poartă mereu deschisă spre oameni și o altă poartă spre câmpia, grădinile și pădurea din preajmă.

Întotdeauna după bucuria revederii luăm masa. Apoi mai stăm puțin de vorbă... Apoi mă culc în patul copilăriei mele, spunându-mi: „Doamne, ce noroc să pot reveni în casa părintească unde întotdeauna sunt întâlnit de părinții mei încă în viață și sănătoși, iar înainte de a adormi să pot asculta tăcerea și liniștea Pământului.”

Îmi amintesc de un doctor, care la finele studiilor sale de mai mulți ani (nu cunosc vreo altă profesie cu atât de mulți ani de studii), rostește un jurământ în prezența conducerii acestei instituții de învățământ, a profesorilor care l-au învățat precum și a colegilor săi de facultate.

Acest jurământ este al lui Hipocrate din Kos (cca 460 – cca 377 î. Hr.), medic și filosof grec. Supranumit „părintele medicinei”.

„Jurați solemn fiecare pe ce are mai sfânt: că veți fi loiali profesiei de medic,

drepti și generoși cu toți cei care o practică; că vă veți conduce viețile și vă veți practica știința cu cinste și corectitudine; că, indiferent în ce casă veți intra, va fi pentru a vă strădui, din toate puterile, să-i tămăduiți pe cei bolnavi, ferindu-vă de a greși, de a vă lăsa corupți sau de a-i ispiti pe alții la fapte rele; că vă veți folosi cunoștințele numai pentru a vă vindeca pacienții, și că nu veți da medicamente și nu veți face operații în scopuri criminale, chiar dacă vi se cere sau vi se sugerează acest lucru; că veți păstra secretul inviolabil a orice veți vedea sau auzi legat de viețile pacienților, ce nu poate fi povestit. Jurați că veți îndeplini toate aceste lucruri. Fiecare candidat să ridice mâna dreaptă în semn de acceptare.”

Tot de la acești doctori mai „bătrâni” (David Cioclea) de la Școala de medicină de la Tighina (Bender) mai cunosc încă un jurământ, jurământul lui Moșe Maimonides (1135-1204), medic, teolog și filosof evreu. Născut la Cordoba (Spania).

„Dumnezeule sfânt, înainte de a începe sfânta datorie de a vindeca creaturile Tale, îmi înalț privirea la credința Ta, cerând curaj și putere ca în mod cinstit să-mi fac datoria și să nu mă las orbit de daruri de bani sau cuvinte de laudă.

Ajută-mă ca în fiecare om care suferă și caută ajutorul meu să văd Omul. Bogat sau sărac, bun sau rău, prieten sau dușman, fă-mă să văd în el numai omul care suferă. Dacă întâlnesc un alt medic cu mai multă înțelegere decât am eu, ajută-mă să vreau să învăț de la el. Dacă cei ignorați își bat joc de mine, fă-mă, cu toate acestea, să cred în iubirea mea pentru creaturile Tale, în dragostea pentru profesia mea.

Adevărul să-mi lumineze calea, căci fiecare pas greșit pe acest drum poate aduce moartea sau durerea creaturilor Tale. O, Doamne, Dumnezeul meu și al datoriei, întărește-mă și ajută-mă și pune în mine liniște sufletească și calm. Amin.”

O parte din colegii mei, ca și mine, consideră că este o scăpare faptul că aceste jurăminte nu sunt oficiale și în URSS.

Subiect de nuvelă. Să-i spună ceva... ceea ce poate nicidecum nu a reușit. Să-i spună cât de mult a iubit-o și o mai iubește. Să-i spună acest lucru ca și cum i-ar fi dăruit ceva... poate cel mai scump de ce dispune el la vârsta asta, în viața asta...

17 august

Săptămânalul de literatură și artă *România literară* din 8 iulie 1971, la rubrica *Ce e nou în cultura sovietică*, publică două pagini de eseuri și poezie. Printre poezii acestor pagini sunt și Andrei Voznesenski, Alexandr Mejirov, Petru Zadnipru și Andrei Burac.

Nedumerire pentru oficiali, dar firesc pentru mine faptul că, sub textele de poezie ale poezilor din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească nu sunt indicații și traducătorii, ca la ceilalți autori...

În consecință, lui Petru Zadnipru i se retrace funcția de secretar al Uniunii Scriitorilor din Moldova, fiind învinuit că îl mai și susține pe Ion Druță. După cele întâmplate Petru Zadnipru suferă de o serie de grave probleme de sănătate. Funcția de medic-chirurg al celui alt autor basarabean, din fericire, nu este eligibilă.

Cu toate cele întâmplate vreau să notez și în acest caiet că nu o singură dată am încercat de a refula dorința de a nu scrie, dar nu am reușit.

Andrei Voznesenski
CHITARA

Ardei și vin opac
gustând sub zări mai bune
osos ca un burlac
fu cântărețul june

de-un roșu cald de Sud
timidă și-ngâmfată
chitara-i ca un nud
stă pe genunchi culcată

mai calmă fuse ca
în junglă băștinașul
vuia și-apoi dormea
în pieptul ei orașul

intra și-n circ urlând
ca-n ceas dement al sorții
motocicleta când
străbate zidul morții

Noi, ai chitarei fii
prin soartă dăm cu zarul
când fetele nurlii
ne mint cum chihlimbarul

Spre un nocturn profil
strâmbăm o gură-amară
sorbim aprins fitil
în taină, o țigară

Aleksandr Mejirov
POTCOAVA

Potcoavă cu noroc de spiță rară
Te-am îndoit, în joc, eu ne-nțeleptul,
Încerc să te îndrept, de-o vreme iară
Și să-ți redau, la fericire, dreptul.

Cum să-ți redau privirile nimbate
Și ca de stepă abătuta față?
Dar buzele-ți de arșiță uscate
Și tot ce nu ne mai redă viața?

Vorbesc spre-o fată ce de dor palpită
Și căreia viața-i pare-o glumă,
Eu singur cu potcoava îndoită.
Și-aud cum cad cuvintele-mi și sună.

Petru Zadnipru

LEMN

Din lemn se fac viori.
Din lemn se fac sicrie.
Din lemn e foaia albă,
Pe care mintea scrie.
Din lemn se fac creioane,
Din lemn se fac ciomege
Și leagăne, și juguri,
Tribune pentru lege.
Din lemn se fac fotolii
Pentru mai mari sus-pușii,
Pe grinzi de lemn adesea
Se spânzură supușii.
O, lemnul, ține-ți minte
Ne poartă veșnic semnul:
La cel deștept, cuminte,
Deștept și bun e lemnul.
La cel netot în viață
Și lemnul e netot.
La suflet și la față
Îi seamănă-ntru tot.
Doar pentru cel ce are
Înaltul sens de Om
În orișice-ntâmplare
Rămâne lemnul Pom.

Andrei Burac

ISPITA ÎNFLORIRII

În așteptarea primăverii
aud lovituri în geam,
suspine de fruct nenăscut,
zguduiri de perete,
erupție în gravitate.
De munca ei transpiră
geamul și fruntea mea.

Zbateri de aripă,
salturi de raze,
voci înnoite,
păsări cu suflete vesele,
cântece înaripate.
Clike de căderi coapte
și dezveliri de germeni
în firul străveziu de iarbă.

Un plâns de copil în noapte
pentru o altă pasăre
ce nu mai știe să zboare...

Mai reproduc o poezie cu mult ecou în
sufletele cititorilor noștri.

Petru Zadnipru

MOLDOVENII

Moldovenii când se strâng
Și-n petreceri se avântă,
La un colț de masă plâng,
La alt colț de masă cântă.

Sufletul precum le-ar fi
Glob cu două emisfere:
Una-i noapte, alta-i zi,
Bucurie și durere.

Două lumi într-un întreg
Permanent își schimbă locul.
Vin pe rând, și-asemeni trec,
Când necazul, când norocul.

Moldovenii când se strâng
Și-n petreceri se avântă,
La un colț de masă plâng,
La alt colț de masă cântă.

Și-n paharul veșnic plin,
Băutura lor cea sacră
Jumătate-i cer senin,
Jumătate-i boltă neagră.

Virtuțile sufletului basarabean după
Petru Comarnescu, critic de artă și eseist
român:

„...Curați la suflet, loiali, prietenoși,
basarabenii știu să se lege de ceilalți se-
meni cu o prietenie dezinteresată, discre-
tă, pură, de la suflet la suflet.”

„Altă caracteristică a psihologiei basarabene este supunerea în fața destinului și a oamenilor. Blândețea și bunătatea inimii lor îi fac să judece și pe ceilalți oameni după dâșșii sau la fel ca dâșșii. De aceea nu sunt porniți să creadă că oamenii pot fi atât de răi...”

„Supuși, dar nu trădători, blânzi, dar nu nepăsători, ei au știut să îndure vitregia sorții, adesea lăcrimând, uneori revoltându-se, alteori supunându-se, dar totdeauna cu gândul la Dumnezeu.”

„Oamenii aceștia, plini de sensibilitate, nu uită, niciodată binele ce le-ai făcut; așijderea, nu uită nici jignirile și răul... Nu cultivă sentimentul răzbunării.”

„Orientarea spiritului basarabean este spre bunurile imateriale mai mult decât spre cele materiale...”

„Basarabenilor nu le impui prin forță sau autoritate – adică nu-i câștigi – ci prin purtări sincere și deschise, prin interesul pentru cele veșnice sau spirituale... pentru inimă și suflet.”

Și în secolul nostru omul este chinuit de o sumedenie de probleme (nebie, strigăte, sânge...) pe care tot el omul și le-a inventat. Și totuși, să nu uităm de a trăi și bucuria *din noi*, de a fi față în față cu natura, pe care am moștenit-o de la străbuni.

Erau timpuri când viața omului era un continuu contact și schimb magic cu natura. Din natură omul prelua forțele, determinările, poate și destinul. La natură oamenii se reîntorceau și se regenerau. Cu timpul, „natura a fost separată de sorginea mistică a forței și a vieții.”

Am citit în rusește o frază: „Velikolepie mira dikoi prirodi.”

După formele de externare, după cuvintele de profundă mulțumire, unul din pacienții mei, în intimitatea coridorului îmi mai spune: „Vreau să vă destăinui de unde mi se trag nenorocirile în viață... Și suferințele mele. Până la aceea ca să ajung și pe masa de operație.”

După căsătorie, trăiam și eu, cu familia, ca orice țăran, într-un sat. Aproape de centru. Dar cu vecinii mei nu stăteam bine. Nu mă împăcam. Au început să mă urască. Cu timpul era o ură de moarte, cum se mai spune pe la noi. Eu la școală am învățat bine. Încă de mic, cu timpul am îndrăgit cititul cărților. Am citit multe cărți. Și nu mi duceam viața ca și dâșșii... Dar nu aș vrea să prea întind vorba despre asta acum. De aici a și început ura lor. Mă urau într-atât că am fost nevoit să-mi vând casa și să-mi construiesc alta mai departe de sat. Lângă o pădure. Nu v-aș putea spune în cuvinte cât de frumos loc pentru trai era acolo... În orice anotimp. Iarba... Florile... Copacii... Dar păsările și animăluțele! Altfel ploua sau ningeaa acolo. Altfel bătea vântul. Ce să mai vorbim... Dar după un timp nici acolo nu mi-a fost bine. Și eu, și familia mea, copiii, am început să tânjim după oamenii din sat. Așa cum sunt ei.

Dar ce mai la deal, la vale... În fața dumitale aș vrea să recunosc sincer... Erau momente când acolo... fără oameni, nu mă simțeam în apele mele.

Atât de tare am început să tânjim încât am părăsit și casa de lângă pădure. Și m-am întors înapoi printre oameni. Fie și așa cum sunt ei. După care m-am și îmbolnăvit mai grav. Și iată că am ajuns pe mâinile doctorilor...”

EVOCÂNDU-L PE PAUL MIHAIL LA 110 ANI DE LA NAȘTERE...

Vasile ȘOIMARU

Se împlinesc, în această vară, la 29 iunie 2015, un secol și un deceniu – 110 ani de la nașterea lui Paul Mihail, teolog, memorialist, istoric, bibliograf și publicist român.

A văzut lumina zilei pe 29 iunie 1905, în Cornova, Orhei; a decedat la 11 octombrie 1994, în București. A terminat Seminarul Teologic la Chișinău (1916-1926), Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1930) și de Istorie din Iași (licențiat în 1932). În 1945 a susținut teza de doctorat la Râmnicu-Vâlcea, unde se evacuasă Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți. A făcut multe călătorii de studii în Iugoslavia, Bulgaria, Grecia și Turcia (1930-1932), unde a descoperit numeroase documente vechi privitoare la români. A avut diferite funcții în Chișinău: diacon și preot la Biserica „Soborul Vechi” (1932-1944), profesor de istorie (1933-1944), secretar al Secției pentru Basarabia a Comisiunii monumentelor istorice, subdirector (1933), apoi director (1941) al Muzeului Istoric-Bisericesc din Chișinău, director al Școlii de cântăreți bisericești (1941-1944); după 1944 preot la Biserica „Buna-vestire” din Râmnicu-Vâlcea (1946), apoi la Biserica „Banu” din Iași (1946-1975), asistent la Facultatea de Filologie a Universității din Iași (1948-1949). Participant la congrese istorice internaționale. Prin studiile sale istorice, a adus o contribuție importantă la descoperirea și studierea surselor medievale ale istoriei naționale, fiind cel dintâi cercetător român al arhivei metocului Sf. Mormânt din Istanbul (Constantinopol). Multe din documentele inedite pe care le-a descoperit și le-a publicat, precum și unele manuscrise și

obiecte de artă le-a dăruit Bibliotecii Academiei Române, Bibliotecii Centrale Universitare din Iași, Arhivelor Statului din Iași, Institutului de Istorie din Iași. În alte lucrări se ocupă de legăturile bisericești româno-ruse, studiul manuscriselor slave și românești, circulația vechilor tipărituri românești.

Noi, cornovenii, ne mândrim și îi cinștim memoria, astfel încât Paul Mihail să rămână mereu în sufletele noastre. Îl omagiem, profund recunoscători pentru tot ce a făcut ca să ne menținem în continuare oameni de omenie, cu credință în Cel-de-Sus, o parte integrantă și vie a Națiunii Române.

*În semn de omagiu la împlinirea a 110 ani de la nașterea cornoveanului Paul Mihail, dăm publicității un studiu axat pe un segment din zbuciumata lui viață. În formă inițială textul a constituit o comunicare ținută la Conferința științifică internațională **75 de ani de la anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța – 28 iunie 1940** (Chișinău, 12-13 iunie 2015).*

Jurnalul lui Paul Mihail despre tragedia zilelor de 27-29 iunie 1940

Pentru locuitorii Basarabiei anunțul la Știri Radio România-București din seara zilei de joi, 27 iunie 1940, privind ultimatumul sovietic referitor la pretențiile teritoriale asupra pământului românesc dintre Prut și Nistru ca aparținând URSS-ului, a fost recepționat fără impact mediatic puternic. Rețeaua de radio avea o mică densitate, în genere, în România era con-

centrată în marile orașe și doar la nivelul locuitorilor care aveau un venit ce le permitea achiziționarea aparatului de radio, instalarea lui și achitarea lunară a abonamentului. Cu atât mai puține erau aceste receptoare în Basarabia.

Informarea de la om la om prin telefon era și mai precară în 1940, în Chișinău fiind un mijloc de comunicare între instituții și rar între persoane fizice; de obicei, acestea erau și persoane publice. Dacă primăriile din mediul rural aveau un asemenea aparat, el funcționa doar prin operatoarele de la pupitrul de comandă al unor centrale orașenești sau județene.

Cotidienele / ziarele care publicau, în dimineața zilei de vineri, 28 iunie 1940, „ediții speciale”, strigate pe toate străzile de către băieții care vindeau ziare, erau mai cu seamă tot cele din București. La Chișinău ziarele au furnizat informația catastrofală după ce timpul începuse să curgă împotriva românilor.

În Basarabia, cu toate lucrările militare începute pe malul Nistrului, populația civilă era puțin sau deloc informată, inclusiv pentru ca să nu se creeze panică. **„Fusese o iarnă lungă, de opt luni. Până la începutul lunii mai mereu a fost frig și gheață. Abia la 21 mai au înflorit liliacii”**, nota la 21 mai 1940 Paul Mihail în *Jurnalul* său. Domnea o atmosferă pașnică.

Invadarea s-a produs asemenea unui cutremur de pământ, când, în chiar momentele în care se produce dezastrul, oamenii trebuie să ia hotărâri decisive pentru viața lor: (1) cum a reacționat populația din Basarabia în zilele cruciale 27-29 iunie 1940 în fața neprevăzutului și (2) ce a însemnat grozăvia ocupației străine – sunt întrebări care încă nu și-au aflat răspunsuri documentate, complete și, mai ales, pe care istoriografia are datoria să le cerceteze și să le analizeze pe baza unor surse ce încă mai așteaptă să fie scoase la lumină. Lucrarea *Dezmembrarea Româ-*

niei. Anexarea de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și ținutului Herța – 1940, care va fi lansată astăzi, 12 iunie 2015, este o astfel de descoperire și punere în circulație a documentelor.

Cum s-a desfășurat istoria „jos”, la nivelul oamenilor care au intrat sub tăvălugul invadării? Cel mai sugestiv sunt relatate asemenea momente de martorii oculari, care fie că o fac prin povestiri orale, fie în scris. Spre deosebire de memorii, care reprezintă o narațiune povestită mult timp după momentul evenimentului și reflectă mentalitatea / dispoziția povestitorului din momentul relatării nu al înfăptuirii, jurnalele zilnice sunt mai directe, se bazează pe prima reacție a celui care scrie și care consemnează imediat (sau după puțin timp) evenimentele și sunt încă sub povara lor. De aceea, cu deosebire jurnalele zilnice fac parte din categoria de mărturie pe care istoria le privește atât prin unghiul relatării fruste, sesizând amănunte pe care o relatare globală le scapă din vedere sau nu le acordă importanța cuvenită, cât și din cel al oglindirii (involuntare) a personalității diaristului „persoană care notează într-un jurnal zilnic evenimentele mai importante

(și le comentează)" (diarium = „jurnal zilnic”, DEXI, editurile „Arc” & „Gunivas”, 2007). De la povestirea introspectivă din secolele trecute, jurnalul de însemnări (zilnice, periodice sau la date aleatorii, obligatoriu consemnate în proximitatea datei menționate) capătă tot mai mult expresia unei relatări „obiective” a evenimentelor și, astfel, calități de document calificat pentru a fi invocat printre mărturiile istorice revelatoare. De aceea, ne-am oprit la o astfel de mărturie: autenticitatea și simultaneitatea integrală a consemnării; relatări obiective, fără imixtiuni literare emfaticе sau subiective. În genere, *Jurnalul* este un text care a reprezentat, de-a lungul vieții autorului o supapă de destăinuire și un tovarăș în clipele de bucurii și de tristețe ale vieții zilnice, altfel spus, oglinda vieții unui om. Faptul că în cazul de față autorul are și formație universitară de istoric a adăugat textului o rigoare de respectare a adevărului istoric, fără colportare de zvonuri sau povestire de fapte „după spusele altora”.

Ceea ce a trăit, aceea a și scris în caietele sale Paul Mihail(ovici) începând de la 13 ani și până în preziua morții, la aproape 90 de ani. El a ținut aproape de el, în orice împrejurare, caietul în care a notat gândurile, impresiile și faptele vieții sale. Geneza acestei deprinderi o aflăm din cele scrise la începuturi de către orfanul de cleric, care a crescut în orfelinatul mănăstirii Hârjauca de la șapte ani, apoi în internatul Seminarului din Chișinău ca bursier, devenind, în 1926, la înființarea Facultății de Teologie din Chișinău, student al acestei facultăți, pe care a urmat-o în paralel și cu Facultatea de Istorie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Relatările sale nu au fost destinate publicării. După 1989, a fost sprijinit de istoricul Gh. Buzatu de la Iași să dea la iveală o parte din *Corespondența* purtată cu sute de personalități de-a lungul anilor. Postum, familia a propus tipărirea și a *Jurnalului* său și, astfel, a apărut, la cinci

ani după decesul său, *Jurnal 1940-1944*. Aceasta este lucrarea pe care ne sprijinim în analiza de față, confruntată și cu relatări din textul rămas în manuscrisul autograf.

Grija pentru „viitorul care este din ce în ce mai amenințător” este consemnată de autor la 4 ianuarie 1940, după ce, la 1 septembrie 1939, Polonia a fost atacată de către Germania și URSS. Îngrijorarea era pentru „**situația documentelor, cărților și manuscriselor mele în caz de evacuare sau de război**” (a se vedea fotografia bibliotecii cu cărți vechi și manuscrise din vol. *Născut în Cornova*, coord. Vasile Șoimaru, Ed. „Prometeu”, 2006, p. 265). Da, amenințarea plană, dar nimeni nu a prevăzut dezastrul care a fost anunțat intempestiv și cinic, ca detonarea unei bombe.

Ultimatumul presupune, în termenii dreptului internațional, predarea (a ceea ce se impune prin acest tip de act în forță) *in statu quo* – adică în starea în care se află în momentul respectiv – în cazul Basarabiei, atât teritoriul, cât și locuitorii cu toate bunurile lor și ale statului. De aceea, Statul Român și-a retras doar armata și personalul administrativ cu funcții de răspundere în instituțiile centrale. Este firesc ca populația să rămână în vetrele strămoșești, de aceea nici nu a fost lansată ideea unei refugieri din calea năvălitorului; politica „terra deserta” nu a fost posibilă în secolul XX și nici nu ar fi fost de imaginat, de vreme ce, după începerea războiului, la 1 septembrie 1939, la fel fusese anexat teritoriul Poloniei și se desena o nouă hartă a Europei.

Realitatea din Rusia sovietică de după 1918 devenise tot mai bine cunoscută în Europa prin relațiile zguduitoare ale celor care reușiseră să scape de acolo ca și ale unor intelectuali occidentali, printre care și românul Panait Istrati care, vizitând-o, au scris adevărul despre viața și politica acestui stat. Prigonirea religiei și a Bisericii Ortodoxe ruse era proclamată ca

doctrină oficială. De aceea, panica printre intelectuali a fost puternică. De altfel, încă din septembrie 1939 unii demnitari și intelectuali „din Regat”, aflați cu serviciul în Basarabia, începuseră să ceară transferul să plece. Date oficiale despre numărul celor care au putut să ajungă în România înainte de închiderea frontierelor se bazează pe înregistrarea la evidența populației (de către prefecturi și poliții) a celor care reușiseră să treacă frontiera la 27-29 iunie 1940 (comunicarea colegului nostru, juristul Petru Dinescu, din Râmnicu-Vâlcea, prezentată la conferință, este o premieră în acest sens). Iar documentele ulterioare datei de 3 iulie 1940 au înregistrat persoanele care au putut părăsi Basarabia oficial, prin așa-numitul „schimb de populație”.

Vestea invadării Basarabiei preotul Paul Mihail a aflat-o vineri, 28 iunie, dimineața devreme, când, fiind în biserică, „**o femeie intră strigând: «Vin rușii!»**”. Soția, întoarsă alergând de la piață, îi confirmă vestea că „**Rusia Sovietică a cerut Basarabia și Guvernul român, sub puterea forței, a cedat Basarabia și Nordul Bucovinei**”. Familia nu avea radio, nici telefon. După șocul acestei știri, primul drum – de la Soborul Vechi, aflat în zona de astăzi a bulevardului Tineretului (pe locul unde, biserica fiind demolată într-o noapte, după 1962 s-a ridicat cinematograful „Moscova”, azi Teatrul „Eugen Ionescu”) – al preotului este la sediul Arhiepiscopiei, vizavi de Catedrală, unde se află acum Casa Guvernului. Arhiepiscopul Efreim plecase spre București în timpul nopții, fără să lase niciun fel de ordine sau recomandări pentru cei din subordine. Preotul Mihail se întoarce acasă (în curtea Bisericii „Soborul Vechi”) și se pregătește să fugă, folosim acest verb pentru că în acest scurt răstimp, când cronometrul avansa împotriva românilor, nu era posibilă o plecare organizată.

Urmărind cinematografic traseul tânărului de 35 de ani, istoric și preot, în acele

ceasuri, ne dăm seama că primul lui gând, de a fugi din calea năvălitorului, pentru supraviețuire, a fost absolut normal, era patriot, scrisese despre drepturile românilor asupra Basarabiei și știa despre reprimările preoților de către bolșevici.

Lipsa mijloacelor de comunicare ale lui Paul Mihail sunt evidente, fără posibilitatea de a se sfătui cu rude sau prieteni. În clipele marilor hotărâri acționează așa după cum îi dictează conștiința. Panică, disperare, jale. „**Luam geamantanul cu documentele și manuscrisele mele, mă uitam la ele și le lăsam jos. Încotro pleci și cu ce mijloace?**”

Despărțirea de „**mormintele părinților, de pământul natal, de casă, de agoniseala materială, de documente, cărți și icoane**” este sfâșietoare: „**iau drumul pribegiei cu câteva cărți, însemnări, o pâine și încălțat cu bocanci, pornesc**”. Soția cu fiica de trei ani abia împliniți rămâneau pe loc: „**Genia a zis, pleacă tu, că eu voi orându-i aici și voi veni!**”. De față și bunica Genei, „**am rugat-o cât poate să păstreze cărțile și documentele**”.

Drumul de la Soborul Vechi la gara Visterniceni trecea prin cartierele mărginașe. Autorul intră în decorul dezastrului care se profilează: „**Încă o sărutare celor dragi și cu șiroaie de lacrimi pornesc grăbit prin mulțimea ce manifesta și prin marea dezordine ce domnea...**” „**Agitații pe străzi, manifestații de ale evreilor și muncitorilor și bararea drumurilor cu mașini, camioane și căruțe. Armata care se retrage cu capetele în piept, dezarmată, fără ofițeri superiori și tulburările care au început. Se aude țacănitul mitralierelor**”. Cităm în continuare desfășurarea pas cu pas a plecării: „**La gara Visterniceni, plină cu soldați și evrei, mi se spune că trenul nu mai merge spre Iași. Aștept o bucată de timp apoi pornesc pe jos pe linia ferată. Înaintea mea sunt atâția. Întâlnesc geamantane părăsite, bucele și bagaje. Toți**

fug, toți cu spaimă. O doamnă cu o căldare spartă în mână, gesticulează și vorbește întruna. Nimeni nu o ascultă.” În fine, abia răsuflând, autorul ajunge la gara Ghidighici. „Aici găsesc trenul românesc. Mă urc peste bagaje și lume într-un vagon. E ora 12 amiază și Chișinăul a fost ocupat.” Ceea ce corespunde cu informația din documentul semnat de Jukov, Borisov, Vatutin din lucrarea pe care o lansăm aici (p. 48), care consemnează că „la 28.6.1940 au fost ocupate orașele Cernăuți, Hotin, Bălți, Chișinău, Akkerman”. Timpul pentru retragere stipulat în *Ultimatum* fusese flagrant încălcat de trupele sovietice!

Continuăm să reproducem textul din *Jurnal*: „Seara ajung la Iași. Trenurile veneau unul după altul. Întâlnesc pe Sergiu Roșca (cumătru, preot-ziarist, nu l-a contactat înainte de a pleca din Chișinău – completarea noastră). Abia la Iași îmi dau seama că am făcut o neiertată greșală, de a fi fără soție și copil. Gara Iași e un haos. Mii de refugiați, bagaje, copii și vagoane. Mereu cu gândul că Genia poate va veni cu vreun tren... O stare de nervi cum nu am mai avut. Nu pot sta o minută locului. Îmi tremură mâinile și picioarele.” Astfel va începe calvarul celor trei săptămâni, până la reîntregirea familiei, soția și fiica sosite la Iași la 19 iulie 1940 cu primele eșaloane ale „schimbului de populație”.

Derulăm filmul evenimentelor zilei de 28 iunie 1940, prin acest studiu de caz pentru a răspunde la prima întrebare pe care ne-am pus-o: cum au reacționat locuitorii Basarabiei la invadarea pământului lor de către sovietici? În cazul lui Paul Mihail sculara a fost într-o ambianță normală („Ce seară liniștită a fost aseară – pe 27.06 –, nimic nu știam”, avea să scrie în jurnal), cu mergerea la biserică de dimineață la slujire, pentru că era vineri și în ajunul sărbătorii Sf. Petru și Pavel, apoi, ca un trăsnet, vestea terifiantă a invadării Basarabiei și

sucesiunea de fapte: 1) „am alergat la Arhiepiscopie, m-am informat, apoi, trecând pe la Catedrală, am bătut metanie pe scări” și 2) revenirea acasă: „disperare, jale și tânguiri. Gândul să plecăm cu toții la Iași”, dar imposibilitatea de a părăsi totul într-o clipă și cu copil mic: „Încotro plecăm și cu ce mijloace?” Intervine un fel de blocaj psihic: „...imposibil de a mai face mișcări. Dispreț față de tine însuși” și despărțirea dramatică de familie și de tot ceea ce constituia universul său de cercetare, documentele, teza de doctorat la care lucra de mai mulți ani, cărțile vechi românești pe baza cărora scrisese lucrarea *Tipărituri românești în Basarabia între 1812-1918*, care era sub tipar la Editura Academiei din București și pentru care va primi Premiul „Năsturel” al Academiei Române.

Pe un alt plan, în jurnalul lui Paul Mihail este relatata concomitentă despre tabloul schimbărilor alarmante pe care le constată în oraș: apariția manifestațiilor pe străzi, pe când se întorcea din centrul orașului, de la Arhiepiscopie, probabil pe la orele 8-9. În perspectiva a ceea ce se știe acum despre mișcările subterane organizate și finanțate de către bolșevici, de către Komintern (aciuat la Moscova) se poate explica coagularea rapidă a unei asemenea organizări de „barare a drumurilor cu mașini, camioane și căruțe”, care nu a fost nici spontană, nici aleatorie. Rețeaua prosovietică s-a manifestat prin evrei și muncitori, scria atunci autorul, mai degrabă mici meseriași de cartier, căci Chișinău nu a fost un oraș „muncitoresc”; apoi de elemente de la periferia societății, veșnicii nemulțumiți sau vagabonzi dornici de jafuri și distrugerii, abrutizați de alcool și instigați de agenți special plătiți, infiltrați în cartiere. Scopul era crearea haosului și generalizarea panicii, care a și devenit acută în gara Visterniceni. Însă autoritățile române au asigurat retragerea și a populației. Din gara Ghidighici pleacă

trenurile românești, cu care ajunge la Iași și autorul. El notează, în zorii zilei următoare, 29 iunie, așteptându-și soția și copilul: „**Sunt în picioare la gara Socola, unde mereu sosesc trenurile cu refugiați**”. Dar, consemnează cu părere de rău, la 19 iulie: „...prin ziare și reviste puțin s-a scris despre pierderea Basarabiei și Nordului Bucovinei. Toți [sunt] întru așteptarea războiului cu Ungaria. Guvernul Gigurtu face eforturi pentru ordine și repartizarea refugiaților.”

La a doua întrebare „Ce a însemnat grozăvia ocupației străine, pe lângă pierderea a nenumărate vieți omenești și distrugerea destinelor milioane de deportați?”, în studiul nostru de caz constatăm cu durere și distrugerea deliberată, sistematică a numeroase mărturii istorice de românitate a provinciei dintre Prut și Nistru, ceea ce a creat goluri de neînlocuit în istoria și istoria culturii românești în genere și a celei a provinciei noastre, în special. Paul Mihail a suferit sufletește toată viața de pe urma faptului că la 3 iulie 1940 la locuința sa a venit o echipă, membrii ei perfect informați despre tot ce se găsea în casa sa și, în fața soției înfricoșate cu copila de trei ani în brațe, au confiscat și ridicat biblioteca, manuscrisele sale și documentele acumulate. La 19 iulie, Paul Mihail consemnează: „**Genia a venit mult slăbită și năucită. Niciun document, niciun manuscris și nicio icoană n-a putut aduce, fiindcă îi era teamă că o vor aresta.**” Documentele scăpate de la rechiziția din 3 iulie fuseseră îngropate de Eugenia Mihail, dar la revenirea în august 1941 ele nu mai erau în ascunzătoare. Misterul dispariției lor a fost

luat în mormânt de rudele care rămăseseră în locuința din str. Mihai Viteazul (astăzi M. Eminescu) nr. 3. Pierderea tezaurului de documente descoperite de el (circa 1000 de documente românești), unele aduse de la Istanbul (Constantinopol) în 1931, din care începuse publicarea din 1932, la Iași, sub autoritatea istoricului Ilie Minea (bibliografia tuturor publicațiilor sale de documente și, în genere, a scrierilor sale se află în: Paul Mihail, *Jurnal 1940-1944*, București, Editura „Paideia”, 1998, p. 285-372) este cu atât mai mare, cu cât unele, puține, au fost identificate după război la Arhivele Naționale ale RSS Moldovenească (a se vedea recenzia publicată de el în *Izvestia Akademii Nauk MSSR*, Chișinău, 1965, nr. 1, p. 81-84, cu sprijinul onest al acad. Eugen Russev), în care a indicat documentele aduse de el de la Istanbul în 1931 (care păstrau notele sale marginale autografe), publicate în volumul *Moldavia v epohu feodalizma. Slaviano-moldavskie gramotî XV v. – perviaia cetvert' XVII v. Sbornik dokumentov fără indicarea provenienței, dar altele sunt încă dispărute. Relatarea acestei drame o face în articolul 33 de ani de la aflarea documentelor românești de la Constantinopol, în Jurnal 1940-1944, p. 257-274. A fost obolul de muncă și jertfelnicie al tinereții unui cercetător istoric care a fost strivit, și el, astfel, sub tăvălugul istoriei.*

Sursa: <http://www.romaniidinjurulromaniei.ro/articole-blog/1795/110-ani-de-la-nasterea-lui-paul-mihail/nggallery/110-ani-de-la-nasterea-lui-paul-mihail/110-ani-de-la-nasterea-preotului-basarabean-paul-mihail-1905-1994/>

NICOLAE CORLĂTEANU, FONDATORUL LINGVISTICII ROMÂNEȘTI DIN REPUBLICA MOLDOVA, LA UN CENTENAR

Valeriu RAȚĂ,
discipol al distinsului profesor,
promoția anului 1974, USM

Academicianul Nicolae Corlăteanu, pe drept cuvânt, este considerat de toți cercetătorii filologi de la noi drept fondatorul lingvisticii românești din Republica Moldova. În primăvara anului curent ilustrul savant și pedagog ar fi împlinit o sută de ani. Luându-se în calcul extensiunea și valoarea scrierilor sale științifice, academicianul, trecut la cele veșnice la vârsta de 90 de ani, este socotit o somitate în lumea academică. Pe parcursul a circa șase decenii în palmaresul său s-au adunat peste 500 de lucrări științifice (monografii, studii, dicționare, manuale, crestomații, programe didactice etc.). Evoluția limbii literare, aportul scriitorilor clasici și contemporani la dezvoltarea limbii literare, relațiile dintre limba literară și limba scriitorului, particularitățile măiestriei scriitoricești și alte probleme sînt preocupările lui N. Corlăteanu din tinerețe și pînă la sfîrșitul vieții.

Nicolae Corlăteanu, filolog, specialist în domeniul lexicologiei, foneticii, stilisticii, romanisticii, s-a născut pe 14 mai 1915, în s. Caracui, r-nul Leova. În anul 1926, termină școala primară din satul natal și se înscrie la Liceul „Al. Donici” din Chișinău, pe care îl absolvete cu bacalaureat în 1934. Au urmat studiile la Facultatea de litere și filosofie și la Facultatea de drept ale Universității din Cernăuți. În 1939, a susținut licența în drept cu aprecierea „Magna cum laude”, iar în 1940 – teza de licență în litere, intitulată *Relațiile lingvistice dintre Codul Voronețean și Apostolul lui*

Coresi (1563). În 1949, susține doctoratul în științe filologice la Universitatea din Kiev, iar în 1964, la Institutul de Lingvistică din Moscova – teza de doctor habilitat în științe filologice, intitulată *Studiu asupra sistemelor lexicale moldovenești din anii 1870-1890. Contribuția lui Ion Creangă și a altor scriitori la valorificarea stilistică a vocabularului contemporan*. A activat în calitate de profesor de limbă și literatură la școlile medii din Ocnița și Soroca (1940-1941); profesor de limba germană la școala medie din orașul Balașov, regiunea Saratov, Rusia (1941-1942). În anii 1943-1944 este colaborator științific superior la Institutul de Cercetări Științifice din Chișinău, apoi șef de sector (1947-1981), director adjunct (1958-1961) și director (1961-1969) al Institutului de Limbă și Literatură al Academiei de Științe a RSSM. În anii 1946-1949 ocupă funcția de șef al Catedrei de limba și literatura română (atunci: moldovenească) a Universității de Stat din Chișinău, pînă în 1988 s-a aflat în calitate de lector, lector superior, conferențiar, profesor universitar la această instituție de învățămînt superior. În 1965 este ales membru al AȘ a RSSM, tot în acest an devine „Eminent al Învățămîntului Public”, iar în 1975 i se conferă titlul onorific Om Emerit în Știință. Din 1995 este Doctor Honoris Causa al Universității de Stat din Moldova. Dintre premii și distincții menționăm Premiul de Stat al RSSM (1979), ordinele *Drapelul Roșu de Muncă* (1949), *Lenin* (1988), *Revoluția din Octombrie, Or-*

dinului Republicii (1995). În 2000 i s-a conferit medalia „Dimitrie Cantemir” a AȘM. S-a stins din viață la 21 octombrie 2005, la Chișinău.

Dintre cele mai cunoscute lucrări științifice ale academicianului N. Corlăteanu amintim următoarele: *Literatura veche moldovenească* (1948, ed. a X-a, 1961, în colaborare); *Русско-румынский словарь / Dicționar rus-român* (Moscova, 1954; ed. a II-a, 1967, în colaborare cu Eugen Russev); *Originea fondului lexical de bază* (1955); *Ortografia limbii moldovenești* (1957); *Studiu asupra sistemii lexicale moldovenești din anii 1870-1890* (1964); *Rolul factorilor sociali în dezvoltarea limbii* (1968); *Actualitatea operei lui Creangă; V. Alecsandri și limba literară; D. Cantemir și limba literară; Limba moldovenească literară contemporană* (3 vol., 1969, 1982, 1992; în colaborare); *Capitole din istoria limbii literare moldovenești* (1971, în colaborare); *Egală între egale* (1971); *Исследование народной латыни и её отношении с романскими языками* (Moscova, 1974); *Fonetica limbii moldovenești literare contemporane* (1978); *Dicționar ortografic cu elemente de ortoepie* (1978; în colaborare); *Cuvîntul în viltoarea vieții* (1980); *Limba noastră...* (1981); *Молдавский язык сегодня* (1983); *Scriitorul în fața limbii literare* (1985); *Schițe de istorie a limbii moldovenești literare* (1986); *Cronicarii moldoveni și contemporaneitatea noastră* (1988); *Lumea cu toate ale ei...* (1988); *Aspecte ale dezvoltării vocabularului moldovenesc contemporan* (1988); *Lexicologia* (1992, în colaborare cu Ion Melniciuc); *Fonetica* (1993, în colaborare cu Vladimir Zagaevski); *Răspîntii: (sămașilor și urmașilor închinare)* (1995); *Nandrișii: povestea unui neam bucovinean* (1998); *Așa am trecut pînă acum prin viață* (2000); *Scrisul românesc: începuturile lui* (2000); *Încadrarea lingvistică în realitățile europene* (2001); *Neologismul în opera eminesciană* (2004); *Latina vulgară*

(în colaborare cu Lidia Codreanca); *Testament. Cred în izbînda limbii române* (studii, comunicări, memorii, 2010).

Fiind student al Facultății de Filologie a USM, la sfîrșitul deceniului al șaptelea și începutul deceniului al optulea ale secolului trecut, am avut ocazia să admir (precum și toți ceilalți colegi ai mei) prelegerile excepționale și am studiat lucrările de referință de la acea vreme ale distinsului academician Nicolae Corlăteanu. Desigur, atunci, în întregul spațiu al URSS, dominat în exclusivitate de propaganda sovietică și comunistă de tip totalitar, era greu să se spună adevărul istoric, adică cel „gol-goluț”, dar încercatul și eminentul profesor, prin riscuri evidente, s-a ținut de ale sale și, la momentul potrivit, și-a expus punctul său de vedere. Trebuie să menționez, cu o doză de mîndrie, că pînă în prezent, volumele dumnealui – ce se referă la procesul de studiere a limbii, literaturii și folclorului românesc – îmi sînt cărți de căpătîi.

Îndeosebi, „Stejarul de la Caracui”, cum i se mai spune în cercul academic, a avut în vizorul său problemele de limbă literară, de stil și stilistică, a scos în relief contribuția esențială a lui Ion Creangă, Constantin Negruzzi, Alecu Russo, Constantin Stama-

ti, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu și a altor scriitori clasici, precum și a celor contemporani (Ion Druță, Andrei Lupan, Emilian Bucov ș.a.) la dezvoltarea limbii literare, la valorificarea potențialului stilistic al limbii, la formarea, dezvoltarea și perfecționarea normelor literare în vigoare. Elaborând manuale și dicționare, recurgând la analiza operelor literare ale scriitorilor clasici și contemporani, N. Corlăteanu permanent a subliniat rolul primordial al limbii la caracterizarea și determinarea unei națiuni. Acest fapt este confirmat de alt savant-lingvist – acad. Silviu Berejan: „Nicolae Corlăteanu este – și acest lucru este bine cunoscut atât în Republica Moldova, cât și în afara ei – un om de litere cu o temeinică pregătire profesională, un erudit și competent cercetător în domeniul filologiei în înțelesul vechi și larg, adică etimologic al acestui cuvânt. Dumnealui a avut obiectiv dintotdeauna disciplinele filologice în tot ansamblul lor, adică toate formele de manifestare ale limbii unui popor.” În aceeași cheie a menționat și scriitorul, criticul și istoricul literar prof. univ. dr. hab. Ion Ciocanu: „Profesorul Nicolae Corlăteanu este unul dintre primii dascăli universitari care au corectat, îmbogățit, diversificat și plasticizat în mare măsură vocabularul și limbajul tineretului studios pe parcursul mai multor decenii.”

Savantul în luările sale de atitudine respingea supremația funcțională a unei limbi față de alta. În anii când în RSSM triumfa falsul „bilingvism armonios”, iar limba noastră ajunsese să fie vorbită doar în familie și în unele cercuri restrânse ale băștinașilor, N. Corlăteanu inițiază seria de broșuri *Cultivarea limbii* – care, mulți ani la rând, au fost de mare folos în practica

noastră pedagogică, deoarece abordau probleme de lingvistică și cultură generală, de scriere și rostire corectă a cuvintelor, contribuind în felul acesta la însușirea normelor literare ale limbii. Ulterior, în scopul propagării operelor literare, ca principale surse de îmbogățire și perfecționare a limbii scrise, a fost inițiată editarea unor minimonografii cu genericul *Scriitorii moldoveni în școală*, care s-a bucurat de același succes în rîndul profesorilor de limba și literatura română.

Despre academicianul N. Corlăteanu au scris: Constantin Bobeică (*Omenie: amintiri cu Nicolae Corlăteanu*); Anatol Ciobanu (*Acad. Nicolae Corlăteanu – fondator al lingvisticii românești din Republica Moldova și ilustru pedagog*); Ion Ciocanu (*Cuvîntul lui Nicolae Corlăteanu*); Haralabie Corbu (*Acad. Nicolae Corlăteanu – om de cultură*); Maria Cosniceanu (*Acad. Nicolae Corlăteanu – în aprecierea contemporanilor săi*); Anatol Eremia (*Acad. Nicolae Corlăteanu și moștenirea sa lingvistică*); Nicolae Mățaș (*Suflet în sufletul neamului*); Vasile Melnic (*O viață la cotele dăruirii*); Vlad Pohlă (*„Un erudit și competent cercetător în domeniul filologiei în înțelesul vechi și larg...”*) ș.a. În republica noastră a fost turnat un film documentar – *Academicianul Nicolae Corlăteanu*, scenariu – acad. M. Cimpoi, registrator – dr. D. Olărescu, regia G. Siminel.

Evocarea personalității acad. N. Corlăteanu – acum, la un centenar din ziua nașterii – ne oferă plăcutul prilej nu numai de a-i evidenția remarcabilele contribuții în domeniul lingvisticii, ci și – ceea ce ni se pare cu totul deosebit – de a sublinia actualitatea operei sale cu multiple momente definitorii pentru acest domeniu pe plan intern și internațional.

LUMINOASĂ-I VA FI DE-A PURURI AMINTIREA

Vlad POHILĂ

De nu era acea zi a plecării sale pentru todeauna dintre noi – 29 octombrie 2012 –, Valentin Mândâcanu ar fi împlinit, în această vară toridă, 85 de ani.

Poate că tocmai din cauza caniculei a trecut, mai mult neluată în seamă, onorabila aniversare a unei eminente personalități basarabene, cărturar și patriot cu merite deosebite față de comunitatea noastră. Da, pe la sfârșitul lunii iulie și în august majoritatea ziarelor și revistelor de la Chișinău se află în vacanță. Iar Primăria Chișinăului, cea mai indicată pentru a dezveli o placă comemorativă și /sau a da unei străzi din urbe numele lingvistului, tocmai se afla în fierbințeala postelectorală. Și doar un post de radio și altul de televiziune au evocat personalitatea și opera lui V. Mândâcanu, prin reluarea unor secvențe omagiale. Or, el merită infinit mai multă atenție, căci, a-l evoca pe Valentin Mândâcanu înseamnă a cinsti memoria unuia dintre cei mai dăruți, energici, sinceri și intransigenți luptători pentru apărarea limbii, culturii, istoriei și demnității naționale în Basarabia sub ocupație rusească. Desigur, nu a fost unicul intelectual înregimentat plenar în rezistența culturală de la noi. Însă V. Mândâcanu s-a aflat câteva decenii bune pe prima linie, iar armele sale au fost dintre cele mai iscusite și mai eficiente: competență și fler în scrieri, principialitate în condamnarea greșelilor și abaterilor în exprimarea conaționalilor din spațiul pruto-nistean, dar și blândețe în a le arăta calea spre cuvântul potrivit la locul potrivit. Plus, o iubire fierbinte pentru limba română și alte valori naționale, românismul fiind pentru V. Mândâcanu icoana la care se închina după ce se închina la icoana cu chipul Mântuitorului.

Dacă limba română și românismul în ansamblu mai sunt vii în Basarabia după atâtea decenii de prigoană, aceasta se da-

torează și pasiunii, eforturilor, contribuțiilor lui V. Mândâcanu. Rămâne, pentru mulți dintre noi, o enigmă (penibilă enigmă!) de ce forurile de la Cotroceni – atât de generoase în a acorda distincții, titluri, premii, Stele ale României chiar și unor nechemate, dar și unor persoane cu antecedente românofobe – s-au dovedit a fi atât de reticente cu V. Mândâcanu? De ce nu au catadicsit să consimneze în vreun fel activitatea prodigioasă a lui V. Mândâcanu ca plăieș al limbii române la fruntariile de răsărit, și astăzi expuse amenințărilor și primejdiilor?

Ce-i drept, nicio Stea nu poate înlocui prețuirea, admirația și recunoștința noastră. Așadar, să revenim la cărțile, la scrierile lui V. Mândâcanu, la aceste superbe lecții de exprimare corectă și de abordare rodnică a românismului; să-i evocăm mai des și mai temeinic fascinanta personalitate, astfel încât tânăra generație să știe că valorile trebuie însușite, iar când e cazul – și apărute, cu dragoste, cu simțul răspunderii, cu eforturi, ba chiar și cu sacrificii. Astfel vom face să-i fie mereu luminoasă amintirea lui Valentin Mândâcanu. Așa cum o merită intelectualul care atâta lumină ne-a împărtășit!

* * *

Viitorul lingvist, traducător, publicist, fruntaș al vieții publice s-a născut la 27 iulie 1930, în comuna Mihăileni, județul Bălți, în familia lui Roman Mândâcanu, care i-a fost învățător și lui Eugeniu Coșeriu (1921-2002). S-a stins din viață la 29 octombrie 2012, fiind condus pe ultimul drum, la Cimitirul Central Ortodox din Chișinău, de un cortegiu numeros de admiratori.

Face studii primare în satul natal, apoi urmează câteva clase la Liceul „Ion Creangă” din Bălți. Familia sa fiind nevoită să se refugieze în fața invaziei sovietice (1944),

termină liceul la Craiova, avându-l coleg și pe viitorul mare actor comic Amza Pelea (1931-1983). După ce familia Mândăcanu este „repatriată” cu forța în URSS, V. Mândăcanu face studii la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău (1951-1955).

După absolvirea facultății, un timp lucrează profesor la Școala Pedagogică din Călărași. În 1966 este angajat redactor-stilizator la revista *Moldova*. Mai târziu a activat în calitate de traducător la Agenția Telegrafică a Moldovei (ATEM), apoi, ca redactor la Enciclopedia Sovietică Moldovenească (1969), de unde a fost concediat, fiind acuzat de „românizarea” limbii. A revenit la ATEM, unde a putut menține la un nivel apreciabil limba română în textele traduse, conferind această calitate chiar și textelor oficiale, ai cărei emițători aprioric negau existența limbii române în stânga Prutului. S-a impus ca publicist, semnând numeroase articole de cultivarea limbii și de cultură în presa periodică de la Chișinău (ziarele *Tinerimea Moldovei*, *Cultura*, revistele *Moldova*, *Nistru* ș.a.). A făcut și

traduceri, din rusă și franceză, inclusiv câteva biografii romanțate (despre Lev Tolstoi, Mahatma Gandhi, A. de Saint-Exupéry ș.a.). A ținut prelegeri pentru redactorii de carte, pentru ziariști și traducători.

A debutat editorial cu lucrarea *Exprimarea corectă* (1967). Ca o reluare, revizută și completată, a cărții de debut, se prezintă volumul *Cuvântul potrivit la locul potrivit* (1979, 1987). Este cel mai amplu, mai argumentat și mai captivant îndreptar de corectare a limbii vorbite și scrise în Basarabia sub ocupație sovietică, dar și în primele decenii după obținerea independenței. A mai editat cărțile de eseuri și memorii *Între acasă și acasă* (2000) și *Spărturi în gheața tăcerii* (2008). Mai bine de un deceniu, până la deces, a ținut număr de număr, în săptămânalul *Flux*, rubrica *Surse de lumină* – o impresionantă culegere de citate edificatoare din opera marilor scriitori și gânditori români, din trecut și contemporani. Citatele sunt însoțite de ample, documentate și extrem de instructive comentarii ale lui V. Mândăcanu.

Era cunoscut, prețuit și admirat ca un luptător înflăcărat pentru românism: promovarea limbii române și revenirea la alfabetul latin, afirmarea adevărului istoric despre identitatea noastră națională unică. Eforturile sale, începute în anii '60, au culminat în anii de „restructurare” („perestroika”) – cursul de democratizare și relaxare politică promovat de liderul sovietic M. Gorbaciov, pentru care V. Mândăcanu avea un adevărat cult. În 1988, V. Mândăcanu a publicat în revista *Nistru* (redactor-șef – Dumitru Matcovschi) eseu *Veșmântul ființei noastre*, care a avut largi ecouri, trezind spiritele în societatea basarabeană. După cum menționa poetul Gr. Vieru, acest tulburător eseu-manifest „se înscrie de pe acum în letopisețul dramaticii noastre istorii, alături de cel mai frumos imn închinat Limbii Române, semnat de Al. Mateevici”. Alte personalități ale

epocii au evidențiat faptul că tocmai lucrarea lui V. Mândâcanu „a declanșat mișcarea de eliberare națională” (D. Matcovschi); „a spart tăcerea și a rupt zăgazurile” (Vi. Curbreacov); „au fost spulberate cu vehemență cele două neadevăruri: dogma limbii «moldovenești» și spectrul limbii române ca dușmană a moldovenilor [basarabeni]”; „a dinamitat tot eșafodul ideologic comunist” (I. Roșca); „a început în Moldova sovietică o revizuire a istoriei [...]; docrina celor două limbi [diferite, româna și «moldovenească»] s-a prăbușit doar odată cu articolul amintit al lui V. Mândâcanu” (prof. K. Heitmann, Germania); „a pornit... o adevărată revoluție socială, națională, spirituală” (Paul Goma). Eseul *Laudă ție,*

interbelic românesc, scris în 2008, se prezintă ca un emoționant, sincer și convingător elogiul unei perioade denigrate din istoria Basarabiei (anii 1918-1940; 1941-1944, când eram parte a României Mari). Autorul scoate în evidență adevărul că de nu era acest „interbelic românesc”, trauma noastră etnică și intelectuală ar fi fost mai gravă, mai primejdioasă, dacă nu fatală.

Ca deputat în primul Parlament al R. Moldova (1990-1993), V. Mândâcanu a votat pentru independența de ruși a R. Moldova, altfel a fost dintotdeauna un unionist fervent. Membru în Uniunea Jurnaliștilor, în Uniunea Scriitorilor din Moldova. Cetățean de onoare al Chișinăului (2009). Distins cu Ordinul Republicii (2010).

DOR DE VERBUL LUI LIVIU DAMIAN

Vitalie RĂILEANU

Această ploaie mărunță de primăvară a început aseară, de la apusul nevăzut al soarelui.

Plouă încet, așezat, gospodărește și în această dimineață de 13 martie.

Împreună cu scriitorul Nicolae Popa și familia Damian merg spre Corlătenii lui Liviu Damian. Astăzi poetul versului *etern-verb-matern* ar fi împlinit 80 de ani...

Drumul, ploaia, băltoacele, călătorii îngândurați și amintirile s-au înveșmântat în haina pură a unei primăveri venite cam devreme și prin părțile Râșcanilor. Dar această redeșteptare miraculoasă la viață șoptește amintindu-ne de forța liniștii și atenuază zgomotul picăturilor mărunte de ploaie, intensificând omenia, dragostea și dorul de Poetul torță [...] *care a luminat, dinăuntru, lirica românească din Basarabia* (M. Cimpoi).

Acasă, la Corlătenii lui Liviu Damian, ploaia s-a agățat în Salcâmul familiei și îi încearcă vigurozitatea. Pe sticla străvezie a Geamului Mare curge curată lacrimă a

acestei ploi de primăvară. Poetul privește la noi, la cei veniți la el acasă, și ne zâmbește, de parcă numai a ieșit din *clipele, raiul de stele, din vorbele bătrâne, sau lacrima mare* a poemelor sale.

S-a bucurat mult Poetul. Deși nu se vede cerul, nu se mai vede nici mahalaua

din vale, nici chipul celor care l-au uitat astăzi... S-a micșorat lumea, s-a mărit lumea... Însă această ploaie promițătoare, de primăvară, nu a obținut zărilor, melancolia și visurile, nici câmpurile redeșteptate. Mici palme de iarbă înverzită împrăștiate pe imașuri cu fărâme de figuri geometrice complicate, parcă împrumutate din covorul de zestre al mamei Eufimia și din stâlpușorul porții ornat de tata Ștefan, se bucură în taină de venirea noastră Acasă, la Liviu Damian.

Doamne, ce ploaie curată a mai dat peste noi! De aici, din această grădină ce se bucură de vlaga dătătoare de viață, aș vrea să iau fire de busuioac de noroc la dragoste și prietenie, vreau lalele și gheor-

ghine, miere din floare de salcâm, sperînd că toate și mai mult îmi vor anima de azi zarea, dorul și gândul de Poezia lui Liviu Damian.

Oricât de departe ar fi ziua de mâine, odată înfrățit cu această Lume-patrie a Poetului, voi desființa miraculos distanțele din timp și din spațiu.

Apoi, a apărut soarele și prin pânza ierbii răsar și înfloresc ghiociei, va crește tămăduitoarea pătlagină, va înflori salcâmul, se va umple crângul de pe valea Răutului.

Astăzi, călăuziți de frumusețea locului și Bonomia oamenilor, împreună cu Nicolae Popa, familia și prietenii scriitorului Liviu Damian am dezvelit placa memorială pe Casa Poetului Liviu Damian...

VORBIND DESPRE LEONIDA...

Nicolae BĂLȚESCU

Să vorbești de și despre Leonida Lari este dificil pentru cei care nu au cunoscut-o și nu au vrut să o cunoască. Mulți au numit-o mistică (Petre Țuțea, Cezar Ivănescu).

De fapt, ce înseamnă, ce sens cuprinde cuvântul „mistic”? Aș fi de acord, poate, să fie numită mistică, dacă s-ar referi la stările vieții lăuntrice, sufletești, pe care le avea Leonida la adevăratele trăiri ale clipei. Misticismul Leonidei, neînțeles sau înțeles de alții, l-aș defini ca pe calea cunoașterii, o căutare continuă a existenței telurice, chiar și universale, prin trăirile ei sufletești.

Neînțeleasă o numesc și o consideră unii și azi. De ce? Din simplu motiv că ea a fost deosebită, a purtat o mare iubire, a iubit această lume, și-a iubit Neamul... a tânjit, a luptat pentru marele Vis – Reîntregirea Țării, un Vis, din păcate, neîmplinit.

O cunosc, am cunoscut-o pe Leonida Lari din copilărie, am fost participanți activi ai unei și aceeași copilării, ne-am

născut sub același Cer al Bursucenilor, acolo, în satul unde se născuse cândva Veșnicia...

După plecarea ei, spre împlinirea Marelui Ciclu, astăzi chipul ei îmi apare tot mai des în fața ochilor mei triști. Am să încerc să o descriu pe Liusia, doar cu acest nume a venit în astă lume, în acel an de grea cumpănă 1949, și așa o numea mămica ei: Liusia! A propoz, ce înseamnă, care este semnificația numelui Liusia? Vă răspund: Lumină!

Chipul ei din copilărie, din adolescență mi s-a întipărit pentru totdeauna: o figură timidă, de o frumusețe angelică, parcă coborâtă de pe o frescă antică, ochii ei mari, negri cu o prezență accentuată a unei tristeți profunde și enigmatice, luminată de un zâmbet blând melancolic, o aură deosebită, neîntâlnită la niciun participant al copilăriei noastre, toate acestea trăsături misterios pecetluite pe chipul ei amprenta unui tragism și a presimțirii marilor suferinți în viitor... Privind-o (coborâtă

din Netimp), părea venită din altă lume, îți crea impresia că concomitent, aparținea și nu aparținea acestei existențe, părea că privește această Lume printr-o fereastră de undeva din Eternitate... Astăzi, cred, sunt convins că nu ea a putut să învețe a trăi pământeste vreodată, mai ales în acel, în acest stupid scenariu al existenței noastre... Doar Liusia trăia, a trăit în Lumea Ei, în lumea iubirii, Adevărului și Dreptății din perspectiva Luminii...

În planul pământesc, Leonida a suferit pe tot parcursul existenței sale telurice pentru trei lucruri: Limbă, Neam și Țară! Când vorbesc despre țară, am în vedere acel mare Vis neîmplinit, de a-și vedea Țara reîntregită și liberă. Acesta a fost Marele Vis, după care a tânjit și a suferit în această existență, pe Frumoasa noastră Planetă Albastră! Marele ei Vis a rămas, de altfel, ca și pentru Eminescu sau Grigore Vieru, neîmplinit.

Leonida nu a putut să se lege nici deplin și nici definitiv de Lumea Materiei Dense, ea nu putea să considere plăcerile pământeste drept scopuri, spre care să tindă, ea trăia altfel, diferit, deosebit de alții,

ea își trăia cu adevărat clipele prin trăiri adevărate.

În ce mai constă misticismul ei? Răspunsul meu: era mai spirituală decât mulți alții și nu era și nici nu putea să fie sclavul intelectului pământesc, și nici nu a devenit! De fapt, referindu-mă la spiritualitatea sa, ca să fiu mai explicit, Leonida era mai mult un om al intuiției. Ea își trăia existența la altă scară. Leonida nu putea să accepte lăcomia, viclenia, aroganța, goana stupidă după slavă deșartă, alergările nebune după bogății pământeste. Intelectul pământesc tinde spre un singur țel: plăcerile pământeste, puterea pământescă ca răsplată a muncii și ca încoronare a existenței sale. Ea nu a căutat, nu s-a lăsat să o farmece (fermecată) de imaginile vieții comode, imaginile cu lauri pământeste. Leonida vedea și transcendea dincolo de limitele spațiului tridimensional, cunoașterea ei depășea spațiul Materiei Dense. Ea dispunea de o altă vedere, ei îi erau accesibili alți ochi, decât cei pământeste, putea să vadă ființele elementare mici ca gnomi, ondine, silfide; despre alte ființe mai mari ca Sibile, Demiurg, Îngeri, cred că aceste

procese, înălțimi și spiritele mai pure și mai luminoase ei, Leonidei, îi erau arătate în imagini vii de către Ghizi Spirituali și Spirite mai înalte.

Dezvoltarea ei lăuntrică (nu vorbesc despre dezvoltarea ei intelectuală) era mai înaltă și putea sparge limita Domeniului Animistic, maturizându-se prin trăire, vederea și presimțirea ei putea să pătrundă până în pragul Împărăției Spirituale. Ea nu s-a lăsat înlănțuită de acest spațiu tridimensional, nu și-a lăsat spiritul său viu să se lege de forma ce moare. Fiind mai avansată spiritual, dânsa din Cuvânt, cu dragoste pentru Cuvânt și prin Cuvânt a obținut, i s-a dat acea cunoaștere. Toate creațiile sale, sunt adevărate capodopere, doar *Epifaniile* vorbesc de toate, la fel *Undina*, *Insula de repaos*, *Inorogul*, *Sibila*. Creațiile transcendente lariene le pot asemui cu nemuritoarele opere eminesciene: *Lucia*, *Glossă* și altele.

Sinceritatea, trăsătura care a însoțit-o pe tot parcursul existenței sale, doar sinceritatea este o trăsătură indispensabilă a unui poet, da, a unui poet veritabil. Un poet, al cărui grai este poezia, nu poate să nu fie sincer. Leonida întotdeauna a fost sinceră și a spus, a numit lucrurile pe nume, fie în Parlamentul Imperiului Sovietic, fie în Parlamentul Republicii Moldova, fie în Parlamentul României.

Insula de repaos, un excelent poem în proză (de altfel, ca și *Undina*), este pentru Leonida, o insulă de pace, cred că ea o

vede ca pe o insulă a iubirii, ca pe o punte, între oamenii pământului și Insulă, o Stațiune unde este numai iubire. Este un loc de repaos, pentru cei care vor să ajungă pe Stele, cred că pentru cei ce tind să ajungă, să se întoarcă în Patrie Acasă, dar să se întoarcă pe Stele pot numai prin iubire. Această Insulă de repaos, Insula iubirii este foarte sensibilă și vulnerabilă, reacționează la toate vibrațiile negative și nu este loc pentru tristețe, lacrimi. Ea îi acceptă, îi primește numai pe cei copleșiți și plini de iubire.

Poate și alți admiratori ai scrisului Leonidei Lari s-au oprit la un gând al ei, mai precis la sintagma „cei fără de față”. Undeva la cineva, pare-mi-se la Elizabeth Haich, am mai întâlnit o sintagmă asemănătoare, da, sintagma „oamenii cu capul rotund”. Aceștia vor invada lumea, întreg pământul. Și nu sunt altcineva, decât materialistii sau mai pot fi numiți sclavii intelectului, acei care l-au acceptat și-l slujesc pe Lucifer, care sunt înstrăinați de Dumnezeu, ostili Ziditorului. Sunt cei aroganți, cruzi și încarcerati, care pentru egoismul lor și pentru slavă deșartă, putere și bogății pământeste sunt în stare de orice. Armele lor preferate sunt minciuna și viclenia. Anume aceștia dezlănțuiesc, uneltesc războaie, măceluri... Leonida vizionară, prin această *Insulă de repaos* ne avertizează de acest pericol...

Martie 2015,
Chișinău

TUDOR STRIȘCĂ: UN DESTIN ÎMPLINIT ȘI MÂNTUIT

Grigore GRIGORESCU

*„Morții se duc în pământ pentru a-l păzi.
Unitatea națională fă-o în inimi,
și de la sine se va scrie pe steag.”*

(Nicolae Iorga)

Dacă cuvântul la început a fost, apoi cartea încununează sfârșitul. Posibil, chiar „lumea-i inventată pentru a intra într-o carte” (Biblie). Adevăr ușor a fi demonstrat și – la fel de ușor – de contestat. Nu fiecare om devine o viitoare carte scrisă. Parafrazând străvechea butadă, afirmăm: cine are o carte, are parte, are destin (festin) împlinit și mântuit.

Recenta carte lansată de către Asociația de Geografie și Cultură *Dr. Tudor Strișcă* și Editura ASEM cu genericul *Tudor Strișcă, savant și militant național. Album omagial (antologator și coautor Gr. Grigorescu)*, prezentată a două zi în premieră în cadrul Conferinței naționale *Sisteme informaționale geografice* (organizate de Institutul de Ecologie și Geografie la 24 octombrie, apoi la 23 noiembrie 2014 – în cadrul festivității cu prilejul a 50 de ani ai Gimnaziului „Tudor Strișcă”), vine să confirme marele adevăr al cărții...

Rămâne necunoscut autorul necrologului publicat în ziarul *Țara* de la 16 iunie 1995 din partea Frontului Popular Creștin Democrat și al redacției *Țara* (bănuim că e elegiacul Sergiu Cucuietu), un pios recviem (poem) despre personalitatea dispărutului, un aliaj de moralitate, spiritualitate și pietate, ce inaugurează volumul, sensuri pline de evlavie, admirație și adevăr profund despre un mare român „a cărui viață pământească poate servi drept exemplu pentru fiecare dintre cei care, prin voința Celui de Sus, au venit pe lume în acest

spațiu românesc, aflat în bătaia sălbatică a crivățului rusesc. Și dacă unii au socotit acest dat drept o tragedie, Tudor Strișcă l-a considerat drept ceva firesc, lăsat de Dumnezeu întru întărirea în Duh și Credință... A fost întotdeauna onest, dârz și demn. Numai în fața Domnului și-a plecat fruntea și inima. A luptat și a crezut în victoria românismului. Acolo, în ceruri, Tudor Strișcă va fi mesagerul cauzei noastre”.

Capturat de vârtoarea prozei prea prozaice a vieții cotidiene, cu întârziere inexplicabilă, am aflat că colegul meu și camarazii săi se implicase vertiginos în lupta cu dragonul roșu monstruos, calomnios, mincinos și sângeros, era implicat plener în bătălia pentru decolonizarea, emanciparea și reabilitarea națională, lupta, ris-

ca și demasca regimul odios sovietic. Iată doar un argument emblematic din ziarul *Țara*, din 10 august 1993, intitulat magistral *Unele aspecte ale politicii antinaționale, promovate de Președintele Mircea Snegur*, din care reproducem judecățile analistului dezlănțuit viforos și profund mânios: „Cine totuși este adevăratul responsabil de situația social-economică dezastruoasă? Răspundem: conducerea republicii în frunte cu dl M. Snegur!” Iar cauzele sunt deconspirate tranșant, fără echivocuri și diplomații: „În economia tenebroasă a Moldovei predomină elemente procomuniste și proimperiale, cu nostalgie față de trecutul «sovietic», politica oficială capătă un caracter antinațional tot mai pronunțat, care se manifestă prin trei aspecte principale: 1) exploatarea tot mai vădită a populației prin schimbul neechivalent al producției și prin tarifele de salarizare a populației de la sate și a păturilor sărace de la orașe, unde majoritatea covârșitoare o constituie românii; 2) jefuirea potențialului natural, economic și intelectual al republicii; 3) docilitatea (supușenia) oarbă și înjositoare față de «fratele mai mare»... Concluzia poate fi doar una: demisia conducerii”. Adevăruri valabile și actualmente, după două decenii (recent am descoperit în săptămânalul *Literatura și arta*, din 7 iulie 1990, un material publicat de subsemnatul – *Suveranitatea Moldovei și masca neostalinismului* – la unison cu cel al colegului meu).

Un alt exemplu edificator al curajului și bărbăției manifestat în inima metropolei tiraspolene profund românofobe și ostile românismului este *Declarația politică* din 26 septembrie 1990, publicată în ziarul tiraspolean *Adevărul nistrean*, unde era pecetluit următorul verdict: „Anarhia autorităților autoproclamate, infantilitatea în gândire, agresivitatea și umilirea față de tot ce este național, furtul teritorial ilegal din istoria țărilor, nu este exclus, vor

umple paharul răbdării și vor avea consecințe tragice. În astfel de situații, toată răspunderea o poartă separatiștii din fosta și prezenta conducere a OCTK. Nedreptatea naște întotdeauna nedreptate, cu toate acestea, acest act nu trebuie să continue la infinit, deoarece nedreptatea continuă să se egaleze cu prostia – baza politică a tragicei RSSMN.” Putem doar completa: și crimă neocolonială politică, administrativă și oligarhică.

O confirmare a obiectivității studiilor, analizelor, previziunilor cercetătorului au fost și aprecierile formulate în cadrul emisiunii de la Televiziunea Națională din 14 martie 2015 dedicate memoriei savantului, unde au participat acad. I. Dediu, dr. P. Bacal, dr. Ș. Urâtu, dr. M. Hachi, dr. V. Sainsus, I. Cocoș etc. Dl Petru Bacal a remarcat un fapt emblematic din biografia colegului său: „După ce la 22 decembrie 1989 în România s-a produs Revoluția, împreună cu dl Tudor Strișcă și alți colegi am plecat la Consiliul orășenesc Tiraspol și am cerut în mod ultimativ să fie înregistrat Frontul Popular. Dar ni s-a refuzat. Atunci dl T. Strișcă a declarat: «Ori ne înregistrați, ori, într-un timp scurt, vă așteptați să se producă și aici evenimentele ce s-a întâmplat în România!» După această declarație intransigentă, Frontul a fost înregistrat și noi am activat în deplină legalitate”. Ștefan Urâtu a evocat faptul că dr. Tudor Strișcă pleda încă din anii respectivi pentru integrarea europeană, era cel mai bine informat, avea darul previziunii. Trebuie să recunosc: în acea perioadă eu eram mai reticent, el promova atunci problemele pe care le implementăm peste circa două decenii.

O revelație a fost pentru familie, rude, prieteni, colegi elaborarea de către dl Vlad Cibucciu, doctor în istorie, a studiului cu genericul *Arborele genealogic al neamului Strișcă*, investigație meticuloasă realizată în arhivele statului și scrise cu pana inspirată a unui literat și istoric, fapt pentru

care aducem autorului sincere mulțumiri distinsului intelectual.

De asemenea, am beneficiat de suportul informativ și logistic al Bibliotecii Naționale a RM, care ne-a furnizat *Biobibliografia materialelor publicate* și inserate în volum, capitolul final al cărții poartă titlu sugestiv-evocativ: *Cât trecutul ținem minte, mai există lucruri sfinte* – imagini documentare din copilărie, studenție, activitatea didactică și politică, aici s-au întrunit copiii, nepoții, rudele, colegii de facultate, colegii universitari, casa părintească și mormântul părinților, imagini de pe strada Dr. T. Strișcă din capitală, blocul locativ din bd. Decebal nr. 82, unde a locuit și a fost instalată placa comemorativă, numeroase poze de la Liceul din Satu Nou, care poartă cu cinste numele eminentului absolvent...

Adevăr profund a rostit colega de clasă a distinsului dispărut M. Florea: „A iubit istoria și a intrat în istorie!” Fapt confirmat și de paginile cărții – monumentul unui frate pentru eternitate.

P.S. – Completez aici informația omisă de la pagina 81: „Înainte de a se începe Conferința Organizației Frontului din sectorul Botanica din 1994, *führerul* Roșca m-a rugat să susțin propunerea de demitere din funcție a dlui T. Strișcă. Dacă nu –

„eu îl demit prin «ucaz» (decret)”. Delegații au respins doleanța impostorului. După ghinionista ședință, Sergiu Burcă s-a sușotit cu „fruntașul” frontist, apoi s-a apropiat de mine, decretând: „Mai mult, n-ai ce căuta la Front!” (În luna februarie 2015, dl Vlad Cubreacov ne informa pe FB că „S. Burcă este ofițer al armatei ruse din Tiraspol!”)

„Ranga a fost arma criminală cu care a fost lovit mortal în moalele capului, în toamna anului 1998, la ușa apartamentului său, președintele Filialei Botanica, mun. Chișinău, a Partidului Popular Creștin Democrat, Valentin Ciobanu” (Ștefan Secăreanu, 24 noiembrie 2014, FB). Crima s-a produs peste trei ani după decesul lui T. Strișcă. Să fie niște coincidențe accidentale, imprevizibile ori perfect previzibile și explicabile? Un răspuns ne oferă Nicolae Negru în *Ziarul Național* la 2 martie 2015: „Fiindcă veni vorba de accidente rutiere... Dumitru Matcovschi, Ion și Doina Aldea-Teodorovici, Gheorghe Ghimpu, Grigore Grigoriu, Grigore Vieru, Tudor Cataraga... au murit în accidente rutiere neelucidate până acum. Scria A. Soljenițan că i se pregătea și lui un accident rutier, dar l-a evitat emigrând, fiind avertizat de un kaghebigist.”

10 martie 2015

MOLDOVEANUL CARE A FONDAT ARHIVA MINISTERULUI DE EXTERNE AL RUSIEI

Iurie COLESNIC

Când mă primblam prin cimitirul emigrației ruse în Franța, „Sainte Genoveve de Bois” din preajma Parisului, printre multe morminte ale celebrităților mi-a reținut atenția mormântul lui Alexandru Fiodorovici Bantâș-Kamenski (1892, Harkov – 1967, Paris). Am fost copleșit de compătimire pentru destinul moldovenilor care în toate timpurile au fost risipiți prin lumea mare. Deși, chiar și printre străini au știut să se impună prin demnitate și conștiință.

Gândul m-a dus imediat la familia lui Nicolae N. Bantâș-Kamenski (16.IX.1737, Nejin – 20.I.1814), care era fiul lui Nicolae Constantin Bantâș-Kamenski (1703-1739), care la rândul-i, era nepot de la vară a domnitorului Dimitrie Cantemir, care a ajuns în Rusia, după înfrângerea de la Stănilești din 1711.

Petru cel Mare a dat pământuri boierilor moldoveni refugiați, precum și urmașilor lor în regiunea Harkov, de unde mai târziu s-au ridicat în ierarhia rusă un șir întreg de personalități.

Tatăl lui Bantâș-Kamenski, Nicolae Constantinovici, a fost adus în Rusia de către mama sa în 1717, pe când avea opt ani și fuseseră invitați de către domnitorul Dimitrie Cantemir. Neamul lor era înrudit cu neamurile domnești: Dabija, Duca, Cantemir și cu celebrii în epocă Boguzești. Avea o sănătate foarte șubredă și s-a stins din viață tânăr, în 1739, când fiul său Nicolae avea numai doi ani. A fost crescut și educat de mama lui, care descindea din boieri moldoveni, din neamul Zertis-Kamenski, sora arhiepiscopului Moscovei, Ambrosie Zertis-Kamenski.

De remarcat că Nicolae C. Bantâș și-a adăugat la numele său de familie, numele de familie Kamenski împrumutându-l de la soția sa Ana lui Ștefan Zertis-Kamenski (? – † 1770).

Acest arhiepiscop al Moscovei a avut o influență fundamentală asupra lui Nicolae Bantâș-Kamenski. Nu numai prin faptul că a dorit să-l educe într-un spirit cărturăresc, dar el, prin exemplul personal, i-a arătat că devotamentul unui om poate merge până la sacrificiu în momentele de grea cumpănă și chiar i-a salvat viața la modul direct.

În 1771, la Moscova o epidemie foarte grea a pustiit în câteva săptămâni orașul. Boierii, funcționarii au fugit pe la moșile lor și în toată Moscova au rămas doar două personalități: boierul Erobkin, care și-a asumat responsabilitatea de primar al Moscovei, fiind senator, și arhiepiscopul Ambrosie. Acesta din urmă a dat indicații ca lumea să nu se adune la biserici, să nu contacteze la înmormântări, fiindcă prin contactele directe, epidemia capătă o mai largă răspândire. El a fost acela care a interzis adunarea peregrinilor la porțile Moscovei și și-a propus să scoată pe porțile barbare icoana Maicii Domnului la care venea lumea să se închine. Acest gest a infuriat lumea și gloata de înnebuniți l-au scos pe Ambrosie în afara zidurilor mănăstirii Donului și l-au linșat.

În momentul producerii acestei tragedii Nicolae Kamenski se afla în chilia lui Ambrosie. Când deja mulțimea sfărâma ușa, Ambrosie i-a întins nepotului său un ceas de aur și două monede, spunându-i să le ia fiindcă ele îi vor salva viața. Așa s-a

Nicolae Bantâș-Kamenski

și întâmplat. Cu ceasul și două monede el și-a răscumpărat libertatea. Rămânând fără protectorul său, Nicolae Bantâș-Kamenski a fost invitat la Țarițino la moșia altui unchi, contele Matei Dimitrievici Cantemir, care i-a dăruit o casă de piatră, 150 de șerbi, avere ce i-a permis să se căsătorească cu Maria Ivanovna Kuprianova, fiica unui moșier din Vladimir care, după afirmațiile fiului său Dimitrie N. Bantâș-Kamenski, era nu numai frumoasă, dar avea un suflet deosebit de nobil. Deși lui îi propuneau mirese mult mai bogate, moșii mult mai importante, a ales-o anume pe ea și n-a greșit.

Primele noțiuni elementare legate de școală viitorul arhivar al Rusiei le-a deprins de la mama sa de la care a învățat limba maternă, limba rusă. Și tot ea l-a înscris la școala grecească unde a învățat elena și greaca nouă. În 1745, la vârsta de opt ani, a fost trimis la studii la Kiev, în Academia lui Petru Movilă, unde a învățat poezia, retorica, limbile elenă și poloneză. În 1754 a absolvit academia și, primind invitația unchiului său, arhiepiscopul Moscovei Amvrosie Zeretic-Kamenski, peste un an a fost înscris la Academia Teologică din Moscova, unde timp de patru ani a studiat filozofia, retorica, teologia, iar în timpul liber citea scriitorii latini, fiind ajutat de învățătorul de latină Petru Levșin, care mai târziu a fost mitropolitul Moscovei Platon.

Când s-a deschis Universitatea din Moscova, el s-a înscris la cursurile acestei universități, fiind coleg de studii cu Potiomkin, Morkovov, Bulgakov. Aici a studiat fizica, matematica, istoria, limba franceză și, fiind unul dintre studenții eminenți, a primit gradul de student universitar. În 1760 este trimis într-o delegație la Sankt Petersburg, unde timp de trei luni de zile a tradus prima parte din lucrarea lui Voltaire *Istoria lui Petru cel Mare* și tot atunci, având o mare pasiune pentru opera italiană, a învățat limba italiană. În 1762, terminând studiile, Nicolae N. Bantâș-Kamenski adresează contelui Mihail Voronțov, cancelarul Rusiei, o cerere în care roagă să fie admis la serviciu în Arhiva Colegiului afacerilor externe din Moscova, la care contele i-a replicat că, cunoscând atâtea limbi străine, locul lui este nu în arhivă, ci chiar în cadrul ministerului. Dar n-a reușit să-l convingă și, la 31 decembrie 1762, el a devenit colaborator al acestei arhive.

La 1765 a ajuns să fie ajutorul germanului Miller, care administra arhiva și care a reușit să-i inoculeze respectul pentru document, precum și pentru ordinea desăvârșită într-o arhivă. Acest german s-a dovedit a fi un om de înaltă probă morală și atunci când s-a pensionat a scris un raport, în care l-a recomandat pe Bantâș-Kamenski pentru postul de arhivar secund. După aceasta a urmat ascensiunea lui în carieră, ajungând arhivar principal al Departamentului relații externe, ceea ce însemna pe vremea aceea Ministerul de Externe al Rusiei.

Prima misiune arheografică serioasă Nicolae N. Bantâș-Kamenski a realizat-o în 1766, când a pregătit pentru împărăteasa Ecaterina a II-a șase documente cu caracter istorico-diplomatic.

În această perioadă el a întocmit mai multe volume de documente legate de relațiile Rusiei cu țările străine. Astfel, a întocmit cinci volume *Diplomaticeskoe sobranie*

del meĵdu rossiiskim i polskim dvorami, s samogo naceala onãh do 1700 (Colecție de documente diplomatice ale relațiilor curțiilor rusã și polonezã de la începuturi până la 1700), Diplomaticeskoe sobranie del meĵdu Rossiiskim i Kitaiskim gosudarstvami, s 1619 po 1792 (Colecție de documente diplomatice ale relațiilor dintre statele Rus și Chinez din 1619 până în 1792), Istoria ob unii (1805) etc. A descris personalitățile laice și duhovnicești din Grecia, a descris Moldova și Valahia. Multe alte seturi de documente întocmite sub forma unor cărți, sau, mai bine zis, culegeri de documente, ajungeau pe masa de lucru a împărătesei Ecaterina a II-a, mai târziu pe masa fiului său Pavel I și a fiului acestuia Alexandru I, fiind un material prețios în elaborarea strategiilor de stat ale Rusiei.

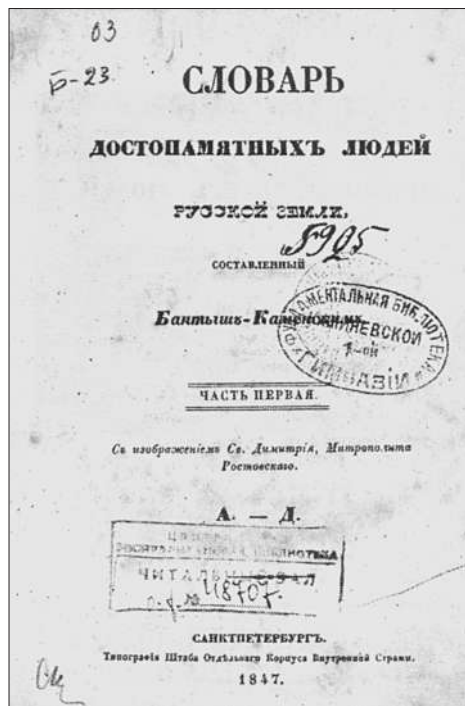
Numai lucrarea *Dnevnaia zapiska* (Notițe zilnice) a încăput în 13 volume, constituind un document de referință pentru acei care aveau nevoie de docu-

mentele primite sau emise în perioada 1727-1738 de la Colegiul afacerilor externe. A alcătuit registrul de documente emise și primite de arhivă în perioada 1720-1811, care au încăput în 94 de volume. Bibliografia lucrărilor lui este atât de mare că nu avem nicio posibilitate s-o reproducem exhaustiv.

La fel de mare este lista lucrărilor pregătite și editate de Nicolae N. Bantâș-Kamenski. Totuși, un titlu țin neapărat să-l indic. El a fost autorul unei gramatici latine. Originea lui latină, în cele din urmă, și-a spus cuvântul.

Într-un fel, am putea spune că actuala arhivă a Ministerului de Externe al Rusiei stă pe fundamentul bine potrivit de către moldoveanul Nicolae N. Bantâș-Kamenski.

Cu atât mai mult cu cât în 1812, când armatele lui Napoleon I au intrat în Rusia, el a adunat arhiva, ce-i era subordonată, în 105 cufere mari și a scos-o din Moscova, salvând-o în modul

acesta. Casa lui proprie a ars în timpul incendiului Moscovei. Așa s-a pierdut marea lui bibliotecă și arhiva de familie, dar arhiva de stat a fost salvată.

S-a întors în Moscova la 25 ianuarie 1813, s-a instalat într-o casă care i-a fost repartizată, după care s-a stabilit cu traiul chiar în clădirea arhivei. Ultima lucrare tipărită a fost *Contracte și gramote ale statului*. La 4 decembrie a aceluiași an, s-a întors acasă de la arhivă, a simțit o durere acută în partea stângă care l-a făcut să stea în pat mai multe zile. O durere de cap insuportabilă i-a pricinuit o insomnie fără sfârșit, după aceea a trecut în vezica biliară și toate încercările medicilor de a-l salva n-au dat niciun rezultat. În primele zile ale lunii ianuarie, anul 1814, el a început să simtă o anumită eliberare de cumplitele dureri pe care le suporta, iar pe data de 20 a simțit că moare. I s-au răcit picioarele, a slăbit respirația, dar memoria îi era trează. Cu toate acestea, la ora șapte seara s-a stins din viață.

Este curios faptul că în testamentul său ruga ca să nu fie înmormântat cu pompă, cu multă lume, dar numai s-a răspândit vestea morții lui și mulți prieteni, colegi de arhivă, chiar și arhiepiscopul Moscovei au venit să-i stea la căpătâi. La 23 ianuarie, la ora trei noaptea, colegii lui de la arhivă, fiind însoțiți de un singur preot, au dus sicriul pe o distanță de patru verste până la biserica Mănăstirii Donului (Donskoi) unde era înmormântat și unchiul lui Ambrosie. Și acolo a și fost înmormântat.

Portretul lui pe care l-au reținut contemporanii se prezenta astfel: nu prea înalt, la bătrânețe arăta suplu, dar avea o față foarte plăcută, întruna zâmbea și, avându-l în față, îți dădea seama că ești în preajma unui om cu un suflet deosebit.

Nici la bătrânețe nu folosea ochelarii, era foarte blând, amabil și nu suporta viclenia. Trăia mai mult pentru alții decât pentru sine și avea o mare plăcere să-i ajute pe aceea care o duceau mai greu ca el.

Dintre lucrările care ar trebui să ne preocupe și astăzi pe nou sunt câteva: *Istoria vieții și activității domnitorului moldovan, contelui Constantin Cantemir*, care a fost scrisă de profesorul Academiei din Sankt Petersburg Beier, în care era reprodus arborele genealogic al conților Cantemir.

Nicolae Bantâș-Kamenski a făcut traduceri din limba latină, s-a păstrat o carte editată în 1783, având versiunea latină și rusă. Tot în arhiva lui N. Bantâș-Kamenski se păstrau câteva manuscrise ale lui Dimitrie Cantemir. Probabil că în aceste arhive se mai păstrează și manuscrise inedite ale distinsului cărturar moldovean, pe care noi încă nu le cunoaștem.

A fost răsplătit pentru munca lui neobosită cu gradul de consilier efectiv de stat (1800), cu mai multe ordine imperiale (*Sf. Vladimir*, clasa a III-a, 1802). Alexandru I i-a dăruit un inel cu diamante pentru muncă conștiincioasă (1805) etc.

Ca să vă imaginați devotamentul cu care el a muncit, trebuie să remarcăm faptul că, din cauza condițiilor de arhivă, a răcit și și-a pierdut auzul, a fost tot timpul o persoană bolnăvicioasă, dar n-a vrut să cedeze în fața destinului și a muncit pe tărâmul ales până în ultima clipă a vieții.

Cine vrea să cerceteze și să scrie istorii legate de Rusia, Polonia, Ucraina, Turcia, China, Germania, Grecia, Moldova, Țara Românească și altele nu poate face un pas până nu consultă lucrările acestui distins arhivist, arheograf, istoric, editor și scriitor, fiindcă lucrările lui de mult au devenit monumente ale culturii universale.

MERSUL CONTINUU ÎN ASCENSIUNE AL LUI CONSTANTIN TĂNASE

Numele lui Constantin Tănase e bine cunoscut atît în republica noastră, cît și peste hotarele ei. În ultimii ani vestitul savant lingvist și-a dezvăluit, mai ales, talentul său de publicist militant fondînd și conducînd faimosul cotidian *Timpul*, ce a început să se editeze la noi începînd cu anul 2001. Nu în zadar denumirea lui figurează pe coperta volumului apărut recent, la un an după trecerea protagonistului în eternitate: „*Timpul*” *I-a scos în cale. Constantin Tănase. Biobibliografie*¹.

Lucrarea încununează munca de cîțiva ani a colaboratorilor Filialei „Transilvania” și a Departamentului „Memoria Chișinăului” din cadrul BM „B.P. Hasdeu”. Ediția a fost îngrijită de Mariana Harjevschi, dr. în științe ale comunicării, iar coordonarea activităților s-a realizat de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, directorul Departamentului studii și cercetări. Printre cei care au depus cunoștințele lor nemijlocit la apariția acestui volum de specialitate – pe drept cuvînt de excepție – se numără: Ludmila Capița (alcătuitor), Parascovia Onciu, Tatiana Donțu, Ana Gabor (contribuții), Claudia Tricolici (redactare bibliografică), Vlad Pohilă (lector) ș.a.

Volumul începe cu un cuvînt către cititor, apoi urmează șase capitole constituite: *Studii introductive*, *Tabel cronologic*, *Opera*, *Viața și activitatea*, *Indexuri auxiliare*, *Aprecieri și File de album*. Deci,

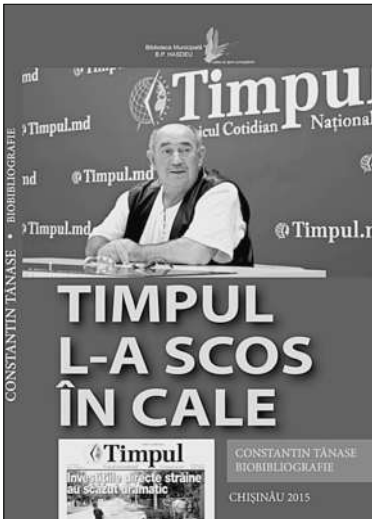
titlurile de mai sus ne invită să facem cunoștință cu o biobibliografie ce valorifică și promovează prodigioasa activitate a ziaristului, analistului politic, lingvistului, omului de litere și de cultură Constantin Tănase. Selectarea materialului pentru prezenta lucrare a fost făcută în baza arhivei personale a lui C. Tănase, a publicațiilor bibliografice *Cronica presei* (1976-1997), *Bibliografia Națională a Moldovei* (1998-2013), *Cărțile Moldovei* (1986-1990), *Calendarul bibliotecarului* (1992-1999), *Calendar Național* (2000-2013), colecțiilor și a cataloagelor Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a edițiilor bibliografice elaborate de aceste instituții. Majoritatea articolelor au fost consultate *de visu*.

Criteriul de aranjare a materialului este direct cronologic, iar în cadrul anului descrierile sînt organizate în ordine alfabetică. În fiecare compartiment la început sînt indicate sursele în limba română, după care urmează cele în alte limbi. Articolele cu aceleași titluri, publicate în ani diferiți, sînt amplasate la anii respectivi.

Capitolul *Studii introductive* include patru articole semnate de Dan Dungaciu (*Confesiunile unui jurnalist niciodată „la modă”*), Ion Hadărcă (*Hamletianul Constantin Tănase sau A fi constant cu „Timpul”*), Vlad Pohilă (*Legenda Constantin Tănase*) și Vladimir Beșleagă (*Un adevărat testament*).

Sociologul și geopoliticianul român (și cu cetățenia Republicii Moldova), directorul Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române D. Dungaciu menționează despre concetățeanul nostru care nu a fost niciodată „la

¹ „*Timpul*” *I-a scos în cale. Constantin Tănase. Biobibliografie* / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”; ed. îngr. de Mariana Harjevschi, coord. Lidia Kulikovski, alcăt. Ludmila Capița, red. bibliogr. Claudia Tricolici. – Chișinău, 2015. – 330 p. – ISBN: 978-9975-120-77-7.

modă”: „Constantin Tănase este o specie rară de gazetari basarabeni. E greu de evaluat pînă la capăt, pentru că sîntem, cum s-ar spune, prea aproape de fenomen. Perspectiva contează. Nu poți să vezi elefantul cu microscopul, s-a spus cu temei, așa cum nici nu poți să îl vezi, să îl evaluezi pe Constantin Tănase doar prin prisma experiențelor concrete cu Domnia Sa, oricît de agreabile ar fi fost ele: lectura unui editorial, o dezbatere publică, un interviu, o discuție la o cafea sau la un pahar cu vin. Iar ceea ce scriem aici va deveni, fatal, o fotografie de moment. Directorul *Timpului* nu este singurul jurnalist din stînga Prutului care «a pus pumnul în pieptul furtunii». Dar este cel care a făcut-o cel mai consecvent, fără rest și fără menajamente. Nu s-a lăsat dus de valurile zilei și nici nu a ascultat sunetele de sirenă ale niciunei forme de «pragmatism» sau conjuncturi onctuoase. S-a ținut tare de catarg, de fiecare dată, și a trecut peste toate valurile fără să schimbe direcția. Căci furtunile nu au încetat niciodată în Republica Moldova. Dar Constantin Tănase a fost de fiecare dată acolo, în mijlocul lor, și a reușit să iasă din ele, deseori decepționat, dar nesmintit.”

Aceeași imagine în cuvinte despre directorul *Timpului* din Chișinău apare și

la ceilalți semnatari ai studiilor introductive: „Tocmai pentru a nu cădea în hățușul sentimentalismelor de suprafață, al urzicăturilor sărate și al tonalităților mioritico-dramatice, de buciume carpatine, scriitorul-publicist Constantin Tănase (totuși, scriitor, deși își neagă cu vehemență acest calificativ) apelează cu dexteritate, ingenios și surprinzător de postmodern, la serviciile metaforei poetice, înhămîndu-și Pegasul năvălaș la cele mai negre și anevoioase munci cotidiene. Mai mult și mai bine decît oricare alt publicist din spațiul nostru navigînd pe fluviile lirice, pe lacurile albastre și pe mările roșii-negre ale literaturii noastre clasice și contemporane, Constantin Tănase și-a creat un stil inconfundabil, seducător de subtil, insinuant-familiar, flexibil în nuanțe și totodată direct-vitriolant în exorcizarea impurităților din flora și fauna pitorească a universului nostru sociopolitic, pe care-l scrutează roentgenic, cu ochi de Esop” (I. Hadârcă, poet, publicist, om politic); „Legenda lui Constantin Tănase de la Chișinău este una vie și credibilă, pentru că nu-i croită de însuși protagonistul, ca în cazul unor ah-tiați de veșnicie. Legenda Constantin Tănase e țesută din talent și muncă, avînd niște premise majore, dar, totodată, clare, la îndemîna oricui: demnitatea națională și fascinația limbii române, puse în capul mesei; intransigența față de niște ideologii păguboase cum ar fi comunismul sau șovinismul rus; echitatea efectivă a șanselor, nu cea din rezoluțiile plenarelor PCR, potrivit căroră un Tarlev, un Stepaniuc sau un Voronin (adică doi, tatăl și fiul) ar fi la fel de fericiți ca și un amărît pensionar, o modestă profesoară de liceu, un cotaș deznădăjduit sau un mic și mereu stresat proprietar de prăvălie. Legenda Constantin Tănase este una reală și eficientă aici, într-un spațiu al incredibilului și al absurdului. Încă în epoca *Fluxului*, dar cu deosebire de cînd are legămînt cu *Timpul*, numărul celor care vor

să se convingă că există cu adevărat Constantin Tănase e în continuă creștere” (VI. Pohilă, jurnalist, scriitor); „E bine cunoscut curajul civic și scrisul tăios, adesea caustic, al colegului Constantin Tănase, vizînd cele mai fierbinți și dureroase probleme ale chinutei noastre tranziții spre o lume și o viață decentă. Mărturie stau cele cinci volume de publicistică apărute pînă în prezent: *Ochiul lui Esop* (2000), *Patria vuindă* (2001), *Hoții de mituri* (2004), *Blestemul de a fi* (2009) și *Groapa cu lei*, lansată de curînd, cu prilejul împlinirii unui prag de vîrstă a autorului, 65 de ani. Constantin Tănase a parcurs o viață extrem de activă, care în mare parte coincide cu ceea ce numim noi astăzi, în perspectivă istorică, Mișcarea de Renaștere și Eliberare Națională, al cărei unul dintre cei mai marcanți actori a fost, dar și deceniile ce au urmat, avînd o singură și imbatabilă armă: condeiul publicistic sau CUVÎNTUL ADEVĂRULUI spus cu voce tare și fără nicun menajament, necruțînd pe nimeni, de la un simplu popă și pînă la președintele țării” (VI. Beșleagă, scriitor).

Tabelul cronologic ne ajută să aflăm mai multe date despre acest neînfricat apărător al dreptății și adevărului de pe plaiurile mioritice ale Basarabiei căruia îi simțim cu toții lipsa, căci oamenii de talia și convingerea lui au fost permanent în deficiență pe aceste locuri. Constantin Tănase s-a născut la 24 iunie 1949, în comuna Nemțeni, jud. Lăpușna. După absolvirea școlii medii de cultură generală muncește ca hamal la Fabrica de conserve din Nisporeni, apoi, tot hamal într-o brigadă de construcții din Cimișlia. Apar primele contacte dure cu realitatea, o cu totul altă lume decît cea cu care pornise la drum. În anii 1967-1971 este student la Facultatea de Litere a Institutului Pedagogic „Ion Creangă” din Chișinău. Îi are ca profesori pe Nicolae Mătcaș și Timotei Melnic. Termină facultatea cu mențiune („diplomă roșie”). Se căsătorește cu Alexandra Vâlcu, colegă de

grupă. Din căsătoria lor s-au născut feciorii Alexandru, Constantin și Silviu.

Un timp e profesor de limba și literatura română (atunci „moldovenească”) în satul Mingir, raionul Hîncești, și director de studii la școala din satul vecin, Pobeda (astăzi Voinescu). În 1974, este invitat în calitate de colaborator științific la Institutul de Cercetări Științifice în Domeniul Pedagogiei. Îi are colegi pe Aurelian Silvestru, Vlad Pâslaru, Ion Negură, Ion Conțescu – „grupul naționalist”, adus în Institut de directorul acestuia Mihai Terenti. Cercetează tema formării deprinderilor ortografice la elevi. Între 1981 și 1985 este doctorand la Institutul de Limbă și Literatură a Academiei de Științe a Moldovei, conducător științific fiind acad. Silviu Berejan, omul cu excepționale calități de savant și pedagog. Scrie (în limba rusă) și susține teza de doctor în filologie în problema semanticii substantivelor deverbale formate cu sufixe.

În 1985 revine la ICȘP în calitate de șef al Secției de Științe Filologice. Participă la elaborarea și editarea primei *Metodici de studiere a limbii în școala medie*, iar în 1987 editează monografia *Metodica formării deprinderilor ortografice în procesul studierii prunumelor personale*. În 1988 este numit secretar științific al Comisiei terminologice de pe lângă AȘM, transformată ulterior în Centrul Terminologic. Publică în presă zeci de articole de cultivarea limbii și sociolingvistică. Este printre semnatarii *Scrisorii celor 66* – manifest în favoarea decretării limbii de stat (oficiale) revenirii la alfabetul latin și recunoașterii unității lingvistice române. Răspunzînd unor nevoi practice stringente, în 1990 editează primul *Mic dicționar rus-român de termeni administrativi-cancelărești*, iar ulterior *Dicționarul rus-român de terminologie financiară*. În 1991 se află printre deputații primului Parlament al Republicii Moldova ales pe cale democratică. Aici este ales membru al Comisiei pentru știință și învățămînt,

condusă de acad. Petru Soltan. Participă la redactarea documentului prin care i se recomandă Ministerului Învățămintului (ministru Nicolae Mătcaș) să introducă în uz glotonimul „limba română”. Pledează și argumentează necesitatea deschiderii Departamentului Limbilor. Este unul dintre semnatarii *Declarației de Independență* a Republicii Moldova. În 1992 devine director al Centrului Național pentru standarde de limbă din cadrul Departamentului limbilor, condus de Ion Dumeniuk. În această funcție inițiază și realizează un vast program de editare a dicționarilor terminologice și punerea în circulație în limba română, a documentației oficiale, a actelor identitare etc.

Prin decret prezidențial, în 1996, este numit consilier al președintelui Mircea Snegur, iar în anul următor participă la lansarea cotidianului *Flux*. Pe 14 septembrie 2001, întemeiază săptămînalul independent *Timpul*, redacția căruia în scurt timp va deveni un model de jurnalism atât pentru ziaristii din republica noastră, cât și din România. Călătorește în Germania, China, SUA. Editează volumele de publicistică *Ochiul lui Esop* (2000) și *Patria viindă* (2001). Teatrul Municipal „Satiricus – I.L. Caragiale” îl declară pe Constantin Tănase „Cel mai influent analist politic și director de opinie al anului”. În 2002 Centrul de Jurnalism Independent declară *Timpul* drept cea mai reușită evoluție în presa de la noi, iar pe C. Tănase drept cel mai bun editorialist al anului. Teatrul „Satiricus – I.L. Caragiale” îl declară, a doua oară, „Cel mai influent analist politic și director de opinie al anului”. Festivalul Internațional de Jurnalism de la Kiev îl declară „Jurnalul anului 2002” la categoria *Materiale social-politice*. În 2004 apare volumul de publicistică *Hoții de mituri*, fiind gratificat cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova. Tot în acest an a fost într-o vizită privată în Israel. Memorabile au rămas vizitele la

Ierusalim și Betleem: locul nașterii lui Iisus Hristos și Mormîntul Sfînt.

Participă, în 2009, la Congresul Internațional al Jurnaliștilor Români, care are loc la Drobeta Turnu-Severin și Kladovo (Serbia), unde participă președintele României, Traian Băsescu, și i se conferă „Ordinul Ziariștilor”, clasa I (aur), pentru competență în activitatea jurnalistică, acordată de către Uniunea Jurnaliștilor Profesioniști. La Chișinău, a avut loc lansarea volumului de publicistică *Blestemul de a fi*. În 2013 efectuează a doua vizită în Israel, împreună cu un grup de prieteni. Excursia a durat 10 zile și a avut o rută concretă: pas cu pas au mers „pe urmele lui Iisus Hristos”. În 2014 lansează ultima sa carte – *Groapa cu lei*. După participarea la un șir de evenimente culturale de pe ambele maluri ale Prutului, la Constantin Tănase se stinge din viață la 30 octombrie 2014, la moartea lui, prin decret prezidențial, declarîndu-se doliu național. A fost înmormîntat la Cimitirul Ortodox Central de pe str. Armenească din Chișinău.

Alte premii, distincții, mențiuni ale distinsului savant și jurnalist: Medalia *Mihai Eminescu*, prin decretul Președintelui RM (2000); Medalia Festivalul-Concurs Internațional de muzică ușoară în memoria Doina și Ion Aldea-Teodorovici *Două inimi gemene* (2003); Ordinul Național al României *Steaua României* în grad de Comandor (2004); Ordinul Republicii (2009); Premiul AȘM *Pîrghia lui Arhimede*, pentru promovarea științei și inovării în mass-media (2011); laureat al Premiului Național al Republicii Moldova, pentru întreaga activitate publicistică (2012); Ordinul Național al României *Serviciul Credincios* în grad de Mare Ofițer, în semn de înaltă prețuire pentru îndelungata și prestigioasa activitate pusă în slujba promovării culturii, limbii și spiritualității românești în RM, contribuind pe această cale, la întărirea relațiilor bilaterale (2014); Premiul *Gheorghe Cincilei*

al Ministerul Culturii al RM, domeniul *Promovarea imaginii culturale în mass-media*, pentru excelență și remarcabilă contribuție în dezvoltarea culturii publicistice și promovarea valorilor culturale naționale (post-mortem, 2015) ș.a.

Capitolul *Opera* include toate volumele de autor și cele la care C. Tănase a fost coautor, alcătuitor, coordonator, redactor etc. Urmează articolele publicate în culegeri și ediții periodice. Partea covârșitoare a scrierilor – plasată într-un subcapitol aparte – o constituie *Publicistica* (social-politică; pe teme de morală, lingvistică, istorie, românism, sociologie; tablete, cronici, pamflete etc.), practică începând cu anul 1976 pînă la sfîrșitul vieții. Ca să ne dăm seama de varietatea tematicii ei menționăm în cele ce urmează titlurile cele mai semnificative: *Școala unională științifico-practică în problemele lexicologiei normative; Alfabetul – factor cultural și etico-moral; Bilingvismul între știință și diletantism; Care este identitatea dumneavoastră? Ortografia și școala; Limba de stat, patriotismul și mofiturile; Limba de stat între lege și realitate; Despre robii sovietici moldoveni și românofobie: oglinda conștiinței naționale; Uzurpatorii și povara bunătății noastre; De ce nu se vorbește românește în Basarabia; Zădărnicia argumentului, sau Permanența lașității noastre naționale; Agresivitatea surogatului lingvistic; Confirmînd vigoarea și demnitatea limbii române; Ofensiva minciunii; Anomaliile autohtone; Chestiunea națională și interesul național; Criza de identitate a politologiei; Intelectualii și Puterea; ADR: lipsa de alternative și alternativa; Bacalaureatul se ia numai cu valută străină; Cetățeanul are nevoie nu numai de legi bune, dar și de judecători buni; Decapitarea intelectualității; Guvernarea semnează în alb scenariul crizei; Ideea europeană și umilința națională; Mitropolia Moldovei ca instrument politic; Opoziția „de dreapta” atacă Dreapta; Statul și motivația lui spirituală; Atențiune, națiu-*

ne: măsluit!; Permanentă mizerie a alianțelor temporare; Războiul (dez)informațional și victimele lui; Dacă ideologia comunistă va lua examenul...; Șansa partidelor fără șanse – „coalizarea inversă”; „Dreapta” noastră cea de stînga; Interesul național și interesul de partid; Ridică-te, Ștefan, și vezi-ți „fiii”...; Unde demnitate nu e, nimic nu e, bre!; Botnița, domnilor ziariști; Demolatorii; Hora lichelelor; Pocăință, împăcare și unire; Bussinesul și Puterea împotriva Presei; Capcanele provincialismului politic; Politica struțului; Regimul își anihilează oponenții; Unde vi-e reputația, domnilor milionari?; Agresiunea diletantismului statal; Liniște! Poporul doarme; „Motanii” ies la „monitorizare”; O țară șantajabilă; Ziaristica și politica; Degetul butucănos al suveranului; Leșirea din stupiditate; Triumful bîtei rusești; Cît va mai fi mințită societatea?; Cruciada antiromânească; Neuniții de Ziua Unirii; Țara întrebărilor fără răspuns; Ce urmărește Procuratura Generală?; Cui convine neutralitatea R. Moldova; Putin, „cel mai iubit dintre pămînteni”; Republica lui Klimentov și Voronin; Un popor de umiliți; Cine declanșează războaie religioase la Chișinău?; Cine sînt „prieteni” lui Eminescu și cum luptă ei împotriva liberalilor; La straja cui stă justiția RM?; PCR-ul de la cap se strică; Vieru confiscat...; Cine incită minoritățile împotriva moldovenilor?; Eu, Dumnezeu și Filat; „Evangelia” după... Dodon; Jurnalismul online, raiul ticăloșilor anonimi; Liste electorale pentru proști; Post-scriptum la „războiul mafii”; Cod galben de „animale” în parlamentul moldovean; Duminică vom vota cu călăii?; Apropo de „marșurile unioniste”: să nu punem carul înaintea boilor; Calvarul Basarabiei: de la preotul Mateevici la popa Marchel; Cine la Chișinău se teme de Paul Goma?; Doi berbeci moldoveni, pe puntea dintre Europa și Asia; Pe cine a reprezentat Formuzal la Tiraspol?; Am ajuns să o auzim și pe asta: „România trebuie să dispară de pe harta lumii”...; Ce se întîmplă la Banca de Economii, domnule

ministru?; Cine și de ce lucrează la dispariția lui M. Ghimpu din politică; De ce sărbătorile naționale n-au devenit încă... naționale; În acest secol Dumnezeu va fi român; Uitați-vă în oglindă, măi băieți; Opera lui B.P. Hasdeu în 16 volume, o victorie strălucită a generalului Gheorghe Prini; Un subiect care nu mai poate fi evitat: aderarea la NATO sau „neutralitatea” R. Moldova; Deputații din AIE își bat joc de alegători și de opinia publică; Lașitate politică? Trădare? Da, dar s-o știm și noi!; Tragedia unui stat în agonie: RM a renunțat la propriul ei act de naștere; Traian Băsescu, cel mai iubit și cel mai hulit dintre președinții români; Unirea cu România între realități și demagogie ș.a.

C. Tănase a realizat interviuri cu personalități notorii nu numai din R. Moldova și România, ci și din alte țări: Mircea Snegur: „Voi face tot posibilul pentru a consolida forțele democratice”; Valentin Dolganiuc: „Lipsa mea de experiență, «la nivel republican», este mai puțin periculoasă pentru țară decât «experiența» unui Sangheli, Guțu, Cunev”; Giovanni Buquicehio: „Dorim ca Republica Moldova să înregistreze toate programele posibile în domeniul social, economic și politic”; Johannes Dohmes: „În CE există o susținere considerabilă în vederea includerii R. Moldova în Pactul de Stabilitate”; Daniel Hoeffel: „Un stat mic nu-și poate permite să lupte împotriva tuturor vecinilor săi...”; Adrian Năstase: „Eu cred că soluția nu stă în a arunca patul afară din casă dacă te înșeală nevasta...”; Anatol Codru: „Necuratul roșu ne pîndește din tufșurile unor «partiduțe foarte patriotice»”; Nicolae Andronic: „Urecheanu întârzie să facă niște pași necesari”; Dan Dungaci: „Decizia CC: Bucureștiul se bucură, Chișinăul se crispează, iar Moscova așteaptă” ș.a.

În capitolul *Viața și activitatea* sînt menționate referințele biografice și profesionale semnate de Mihai Cimpoi (*Constantin Tănase la frontiera dintre literatură și ziastică*); Nicolae Mătcaș (*E pur și muove*),

Vlad Pâslaru (*Constantin Tănase*), Efm Josanu (*Trebuie*), Grigore Vieru (*O pană publicistică alimentată cu jăratec*; *Urare pentru Constantin Tănase*), Ion Hadârcă (*Hamletianul Constantin Tănase, sau A fi constant cu „Timpul”*), Mihai Morăraș (*Sus pînzele, căpitane Constantin Tănase!*); Arcadie Gherasim (*Urare pentru Constantin Tănase*), Rodica Ciorănică (*Constantin Tănase: „Ziaritul pe care-l ascultă politicianii”*); Gheorghe Budeanu (*Constantin Tănase: „Sînt pușcări-așul copilăriei mele...”*); Vlad Pohilă (*Legenda Constantin Tănase; Blestemul și norocul de a fi publicist la timpul potrivit...*), Vasile Nanea (*Schiță în creion: Constantin Tănase, un nume predestinat*), Gabriel Balașa (*Pelerinaj basarabean în nordul Moldovei românești; Constantin Tănase sau „Blestemul de a fi” al Basarabiei*), Valeriu Rață (*Al demnității noastre scut*) ș.a. Subcapitolul *Constantin Tănase: in memoriam* însumează necrologuri și cuvinte de rămas-bun de la ilustrul nostru compatriot: *Adio, prietene și frate întru credință și ideal românesc!* (Vladimir Beșleagă); *Moștenirea jurnalistului basarabean Constantin Tănase* (George Damian); *Sîntem prea mulți ignoranți la București și Chișinău* (Marius Diaconescu); *Cum să moară acest român cu inima cît toată Moldova?!* (Florin Piersic); *S-a stins din viață liderul încontestabil al presei autohtone* (Vlad Pohilă); *Cui ne lași, bade Constantine?* (Stela Popa); *La dispariția jurnalistului Constantin Tănase* (Valeriu Saharneanu); *Ar fi vrut să rezistăm* (Alexandru Tănase) ș.a.

Pentru a facilita utilizarea biobibliografiei au fost întocmite următoarele indexuri auxiliare: *Index de nume*, *Index de articole* și *Index de ediții periodice*. După acestea urmează *Aprecieri* dintre care am selectat aceste fragmente: „Constantin Tănase își recunoaște un anumit conservatorism paradigmatic: nu poate ieși de sub «hipnoza publicistică a lui Eminescu»” (Mihai Cimpoi); „*Timpul* este creația lui Constantin Tănase, așa cum *Jurnal de Chi-*

șinău începe să devină creația lui Val Butnaru, așa cum *Literatura și arta* este opera lui Nicolae Dabija care trece azi prin grele încercări; ne bucurăm însă că s-au strâns și mai mult în jurul său oamenii de bună-credință, iar cei care cu temporară neteamă și înăscută nemernicie îl mușcă în presă vor trebui să răspundă în fața Lui Dumnezeu și în fața neamului” (Grigore Vieru); „Se uită «peste gard», în România, tot timpul. Când nu-i place ceva, o spune pe șleau. Nu iartă nimic. Ar scrie și «de bine», dar nu prea găsește subiecte. Iar dacă ar găsi, probabil ar spune: «Voi mai așteptați, sînt alte priorități!»” (Vasile Nanea); „Constantin Tanase este directorul ziarului *Timpul*. Un bărbat zdravăn, în puterea vîrstei, lucid și netemător. Cuvîntul lui nu se oprește, însă, la nostalgiile istoriei” (Aurelia Lăpușan); „Adio, prietene Constantin Tănase, ai știut să rîzi des și mult, să cîștigi respectul oamenilor inteligenți și afecțiunea copiilor, să cucești aprecierea criticilor onești și să înduri trădarea prietenilor falși, să apreciezi frumusețea, să găsești ce e bun în ceilalți și să lași în urma ta o lume un pic mai bună” (Octavian Țăcu); „Jurnalismul a fost doar una din armele folosite de Constantin Tănase în această bătălie – poate și de aici au apărut nenumăratele invidii și răutăți la adresa lui din partea unor colegi de breaslă. Unii dintre cei care se declară jurnaliști profesioniști la Chișinău nu au fost în stare să-i egaleze performanțele lui Constantin Tănase” (George Damian); „Despre el poți scrie o carte, dar astăzi e momentul în care se cuvine să spunem cu toții: «Cu sfinții odihnește Hristoase și sufletul adormitului robului Tău, Constantin, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, și răsplătește-i lui toată dreptatea»” (Moni Stănilă). Capitolul de încheiere al volumului – *File de album* – ni-l prezintă pe C. Tănase cu diverse personalități, la diferite manifestări culturale, într-un șir de instituții și locali-

tăți, în mijlocul colegilor de la *Timpul* și în cadrul familiei.

Volumul „*Timpul*” l-a scos în cale. Constantin Tănase. *Biobibliografie* cuprinde 2854 de surse bibliografice. Cifra arată o bună parte din ceea ce a reușit să creeze cu pana protagonistul nostru, pe care Cel de Sus ni l-a luat atît de devreme dintre noi. Biobibliografia – cartea ce ni-l dezvăluie în plinătatea sa – este destinată ziaristilor, filologilor, profesorilor, bibliotecarilor, studenților, tuturor patrioților, adevăraților iubitori de Țară și Neam, celor interesați să cunoască în amănunte activitatea celui care a fost, este și va fi lingvistul, scriitorul, analistul politic, publicistul și editorialistul Constantin Tănase, un adevărat cronicar al timpurilor deloc ușoare pe care le trăim într-un veac ce a început destul de zbuciumat. Acest instrument de neînlocuit pentru un intelectual va fi de folos atît celor maturi, cu experiență bogată de viață, cît și tinerilor care abia își caută cărările pe care să pășească în urcușul carierei sale, cu atît mai mult studenților de la facultățile de jurnalism și științe ale comunicării. Aceștia din urmă vor găsi în scrierile împrăștiute în nenumărate cărți, ziare, reviste etc. materialul-model pentru un bun specialist în domeniu. Parcurgînd paginile biobibliografiei observăm mersul continuu în ascensiune al lui Constantin Tănase, care cu certitudine poate servi tuturor drept excelent exemplu de urmat – un exemplu de Patriot și Om cu literă mare! Îndemnăm toți cititorii să se apropie de opera științifică și literar-publicistică a înaintașului nostru care a avut o demnitate și verticalitate de invidiat. Cu oameni ca el putem face schimbarea pînă la capăt și să realizăm visul nostru de totdeauna – să trăim o viață fericită într-o țară europeană, bazată pe drept și adevăr.

Andrei BUTUCENEANU

CĂLĂUZĂ ÎN LABIRINTUL SCRIERILOR LUI ALEXANDRU-HORAȚIU FRIȘCU

De fiecare dată cînd apare o sursă nouă de informație la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” trăim un sentiment de bucurie și de satisfacție. La apariția volumului *Alexandru-Horațiu Frișcu. Biobibliografie*¹ (Chișinău, 2015) această senzație este dublă, deoarece protagonistul lucrării este colaborator al acestei instituții – directorul Filialei din strada Cornului, amplasată în sectorul Buiucani al capitalei. Bibliografia dată, care este produsul specialiștilor de bibliotecă, are un conținut literar-cultural specific, deoarece călăuzește cititorul prin labirintul creației unui cunoscut condeier de la noi – poet satiric și publicist –, care a împlinit recent 65 de ani. Deci, lucrarea este, în primul rînd, un omagiu pentru colegul nostru, dar, totodată, și o dare de seamă a acestuia după cîteva decenii de muncă în domeniul biblioteconomic și scriitoricesc.

Trebuie să spunem din capul locului că biobibliografia pe care o analizăm îl plasează pe A.-H. Frișcu într-un circuit al valorilor documentare românești. Ea este puntea de legătură între solicitare și oferta scriitorului și publicistului, împrăștiată prin diverse surse de informație: cărți, ziare, reviste etc. Prin activități neanonime, în urma unor preocupări îndelungate, s-a născut această sursă de lumină, ce face să ne fie mai aproape un bibliotecar și un om al scrisului, căruia Cel de Sus i-a dat harul de a iubi și a disemina cărțile altora, la rîndul lui, tipărind pe ale sale.

Lucrarea a apărut fiind îngrijită de dr. în științe ale comunicării Mariana Harjevschi; alcătuitori sînt colaboratorii Filialei „Alba Iulia” a BM „B.P. Hasdeu”, Viorica Țurcan și Elena Caldare; redactor bibliografic – Irina Tutun; lector – Eugenia Manea-Cernei; machetare și coperta de Valeriu Rusnac. Selectarea materialului a fost realizată în baza surselor bibliografice din *Cronica presei din RSSM (1969-1998)*, *Bibliografia Națională a Republicii Moldova (2000-2010)*, colecțiile BM „B.P. Hasdeu”, inclusiv ale Filialei „Alba Iulia”, și alte surse, în care a fost tipărită și oglindită creația lui A.-H. Frișcu. Limitele cronologice ale biobibliografiei cuprind perioada între 1969 și 2014.

Lucrarea este structurată în șase capitole: *Studii introductive, Tabel cronologic, Opera. Activitatea literară, Despre creația lui*

¹ *Alexandru-Horațiu Frișcu. Biobibliografie.* / Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”, Fil. „Alba Iulia”; alcăt.: Viorica Țurcan, Elena Caldare; red. bibliogr.: Irina Tutun; ed. îngrijită: Mariana Harjevschi. – Chișinău, [s.n.], 2015 (Tipogr. „Foxtrot”). – 96 p. ISBN: 978-9975-120-64-7.

Alexandru-Horațiu Frișcu, Referințe și Indexuri auxiliare.

Printre semnatarii studiilor introductive se numără: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, directorul Departamentului studii și cercetări al BM „B.P. Hasdeu” (*Alexandru-Horațiu Frișcu, omul de ziua a șasea*); criticul și istoricul literar Ion Ciocanu (*Un necesar florilegiu de argumente*); Valeriu Rață, secretar al revistei *BiblioPolis (Harnic asanator al societății noastre)*; și poetul satiric Ion Diviza (*Măștile nimicului omniprezent*). Aceste luări de atitudine ni-l prezintă pe A.-H. Frișcu în toată multitudinea de activități ale sale în legătură cu creația scrisă, dar și ca om al Cetății. Trăim vremuri turburi, când faptele bune și frumoase nu se apreciază la justa lor valoare, când evaluările de orice fel sînt confuze, iar adevărul istoric este tănuț și nicidecum nu poate ieși la lumină. Orice luare de cuvînt fie în Parlament, fie în Guvern, fie în altă instituție statală se face cu abateri de la ceea ce este normal și corect pentru omul onest și cumsecade, iar aplicarea legilor în vigoare este aproape pretutindeni arbitrară. Pe toate acestea A.-H. Frișcu le vede, le examinează, apoi le supune unei „biciuiei” binemeritate.

În această ordine de idei, colegul lui de breaslă Ion Diviza menționează: „În noua sa carte, intitulată inspirat *Demitizarea nimicului*, poetul satiric, Alexandru-Horațiu Frișcu, aruncă sfidător mînușa acestui omniprezent «nimic» politic care este bolșevismul cu toate derivatele și nuanțele sale camelionice. Maniera în care o face este inedită, sortită, din capul locului, la... succes. Autorul recurge inspirat la puterea de sugestie artistică a fotografiei și desenului. Caricaturile, picturile, colajele fotografice insolite sînt deosebit de edificatoare. Însă mesajul lor este orientat în direcția dorită de autorul cărții prin versurile cu tentă epigramatică plasate la subsol. Ele comentează și, mai ales, completează mesajul

ideologic – lozincă, imagini-paradox etc. Adeseori «poantei» din imagine i se alătură, în mod ingenios, poanta din catrenul epigramatic, sporindu-și reciproc efectul comic. În general, atît desenele, colajele fotografice, cît și comentariile satirice în versuri sînt bine condimentate cu ironie, sarcasm, vervă persiflantă, umor. Remarcele, replicile, notele autorului sînt caustice, directe, fără drept de apel. Este învederat că el nu are niciun dubiu în privința verdictului enunțat, acest fapt, stabilind cu exactitate poziția sa în tratarea unui sau altui moment social-politic, cîteodată, în detrimentul eficienței artistice.”

Iar dr. Lidia Kulikovski despre bibliotecarul A.-H. Frișcu a specificat: „În viața de zi cu zi oamenii deseori încearcă să grăbească lucrurile, să scurteze procesul, să obțină cît mai repede rezultate și succese. Nu e și cazul lui Alexandru-Horațiu Frișcu. Nu a încercat niciodată să înlocuiască prioritatea cu rapiditatea, calitatea cu imitația, caracterul cu machiajul, substanța cu stilul, competența cu simularea ei. Convins că nu există scurtături nici în dezvoltarea abilităților profesionale, a mers încet, dar sigur spre perfecționare fără să-și schimbe locul de muncă timp de 39 de ani. Acest răstimp, petrecut într-un context propice de dezvoltare personală – în cadrul unei biblioteci, în cadrul unui colectiv imens de femei –, i-a permis să crească interior. Fiind bărbatul minoritar al echipei BM «B.P. Hasdeu», A.-H. Frișcu a învățat să asculte, să ofere, să susțină, să împărtășească, să înțeleagă. Aceste calități l-au făcut omul iubit, apreciat și respectat de toți (de toate!) din echipa noastră. Este iubit, apreciat și respectat încă și pentru că îi sînt străine supărarea, invidia și nerăbdarea. Îl mai iubim și apreciem pentru că nu este blocat în anumite tipare mentale, doar poate cu referire la comunism și comuniști – de care nu încetează să rîdă –, și nici în paradigme, doar poate cu referire la rolul cărții și bibli-

otecii pe care le-a tot slujit 39 de ani și le mai slujește.”

Tabelul cronologic conține date despre viața și activitatea lui A.-H. Frișcu, din care aflăm că se naște pe 13 august 1949 în s. Cotiujeni, Lipcani (astăzi Briceni), într-o familie de țărani. Între 1971 și 1975 își face studiile la Universitatea de Stat din Chișinău, la Facultatea de Filologie, secția Biblioteconomie și bibliografie. După absolvirea universității este repartizat să muncească la Biblioteca Orășenească din Chișinău (ulterior BM „B.P. Hasdeu”). Actualmente, A.-H. Frișcu își desfășoară activitatea la aceeași instituție în calitate de director de filială. În 1978 se căsătorește cu Eugenia Manea-Cernei, savantă, autoare a câtorva volume de poezii. Publică sporadic în presa republicană și devine membru al Asociației Epigramiștilor din Moldova (1994), membru al Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova (1996), membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (2003). În anii 2002-2010 este membru al colegiului de redacție al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*.

Opera literară și publicistică este distribuită în două subcapitole: *Ediții aparte și în culegeri și publicații periodice*. În primul subcapitol au fost incluse următoarele volume de autor: *Descântecul Gorgonei* (versuri satirice; 1999); *Demitizarea nimicului: o scurtă istorie a repausului bolșevic* (versuri satirice, 2001); *Laboratorul lui Paracelsus* (parodii și epigrame, 2006); *Greaua ieșire din simulacru* (publicistică, 2007); *Amuzament cu abonament* (epigrame, 2007, coautor), *File negre de istorie roșie: scurtă antologie de obrăznicie, demagogie și de prostie* (publicistică, 2009); *Știați că? Caleidoscop enciclopedic* (2009, coautor); *Mic dicționar de mari prostii: „moldovenesc”-român* (2010); „...Numele vechiu și mai dreptu iaste rumân...”: *două secole de ocupație rusească a Basarabiei, 1812-2012* (2012); *Plăcerea umilinței* (publicistică, 2013);

Ignoranța ca virtute (versuri satirice, 2014). Cel de-al doilea subcapitol cuprinde: parodii (*Oboseală postelectorală, Când muza zburdă, Vin dinosaurii, Hora mancurtului, Odă celor nechemăți, Testamentul fratelui mai mare, Zece negri comuniști, Cîntul celui nepoftit ș.a.*); epigrame (*Gașcă agrariană, Monstruoasa coalțiție, Fratele mai... tare, Talpa iadului, Victoria noastră, Secrete de stat, Coșul de consum, Anul porcului, Rugă pentru izbăvire, Apă de ploaie ș.a.*); poezie lirică (*Ceasul, Dorința, Adîncul visului, Drum șerpuit ș.a.*); desene comentate (*Dialectica sărăciei, Pe-al nostru steag e scris: trădare... ș.a.*); publicistică (*Proști, dar cu posturi, N-a turnat, dar i-a adunat, Cu cartea după Robinson, Cît vom avea mentalitatea sclaviei, Grosimea obrazului, Mici obrăznicii ale fratelui mai mare, În sus pe scara ce duce-n jos sau Biblioteca – melestul încăpățînării noastre ș.a.*); prefete, postfete și lucrări plasate în rețeaua de internet.

Despre creația lui Alexandru-Horațiu Frișcu au scris: Lidia Kulikovski, Nicolae Roibu, Anatol Ciocanu, Ion Ciocanu, Ion Diviza, Gheorghe Ciocoi, Alexandru Donos, Vasile Nastasiu, Ion Borș, Sergiu Zaveriuha, Eugenia Manea-Cernei ș.a. La referințe sînt incluse fragmente din opiniile celor care l-au cunoscut sau care i-au citit cu atenție scrierile pe parcursul apariției lor la lumina tiparului. Concludentă ne-a părut aprecierea semnată de regretatul poet Anatol Ciocanu: „Epigramist și polemist, cu poanta și gluma nelipsite, Alexandru-Horațiu Frișcu ne descrețește frunțile, biciuind cu îndrăzneală metehnele unui timp și a unei societăți care mai dă în gropi. După atîta brambureală lirică – «zecistă», postmodernistă și «istă» de la noi –, venirea unui poet satiric talentat are efectul unei ploii răcoritoare de vară care însenină conștiințele și mai purifică aerul din jurul nostru.”

Indexurile auxiliare sînt trei la număr: *Index antroponimic, Index de titluri și Index de publicații periodice*. Volumul se înche-

ie cu *File de album* din arhiva personală a scriitorului.

Alexandru-Horațiu Frișcu. Biobibliografie este o lucrare de specialitate, destinată filologilor, scriitorilor, jurnaliștilor, artiștilor, bibliotecarilor, profesorilor, studenților și tuturor celor care se interesează de viața și activitatea protagonistului prezentei recenzii, precum și de contribuția acestuia în asanarea societății noastre, care, sperăm, va ajunge și la zilele sale luminoase, de pe urma intervențiilor absolut necesare ale lui A.-H. Frișcu, dar și ale altor condeieri

care promovează genul literar satiric și publicistica social-militantă.

P.S. Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova i-a acordat Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și Filialei „Alba Iulia” un premiu pentru biobibliografia *Alexandru-Horațiu Frișcu*. Această lucrare de specialitate a fost prezentată de către Filiala „Alba Iulia” în cadrul Târgului de Carte „Alba transilvană”, din 9 mai curent, de la Alba Iulia, România, organizat de către Consiliul Județean Alba și Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”.

Petru PARASCHIVU

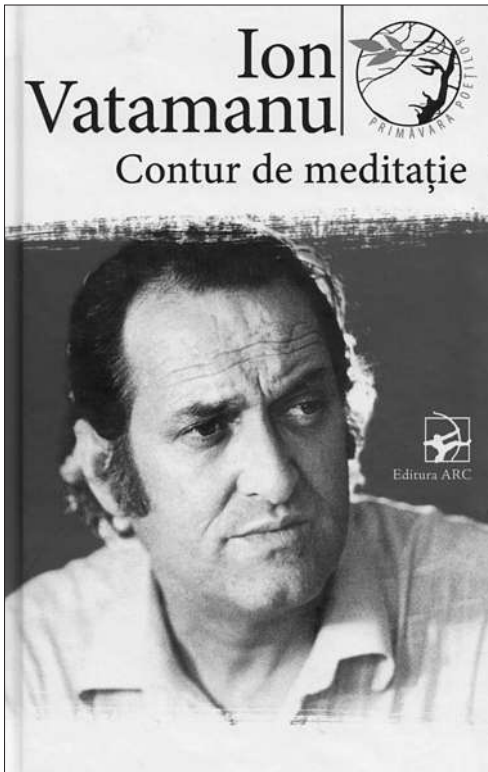
PROCESUL LITERAR CONTEMPORAN

UN PANORAMIC AL APARIȚIILOR EDITORIALE (V)

Sensibilitatea poeziei lui Ion Vatamanu¹

Satisfacția noastră rezidă în speranța că volumul de față va cataliza un schimb de vederi, iar studiile, cronicile, referințele, bibliografia selectivă, catalogul adnotat vor trece filtrul cunoștinței cititorului cult din acest început de mileniu trei.

Istoria literaturii basarabene atestă cățiva poeți considerați creatori de limbaj.

¹ Vatamanu, Ion. *Contur de meditație* / Antologie și pref.: Lucia Țurcanu; cop., concepția graf.: Mihai Bacinschi. – Chișinău: ARC, 2015. – 64 p. – (Col. *Primăvara poezilor*). – (Tipogr. „Bons Offices”) – ISBN 978-9975-61-884-7.

Printre aceștia îl putem plasa, fără a avea rezerve, pe scriitorul Ion Vatamanu în creația căruia nu există spații vide, iar opera sa poetică cuprinde tipare obișnuite, numai aparent, dar și ieșiri excepționale din aceste tipare, care redau moduri de simțire și expresii originale. În expresia poetică a lui Ion Vatamanu regăsim *vinele* adevăratei poezii care viază prin proprii însușiri: „M-ar lecui o iarbă, / o verde iarbă... / Aș împărți cu ea din oboseli / și i-aș lăsa tăcerile ce m-au cuprins – / un cârd pe-un șes întins... / M-ar lecui prea poate / un câmp / și-o margine de noapte, / de care m-aș găti, / presupunând pe zare, / ce taină vine asupra mea / pe-ntunecare... / I-aș da și ei / din oboseala mea, / să se aprindă-n / întuneric / lumina pe o stea...” (*Remediu*).

Știind că mai mulți critici și istorici literari îl situează pe Nichita Stănescu printre cei mai de seamă exponenți ai lirismului românesc, noi vom îndrăzni cu împăcătă conștiință a-l așeza pe Ion Vatamanu, bucovineanul Ion Vatamanu, alături de Îngerul blond, pe care îl continuă sufletește, cu puteri spirituale și artistice proprii, destul de originale și de proaspete, ce exclud din capul locului orice epigonism. De altfel, se mai întâmplă și în *miraculosul nostru lirism de azi* (Mihai Cimpoi) o înceată, dar sigură reșezare a valorilor, încât poeți care cu numai zece ani înainte ocupau liniștiți locuri *eterne*, astăzi se văd, fără prea multă zarvă, mișcați, clintiți din fotoliile comode de către scriitori-personalități mai grav și mai profund original formate, așa cum e cazul Ion Vatamanu.

Dacă am dori să intrăm dintr-odată în miezul poeziei lui Ion Vatamanu, defi-

nind-o scolastic prin genul proxim și diferența specifică, că cităm din ciclul *atât de mult al pământului* aceste versuri: „E rănit cuvântul nostru, / Paseri roșii beau în sânge / Lacrimi pentru cine naște / Un popor de-a nu se stinge. // Soarele în astă țară / La apus în noi apune, / Într-un râu ce întretaie, / Păstorile străbune. // Lacomii nu ne știe veacul / N-am râvnit averi streine, – / De ce plânge limba noastră / Cu silaba-n mă răcine? // De ce aspră-i fața noastră / Și zâmbim prin cicatrice, – / Înapoi ne-aruncă timpul / Într-un grâu fără de spice. // Doamne, te-am rugat destul, / Văd că uiți de ruga sfântă, / Toată umbra ce-i pe lume / Peste mine e răsfrântă. // Mii de ani aștept lumina / ce-ai promis-o creștinește, / Dar și azi o mai ascunzi / de pământul ce-o dorește. // Sufletul mi-i răscolit / Și ni-i leac și n-am ce-i face, / Și-s păstor, și miorîței / larba asta nu-i mai place..”

Aceasta-i originalitatea incontestabilă a poetului iremediabil, printre nesemeni ale căror vorbe-versuri și gesturi par și ele lipsite de semnificație, iată atmosfera adevăratei Poezii. În sensul cel mai grav al expresiei, Ion Vatamanu pretinde la o altă *comunicare* cu poezia. Spiritul liric, dar și contestatar sau chiar protestatar, nu afectează, în textele sale programatice, un cult cvasireal al artei: „De ce mă lauzi, de parcă-ai vrea să pedepsești o pâine / Cu ce n-ai auzit, nici nu cunoști, da-ți pare / C-ar fi putut dospa pe chipul meu sau amăgi un mâine? / Cum poți să rupi o coajă din ceea ce-ți năzare? // Cum poți striga? E rușinos și nu se poate / Vorbi de rău un măr făr' a-i gusta mustirea, / De parcă-mi zici de naștere pe la-nceput de moarte / Sau îmi înșeli banal și taina, și iubirea? // De ce nu poți intra? Doar ușa mea-i deschisă, / Atât doar că-ncep din prag suflare caldă, – / Te uită: o pâine e pe masă și-ncă nu-i cuprinsă / De-a tale vorbe seci și lauda-ți n-o scaldă, // În ape lipicioase de noțiuni greșite / Sau în sudori uscate, sleite pe la gură, – /

Eu nu-nțeleg de ce îmi amintești cuvinte, / Ce-mi sună-n conștiință cum sun-ompușcătură? // Și eu tresar din somn, de parcă-i condamnată / Și viața mea, odihna, suflarea mea, credința, – / Pe-o parte, da, e lauda. Dar ce-i pe cealaltă, / Când c-o plămadă falsă îmi pedepsești ființa?” (*Poetul nu cere laudă*).

Nicio ironie nu introduce un factor de eroziune în solida venerație cu care poetul înconjoară poezia sa, căci el se identifică cu ea, într-o comuniune care precizează o primă și esențială identitate a poemului. „Sufletul poetului se tulbură chiar și la mari depărtări de locul durerii și al bucuriei”, menționa Ion Vatamanu într-un eseu al său, semnat prin anii nouăzeci al unui secol răzvrătit. Și, tot astfel, folosind cuvinte testamentare, într-un alt poem: „Există o stea, a noastră, aici, / O lacrimă-n desfacerea florii, – / Fratele meu, eu nu ți-s dușman / Iată ce vor scriitorii... // Dacă mai pierdem și ultimul port, / Acela matern în delta culorii, – / Fratele meu, cu morții nu merg – / Iată ce vor scriitorii... // Un grai să nu tacă, al nostru, aici, / Trezește-l în suflul viorii, – / Fratele meu, deșteaptă-ți copiii – / Iată ce vor scriitorii... // Pământul, izvorul își roagă stăpânul, / Întoarcerea lui la dori-te podgorii, / Fratele meu, îți cer demnitate – / Iată ce vor scriitorii..”

Desigur, expresia unei asemenea fervori nu reprezintă un proces de *itelecțiune*, ci unul de *devoțiune* patetică. Dar, dacă poetul se regăsește într-o reuniune con-substanțială cu *poezia*, aceasta din urmă ne apare – în alte formule ale lui Ion Vatamanu – derivând dintr-o exterioritate sau o interioritate, obținută doar, printr-o sensibilitate particulară, de poet. Într-o asemenea formulare – mai puțin exaltată – poemul este identificat cu o putere captată din afară (sau din el) de antenele poetului: „Dacă ți-i greu, dacă te surpă, dacă te frânge, / Aprinde luminile tale și pornește la drum, / Numaidecât va bate inima ta și

va-ntreba sângele / Cine te surpă, cine te frânge, de ce ți-i greu și cum? [...] Nu-n-ceta călătoria ta lungă și nesfârșită, / Drumetele pornit peste spații, vremi și idei, / Nu te lăsa ademenit și trădat de vreo ispită / Care te-ar desființa, te-ar adoarme în plăcerile ei" (*Dacă ți-i greu*). Tocmai pentru că există o asemenea putere, poezia nu poate fi îngrădită prin limite sau frontiere impuse înainte de captarea ei. Asemenea *granițe preconcepute* implică o tabulatură de legi, un corp doctrinar sau o artă poetică codificată pe care spiritul liric le refuză. În același context am putea apela și la constatarea acad. Mihai Cimpoi: „Poetul (Ion Vatamanu, *n.n.*) stă între clipe, le vede și le radiografiază, înlăturându-le și inserându-le în poem conform logicii trăirii imediate, a amintirii și asocierii în lanț și în serie. Cuvintele de cretă se pot lumina deodată cu o luminescență de magneziu. Ternul, cenușiul sclipeste într-un reflex al visului însuși și capătă semnificație.”

Deși se afirmă nu o dată că *poemul* în sine este unica certitudine, această evidență nu aparține cugetului, ci ființei. Certitudinea nu e rațională; ea înseamnă participare totală: „Întrebați poeții de fericirea lor, / Întrebați chiar astăzi, mă-ntrebați pe mine, / Mă-ntrebați acum, că după asta mor, – / Pustie vorba voastră în sărbători de mâine...// Întrebați talentul de fericirea lui, / Întrebați chiar astăzi, fără de complimente, / Vorbe sunt destule, dar vorbire nu-i, – / Și-un leu sfârșește prada tot cu... complimente" (*Mărturii și pedeapsă*).

Limbajul poetic *vatamanian* articulează simultan subiectul și obiectul, instituie perechi de echivalențe între imaginile lumii și mecanismele producerii-receptării. Limbajul devenit subiect al discursului e întors spre refren, astfel are loc o *exhumare arheologică* a stării poetului. Poezia lui Ion Vatamanu exprimă metaforic-simbolic și metonimic trecerea de la referențial la poet, prin operații de translație

sau conversiune. Codul poetic se constituie din conlucrarea axelor – *limbaj* (ca expresie) și *lume* (ca viziune) printr-o retorică a simbolizării, dar și printr-o formație psihologică și filosofică. Dar există, cum am demonstrat, câteva puncte ferme, pe care s-a constituit edificiul artei poetice *vatamaniene*. Astfel, este axarea poeticului pe omenesc. Ferindu-se de reducăiile vulgarizatoare, dar și de teoretizările prea savante, Ion Vatamanu nu psihologizează poeticul, dar nici nu-l circumscrie prin formule metafizice. *Omenescul* poeziei ne este doar vechiul *conținut* al poeticii clasice, dar nici nu reprezintă expresia unui umanism clasicist. De altfel, criteriul după care pot fi judecate valențele *umane* ale poeziei sale este consubstanțialitatea sa cu lumea. În aceasta rezidă, după Ion Vatamanu, *secretul poeziei*: „De parcă-am înmulțit în ochi / Neliniști la un suflet bun, – / Neavând propuneri mai de soi / Eu arta inimii propun. // Și-o albie ce-n țărmlul ei / Trăiri petrece în nisip, – / Sortit mi-i nimbul unui foc, / Ce-n versuri zilnic îl risip" (*Mărturisire*).

Tipică pentru gândirea lui Ion Vatamanu este expresia: „Poezia se prezintă ca o necesitate permanentă, ca un fel de a fi, iar în unele momente ca un imperativ.” O asemenea gândire recurge la experiența omului nu pentru a descoperi un *nisus* al poeziei, ci pentru a vedea în ea o simplă proiecție a afectelor ca în obișnuitele formule ale unei arte poetice romantice. Un *a fi* al poetului și nu o simțire a sa justifică trecerea la existența concret-cotidiană în cea *sărbătorească* a poeziei. Desigur, atunci când trebuie făcute anumite determinări, fie ale poeticului în sine, fie ale relației dintre poezie și lumea reală, acestea sunt găsite tot prin implicare planului existențial. Poezia îi apare, astfel, lui Ion Vatamanu *antropomorfism, dialog cu timpul*, întruchipare dezirativă. O singură determinare găsește la poetul nostru un

refuz categoric: acela al poeziei ca versificare a unor evenimente *nereale*. Poezia își are rădăcinile – ontice am putea spune – în ființa omului.

Coordonatele mari ale poeziei lui Ion Vatamanu derivă din sau sunt în relație cu această finalitate a poeticului. Dar poetul este un umanist, un om al științei care include în sfera poeticului mai multe decât îi dictează fervoarea unică a poeziei. Am văzut că realul, viața, umanul sunt implicate la diferite niveluri în procesul creației, în acela al receptării sau chiar în structura poeziei. Aceasta e *asimptotică* la realitate. Tema este viața cu tendințele ei contradictorii. Ea ridică particularul la universalitate.

Meditațiile lui Ion Vatamanu asupra poeziei revin adeseori asupra temei cuvântului, a limbajului poetic. Am demonstrat că, printre formulele cele mai frecvent utilizate de poet pentru a defini poezia, cea de caz particular al limbajului sau al limbii, este una dintre cele mai caracteristice. Limbajul poetic fiind o specie a limbii, el are unele trăsături comune cu structurile lingvistice. În primul capitol al monografiei noastre, vorbind despre limbajul particular al poeziei, am demonstrat că în creația lui Ion Vatamanu acesta există ca un sistem verbal complex, având rolul de a mijloci comunicarea între un subiect emițător și un subiect receptor. Însă, acestea nu sunt decât determinări cu totul generale care înglobează limbajul poetic în sistematica mai generală a limbajului comun. Ceea ce face cuvântul poetic este ipostaza sa revelatoare, care însă nu își are sursa doar în verb.

Poezia – și aceasta este una dintre funcțiile ei – înnoiește cuvintele. Acestea nu sunt în afara poetului, ele fac parte integrantă din el. Poetul se definește, în acest sens, cu un mânuitor de cuvinte. Verbul se prezintă, de altfel, ca un element de ordin în realitatea haotică a fap-

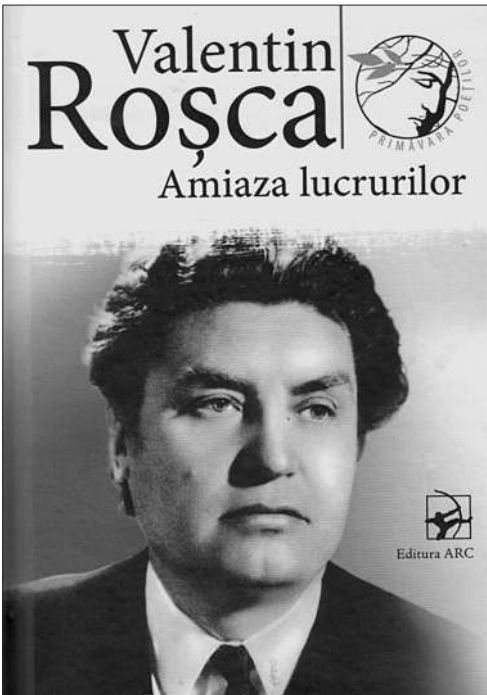
telor. La începutul poeziei este cuvântul, și poetul însuși nu este decât verb întrupat. Și, iată, o confesiune semnificativă a poetului Ion Vatamanu: „Un pic de ordine am urmărit și eu să obțin prin cuvinte, în această lume așa de ușor furată de haos, propriu-zis nu o ordine, ci un sistem verbal de ordine care să reconforteze prin stimulentele estetice ce-i oferă și prin ideile umane promovate în cei 50 de ani de trădă literară.”

O *ars poetica* orfică se profilează, cea a verbului care ucide sau *mântuiește* poezia. Poezia ucide cuvintele pentru a le da o viață nouă. Cuvintele nelegate într-o viziune poetică constituie antipoezia, iar orfismul poeziei constă într-o investitură particulară a poeziei de a face să vezi ceea ce nu se vede, să auzi ceea ce nu se aude. Orfismul *comunică* deci cu teza *neîntâmplării*. Astfel, trebuie să interpretăm o afirmație precum aceea că, în sine, *cuvintele...* nu au a face cu realitățile, lucrurile, ideile, sentimentele pe care le reprezintă. Limbajul poetic își are universul său și creează acest univers. Univers de semne, deschis, firește, înțelegerii, dar a cărui decodare nu este simplă. Redundanța și ambiguitatea sunt (ca antropomorfismul pe alt plan) *defecte* din care poezia își scoate unele din particularele efecte. Cât privește puritatea limbajului poetic, Ion Vatamanu nu mai face apel, desigur, la concepția abatelui Bremond, dar recunoaște virtutea *inefabilității* și a *indefinisibilității* poetic.

Oferite spre meditație / meditare în-deosebi tinerilor poeți sau celor care vor să se inițieze în poezie, reflecțiile lui Ion Vatamanu prin poezie și asupra poeziei, cu tot caracterul lor aparent disparat, se organizează într-o *ars poetica* cu caracter exortativ. A-i învăța pe alții cum să evite antipoezia constituie munca unui magistru. Cât magistrul e poet, propedeutica lasă să se străvadă liniamentele unei pledoarii pentru propria viziune poetică.

Particularități ale poeziei și ale limbajului poetic în creația lui Valentin Roșca¹

În acest spațiu cultural Valentin Roșca, scriitorul, deține un segment, prin scrierile sale desigur, destul de important pentru *Istoria literaturii basarabene*. Autor a 67 de cărți, puse la dispoziția cititorilor de diverse vârste, Valentin Roșca se remarcă printr-o școală aparte, românească desigur,

care transpare printr-o cultură lingvistică și poetică originală, orientată în mod deosebit spre formele fixe, cum sunt sonetul, tanca și haiku. Apropo de sonetele lui Valentin Roșca, astăzi înregistrăm peste 800 de sonete publicate cărora autorul le-a conferit noi valențe la nivel de încărcătură de idei, precum și ca formulă de expresie și tehnică a versificației, fiind ca și acesta un *poeta faber* (M. Cimpoi), constructor de

¹ Roșca, Valentin. *Amiaza lucrurilor*. – Chișinău : Arc, 2015. – (Col. *Primăvara poezilor*). – (Tipogr. „Bons Offices”) – ISBN 978-9975-61-882-3.

coroane, cicluri, grupaje, galerii de portrete cu note lirice sau satirice.

Poezia lui Valentin Roșca scrisă în diferite perioade ale timpului, adresându-se parcă de fiecare dată unui alt colț publicitar, dar îndeosebi celor care îl cunoșteau pentru prima oară, începătorilor întru poezie cu simțul fin pentru propeudectică, aceste opusculi adresate vădesc o coerență întemeiată pe câteva obsesii fundamentale.

Dar, înainte de toate, ce subînțelegea poetul Valentin Roșca prin poezie, prin versul scris. Într-un sens, întrebarea referitoare la esența poetului se înglobează în toată creația sa ce vorbește prin poezie și sugerează prin poezie: „Vă sunt zodierul, râvnitul: prezic, / la cerere, timp potrivit fiecăru. / Sporesc, de asemeni, speranța în spic, / negările-nrour și nourii năru. // [...] Eu sunt zodierul, râvnitul: vă-ascult / bățile inimii clar printre stele, / fiindcă dorințele voastre demult / prea mult coincid cu dorințele mele!” (*Intuiție*).

Probabil acesta este unul din răspunsurile poetului nostru, un răspuns ca o formulă generală de *situare* a poeziei în raport cu fenomenele teoretice ale limbajului sau cu realul. Astfel, credem noi, poezia în viziunea lui Valentin Roșca apare când ca un caz particular al limbii: „Știam ce las în urmă, / știam ce iau cu mine / din prea neprihănitul, / din țarini, / vesel cuib, / jurând pe-un lac de lacrimi / că-ajuns un om de bine / cu mierea unor ziceri / în van să nu mă-mbuib. / Orașu-mi ține cald / și / mi-e secolul propice, / așijderi printre semeni / presentimentu-mi plimb. / De ce atunci așteaptă / biet sufletul / să-i pice / din lutul / limbii / vorba / cea nouă-n chip de nimb?” (*Poet*) și în această ipostază trebuie să o substituim categoriei mai largi a comunicării, când ca o *reflectare*, excluzând ca atare posibilitatea de a fi o reflectare secundă, o reflectare a reflectării: „Uneori mi-i cuvântul o rană / Obrintită de bruma din

crâng; / Alteori e o lacrimă vană / Pentru pâinea pe care o frâng. // Uneori șfichiuire de bici e / Și sfidare a zelului meu; / Alteori sub acerba-i cerbice / Al smereniei găfâie zeu. // Uneori e spinos ca un vrej de / Mur în suflitul verii înfipt; / Alteori – un grăunț de nădejde / Lângă matca visatului vipt. // Uneori un mănunchi e de stranii / Cumpăniri spre un țarm neștiut; / Alteori, printre sumbre litanii – / O scânteie răsfrântă de scut" (*Zicere*).

În creația poetului Valentin Roșca am constatat că *fenomenul exaltării* caracterului eminentemente verbal al poeziei introduce o determinare particulară, aceea a limbajului festiv: „Voi fi, pesemne, răsplătit odată / Nu pentru cât am scris și cum am scris, / Ci pentru puritatea strecurată / În castul chiup al fiecărui vis. // Iar până-atunci mă-ntreb umil de-mi este / Primită jertfa. Gând dogoritor. // Și m-aș simți vrăjit ca-ntr-o poveste / De-aș ști că am un singur cititor!" (*Nădejde*). Deci, definirea poeziei ca sărbătoare a vorbirii implică – prin metafora *sărbătorii* desigur – o particularitate a spațiului și timpului poeziei ca spațiu și timp sacru opus celor profane: „– Te-așteaptă cea mai groaznică tortură! / Mă preveni, încrâncenat, Procrust. / Pof-tim, alege-ți patul pe măsură, / Căci am, cum vezi, o mie... după gust. // Trecui din pat în pat, ci parcă-anume / Se potriveau exact cu trupul meu. // Înnebunit, Procrust, fugi în lume: / Sărmanul nu știa că sunt Proteul!" (*Scamator*).

Aceasta nu înseamnă, desigur, o sacralizare – în sensul unei mistagogii oarecare – a poeziei. E adevărat că poetul Valentin Roșca, cum e și firesc, preferă – în interpretarea acestei teme a temelor poeticii – imaginile care închipuie un cult al poeziei: „Vă rog, / un pic de liniște, / poeți! / Și voi, / fărtați arțari, / nu-atingeți vântul / cu mugurii / plesnind de sănătate! / În vârful-ari-pilor / te mișcă / de la un pâlț de stele / vii/ la altul, / bărzăune, / destoinic crainic / al

olimpiadei / nețârmuritei zumzăieli: / prin parcuri / își aprind / sfielnica lumină, / de candelă, / brândușele! // [...] În palma mea / un bob strălucitor. / De grâu. / Un strop / de pe obrazul / mării Taine / a genezei. / Un gând / extins / la frumusețea lumii. / Un vis / redus / la spațiul / dintre pământ / și soare. / Să văd înscrise / legile mișcării / către desăvârșire / în fiecare licăr." (*Privești luminescente*). Astfel, poezia e înfățișată ca o *frumusețe a lumii* (vezi poemul de mai sus), arta poetică având într-însa ceva magic și presupunând un *har* pe lângă mult talent și... *meșteșug* deprins. Dar, fie că e reprezentată (cu ambivalența firească a poetului pendulând între extreme contrare) ca un *viciu* ori ca o *necesitate perpetuă*, poezia este adusă întotdeauna în legătura cu rosturile existenței umane. Tipice pentru gândirea poetică a lui Valentin Roșca sunt aceste versuri din poemul *Mesager*: „Sunt crainicul pădurilor. Transmit / Prielnice mesaje de uimire, / Când nunta în poiană e un mit: / Mireasă – floarea, bărzăunul – mire. // Îi îndrum pe toți pe-un fericit / Făgaș de adevăr și de-nnoire, / Dar sunt și eu, la rându-mi, răsplătit, / Căci au și dumnealor obraz subțire. // În clipe de răgaz mă întrețin / Cu mici ființe. Le glorific traiul / Și le-mblânzesc puțin câte puțin. // Nici nu-ntrebați de ne cunoaștem graiul: / De vorbe am mereu bagajul plin. / Un lucru numai nu pot spune: – Baiu!"

O asemenea gândire recurge la experiența poetului pentru a descoperi un *nisus* al poeziei, dar nu pentru a vedea în ea o simplă proiecție a afectelor ca în obișnuitele formule ale unei arte poetice (romantice de exemplu). Un *a fi* al poetului și nu o simțire a sa justifică trecerea din concret-cotidiană în cea firească a poeziei: „Motive n-am să fiu dezamăgit, / Din contra, jubilez: mi-e nobil rolul / Când orele se dau de-a rostogolul/ Pe-un ecuator de mine-ocârmuit. // Cu inima încerc să umplu golul / Dintre mulțimi de semeni. Sunt în

drit. / Și nu vă mire că, la infinit, / Lăstunii mei spre voi își poartă stolul. // Iar tu, iubito, zăbovirea nu-mi / Lua în seamă, ci, la fel de calmă, / Menește-mpăcăciune-n-tregii lumi. // Cum greu se ține-atâta cer în palmă / Și-atâta viu miracol în cuvânt, / Mă-opresc și eu pe la răscruci și cânt!" (*Mărturie de credință*). Desigur, atunci când trebuie făcute anumite determinări – fie ale poetului în sine, fie ale relației dintre poezie și lumea reală – acestea sunt găsite tot prin implicarea planului existențial. Poezia îi apare, astfel, lui Valentin Roșca, *autromorfism, dialog cu timpul, întruchipare dezirativă* ș.a. O singură determinare găsește la poetul nostru un refuz categoric: aceea a poeziei ca versificare a *treceii timpului* ca eveniment real... Poezia își are rădăcinile – *ontice* am putea spune – în ființa omului drag: „Pe buzele tale: o mie de faguri / Mustind de luceferi o mie de nopți / Și-un fluviu-al iubirii cu mia-i de praguri / Și-o vie a milei cu strugurii copti. // În pletele tale pământu-și răsfrânge / Năduful din brazde și mutul său rod. / Și-un soare ciudat, băjenindu-ți prin sânge, / Se vrea peste câte știm lumi voievod. // În ochii tăi vara-și dizolvă ființa / Cu slabă nădejdea scăpării pe veci, / Iar fagii își dau, prea destoinici, silința / De-a crește-adamante pe unde tu treci. // În brațele tale duioase pământul / Se leagănă-n chip de copil dolofan... // A fost mai întâi, cum se știe, cuvântul, / Atât că era, fără tine orfan!" (*Totalitară*). Dar ea, ființa dragă, nu este, sub niciun chip, o simplă reflectare directă a acesteia. Nici nu presupune proiecție stărilor, a proceselor, *ca atare* – poetul trebuie să se știe *transportat din imediat!*

Acest *transport din imediat* se impune pe mai multe planuri, reprezentând o mișcare *poetică* de importanță primordială în planul creației lui Valentin Roșca despre poezie – prin poezie! Nu vom identifica această mișcare ca o transcendere. Dar este în părăsirea imediatului o depășire a

celor date: „O gârlă-nainte și-un râu înapoi. / Și cerul de-asupra – o șatră. / Nici punți și nici vaduri. Un veac de ostoi. / Și-o lacrimă-n zare. De piatră. // Ostatic. Dar cercul himeric: un vid. / Și-un câmp cu necoaptă culoarea. / Cu soarele-n praștie, sunt un David, / Iar biet Goliat – izolarea. // Ah, brațul meu – punte spre malul opus. / Un gest. Un fior. Un descântec. / Și cerul la numai un zâmbet redus. / Iubirea – la numai un cântec" (*Învingere*). Astfel, poetul nu poemitizează întâmplările. Cele întâmplăte (cum ar spune Aristotel) își au istoricul lor.

Spre deosebire de formula din *Poetica IX*, cu privire la raportul dintre poezie și istorie, Valentin Roșca nu recurge la termenul *posibililor*. Poezia nu este, pur și simplu, spațiul celor întâmplăte, dar nici numai al celor posibile. Astfel, poezia nu participă în mod direct, imediat, la *țesătura evenimentțială a lumii*: „În epocă te vezi ca-n rocă / De câte-n faptă gânduri mari traduci, / Pe care-apoi urmașii le evocă / La sfatul priincios de la răscruci. // Mă las și eu momit de prea compactul / Mănunchi imprevizibil de minuni, / În stare-oricând să încunune actul / Pasional al fraților mei buni. // Spre-a fi mai lesne auzit, din tuciu-mi / Voi face tulnic, îmbătat de cer, / Să pot, frumoasă baștină, să bucium, / Vestindu-ți vara – crainic și străjer. // La limita de sus ori numai minimi, / Fluizii mei s-or suprapune, blânzi, / În roduri pentru generoase inimi, / În muzici pentr-o ploaie de izbânzi. // Cântând, exult. / Iar cât privește roca, / O las adevăraților eroi. / Destul că mulți vor zice: «La soroc a / Știut să plece bardul dintre noi!»" (*Mă las momit*). Distincția dintre faptul real și faptul poetic în sensul *neîntâmplării* celui din urmă este ușor de stabilit. Mai dificilă este aceea dintre cuvântul în vis, care trece direct în *imagine*, la modul senzorial și perceptiv, conjugându-se cu impulsuri motorice inhibate și, pe de altă parte, imaginea din poezie ce se *străvede* prin priza cuvintelor.

Poezia lui Valentin Roșca este una *fără hotar*, cum ar zice Gheorghe Grigurcu, nu este o statuare a celor ce există; ea nu constată, ci este întotdeauna *euristică*, ea este mereu o călătorie în necunoscut: „Cu vremea vorbele se umflă, / Își pierd prestigii sau asprimi, / Și, jintițite ca o juflă, / Te-mpică să te exprimi. // [...] Vei duce numai la pieire / Cuvântul, dacă-n pleavă-l pui, / Și sfântă e descoperire / Refolosirea dreaptă-a lui” (*Inflație*). Observăm că în ceea ce privește limbajul, poezia (prin textul lui Valentin Roșca) își permite să iasă din tiparele obișnuite legiuite ale limbii, formând un lanț de licențe poetice.

Poezia e întotdeauna *dictată de talentul* autorului, dar niciodată de altul; ea trădează frumos; ea subliniază... Toate aceste ieșiri din limite, aceste *depășiri* ale frunțărilor realului, cuvântului, individului țin de acea mișcare poetică elementară care – în creația poetului Valentin Roșca – rezidă în *transportul din imediat*: „Motive n-am să fiu dezamăgit / Măinile de scurtă-mi sunt durată / Plătesc la termen rată după rată / Cu-alesul dar ce mi s-a hărăzit // Pentru greșeli vă dau mai jos erată / Virtutea îmi conving cu câte-un mit / Din zboruri și izbânzi mi-am întocmit / Legenda care vrednică se-arată // Mă vreau pentru nepoți și strănepoți / Asemenea unei holde șoptitoare / Al muncii rod e pâinea pentru toți // Când inima-i un bulgăre de soare / Cu mult mai multă zi e pe pământ / Mă-opresc și eu pe la răscruci și cânt” (*Mărturie de credință*).

Așadar, coordonatele mari ale poeziei în poezia lui Valentin Roșca derivă din, sau sunt în relație deosebită cu această finalitate a poezicului exprimat în acest sonet-glosă. Poetul rămâne a fi un sincer autor care închide în sfera creației sale mai multe decât îi dictează fervoarea unică a poeziei sale. Am observat că realul, viața, umantul sunt implicate la diferite niveluri

în procesul creației, în acela al receptării sau chiar în structura poeziei sale.

Aceasta e *asimptotică* la realitate. Tema ei este viața cu tendințele ei contradictorii. Anume ea ridică particularul la universalitate.

Lumina din Fereastra poemelor Zinei Bivol

Poeta Zina Bivol *a venit* pe masa cititorului atent cu un proaspăt volum de poeme, intitulat simptomatic *Fereastra cu lentile*¹, prin cuprinsul căruia refuză să se racordeze *tiparelor*, tradiționale oferind un *dulce oțiu* al contemplației la marginea acestei imaginații devenite poem (*Un pian dezacordat*, p. 3): „Sunt un pian dezacordat. / Fiecare notă prezintă / O parte a corpului meu. / Începând cu octava mică / Și terminând cu octava mare. / Lemnul de brad / Mă împrăștează / Zi de zi / Și cele trei picioare pe care mă sprijin / Nu-mi permit să cad / Mai jos decât pământul. // Sunt un pian dezacordat, / Dar îmi place melodia / Pe care o cânti, / Începând cu: Do-rește-mă, / Re-spinge-mă, / Mi-roa-se-mă, / Fa-brică-mă, / So-licită-mă, / Lasă-mă, / Si-mplică-mă, / Do-boară-mă, / Apoi luam notele invers, / Până la registrul cel mai acut.”

Poeta pretinde că experiența necesită o revizuire a limitelor care, în mod firesc, îi impun cerințele unei atitudini firești atât în ceea ce privește expresia, cât și, mai des, în ceea ce privește conținutul de idei al unui legat deținător de nume (*Sunt o hartă a femeii*, p. 11): „Corpul meu este înșăilat din hărți albe / De culoarea laptelui, unde călătorii mereu fac popas, / Aici sorb cu privirea întreg traseul / Care se construiește pe oasele mele, / Cu o vibrație de lup tânăr / Gata oricând să se arunce asupra prăzii. / Insulele mici de apă proaspătă /

¹ Bivol, Zina. *Fereastra cu lentile* : versuri. – Chișinău: Ed. „Prut Internațional”, 2015. – 68 p. – ISBN: 978.9975-54-195-4.

izvorăsc din tulpina epidemică / Întinsă pe spatele meu. / În fiecare dimineață îmi seamănă mai mult... / Doar învelișuri fără rimă alunecă pe negrul picioarelor / De sus până jos, de jos până sus, / Formând din corpurile cerești ale galaxiei mele / Cel mai luminos brâu, Calea Lactee, / Vârsta celei mai vechi stele este de 20 de ani." O imaginație neînfrântă se poate cu greu struni în canoanele unei prozodii care îi vedește modalitatea pluriformă a expresiei.

O lecturare mai atentă a poemelor din volumul *Fereaștra cu lentile* de Zina Bivol ar ilustra, de exemplu, ceea ce nu facem aici decât un enunț, îndrăzneța transfigurare pe care poeta o operează adesea asupra structurii versului și a rimei care se neagă de multe ori prin asonanțe, spre a-și apropia libertatea pe care o solicită ideea în efortul ei de a se desfășura nestingherită (*Portretul lui iulie*, p. 28): „Sub un felinar orb / Caut privirea celebră a soarelui meu tânăr și îndrăgostit / Ca să aprind toate malurile italiene / În cele mai necunoscute culori. // Acolo am început să număr până la 25 / Și m-am oprit... / Apoi mi-am brodat o rochie de vară / Și m-am aruncat în primul voal de mireasă. // Pictez portretul lui iulie / Și i-l agăț ca pe o floare la butonieră. / Nu

vreau să uite ce pot uita alții. // Îmbrăcată cu trei zile înainte și după / Aștept mirele să mă fure. / Doresc să îmbătrânim pe aceeași pânză de in."

Analiza unor poeme prozodice prin care Zina Bivol își creează complicate *orlogerie*, mecanica funcțională a poemului, ne-ar revela necesitatea unui utilaj menit să înscrie, ancilar și suzeran în același timp, bătaia presimțită a unei *inimi ascunse*... Ea nu se face auzită ci, învăluită sub mirajul unor imagini de taină, se lasă numai intuită din *locurile albe* ale unui domeniu de tăceri, de șoapte, de mister peste care poeta este atotstăpânitoare.

Poemele din volumul *Fereaștra cu lentile*, semnate de Zina Bivol, sunt investite cu noblețea unui mesaj semnificativ, prinse într-o formulă prozodică *proaspătă*, în care fiecare poem și fiecare vers se încarcă în sufragiile seducătoare ale timpului, prezent ale realității trăite de autoare, ea (această noblețe sic!) își arogă astăzi drepturile și meritul unei voci poetice originale. Pentru confirmare să citim, cu luare aminte și acest poem (*Autoportret*, p. 55): „Îmi plac toate cuvintele care încep cu litera M / Eu întotdeauna am fost cuminte la Mama // Niciodată nu alerg după toate desenele din abecedar / Le țin minte pe cele prinse de la Bunicul / Așa am început să învăț rugăciunile / Îmi plac cuvintele care încep cu litera M / Așa sună prima literă pe buza mea de copil / Așa răsună și pe buza mea de mamă tânără / Când îmi strig copilul... Marius / Îmi plac toate cuvintele care încep cu litera Z / Eu întotdeauna am fost o Zână pricepută la iubit / Privesc și iubesc tot ce aud / Din toate florile îmi plac cele cu litera V / Viorele(ele) cresc prin mine ori de câte ori ești cu ochii pe zâne // Îmi plac toate cuvintele care încep cu litera M / Eu întotdeauna am fost cuminte la Tata."

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

COLECȚIA DE CĂRȚI-ALBUME MAEȘTRI BASARABENI DIN SECOLUL XX

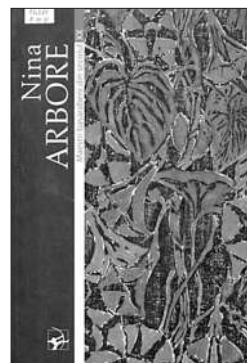
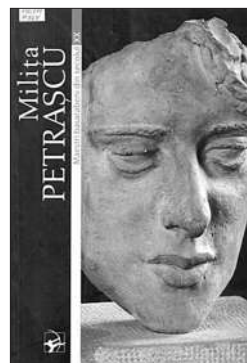
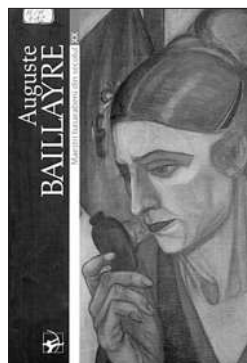
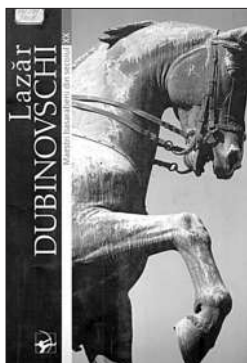
Susținută de Editura ARC, colecția de cărți-albume *Maestri basarabeni din secolul XX*, este o colecție unică în spațiul nostru basarabean. Selecția lucrărilor din album realizată de către experți în artă precum Tudor Stavilă, Constantin I. Ciobanu, Eleonora Brigalda-Barbas, Vladimir Bulat, Ludmila Toma, Gheorghe Vida, Irina Calășnicov, Ioana Vlasiu, Tudor Braga, Natalia Vasilieva – înseamnă o recunoaștere deplină sub aspectul artei, dar și din punct de vedere istoriografic, al identității maștrilor basarabeni, care au depus un efort considerabil de valorificare a artei autohtone și a celei europene.

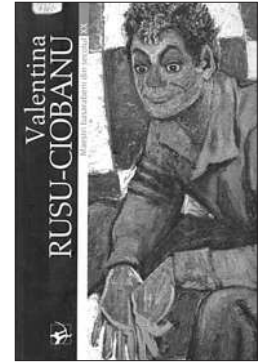
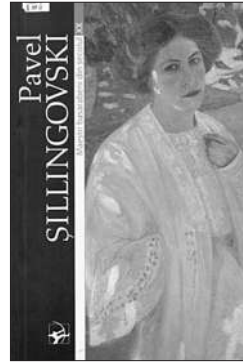
Parcurgând volum cu volum, cititorii bibliotecilor, dar nu numai ei, își amintesc de realizările remarcabile ale pictorilor, plasticienilor, graficienilor, sculptorilor, operele cărora au îmbogățit substanțial arta și cultura, precum și au avut un aport considerabil la promovarea imaginii pozitive a țării pe plan internațional. Întreaga colecție reconstituie viața și opera celor mai notorii artiști plastici, printre care se numără Eugenia Maleșevschi, Auguste Baillayre, Lazăr Dubinovschi, Pavel Sillin-

govski, Leonid Grigorașenco, Milița Petrașcu, Serghei Ciocolov, Mihail Grecu, Nina Arbore, Theodor Kiriacoff, Igor Vieru, Andrei Sârbu, Valentina Rusu-Ciobanu ș.a. Astfel, acest omagiu adus patrimoniului autohton reprezintă prima lucrare de acest gen, de o complexitate aparte din ultimele decenii.

În paginile albumelor se regăsesc lucrări reprezentative din creația artistică autohtonă, însemnări ale unor reputați critici de artă, mențiuni ale unor exegeți în domeniul artei și culturii care suplinesc și întregesc colecții de biblioteci. Originalitatea acestei colecții situează lucrarea la limita dintre un text științific, dedicat doar specialiștilor, și altul accesibil, destinat publicului larg. Valoarea indubitabilă a acestei colecții s-a născut, dincolo de spațiul magic al operelor de artă, din dorința colectivului de autori, dar și a Editurii ARC de a pune la dispoziția publicului iubitor de frumos o lucrare amplă, bogat ilustrată, cu detalii și istorii ale celor mai reprezentative opere de pictură, grafică, sculptură etc.

Întreaga colecție, aidoma unei biblioteci, urmărește istoria generală a artei ba-

sarabene și abordează cu o mare strictețe și profesionalism optând pentru cei mai de văză măștri ai artei din secolul XX, creația cărora este legată, bineînțeles, printr-o viziune comună, de cea a excepționalului și incomparabilului. Accesibilă și consistentă ca informație, colecția însoțită de un bogat material ilustrativ, într-o redactare și o prezentare grafică modernă de excepție, va depăși cu siguranță în viitor actuala serie ce cuprinde 14 albume.

Acordarea Premiului Național în domeniul literaturii și artei pentru Colecția de cărți-albume *Maeștri basarabeni din secolul XX* face inevitabilă transformarea valorii colecției în valoare apreciată la ni-

vel național, care la etapa actuală poate fi considerată drept una dintre cele mai reprezentative publicații în acest domeniu.

Recomand acest manuscris pentru Premiul Național în domeniul literaturii și artei, ediția 2015, pentru calitatea și valoarea excepțională a acestui proiect editorial. Paleta lucrărilor deosebite inserate în colecție, îmbogățesc vizibil percepția Republicii Moldova și, cu siguranță, atrage admirația specialiștilor de peste hotare în domeniu și, fără îndoială, a cititorilor bibliotecilor.

Dr. Mariana HARJEVSCHI,
director general,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

FRĂMÎNTĂRILE SUFLETEȘTI ALE POETULUI DINTR-UN VOLUM RECENT

Cu un deosebit sentiment de bucurie și de satisfacție am citit recentul volum de versuri *Frământul sufletului meu*¹, semnat de Valeriu Rață, colaborator al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, secretar responsabil al revistei de biblioteconomie *Biblio-Polis*, ce apare sub egida acestei biblioteci. La elaborarea noii plachete au contribuit:

¹ Rață, Valeriu. *Frământul sufletului meu* : poezii. Pref.: Iurie Colesnic; red.: Vlad Pohilă; fot.: Vasile Șoimaru; graf.: Teodor Buzu; cop.: Valeriu Herța. – Chișinău: [S. n.], 2015. 232 p. (Tipogr. „Balcron”). ISBN 978-9975-128-40-7.

Iurie Colesnic (prefațator), Vlad Pohilă (redactor), Vasile Șoimaru (fotograf), Teodor Buzu (grafician), Valeriu Herța (designerul copertei), Valeriu Rusnac (machtetator), iar Tamara Osadci și-a dat aportul material la tipărirea cărții. Trebuie să menționăm că este a patra carte în palmaresul editorial al autorului: prima a fost *Florilegiu bibliofil aniversar* (cronici, consemnări și recenzii; format electronic; Chișinău, 2012), au urmat *Biblioteca Municipală: portret din profil cultural* (cronici, consemnări și recenzii; Chișinău, 2013) și *Înălțarea Neamului* (poe-

zii civico-patriotice și social-militante; Chișinău, 2014).

Placheta de versuri *Frământul sufletului meu* conține cinci compartimente: *Floarea națiunii noastre (portrete, dedicații)*, *Universul casei părintești (despre mama, tata și alți apropiați)*, *Focul care-mi frige inima (de dragoste și dor)*, *În sînul naturii (pasteluri și nu numai)*, *Caleidoscop (varia)*. Al doilea volum de versuri este practic o continuare a celui precedent, legătura dintre ele o face compartimentul de portrete și dedicații, care este prezent în ambele. Celelalte cicluri abordează teme noi și, astfel, observăm că spectrul de subiecte al autorului se lărgeste semnificativ. Ca atare, poeziile din volumul pus în discuție sînt în cea mai mare parte de factură lirică, familială. Această afirmație este susținută și de lurie Colesnic, cercetător istoric, scriitor, Maestru al Literaturii, autorul prefeței intitulată *Poezii dintr-un album de familie*: „Universul autobiografic interior este reflectat definitoriu în creațiile din paginile

ce urmează care, în fond, au menirea de a aduce o lectură deosebită în rîndul membrilor unui neam, într-o serie numeroasă de rude și de aceea cartea se deschide cu un fel de «anticameră» a neamului, cu o galerie interesantă de portrete ale unor personalități distincte de pe ambele maluri ale Prutului, care au menirea de a fi niște modele demne de admirația noastră ori chiar demne de urmat. Arta poetică e tradițională, dar aceasta nu constituie un impediment pentru a crea versuri chiar și în cheia acrostihului (*Fascinație, Ne îndreaptă mersul înainte, Dragostea învinge totul, Te iubesc la nesfîrșit*). Prezintă un interes anumit și poeziile de formă fixă: sonetele *O, vino-n vis, Să dea Domnul ca să fie-așa!, Dacă n-ai fi tu, de cine m-ar îndrăgosti?, Dragostea-i o mare artă, De unde vii tu, zîna*, rondelurile *Sensibilitate, Strălucire, Ești regina bună ce tronează, Tu – o zîna prea frumoasă, Doar Domnica și gazelul Sub ramuri de vișin*.”

Compartimentul cu care se deschide volumul – *Floarea națiunii noastre (portrete, dedicații)* – este o pledoarie a poetului de susținere a cauzei românești atît aici, în Basarabia, cît și pe toate pămînturile unde încă din vechime s-au stabilit cu traiul românii, poporul nostru pașnic, harnic și de bună-credință. La cele 97 de poezii din volumul precedent se adaugă 28 din cel deal doilea. Atenția autorului de data aceasta a fost atrasă de următoarele personalități care s-au marcat activînd plener în viața social-culturală și cu care astăzi se mîndrește națiunea: Constantin Brîncoveanu, domnul Țării Românești; Paul Goma, scriitor, publicist, militant anticomunist, stabilit la Paris; Theodor Codreanu, critic și istoric literar, scriitor; Huși; Valentin Mândăcanu, lingvist, publicist, traducător; Ion Iachim, scriitor, publicist, pedagog; Andrei Strâmbeanu, scriitor și politician; Ioan Paulencu, interpret de muzică clasică și populară, Artist al Poporului; Teodor Buzu,

artist plastic; Ion Melniciuc, conferențiar universitar, doctor în filologie; Alecu Reniță, jurnalist, politician, ecologist; Nicolae Rusu, scriitor; Steliana Grama, poetă; Mariana Harjevschi, directorul general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”; Gheorghe Ghimpu, politician, fondator al Mișcării de eliberare națională; Ion Iovcev, directorul Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol, Gheorghe Pârlea, poet, publicist, învățător, com. Mirosălvești, jud. Jași, ș.a.

Un timp oarecare literatura patriotică a fost compromisă nu numai la noi, în republică, dar și în lume. Volumul lui V. Rață face ca această temă să fie într-o cîtva reabilitată. Versurile lui V. Rață sînt o dovadă că ea este scoasă din conul de umbră și propagată, astfel, putem spune că autorul sporește prestigiul țării, îi adaugă notorietate. Totodată, observăm că aici poezia patriotică nu este strigată, ci – dimpotrivă – are un statut discret, cameral. Prin aceste creații V. Rață se detașează net de literatura patriotardă care, cu părere de rău, mai face vilvătăi și viltori pe ici-colo.

Al doilea grupaj de poezii – *Universul casei părintești (despre mama, tata și alți apropiați)* – este aproape în întregime autobiografic. Pe lângă poeziile dedicate părinților, V. Rață a adus în prim-plan bunicii, surorile, fiica, verișorii, verișoarele, alți apropiați ai familiei, precum și satul de baștină. Mama este „ființa dulce a orișicui”, care ne-„a ferit de boli și furii”, „nu-i din fire fudulie”, „are mîini de aur”, „grija noastră duce”, „grațioasă și robace”, „plină-i de noblețe”, „mai e și frumoasă”, „un înger”, „floare, peruzea”, „stea strălucitoare” etc., pe cînd tata – „gospodar”, „harnic”, „muncește bietul / Peste cît se poate”, iar ambii – „un unic destin”, „voioșă și crez”, „elan creator”... De aceleași epitete luminoase au avut parte și celelalte rude. O caracteristică a scrisului lui V. Rață este că nu scapă lucrurile, la prima vedere, mărunte, neînsemnate, dar care sînt la fel

de importante în zugrăvirea unui portret. Durerile și necazurile din alte familii au fost observate și redată în poeziile Părinții așteaptă, Scrisoarea fiului cel mare și Chemarea de acasă. Astfel, toate cele 41 de poezii cuprind „universul casei părintești” atît al autorului, cît și cel al unor case ale semenilor săi.

Și poeziile de dragoste sînt o formă de eleganță și curățenie sufletească. *Focul care-mi frige inima (de dragoste și dor)* este cel mai mare compartiment al cărții – aici au fost incluse 106 bucăți beletristice. Deschiderea se face cu o caligramă (specie literară rar practică, în care cuvintele scrise formează un desen ce susține subiectul), intitulată *Pomul dragostei*. După cum menționează prefațatorul, acesta este un text cu „un accent poetic deosebit”:

„lon
și loana:
el – tulpina,
ea – coroana,
fructele – copiii,
ficele și fiii,
mulți
și
dulci.”

Însăși dragostea aduce cu sine o suită de motive, semnificații și ipostaze proprii. Versurile erotice ale lui V. Rață descriu sentimentele de dragoste în multitudinea de situații în care nimeresc eroii poeziilor lirice – de la înfiriparea ei, cîntarea și admirația clipelor acestei trăiri umane (*Tinerețe, Cîntecul iubitei, Ipoteză, De ce?, În toi e luna mai, O, vino-n vis, lubesc!, Timiditate, Doru-mi-i..., Anișoară drăgăstoasă, Zeița mea de peste văi și dealuri, Îmi placii..., Mă însor... cu ochii tăi căprui, Tu mireasă, mire – eu... ș.a.*) pînă la decepții, supărări, ruperea relațiilor, chiar blesteme (*Unde-i zîmbetul tău dulce?, De ce-ai plecat?, Te aștept, Dorina, Mi se stinge ultima speranță, Lasă, dragă, supărarea, Fără tine, idolaș, Eu și tu, lubirea noastră se topește, Dragul*

*meu, de ce atîta suferi?, Îmi este greu, dar și ușor, Reîntorcere, Ruga unei fete mari, Blestem ș.a.). Deci, parcurgem pagini de la dragostea împlinită la cea cu suferință, dar – de cele mai dese ori – poetul surprinde sufletul celor din care izvorăsc sentimente de gingășie și puritate. Stărilor eroului liric sînt în mare parte trăite, de aceea, versurile, cu siguranță, vor lăsa urme adînci în trăsătura de caracter și comportamentul nostru. Ultimele poezii ale ciclului (*Acum portretul tău sărut, La ce să-nfrunt acest destin?, S-a stins scînteia ce mă aprindea, Te plîng în fiecare zi*) sînt dedicate soției sale care, plecată prematur în Ceruri pe drumul neîntoarcerii, încă veghează o dragoste nestinsă.*

Cunoaștem în literatura română clasică și contemporană numeroase exemple de pasteluri. Iată că și protagonistul nostru s-a încumetat să ne prezinte încercările sale la această specie literară (43 de poezii). Natura la V. Rață este bogat colorată, conferă imaginilor o notă luminoasă. Se vede că poetul este îndrăgostit de frumusețile naturii încă din copilărie, drept dovadă sînt versurile ce descriu cele patru anotimpuri (*Prier, Vin în pîlcuri rîndunele, Ploaie de iulie, În zori de zi, Stare autumnală, Primii fulgi, Iarnă extraordinară ș.a.*) care în timpurile de astăzi nu prea seamănă a fi veridice – unele dintre ele parcă sînt preluate dintr-un basm feeric (*Desprimăvărare, Ninsoarea din flori de cireș, Dimineață de vară, În codru, Motive de toamnă, Ninge fără-ncumetare, Crochiu de iarnă ș.a.*). Iar elementele de natură care au nimerit în vizorul lui sînt: atît soarele, luna, stelele, curcubeul, codrul, pădurea, crîngul, pomii (cireșul, nucul), păsările (graurii, rîndunelele, cocoarele, cucul, privighetorile, cocoșii, curcanii, coțofana, rățușca, vrăbiuțele), animalele (cățelul, motănașii, caii, mînjii, iepurașul, veverițele, aricii, ciutele, mioarele), alte vietăți (albinuța, fluturii, gîndacul, licuricii, furnicile, peștii), izvorul, balta,

rîul, pîraiele, poienile, cărările, dealurile, văile, lanul, imașul, iarba, florile (ghiocelul, lalelele, lăcrimioarele, viorelele, liliacul, romanița), văzduhul, bruma, fulgii de nea etc., cît și factorul uman (copiii, flăcăii, ciobanii, cărașii, pescarii, prășitorii, sătenii, autorul).

După cum observăm, sînt surprinse peisaje din toate anotimpurile în devenirea, evoluția și declinul lor, precum și diverse perioade ale zilei – dimineața, amiaza, seara, noaptea. Chiar ne cuprinde invidia că autorul a apucat să se bucure de acele tablouri încîntătoare ale naturii plaiului nostru mioritic. În zilele de astăzi – pline de cataclisme, schimbări bruște în natură sub influența proceselor atmosferice, vulcanice, tectonice, a activității omului etc. – nu prea avem norocul să ne bucurăm de vederi pline de farmec ce mai puteau fi admirate prin părțile noastre acum 30-40-50 de ani. În acest capitol au fost incluse și cîteva poezii pentru copii care, desigur, sînt în tangență cu tema dată. Această împletire cu lumea copilăriei (*Albinuța, Rățușca neascultătoare, Romanița și fetița, La săniuș, Iarna în ogradă ș.a.*) face ca lectura cărții să decurgă mai vioi, dacă vreți, cu voie bună.

Poeziile care nu s-au încadrat în temele menționate mai sus (șapte la număr) au fost incluse ca varia în *Caleidoscop*. Aici cititorii vor admira mărtișoarele („însenme ale purității”), vor medita filosofic asupra Universului („infinite și veșnic”), timpului (care „este un tezaur!”), adevărului („întotdeauna neapărat”) etc. Poezia care încheie ciclul, dar, de fapt, și cartea, este o adresare către cititorii săi la care poetul V. Rață se gîndește mereu, dorind să-i susțină în toate lucrurile și inițiativele bune pe care le fac. De altfel, această tendință, acțiune conștientă a dumnealui este perpetuată din primul volum de versuri, care a avut priză la cititorii dornici de poezie și, în genere, de cuvîntul scris.

Pentru a afla unele date din viața și activitatea lui V. Rață, în volum a fost inclusă o *Notă biobibliografică*, din care aflăm data și locul nașterii (4 decembrie 1951, s. Ciuciulea, r-nul Glodeni), că anii de copilărie i-a petrecut în satele Haraba și Butuceni din r-nul Rîbnița, Transnistria, de asemenea, ce studii are și în ce activități sau funcții a fost încadrat în câmpul muncii. Tot aici aflăm date despre publicațiile lui – scrierile literare și publicistice (unele semnate cu pseudonime) – atît din presa scrisă și electronică, cît și din volumele de autor.

Versurile lui V. Rață sînt scrise cu iscusință, au un vino-încoace deosebit, adică un farmec ce le evidențiază, iar pe alocuri denotă și curaj. Reține atenția și naturalețea limbajului, ritmul și rima sînt aidoma bățăilor de inimă, versurile se citesc dintr-o răsufare, fără a depune mari eforturi pentru a le sesiza, a le înțelege gîndul transmis. Aș spune că ele ne relaxează după o zi de muncă, după stresurile zi de zi și ne atrag neconștient cu ceva nevăzut să fie recitite deoarece, dintr-un anumit punct de vedere, ne caracterizează.

Lectura volumului de poezii *Frămîntul sufletului meu* de Valeriu Rață ne ajută să credem că mai există în lumea noastră – cumplită și zguduitoare – oameni care vestesc prin creația sa, prin faptele săvîrșite venirea unei zile mai luminoasă pentru toți cei cu inima blajină și de bu-

nă-credință. În scrierile lui există o tensiune evidentă și activă, o dorință de a fi legat permanent cu pămîntul străbun, cu părinții și rudele, în genere, cu poporul din care a ajuns să apere adevărul istoric și să combată nedreptatea, iar iubirea este orizontul ce i se deschide pentru a-și trăi din plin viața. V. Rață este poetul care ne înalță Neamul, pe apropiere de casa părintească, ne poartă prin anotimpurile preferate, dar și își aruncă gîndul departe de Terra, pînă la stelele, care, după cum spune un vers al dumnealui, „intră la idee”. Prin acest volum poetul urcă încă o treaptă pe scara creației sale literare și devine o voce mai deslușită în societatea noastră contemporană, atît de neîndestulată de ce se petrece înăuntrul și în jurul său.

E păcat că această carte (de lirică sinceră, sufletistă) nu va ajunge la prea multă lume, dat fiind faptul că tirajul e doar de 200 de exemplare. Credem totuși că ea va fi nu numai căutată, dar și găsită, iar autorul va face tot posibilul ca să o răspîndească și prin alte mijloace, de exemplu, pe cale electronică, deoarece merită să ajungă la cît mai mulți iubitori de poezie patriotică și lirică. Cu toată sinceritatea, să-i dorim acestei plachete un zbor lin spre fanii poetului.

Victoria ȘCOLNIC,
profesoară de limba și literatura română,
Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Chișinău

NICOLAE ESINENCU ÎNTRE ARIDITATE ȘI SUGESTIE

Azi personalitate marcantă în literatură, teatrul și cinematografia din Republica Moldova, Nicolae Esinencu a trecut – de-a lungul deceniilor – toate cele trei etape ale cunoașterii și recunoașterii valorii artistice originale, sfidătoare a gustului comun, obișnuit. În prima etapă cititorii neavizați, nu o dată și criticii de specialitate, rămân oarecum descumpăniți: ce-o mai fi și asta! În cea de-a doua pare să-și vină în fire: dar este totuși ceva! În a treia: și cum de n-am priceput cât de mult și cât de multe ne spune poetul (prozatorul, dramaturgul, scenaristul)!

Ar fi suficient să amintim aici reacția totalmente inadecvată a aceluia care strângeau din umeri: cine nu poate împerechea cuvinte ca „Bob – / glob” sau „Toamnă – / doamnă”, cu care se părea că ne zădăra Esinencu în 1974 în cartea *Dealuri*?

Desigur, toți pot. Însă numai Nicolae Esinencu a făcut așa ceva, încă înainte de 1974, dând un impuls puternic miniaturii poetice de la noi, acestei specii literare de o concentrare maximă, de obicei, cu conținut filozofic.

În cartea *Copilul teribil* (1979) N. Esinencu a procedat într-un alt mod surprinzător: a abordat poezia cu subiect. Față de miniaturile de felul celor citate, operele sale noi păreau de-a dreptul kilometrice, parabolele sale pline de sens având expoziție, acțiune (în limita permisă de... poezie), punct culminant, iar uneori – și deznodământ. Am zis „uneori”, deoarece talentul cu totul neordinar al poetului își permitea să ne lase cu gura căscată: da mai imaginați-vă de aici încolo voi, cititorii, ce ar putea urma...

Ne-am referit succint la unele particularități întru câțiva stranii ale poetului, deoarece ne propunem să vorbim în continuare despre cartea sa de poezie *Disciplină mondială* (ART & X, Chișinău, 1995), care poate să li se pară unora o altă tentativă a scriitorului de a ne zădări. Chipurile, ce ne spune el nou, neștiut sau neînțeles de noi până acum? Și încă: unde i-s imaginile, rimele, răsturnările de situație? Și încă: exerciții de-acestea n-am văzut noi!

Ce-i drept nu-i minciună, și autorul trebuie avertizat că pe ici-acolo ne oferă prilejul de a-l considera neserios ori, în cel mai bun caz, superficial. Extremistul din poezia omonimă știți ce face? „Doarme pe marginea pământului / În căciulă, pufoaică, bocanci / Și cu spatele la soție.” Dă-o încolo, îți vine să zici, nu găsește autorul un titlu pe potriva situației evocate, nu intuiește el o altă semnificație etică a ciudățeniilor insului?

Am transcrie și alte poezii în care Nicolae Esinencu pare să ne provoace, însă ne dă târcoale teama că ne putem pomeni printre cititorii care se opresc în prima etapă a cunoașterii și recunoașterii valorii artistice, consemnată de noi adineauri. De aceea, trecem la titlul cărții. De ce *Disciplină mondială*? Autorul ne propune pur și simplu încă un titlu surprinzător și incitant? Este și câte ceva „mondial” în cartea supusă investigației. De exemplu: „Pământul e o bombă. / Săriți, / Dă-o naibii de parașută.” Sau: „Mi se pare, cam stau degeaba / La colțul ăsta de stradă – / Secolul XXI / N-o să treacă pe aici.” Sunt avertismente prea directe, expuse arid, însă deloc neglijabile în context... mondial.

Mai aproape de esența titlului cărții se află unele miniaturi ca *Intercontinentală* („Pe o piață continentală / Două fete intercontinentale, / Cu doi sâni intercontinentali, / Vând două bombe intercontinentale”), dacă – bineînțeles – bombele sunt ceilalți doi sâni ai celor două fete, și facem asociația cu starea de lucruri când și bombele autentice (nu numai... sâni) au devenit obiecte de vânzare și, respectiv, cumpărare.

Totuși, disciplină mondială – în adevăr mondială! – vom avea numai atunci, ne spune poetul, când vom pune la punct monstrul care tulbură – de secole – ordinea și pacea pe glob. Dar să citim împreună: „Am văzut un străin / Bătând un rus / Cu bomba-n cap: / De unde ai luat-o? / De ce o porți cu tine? / Unde vrei s-o arunci?...” Și încă: „Pentru ce-ți trebuie / Să-ți mărești hotarele? / Pentru ce-ți trebuie / Să unești popoarele? / Iar vrei Uniune Sovietică? / Iar să umblăm / Cu căciulă de petică?”

Prea publicistic discursul? Prea aridă expresia? Prea vădită intenția? Poate. Dar să nu ne scape cumva esențialul: Nicolae Esinencu ne face atenți și, mai mult, conștienți de necesitatea luptei – intelectuale, desigur, – împotriva sursei răului. Că a inventat o situație neobișnuită, a recurs la interogații și exclamații, în final – și la un îndemn, mai puțin direct („De ce nu ari? / De ce nu sameni? / Iar eu să muncesc / Și tu să cânti / La balalaică?!”), e treaba lui. Mijloacele și procedeele sunt de când lumea personale și nu contează decât în măsura în care îi ajută scriitorului să-și realizeze intenția de creație. „Europa – umblă în cărje. / Asia – se târaie pe brânci. / Africa – se caută prin pustiu. / Australia se scaldă. / Oceania – se dă cu capul de maluri. / Antarctica – pregătește potopul” este o altă expresie tipic esinenciană, aridă ca scriitura, constatativă ca procedeu, dar principala e că prin definițiile continentelor sub aspectul urmărit de scriitor, acesta ne ara-

tă ca în palmă catastrofa care ne amenință cu adevărat și în prezent.

Poet „mondial” în sensul tematicii abordate și în alte opere, preocupat de „disciplina mondială”, Nicolae Esinencu are conștiința necesității de a se face ordine, deci tot disciplină, mai întâi la noi acasă. Or, dacă în depistarea momentelor, situațiilor, episoadelor „mondiale” și „intercontinentale” ar putea avea pe undeva vreun concurent, în dezvăluirea dezordinii, morale înainte de toate, din propria noastră casă el dovedește o imaginație debordantă, o eferescență creatoare întâlnită prea rar în literatura din Republica Moldova, un curaj deosebit, cu atât mai prețios, cu cât nu toți conașionalii noștri sunt pe deplin conștienți de adevărurile depistate de autor în realitatea imediată. Poetul ne face atenți la esența nedorită, dar permanentă totuși, a ospitalității proverbiale care ne-a jucat festa de atâtea ori și în chip atât de groaznic. În acest scop, el închipuie situații insolite, coboară (sau poate totuși urcă!) la vocabularul și limbajul oamenilor noștri naivi, creduli și atât de buni, încât devin până la urmă ne-buni. Drept că, nedorind să se lase în urma postmoderniștilor locali, folosește și el din gros cuvinte indecente. Nu suntem un adept al întrebuintării acestora în poezia care tinde să fie totuși o sărbătoare sufletească, dar adevărul rămâne adevăr, chiar dacă ne supără. „Să vezi și să nu crezi: / Dușmanul se pișă / În capul moldoveanului / Și moldoveanul cântă.”

Ori poate nu vă recunoașteți în atare opere, dragi cititori?

Poate ne apărăm toți și întotdeauna demnitatea și verticalitatea spirituală? Luăm cu toții atitudine convenită față de politicienii care manifestă mai multă grijă de „oaspeții” decât de noi, băștinașii? Știm să ne alegem „oaspeții” sau cel puțin să-i tratăm după merite?

Chiar de-ar fi așa, Nicolae Esinencu ne spune ceea ce simte și înțelege. Ironizând

pe seama obiceiului nostru – bun, s-ar părea, – de a-i întâlni „cu pâine și sare” pe toți și întotdeauna, poetul mai și râde de noi, îndemnându-ne cu un sarcasm propriu manierei sale artistice: „Închinați-vă în fața lui, oameni buni, / Scoateți-i încălțăminte, / S-o fi opărit la picioare... / Faceți-i umbră. / Faceți-i răcoare. / Dați-i o pernă mai moale. / Să fie liniște că vrea să vorbească. / Vorbească, dar vreau să vă amintesc: – / Ați uitat să-i scoateți pantalonii / Și să-i suflați într-un loc.” Polemic? Evident. Obraznic? Poate. Dar nici situația imaginată de scriitor, nici atmosfera creată de acesta în jurul ei, nici energia spirituală a comunicării artistice nu se pierd cât timp autorul ne spune cel puțin să nu fim așa cum ne prezintă el.

Concludentă este în aceeași ordine de idei poezia *Moldoveanul*. Despre acela care „cum vede pe undeva un jug, / Vără capul”. Încercați să vă recunoașteți. „Ce stai, îl întrebi, / cu capul în jug? / Poate, zice, îmi anină cineva / Un car din urmă.” Așteptarea moldoveanului, în acest sens, nu este nici azi zadarnică: „De obicei, se găsește cineva care / Îi anină un car din urmă.”

Oricine orice ar spune, Nicolae Esinencu își face datoria de cetățean și de poet: să nu zicem că nu ne-a spus cât de servili suntem și cât de aserviți unor „oaspeți” care nu numai un car ne-au pus să ducem. Iar dacă nu unul sau mai multe care, altceva ne-au pricinuit, și nu numai pe la 1812, ba chiar nu numai pe la 1940. Dar să cuvânteze poetul: „Rusul stă tolănit pe cuptor / Și tot se gândește: / Oare când o să vină moldoveanul / Să mai facă focul în cuptor? / Moldoveanul tremură de frig afară / Și tot se gândește: / Oare când o să coboare rusul, / Să mă mai urc și eu pe cuptor?”

Că în realitatea empirică nu este exact așa? Dar nu cumva așteptați ca întâi să se întâmple așa și abia după aceea să se scrie? Poetul ne propune o situație a că-

rei semnificație urmează s-o intuim și s-o conștientizăm. Pentru fiecare om poezia există pe atât pe cât el o acceptă sincer și dorește, pentru început, s-o pătrundă. Iar dorind acest lucru, orice imagine, oricât de insolită, se învrednicește de o înțelegere. Pornești de la datele operei paradoxale la prima vedere, dar ajungi la nedorința „oaspeților” de a ne onora limba sau măcar de a ne lăsa s-o numim cu numele ei corect și să ne-o vorbim nestingherit.

Dar... o fi fiind poate prea multă politică? Nu, este elementul politic, acela care, alături de elementul etic, peisagistic etc., n-a fost niciodată străin de artă. Poezia la care ne-am referit la urmă nu este numai o stare de lucruri, ci și una de spirit, ambele dominate de atitudinea autorului, care ni se transmite neapărat și nouă, cititorilor. Chiar dacă nu suntem de acord cu scriitorul, putem polemiza cu el, putem încerca să-l convingem – în alte opere literare, dar mai cu seamă în realitatea vie – că nu suntem așa, deci oricum avem a contribui la îndreptarea lucrurilor. Și oricum poetul are dreptate.

Este așa cum scrie N. Esinencu sau nu e chiar așa, dar poezia *Sfătoșii* nu poate să nu ne pună pe gânduri. Aici Nicolae Esinencu duce la sfârșitul ei logic o stare de... atmosferă, creată în anii din urmă, când moldovenilor li se spune: „Dacă nu-i tragi la timp / Găgăuzului cu măciuca în cap, / Găgăuzul o să-ți tragă / Cu măciuca în cap”, iar găgăuzilor – că „dacă nu-i dai moldoveanului / La timp cu măciuca-n cap, / Moldoveanul o să-ți dea / Cu măciuca în cap.” Și unul, și celălalt stau încordați, în așteptare. Dezbinul sufletesc dintre oameni de diferite etnii e surprins într-un dialog indirect, mediat de un personaj aparte, și este exprimat fără preocupări speciale de ordin prozodic. Aici ne vedem obligați să spunem că sub aspectul măiestriei propriu-zis artistice Nicolae Esinencu poate fi caracterizat ca scriitor în

ale cărui opere nu se vede efortul, nu se simte strădania: totul curge de la sine, inspirat și întipăritor. Ca în excelenta filipică *Șobolanii*, îndreptată împotriva unui șef de partid, care odinioară afirmă că în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău se adunaseră câțiva șobolani... Poate e unica operă în care cuvintele indecente au o anumită motivare, întreaga poezie fiind o răbufnire cu greu controlabilă a omului ofensat profund, o înjurătură, dacă nu chiar un blestem.

De diferitele probleme ale vieții Nicolae Esinencu se apropie privindu-le din diferite părți și sub la fel de diferite unghiuri. În *Recunoașterea*, de exemplu, el evocă o stare generală cu atât mai periculoasă, cu cât concetățenii lași continuă să ne (și: să se) mintă că în realitate n-ar fi chiar așa. „Ce ne facem noi / Cei care nu ne căutăm / Și dacă ne căutăm, / Nu ne găsim, / Și dacă ne găsim, / Nu ne recunoaștem?...” Ușor negăm adevărul crunt, scos de scriitor în pagina de carte, mai greu e să învingem starea de răzlețire și să ajungem odată uniți, după cum îi stă bine unui neam, unuia latin, înconjurat de slavi.

În alte miniaturi Nicolae Esinencu ironizează, persiflează, râde sarcastic de realitatea făurită de noi și, desigur, ne ia pe noi în bășcălie, ba imaginându-și statul ca pe o „capră”, în jurul ei înghesuindu-se „cu căldări în mână” toți doritorii de a o mulge, ba făcându-ne să vedem – acesta e cuvântul! – scara din poezia omonimă, în care puterea plasticizatoare a scriitorului este de invidiat, Președintele statului fiind prezentat ca unul „călărind” miniștrii, aceștia din urmă „călărind” poporul, după care urmează – o adevărată și profundă ca sens poantă! – interogația retorică: „De ce poporul nu are pe cine / Călări?”

Nu insistăm asupra altor poezii angajate (în sensul pozitiv al termenului), dar este în cartea *Disciplină mondială* o lucrare cu totul deosebită, intitulată *Veșnicie*. Por-

nind de la un fapt absolut concret (mama unui confrate de condei era fără un picior), Esinencu face asociația între ea și poporul moldovean din stânga Prutului, rupt de matcă: „Mama mea e c-un picior – / Un popor cu un picior...”

Odată găsită situația generatoare prin sine însăși de sensuri și semnificații, se cam încheie vorba despre măiestria artistică, restul fiind treaba meseriașului: „Doare, mamă, doare, frate. / Să ne ținem strâns de coate”, „Fraților, să stăm grămadă / Să ne știm, toți să ne vadă...” etc.

Cartea include și versuri cu tematică propriu-zis etică, după cum se vede și din acest crochiu de toată frumusețea: „Mături frunzele / Și le vâri în sac. / Arunci sacul în mașină / Și te urci la volan. / Conduci mașina în afara orașului / Și arunci frunzele la gunoi. / Dragule, printre frunze / Era și o frunză din viața ta.” Poetul ne sugerează să intuim în faptele naturii „semne” sau înțelesuri care se referă și la noi, oamenii, muritori poate altfel, dar totuși... În atare poezii Nicolae Esinencu creează o atmosferă densă, propice dezvăluirii gândului autoricesc, fără ca acesta să necesite o explicitare sau cel puțin o subliniere. „Am întâlnit femeia de demult. / Ninge, îmi spune. / Ninge, îi spun. / Plouă, îmi spune. / Plouă, îi spun. / Bate vântul, îmi spune. / Bate vântul, îi spun” – care altă, mai dureroasă, îndepărtare a omului de om ar putea influența în mod purificator cititorul care înțelege de ce titlul miniaturii transcrise este *Frig?* Nicolae Esinencu este sugestiv, obligându-ne să simțim și să înțelegem, prin descifrarea subtextului, ceva mai mult, ceva esențial în microparabolele sale atât de simple la prima vedere sau lectură.

Uneori chiar modalitatea de a încheia discursul liric al personajului (liric și el) adeverește talentul, originalitatea și vigoarea poetului, ca în acest *Imn*: „Vrei – te duc în brațe. / Vrei – te duc pe umeri. / Vrei – te duc pe palme / Deasupra capului.

/ Dacă vorbesc prostii, / Poți să-mi astupi gura / Cu gura." Serios în planul din față al expresiei, grav chiar, poetul este mai curând un ghidușar prin finalul imprevizibil al crochiului *Decapitare*: „Soția m-a decapitat / Și-mi poartă capul / În poșetă. // Ca să nu mă decapiteze, îmi zice, / Altă femeie.” Sau al celui intitulat *Prizonier*: „Accept doar un fel / De prizonierat – / Între picioarele femeii.”

Dar nu e numai ghidușar. Integrarea despre care se vorbește curent e necesară și bună, însă a trebuit să vină poetul să ne spună ceea ce ne scapă, de obicei, din vedere: că avem nevoie de o integrare spirituală totală, unica valabilă, ca aceea pe care o preconizează Esinencu între bărbat și femeia iubită: „Să pătrunzi / Fundamental / În visul / Femeii.”

Alteori elementul grav al comunicării se împletește organic și natural cu cel tragic, formând un întreg univers de trăiri contradictorii, cu atât mai veridic și mai înțipăritor, în pofida scriiturii aride la prima vedere: „Soția vecinului cântă / Și se uită la mine. / Soția vecinului vorbește / Și se uită la mine. / Soția vecinului își îngroapă bărbatul / Și se uită la mine.”

Banale la o lectură din fugă și neserioasă, constatări aride din punctul de vedere al estetului „fin”, miniaturile esinenciene dezvăluie dezastrul acolo unde ochiul și mintea omului comun văd, poate, o înnoire și o îmbunătățire a vieții. Am zis „dezastrul”, deoarece anume așa este intitulat crochiul care urmează: „Cu palma / Cozoroc la ochi / Caut prin ograda părintească / Casa părintească.”

Apoi alte și alte poezii tănuiesc o adâncime a gândirii și o suplețe a expresiei, care ne determină să avertizăm cititorii să nu se lase induși în eroare de caracterul arid al textelor, de formula constatativă a operelor scriitorului. Să-și pună în funcție antenele sufletului și ale minții, ca să „prindă” sensul profund al parabolilor închipuite de poet. Să nu se oprească în prima etapă a cunoașterii și recunoașterii valorii artistice, consemnată – repetăm – adineauri, deoarece Nicolae Esinencu numai la prima vedere ne șochează, pe când în subtextul miniaturilor mustind de sugestie el ne spune mult și multe.

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

BIBLIOPOLIS: O REVISTĂ DE TOATĂ LAUDA

Nu am prea scris despre revistele noastre, cu mici excepții, de mai multă vreme. Poate și de aceea că nu mai prea scriu pentru ele, diferite motive: am ieșit la pensie, cu alte cuvinte, am îmbătrânit și nu mai sînt solicitat ca altă dată, ceea ce îmi dă de înțeles că m-am cam epuizat... Și e firesc să fie așa: la timpuri noi, oameni noi. În schimb, m-am pricopsit cu trei nepoțele minunate, cărora le consacru tot mai mult timp. M-am cam retras din multe activități universitare și extrauniversitare, dar aceasta nu înseamnă că nu mai scriu nimic, nu mai citesc anumite cărți sau reviste. Una dintre acestea este și *BiblioPolis*, revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură, editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Profilul revistei îmi este foarte aproape și drag pentru că toată viața am trăit și m-am hrănit cu cartea, cu biblioteca, cu literatura. Nu mai amintesc de faptul că pe parcursul anilor am pus și eu umărul la dăscălirea cîtorva generații de studenți de la biblioteconomie și științe ale informării, unii dintre ei fiind în prezent colaboratori activi ai revistei. Dar nu pot să nu recunosc încă un lucru: am avut și continui să am o admirație deosebită pentru două personalități care au stat și continuă să stea la căpățiul acestei minunate reviste: conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, directorul fondator al revistei, și neobositul slujitor fidel al literelor, publicistul și unul dintre cei mai buni cunoscători ai limbii române de la noi, Vlad Pohilă, redactorul-șef al acesteia, cărora li s-a alăturat de curînd mai tânăra directoare dr. Mariana Harjevschi. Lor le datorăm, în primul rînd, totul ce reprezintă și promovează *BiblioPolis*, o revistă despre

care spun mereu tuturor cu care discut și, în primul rînd, studenților, că este nu numai o publicație de o înaltă ținută intelectuală, dar și una foarte „consistentă”.

Tocmai la această „consistență” aș vrea să mă opresc mai pe îndelete, referindu-mă la patru numere ale revistei din anul 2014. Avînd și o pasiune gastronomică (am fost animatorul a două conferințe științifice de la USM, unice în felul lor – cu genericul *Literatură și gastronomie*), compar adesea revista, mai în glumă, mai în serios, încercînd să racolez cît mai mulți cititori din rîndul studenților, cu o mîncare *consistentă*, în care găsești și savurezi o mulțime de ingrediente. Sau cu un vin *consistent*, în care toate componentele, prin calitățile lor specifice, contribuie la plăcerea degustării, consumul mîncării și al vinului reprezentînd nimic altceva decît realizarea principiului îmbinării plăcutului cu utilul.

Fiecare număr al revistei se deschide cu cîte un editorial, semnat de redactorul-șef Vlad Pohilă, în care sunt abordate diferite aspecte ale vieții culturale a comunității din perspectiva rolului bibliotecii, cărții, lecturii, literaturii în general. Astfel, în *Scrierile risipite*, *scrierile adunate* autorul insistă asupra modalităților de salvare a unor texte publicate în presa periodică prin adunarea, selectarea și redactarea lor în vederea editării unor cărți, care asigură nu numai longevitatea acestor texte risipite, dar mai scot la iveală și alte fațete ale personalității autorului, contribuind la o nouă receptare a acestora. *Despre topuri*, *ca modalități de promovare a lecturilor* pune în discuție un subiect pe cît de cap-

tivant, pe atît de riscant, pentru că elaborarea unor topuri ale celor mai bune cărți sau autori depinde de foarte mulți factori (criteriile ce stau la baza lor, scopul urmărit, unde, cînd și cine le realizează etc.), avînd un impact direct și asupra constituirii unui canon literar. Topurile și canonul literar – iată încă un subiect demn de a fi luat în dezbateră, foarte apropiat și activității mele: lista textelor propuse pentru lectură studenților la literatura universală este un capriciu al profesorului sau ar trebui să derive din existența unor topuri sau a unui canon al literaturii universale? Cine, cum, în baza căror criterii elaborează această listă? Mai ales în condițiile actuale, cînd studenții nu mai citesc literatură ca odinioară. Și parcă intuind problema, în editorialul din numărul 3 Vlad Pohilă face un elogiul internetului în viața omului modern, iar în editorialul din numărul 4 revine la problema bibliotecilor, aceste adevărate „depozite seculare, dar și milenare ale memoriei colective”, la rolul lor în includerea „într-un circuit al cinstirii memoriei, dar și al prețuirii, al (re)punerii în valoare, al (re)descoperirii, din punctul de vedere al percepției contemporane, a unor talente, opere sau capodopere, a unor fapte de importanță majoră pentru istoria, pentru însăși existența comunității”, acest circuit transformîndu-se în unul al neuitării și constituind o datorie profesională și morală a bibliotecarilor. Și această datorie o îndeplinesc cu onestitate și dăruire bibliotecarii din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, aspect la care voi reveni la momentul oportun. Aici am vrut doar să evidențiez rolul editorialelor, semnate de Vlad Pohilă, nu numai din aceste patru numere, dar și din toate celelalte, în promovarea profilului revistei. Ca să nu mai insist, lucru arhicunoscut și apreciat de cele mai diferite categorii de cititori, pe calitatea lor, din toate punctele de vedere. Nu cred că aș greși dacă aș spune că asupra revis-

tei planează personalitatea Intelectualului Vlad Pohilă, om al scrisului și al Cetății, atitudinea lui față de ceea ce numim carte, bibliotecă, cultură, civilizație – de o parte; și a profesionistei și cercetătoarei în biblioteconomie, dna Lidia Kulikovski – de altă parte. Așteptăm indubitabila ascensiune a Mariane Harjevschi, ale cărei publicații ne motivează să spunem că în persoana dumneaei, ca specialistă, om de cultură și de suflet, revista *BiblioPolis* își va continua apariția la aceleași standarde, cu elemente inovative, specifice epocii care marchează generațiile mai tinere și cu totul tinere.

Ca revistă de biblioteconomie și științe ale informării, *BiblioPolis* oferă specialistului în domeniu o informație vastă, variată și actuală. În acest sens, compartimentele forte ale revistei sînt *Studii și cercetări*, coordonat de conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, și *Teorie și practică*, coordonat de conf. univ. dr. hab. Nelly Țurcan. Sînt două compartimente care asigură profilul științific al revistei în domeniul biblioteconomiei și științelor informării. Din acest punct de vedere, în numerele revistei din anul 2014 aș vrea să evidențiez autoreferatul tezei de doctor habilitat *Comunicarea științifică în contextul accesului deschis la informație* al colegei mele de universitate Nelly Țurcan (nr. 1), dar și articolul *Autodezvoltarea bibliotecarilor – condiție sine qua non a evoluției profesionale*, amplul material *File din viața unei biserici și a unui mitropolit* (nr. 1-4), semnat de Veronica Boldișor, studiile și articolele altor colaboratori ai revistei (Lidia Kulikovski, Mariana Harjevschi, Natalia Cheradi ș.a.). Compartimentul *Teorie și practică* se impune prin actualitatea materialelor publicate găzduind articole ce vizează aspectele teoretice și practice ale activității bibliotecilor și bibliotecarilor în context național și internațional, semnate de colaboratorii rețelei BM „B.P. Hasdeu” (Lidia Kulikovski, Mariana Harjevschi, Elena Butucel, Tatiana Coșeriu, Parascovia

Onciu, Elena Caldare și mulți alții), dar și de autori de peste hotare (Deanna M. Day, Catherine Muller, Raphaela Müller), ale căror materiale sînt publicate în limbile engleză sau franceză.

Compartimentul *Viața filialelor* ține la curent cititorul cu activitatea bibliotecilor din rețeaua Bibliotecii Municipale. Încă de la constituirea rețelei am admirat simțul solidarității, al sprijinului și ajutorului reciproc, al colegialității acestui mare colectiv, care în condițiile materiale și financiare pe care le-a avut nu numai că a făcut față lucrurilor, cum se spune, dar a reușit să transforme aceste filiale în adevărate focare de cultură. Pot să spun că mi-au lăsat o impresie foarte plăcută manifestările culturale (lansări de carte, omagieri, conferințe științifice, întâlniri cu scriitorii și oamenii de cultură etc.) la care au avut ocazia să participe la sediul central al Bibliotecii Municipale din centrul Chișinăului, dar și la bibliotecile „Ovidius”, „Transilvania”, „Târgu-Mureș”, „Onisifor Ghibu”, CAI Eminescu ș.a. Materialele semnate de directorii și bibliotecarii filialelor fac dovada unei activități ce merită toată lauda.

Ar ocupa prea mult spațiu enumerarea tuturor materialelor publicate în compartimentele *Manifestări culturale* și *Omagieri*, care reflectă diversitatea activității Bibliotecii Municipale și a filialelor acesteia. Croniciarii fideli ai acestor manifestări cultura-

le cu un deosebit impact educativ, moral, estetic, patriotic asupra publicului tot mai numeros, care vine la aceste sărbători de suflet ca la biserică, sînt bibliotecarii, cei mai mulți dintre ei cu certe disponibilități pentru arta scrisului, dar și scriitori consacrați. Nu pot să nu-i menționez aici pe Vlad Pohilă, Lidia Kulikovski, Valeriu Rață, Vitalie Răileanu, Margareta Cebotari, Elena Dabija, Claudia Șatravca și mulți alții, inclusiv autori din România.

Revista *BiblioPolis* este o adevărată cetate de spiritualitate românească nu numai prin șirul de materiale publicate în compartimentele *Maluri de Prut*, *File de istorie*, *Remember*, dar și prin totul ce publică la toate compartimentele. Nu întîmplător spuneam că este o revistă consistentă. Cititorul avid de cunoștințe și de plăcerea lecturii nu poate trece nepăsător peste materialele publicate în compartimentele *Cartea de specialitate*, *Cultura pe glob*, *Dialoguri magistrale*, *Bibliologi*, *bibliofili și colecționari*, *Impresii de lectură*, *Procesul literar contemporan*, *Recenzii și consemnări*, *In memoriam*, *Miscellanea* și altele, episodice, dictate de importanța unor evenimente în viața noastră culturală. De aceea, voi continua să recomand cu multă plăcere revista nu numai studenților, dar și tuturor celor care iubesc cartea și biblioteca.

Prof. univ. dr. hab. Sergiu PAVLICENCU,
Universitatea de Stat din Moldova

A FOST UN ETALON AL INTELECTUALULUI BASARABEAN...

Într-o frumoasă zi de aprilie, s-a anunțat cu profundă îndurerare trecerea în ne-ființă a cunoscutului bibliolog, poet, eseuist, filozof al culturii, director al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, mare personalitate a neamului nostru Alexe Rău, care s-a stins din viață la 8 aprilie 2015.

Prezență notorie în cultura națională, a înscris în paginile acesteia o întregă epocă care nu a însemnat doar realizări remarcabile în domeniul biblioteconomiei, ci și sensibilitate pentru valorile naționale, cultura și filozofia acestui popor, pe care o regăsim și resimțim în opera sa poetică și filozofică. A fost un etalon al intelectualului moldovean în tot ceea ce a făcut pentru domeniul căreia i s-a dedicat până la ultima suflare.

Alexe Rău s-a născut la 23 decembrie 1953, în com. Larga, r-nul Briceni. După absolvirea Facultății de Biblioteconomie și Bibliografie a Universității de Stat din Chișinău, a lucrat lector universitar la aceeași facultate. Începând cu 1976, se încadrează în structurile Bibliotecii Naționale, unde suplinește mai multe funcții. În anul 1992 este numit director general al Bibliotecii Naționale.

Fiind în această funcție, elaborează împreună cu o echipă de experți, *Programul național de reformare a bibliotecilor* din țară, de depolitizare și orientare a acestor importante instituții spre valorile naționale perene și modelul strategic al Sistemului Național de Biblioteci. Festivalul de carte și poezie *Eminesciana* (1985-1986), editarea almanahului *Patrimoniul: Almanahul bibliofililor din Moldova* (1977-1981), a *Calendarului bibliotecarului* (din anul 2000 *Calendar Național*), Sistemului Integrat al Bibliotecilor Informatizate din Moldova (SI-

Alexe Rău (23.XII.1953 – 8.IV.2015)

BIMOL) sunt proiecte inițiate de Alexe Rău. Elaborează concepția și inițiază înființarea Consiliului Biblioteconomic Național și a Școlii de Biblioteconomie din R. Moldova.

Regretatului Alexe Rău i se datorează inițierea Salonului Național de Carte, care în acest an va ajunge la cea de-a XXIV-a ediție; organizarea simpoziunilor *Anul bibliologic*; înființarea Clubului biblioteconomiștilor din Moldova și inițierea editării colecției de monografii și eseuri intitulată *Clio și Biblon* ș.a. Sub conducerea lui Alexe Rău Biblioteca Națională a început editarea unei serii de bibliografii și materiale de referință: *Bibliografia Moldovei*, *Cultura în Moldova*, *Buletin bibliologic* ș.a. A fost redactor-șef al primei reviste de specialitate din Basarabia – *Magazin bibliologic*.

În calitate de cercetător bibliolog, dar și de scriitor care practică toate genurile literare, publică mai multe volume de versuri: *Spune ceva* (Chișinău, 1993), *Uniluco-*

nul (Chișinău, 1997), *Nuca lui Nevermore* (Timișoara, 1999) și de eseuri: *Există și un Dumnezeu al bibliologiei* (Chișinău, 2001), *Jurnal parizian* (Chișinău, 2001), *Ochiul din oglinda paginii* (Chișinău, 2002). Este autorul a peste 200 de studii, articole, eseuri publicate în culegeri și ediții periodice de specialitate din țară și de peste hotare: România, Rusia, Iugoslavia, SUA, Austria, Franța. Este îngrijitorul mai multor volume de carte, unele deosebit de importante pentru spiritualitatea noastră: E. Renan, *Viața lui Iisus* (Chișinău, 1991), P. Ganenco, *Scrieri istorice* (Chișinău, 2001) etc.

Sub aspect teoretic în domeniul biblioteconomiei a fundamentat și a demonstrat necesitatea reformei bibliotecare în țară, a elaborat modelul cibernetic al managementului de bibliotecă. În domeniul

filozofiei biblioteconomiei se impune prin elaborarea / evidențierea bazelor filozofice ale biblioteconomiei și ale bibliologiei în general.

A fost decorat cu mai multe distincții: medalia *Mihai Eminescu* (2002), medalia *Meritul Civic* (1996), ordinul *Pentru Merit*, în grad de comandor (România, 2002), medalia Uniunii Europene *Lider al comunității europene* și diploma *Manager al sec. XXI* (Bruxelles, 2002), diploma UNESCO (2001).

Viața și activitatea lui Alexe Rău s-a aflat permanent în atenția publicului, căruia îi revine grija să-i păstreze cu pietate numele.

Fie-i țărâna ușoară și Dumnezeu să-l odihnească în pace...

<http://www.mc.gov.md/ro/content/necrolog-alexe-rau>

RECVIEM PENTRU ALEXE RĂU

Alexe Rău a fost o prezență emblematică în biblioteconomia națională, a constituit o epocă în acest domeniu. Alexe Rău a fost un model al bibliotecarului modern pentru că a fost pasionat până la sacrificiu de tot ceea ce a făcut pentru domeniul biblioteconomic, căruia s-a dedicat până în ultima clipă.

A dat tonul activității Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, depunând eforturi considerabile pentru crearea, ulterior pentru dezvoltarea unei platforme profesionale solide pe care avea să o sprijine în perioada anilor 1996-2000 ca președinte al acesteia.

Incontestabile sunt și meritele dlui Alexe Rău în funcția de președinte: lansarea apelului ABRM privind aderarea Republicii Moldova la programul *Memoria lumii*; constituirea Consorțiului de biblioteci din Republica Moldova, obținerea statutului de membru al Asociației Mondiale a Bibliotecilor Metropolitane (INTAMEL);

instituirea prin decretul președintelui Republicii Moldova a sărbătorii profesionale Ziua bibliotecarului, aprobarea Codului etic al bibliotecarului din Republica Moldova în cadrul Congresului al IV-lea al bibliotecarilor din RM; deschiderea Școlii de Biblioteconomie din Moldova – Centrul de Formare Continuă a Bibliotecarilor și, nu în ultimul rând, a fost autorul *Legii cu privire la biblioteci*.

În numele Asociației Bibliotecarilor din RM, exprimăm sincere condoleanțe familiei răposatului, rudelor, prietenilor, tuturor celor care l-au cunoscut și i-au apreciat munca imensă în domeniul biblioteconomic. Alexe Rău a fost o personalitate marcantă și va rămâne cu siguranță într-un viitor *Tratat de biblioteconomie*, deoarece a lăsat pentru generațiile de bibliotecari ce vor veni un exemplu de profesionalism.

Dr. Mariana HARJEVSCI, președinte al Asociației Bibliotecarilor din RM, director al BM „B.P. Hasdeu”

S-AU STINS ACORDURILE EMISE DE DUMITRU BLAJINU

O pierdere irecuperabilă a suferit comunitatea muzicală basarabeană, ca și mulțimea de admiratori ai melosului străbun: ne-a părăsit maestrul Dumitru Blajinu, faimos violonist și dirijor, șef de orchestre, unul dintre cei mai inspirați animatori ai vieții artistice de la Chișinău, de-a lungul a șase decenii.

Născut la Pererita, pl. Lipcani, jud. Hotin, așadar, în același sat cu Gr. Vieru, D. Blajinu urmează cursurile externe ale Universității populare a Casei centrale a creației populare „N.K. Krupskaja” din Moscova (1956-1957), unde studiază teoria muzicii. Instrumentist în orchestra Teatrului muzical-dramatic din Bălți (1957-1959); acordeonist la Casa de cultură din Lipcani (1960-1961); acordeonist în orchestra Ansamblului de dansuri populare „Joc” (1961-1962) și în Ansamblul de tineret din

Chișinău (1962-1965); director artistic și dirijor al Orchestrei de muzică populară a Institutului Politehnic (1966-1967); fondator și dirijor al Orchestrei de muzică populară „Folclor” a Radioteleviziunii din Chișinău (1967-1985); colaborator al Centrului științific-metodic de creație populară și activitate culturală (din 1985). Artist Emerit din Republica Moldova (1982); laureat al Festivalului tineretului și studenților (Chișinău, 1957); laureat al Festivalului internațional al tineretului și studenților (Moscova, 1967); Ordinul Republicii (1994).

A colaborat cu: T. Negară, I. Bratu, A. Păduraru, V. Iovu, N. Ermurachi, V. Mihai, S. Cuciuc, S. Duja, V. Ichisceli, L. Moșanu, I. Bas, C. Baranovschi, M. Bătrinu, S. Crețu, V. Cojocaru, N. Glib, S. Pavlov, D. Gheorghită, I. Tălămbuță, A. Golomoz, I. Carai, V. Crăciun, V. Sârbu ș.a. A înregistrat la Radio Chișinău, ca violonist și dirijor al orchestrei „Folclor”, numeroase melodii populare.

Culegeri: *Satule, vatră frumoasă*, Chișinău, 1987; *Primul ghiocel*, Chișinău, 1993. Discografie: *Sârba de la Seliște, Bătuta de la Pererita, M-aș face cioban la oi, Țărăneasca, larba dorului, Ostropăț, Sârba lui Nicolae Blajinu, Mamă, eu te las cu drag, Horă lăutărească, Cântec de joc, Am o mândră mititică, Veniți, puilor, la mama, Cântec de joc, Brâul țigănesc, Străinel ca mine nu-i, Ostropăț, Hora fetelor, Mult mi-i dragă primăvara, Are mama opt feciori, Eu la nuntă am cântat, La fântâna cea din vale, Sârba de la nord, Melodie de dragoste, Sârba, Hop, lele, Corăgheasca de la Poieni, Zboară, dorule, Bătuta pe loc, La vatra jocului, De trei ori în jurul mesei, Sârba de la Sudarca, Joc bătrânesc, Melodie de dor, Sârba de concert, Hora-n bătăi, Bătuta, Doina, Mult mi-i dragă ș.a.*

Dumitru Blajinu (10.XI.1934 – 6.VII.2015)

A PLECAT, DAR A LĂSAT APRINSĂ LUMINA

Dornic mereu de lumină și lumină mereu semăna – cel care a fost și rămâne în memoria Neamului marele grafician, Isaia Cârmu, prietenul nostru, al Naturii, îndrăgostit, ca nimeni poate, de viață și lume. A ilustrat, cu nemaipomenit talent, șiruri de cărți, începând cu operele lui Ion Creangă, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri și... ajungând cu harul său până la contemporanii noștri, Ion Vatamanu, Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi...

S-a născut „în cel mai frumos sat din lume, Pârjota, de prin părțile Râșcaniului, sat așezat pe șapte coline, asemeni orașelor Roma și Chișinău”, precum îi plăcea să spună Domnia Sa. Întreaga-i viață și-a iubit Neamul și Țara – cu toată ardoarea.

La ultima noastră întâlnire mi-a spus-o pe șleau: „Când va fi să mor, să mă-nveliți cu Tricolorul României Mari, în care m-am născut, cu acte în regulă, în ziua de 15 mai 1940. Dar n-aș vrea să închid ochii până a ajunge să văd Unirea...”

Însă..., voia Domnului a fost să se înalțe la ceruri (pe 5 mai 2015), tot cu gândul să vadă, fie și din înalțuri, necuprinsa Horă a Marii Uniri.

Unirea e nemurirea

Pictorul grafician I.C.

Inima mi-i toată lacrimi,
Sufletul – o rană-adâncă...
Amărât și rupt de patimi
Ilustrez o Carte Sfântă –
A durerii fără margini.

Cât am îndurat – știu bine,
În ocupație rusească...
Românie, pentru tine
Mor în luptă – să renască
Unirea, care ne ține.

Așa a fost, așa l-am cunoscut, așa rămâne în memoria noastră acest catarg de

lumină și de demnitate națională, Isaia Cârmu.

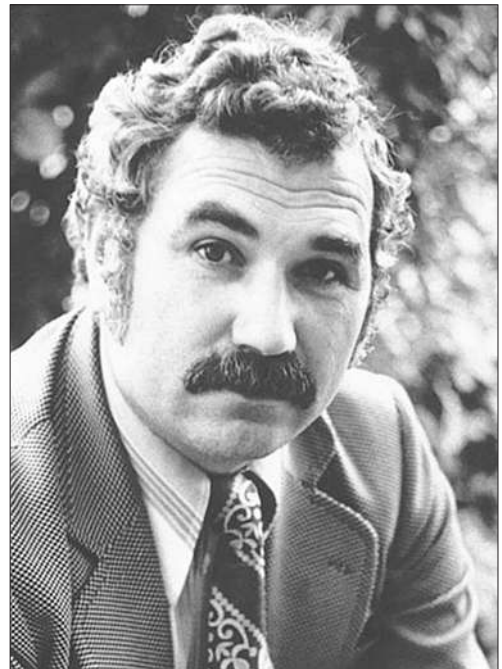
Să-l aibă Dumnezeu în Dreapta Sa.

Ionel CĂPIȚĂ

Câteva hașuri la biografia de creație a maestrului

Artist plastic, organizator al procesului creator contemporan în domeniul artelor plastice și poligrafiei, om de cultură notoriu.

A debutat creator în 1965, în calitate de grafician, publicând creații la cotidianul *Tinerimea Moldovei*. Totodată, începând cu 1965, participă activ la viața artistică națională și internațională: expoziții, concursuri, tabere de creație.

Isaia Cârmu (15.V.1940 – 5.V.2015)

În grafica militantă, în cea de șevalet și cea de carte este un maestru cu un palmares distinct – nu numai la scara culturii indigene, ci se raportează la cultura contemporană, în proces de mondializare, fie prin faptul de a fi fost selectat să reprezinte în multe țări cultura artei grafice, fie prin a fi câștigat distincții la concursuri internaționale în: Bulgaria, Canada, Cehia, Germania, Italia, Japonia, Polonia, România, Statele Unite ale Americii, Tunisia, în fosta URSS ș.a. Cu desăvârșire în spirit novator a învederat că la configurarea lucrărilor stăpânește cvasitotalitatea tehnicilor din domeniul artelor graficii, inclusiv stampa, fapt care a stimulat editori și colecționari de artă din diferite țări să-i solicite opera pentru colecții publice și private. Este unul dintre cei mai performanți ilustratori de carte: mai mult de 500 de titluri, dintre care 240 din colecția *Biblioteca școlară* tipărită de Editura „Litera”.

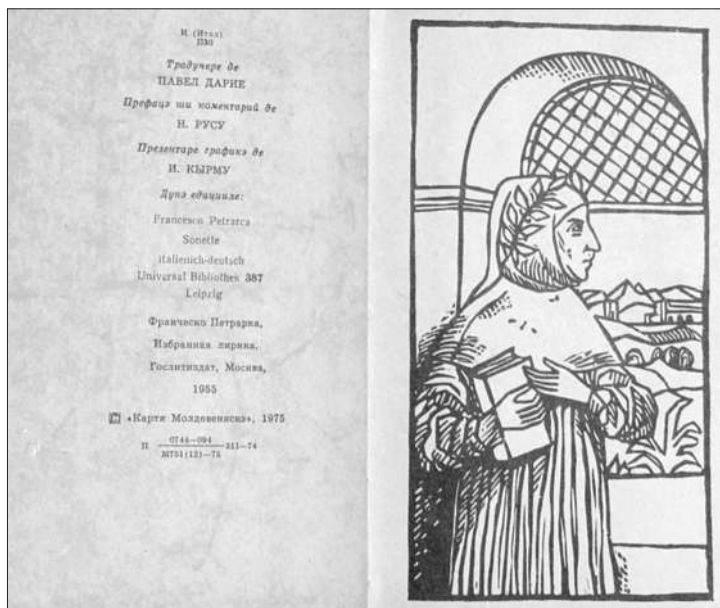
În detaliu, trimitem la ilustrațiile pentru poveștile populare: *Făt-Frumos și Soarele*, *Ulciorul cu galbeni*, comandate

în 1982 de o editură din Japonia. Toate piesele prezintă capodopere ale genului, executate în acuarelă pe hârtie. Întreaga colecție de lucrări, ulterior a fost achiziționată în Franța.

Isai Cârmu este un fenomen rar în istoria culturii naționale care a contribuit substanțial – deopotrivă – la sporirea considerabilă a patrimoniului artistic național și includerea acestuia în circuitul mondial.

Va rămâne în memoria generațiilor prezente și viitoare prin superbe ilustrații la cărți cu basme populare, cu povești de M. Eminescu și Ion Creangă; creații de Grigore Vieru și Dumitru Matcovschi, Emil Gârleanu, Liviu Rebreanu, Francesco Petrarca, Serghei Esenin... A participat la numeroase expoziții și târguri de carte, naționale și internaționale, culegând prestigioase distincții.

Este laureat al Premiului Național al Republicii Moldova, anul 2011, pentru arta plastică, este distins cu medalia *Mihai Eminescu* și Ordinul *Gloria Muncii*.

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
- Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
- Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
- Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 57 (2015) Nr. 2

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 812; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

BIBLIOPOLIS

Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (373 22) 223 360; e-mail: bibliopolis@hasdeu.md
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>